This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

~~197. b. 44.~~
142 a. 14

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK.

XIV. DEEL.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK;

DOOR

JACOBUS KOK.

VEERTIENDE DEEL;

EP—EZ.

MET KAARTEN, PLAATEN en POURTRAITTEN.

TE AMSTERDAM BIJ
JOHANNES ALLART.
MDCCLXXXV.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

Ep.

EPAMA, eene edele State, in *Friesland*, in de nabuurſchap van het Dorp *Hemelum*, in de Grietenije van dien naam.

EPISCOPIUS, (SIMON) werd geboóren te *Amſteldam*, op den eerſten of agtſten Januarij van het Jaar 1583; zijne ouders waren, EGBERT REMBERTSZ BISSCHOP, en GEERTRUID JANSZ, meer met Kinderen, dan met tijdelijke middelen gezegend; doch teffens eerlijke en deugdzaame inwooners van *Amſteldam*. Schoon al vroeg in SIMON groote bekwaamheden ontdekt wierden, zou de veelheid van Kinderen, om boven gemelde reden, zijnen Vader nooit hebben doen beſluiten, om hem tot de Studien te ſchikken, indien de Vroedſchap CORNELIS BANNING zig niet had aangeboden, de kosten daar van te willen draagen. In het Jaar 1600, de *Latynſche Schoolen* doorloopen hebbende, werd hij, als kweekeling der Stad, gezonden naar het Staaten Collegie te *Leiden*, waar in, ten dien tijde, JOHANNES CUCHLINUS, een gemeenzaam vriend zijner Ouderen, *Regent* was. In het Jaar 1606, werd hij tot Doctor in de Philoſophie bevorderd; verder leide hij zig ijverig toe op het beoeffenen van de Godgeleerdheid, en andére daartoe behoorende weetenſchappen, zo wel te *Leiden*, als daarna te *Franeker*. In het Jaar 1610, werd hij te *Bleiswijk*, als Predikant beroepen. Kort daarna woonde hij de *Haagſche Conferentie* bij, tuſſchen de zes *Remonſtrantſche* en zes *Contra-Remonſtrantſche* Predikanten; hij was een der zes eerstgenoemden. In het Jaar 1613, werd hij beroepen tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, op de Hooge Schoole te *Leiden*, bij gelegenheid, dat FRANCISCUS GOMARUS van dit Ampt afſtand had gedaan. In het

volgende Jaar verzogt zijnde, als Peter te ſtaan over den Doop van zijns Broeders Dogter, die te *Amſteldam*, op den tweeden April, zou geſchieden, kwam hij herwaards; niettegenſtaande de zwaarigheid, die hij daar in vondt, als zijnde een Remonſtrant. Ligt voorzag hij, dat het hem niet beter gaan zou, dan het UITTENBOGAART, den 14 Februarij, vergaan was. Doch op de verzekering, dat niet de Predikant PLANCIUS, maar CASPARUS VAN DER HEIDEN predikken zou, en dat men geen ander dan het gewoon Formulier van den doop, op den Predikſtoel had leggen, ging hij wel gemoed ter Kerke. Maar het viel uit, gelijk hij gevreesd had. De Leeraar vraagde, met luider ſtemme, „ of zij, „ getuigen, niet bekenden, 't geen in het Oude en Nieuwe „ Testament, en in de Artijkelen des Christelijken geloofs be„ greepen was, *en 't geen alhier geleerd werd*, de waaragtige „ en volkomene leere der zaligheid te zijn"? daar bij voegende: *wat antwoord gij lieden hierop?* EPISCOPIUS, de vraag zeer wel verſtaan hebbende, antwoorde, „ dat hij, „ wat hem betrof, hield waarachtig te zijn, het geen, vol„ gens Gods woord, en de Artikelen des algemeenen Chris„ telijken Geloofs, werd geleerd, naar den inhoud van het „ Formulier; met het woord *dien volgende*." Waarop de Predikant hervraagde, *wat hij zeide?* Hij herhaalde zijn antwoord met luider ſtemme. Terſtond volgde hem zijn broeder JAN EGBERTSZ BISSCHOP, zeggende: *ik mede*, en nog twee onbekenden: *wij ook*, *wij ook*. De Predikant zeer geſtoord op den Hoogleeraar, voerde hem te gemoete, „ dat „ het wel ſtout en vermetel van hem gedaan was, dat hij zo „ in de Kerk ſpreeken durfde; hadde hij eenige zwaarigheid „ gehad, hij mogt ze hem ten zijnen huize wel hebben voor„ gedraagen". EPISCOPIUS antwoordde daarop, „ dat hij, „ ingevalle de broeder met zijn antwoord niet te vrede was, „ heen gaan zou, en niet ſtaan over den doop van het kind". De Predikant, dit nog kwaalijker neemende, zeide: *Gij zijt een Jongman, die zo ſtout niet behoorde te ſpreeken; gij hebt gehoord, dat hier geleerd word, dat de mensch niet is, dan ſtof en aarde, en dat hij niet behoorde zo ſtout, trots en hoogmoedig te weezen.* Doch als EPISCOPIUS hierop zweeg, voeren de an-

andere Predikanten, JOHANNES HALLIUS, JOHANNES URSINUS, JOHANNES LE MAIRE, JACOBUS TRIGLANDUS en GOSEWINUS GELDORPIUS voort met het doopen van de Kinderen, waaronder ook dat van BISSCHOP was. EPISCOPIUS had voorgenomen, met HEIDANUS, naa dat hij van den Predikſtoel zou gekomen zijn, te ſpreeken; doch deeze hield zig, in het Doophuis, met den Voorzanger bezig. EPISCOPIUS, met zijnen broeder uit het Doophuis getreeden zijnde, werden zij van verſcheidene doldriftige lieden bij den mantel getrokken en aangeſprooken. Zeker man wilde van den Profeſſor weeten, wat hij, des Zondaags te vooren, uit de Predikatie van TRIGLAND, had opgetekend; 't welk hij weigerde te verklaaren. Eene vrouw beet hem toe, „ dat zo hij waarlijk een Christen was, hij HEIDANUS in „ het bijzonder moest ſpreeken"; Waarop hij antwoordde, „ dit te zullen doen, doch nu naliet, om opſchudding te mij„ den". Midlerwijl nam het geroep en de aandrang geweldig toe; ſchreeuwende ſommigen: *weg met die muitemakers! foei gij oproerige hoop ſchelmen en rabaauwen. Laat ze ons een veeg geeven*; de Deurwaarder zelf riep, *waar zijn ze? laat ze mij krijgen: wijst ze mij ſtegts.* Hierom beſloot EPISCOPIUS, te rug te keeren naar het Doophuis, en de Predikanten aan te ſpreeken. Hij hield hun voor, „ dat al de oproer „ ontſtaan was, uit het ongewoone Formulier, door HEIDA„ NUS hem voorgehouden, en dat hij op het gewoone Formu„ lier zou geantwoord hebben". HEIDANUS vraagde, „ of „ hij Profeſſor EPISCOPIUS niet ware? wat hij in de Kerk „ deed? en waarom hij 'er niet uit bleef?" Waarop deeze antwoordde: „ Dat de reden hier van wel bekend was, en „ geene andere, dan het verzoek zijns Broeders, om als ge„ tuige over den doop van deszelfs kind te ſtaan. Doch dat „ hij meer reden had te vraagen, welke reden men had, hem een „ ongewoon Formulier voortehouden". HEIDANUS beriep zig op het Octroi der Staaten, welk gebood, op zulk eene vraage te antwoorden. Doch EPISCOPIUS, van dat Octroi geene kennis hebbende, wees den Predikant op het Formulier, bij de Sijnode des Jaars 1568, ontworpen; voorts vraagende, „ wat misdaad 'er ſtake in zo te antwoorden,

„ als hij geantwoord had?" HEIDANUS beriep zig al weder op het Octroi. HALLIUS, toen het woord vattende, vraagde den Profesfor, of hij hunne Kerk niet hield voor eene Christelijke Kerk? EPISCOPIUS zeide daarop, „ dit eene „ vreemde vraag te zijn, alzoo hij zelf in de Kerk gekoomen „ was, om getuige te zijn over den doop van een kind. 't „ Was wat anders (zeide hij verder) *alle* waarheid, en wat „ anders *noodzaaklijke* waarheid te leeren; 't laatfte erkende „ hij, dat hier gefchiedde, en hieldt hij hierom deze Kerk „ voor eene Christelijke Kerk: doch niet het eerfte. 't Was „ bekend, dat hij dit voorheen had tegengefprooken; dit deed „ hij nog. En hierom had hij zig op de gewoone vraage, „ hem gedaan, met uitzondering moeten verklaaren, om zijn „ geweten niet te kwetzen".

Hier mede affcheid neemende, werden hij en zijn broeder wederom van het graauw en eenig vrouwvolk aangerand, doch met minder hevigheid dan te vooren; fchoon EPISCOPIUS, buiten de Kerk, nog eenige mansperfoonen hoorde zeggen: *Lustig Jongens! raapt fteenen; fmijt nu die Schelmen en Oproermakers*; doch de moedwil ging zo verre niet.

Den volgenden dag werd de Hoogleeraar voor Burgemeesteren ontboden, die hem voorhielden: „ hoe zij met leedweezen hadden verftaan, dat, door hem, getuige ftaande over „ den doop van zijns broeders kind, met zijn antwoord, groote oorzaak gegeeven was tot beroerte in de Kerk; hoe daarover klagten gevallen waren, en hoe weinig het hem betaamde, de leer der Kerke tegen te fpreeken". Hij antwoordde, „ dat hem de gereezene onlust fmertte; doch, „ dat hij 'er, zijns wetens, geen oorzaak van was, noch gelegenheid toe gegeeven had. Dat hij, met zijn antwoord op „ eene openbaare vraage, die men, tegen zijne verwagting, „ uit een ongewoon Formulier, had voorgefteld, de Leer der „ Kerke niet had tegengefproken; maar alleen zijn geweeten „ gekweeten had". Hierop merkte Burgemeester BARTHOLD KROMHOUT aan; „ dat hij, wetende wat UITENBOGAARD te vooren bejegend was, ligtelijk denken „ kon, dat hem zulks ook kon bejegenen; dat hij, derhalven, de Predikanten eerst moest aangefproken en verzogt heb-

„ hebben, dat zij zulk een Formulier zouden leezen, waarop „ hij in gemoede kon antwoorden". EPISCOPIUS hernam daarop, „ dat hij alles rijpelijk te vooren bedagt, en reden „ gekreegen had om te vertrouwen, dat hem niet gebeuren „ zou, het geen UITENBOGAARD gebeurd was; hebben„ de men hem verzekerd, dat PLANCIUS zig daarmede had „ verſchoond, dat hij een verkeerd Boek had opgevat".

Doch de Burgemeester JACOB DE GRAAF, hem hier op in de reden vallende, zeide: *dat is zo niet*; *hij heeft ons verklaard*, *dat hij novit ànders gebruikt had*". EPISCOPIUS, hierop ſtilſtaande, verhaalde voorts, „ onderregt ge„ weest te zijn, dat veelen van de Heeren het gedrag van „ PLANCIUS hadden afgekeurd; dat hij 'er, door eenigen „ uit den Kerkenraad, over beſtraft was, en dat iemant van „ de Regenten, daarover een der Predikanten hebbende aan„ geſproken, zo veel had verſtaan, dat het eens gebeurd „ was, en niet meer gebeuren zou. Dat hij, nogthans, wee„ tende, hoe precijs en onrustig PLANCIUS was, de beurt „ van HEIDANUS had waargenomen, die de beſcheidenſte „ was in het prediken; en ook, naa het voorval met UITEN„ BOGAARD, het Formulier wel en regt gebruikt had". Toen zeide Burgemeester KROMHOUT: *wel! had gij dan liever gezweegen*; en de Profeſſor daarop, „ dat zijn broe„ der echter niet gezwegen zou hebben; dat hun ſtilzwijgen „ ook toeſtemmen zou hebben geſcheenen; dat zij niets nieuws „ begeerden, noch dat hij (HEIDANUS) iet tegen zijn ge„ moed, of tegen de order der Kerke zeggen zou; maar al„ leenlijk, dat het Formulier gevolgd, of in dien zin aange„ nomen ware, die bij de Sijnode zelve, in het Jaar *1586*, „ was uitgedrukt". Burgemeester DE GRAAF zeide, „ dat „ het in de Sijnode zo niet geſteld en beſlooten was". Waarop hij van EPISCOPIUS ten antwoord kreeg, „ dat het in de „ daad zo geraamd en toegeſtaan was; dan of het te *Amſteldam*, „ en bij alle andere Kerken, was goedgekeurd, wist hij niet, „ ſchoon het zo ſcheen te zijn, uit de Boeken, die, ten dien „ einde, op de Predikſtoelen lagen, of van den Koster ge„ bragt werden"; daar bij voegende, „ dat het zo geraamd „ was, om dezelfde oorzaake als de tegenwoordige; alzo ee-

„ nige luiden, die bezwaard waren, op die vraag te antwoor-
„ den, hunne Kinderen op de Dorpen, door de Paapen, dee-
„ den doopen, of ongedoopt lieten; om 't welk voorteko-
„ men, de verandering in de gemelde Sijnode geſchied was".
't Is (zeide toen de Heer DE GRAAF) *weinig eers voor de Predikanten, te veranderen het geene zij leezen, of ook eenig tegenſpreeken te gedoogen. Gij*, voegde hij 'er bij, *zoudt het ook wel kwaalijk neemen, dat iemant zulks in uwe Leſſen of Predikatien deed.*

EPISCOPIUS beweerde daar tegen, dat hier noch in, noch tegenſpreeken geſchied was; dat hij, gevraagd, zijnde, alleenlijk geantwoord had; dat ook de Eer der Predikanten daarbij niet leed, dat iemant, om zijn geweeten te voldoen, wat meer dan ja antwoordde, of iet, dat nagelaaten was, in 't geheugen vernieuwde, als het bekwaamelijk geſchiedde. Voorts hield hij den Burgemeesteren nog voor, „ of hij, ter-
„ wijl tog de Heeren het ſtilzwijgen ſcheenen goed te keuren,
„ met zijn antwoord wel iets misdaan had? En of hij wel
„ Christelijker en redelijker kon antwoorden? Of de zin der
„ vraage niet was, of behoorde te zijn in eene Gereformeer-
„ de Kerke, dat het geen daar, volgens Gods woord, geleerd
„ was, alleen voor waarachtig gehouden moest worden? En
„ was dit de zin, waarom werdt dan het antwoord, welk
„ dien zin veronderſtelde, kwalijk genomen? Men wist, dat
„ hij vrij wat hadt tegen de Leer, die van ſommigen hier ter
„ ſtede geleerd werdt. Hij woonde ook niet te *Amſteldam*;
„ hij hoorde de Predikanten niet leeren: hoe kon hij dan an-
„ ders, dan met de gemaakte uitzondering, antwoorden?
„ Ten ware de Heeren begeerden, dat niemant getuige wa-
„ re, dan die hunne Predikanten daaglijks hoorden prediken.
„ Te minder behoorde zijn antwoord mispreezen te worden,
„ in eenen tijd, daar men zag, dat, in ſommige punten, die
„ hier met groote hevigheid gedreeven worden, verſcheiden-
„ lijk gevoeld en geloofd werd". Toen zeide de Burgemeester JACOB WITSEN, dat HEIDANUS het Formulier van het Jaar 1586 gebruikt had, maar hem had verklaard, niet beter te weeten of hij had het gebruikt. „ *Waarom*, hernam EPISCOPIUS, *wordt mij dan mijn redelijk en naar 's mans eigene*

gene meening geſchikte antwoord zo kwalijk genomen? Hij heeft mij, zeide de Heer WITSEN, *verklaard, dat hij u niet kende. Ik bekenne ronduit, te meenen*, zeide de Profesſor, *dat zulks met opzet geſchied was: eerst om dat hij wist, dat ik in de ſtad was; en ten anderen, om dat hij mijnen broeder wel kende; ten derden, om dat hij wist, dat mijn broeders huisvrouw bevallen was, en dat ik eerstdaags mooglijk ten doop zou koomen. Voorts zag ik, dat 'er veel meer Predikanten tegenwoordig waren, dan naar gewoonte; ten laatſten en wel voornamelijk, om dat hij het voor deezen niet gedaan, en ook na het geval van* UITENBOGAARD *met* PLANCIUS, *het Formulier van* 1586, *gebruikt had; Doch het zij hij mij kende of niet, ik behoorde, om zulk een antwoord, zo kwalijk niet gehandeld te worden. Hier op wenschten eenige van de Heeren, dat het niet geſchied ware".*

EPISCOPIUS floeg toen voor, „ dat de Heeren een for-„ mulier geliefden vast te ſtellen, waaraan men zig onver-„ breeklijk te houden had: *'t mogt anders*, zeide hij, *erger „ afloopen, en daardoor gelegenheid gegeeven worden, dat de „ Kinderen ongedoopt bleeven.*"

Waarop een der Heeren zeide, dat het te wenſchen ware, „ dat aan wederzijde wat gearbeid werdt tot bekwaame rust en „ vrede in deeze tijden, en dat EPISCOPIUS en de zijnen „ ſomtijds geene gelegenheid of oorzaake gaven om zo te vraa-„ gen." Ja, voegde 'er de Heer DE GRAAF bij, *indien gij niets hadt tegen den Catechismus of de Leere der Kerke, gij zoud geene zwaarigheid maaken om deeze vraag te beantwoorden.* Toen betuigde EPISCOPIUS, „ niemant oor-„ zaak gegeeven te hebben om te vermoeden, dat hij iets had-„ de tegen den Catechismus. 't Was wat anders, alles toeteſtaan „ wat hier geleerd werd. Zij (namelijk de *Remonſtranten*) „ wisten ook niet, wat zij meer doen zouden tot bevordering „ van rust en vrede, dan zij daaglijks deden. Zij wilden ook „ wel een goeden raad hooren en volgen. En zo het ſchrij-„ ven en prediken tegen elkander verboden werd, gaarne zou-„ den zij 'er zig naar voegen. Zoo den Predikanten hier ter „ Stede belet werd, ſtrijdig met de Reſolutien der Staaten te-

„ gen de *Remonſtranten* te prediken, en de betwiste punten „ der Gemeente als noodzaaklijk ter zaligheid inteſtampen, zóu „ de weg tot vreede haast gebaand zijn." De Heer DE GRAAF zeide toen, dat „ men moest wijken, of tot elkan- „ ders gevoelen overgaan." Doch EPISCOPIUS verklaarde, „ dat hun geweeten en de liefde hunner Gemeenten niet ge- „ doogden, dat zij weeken; en dat men ook niet ligtelijk in „ één gevoelen geraaken zou, zo de Heeren geen order ge- „ liefden te ſtellen, tegen zulk eene groote bitterheid, als „ men hier daaglijks hoorde." *Weet gij wel*, vraagde toen Burgemeester DE GRAAF, *dat als men gezag gebruikt, 'er ook veelen zullen moeten zijn, die van dat gezag lijden zul- len?* EPISCOPIUS erkende dit, zeggende „ dat het de na- „ tuur der zaake van zelve leerde: ten waare men eene even- „ hoogheid van het Burgerlijk en Kerklijk gezag wilde toelaa- „ ten." Eindelijk vraagde de Burgemeester WITSEN, of de Profeſsor, het geen hem van HEIDANUS bejegend was, wel ten besten duiden en vergeeten wilde, en alles daartoe helpen beſtieren, dat men in rust en vrede bleeve met elkander? Waar- toe hij betuigde, wel genegen te zijn. De Heeren, na hem daartoe vermaand te hebben, lieten hem gaan. Wat naderhand op de Sijnode van *Dordrecht* en vervolgens is voorgevallen, zal elders nader gemeld worden. EPISCOPIUS (zegt WA- GENAAR, wiens geleide wij hier volgen) hield zig eenigen tijd te *Waalwijk*, en naderhand te *Antwerpen* op, en werd, na het opregten der Remonſtrantſche Societeit of Broeder- ſchap, nevens JOHANNES UITENBOGAARD en NICO- LAAS GREVINCKHOVEN, tot buitenlandſche Beſtierders derzelve verkooren. Te *Antwerpen* ſtelde hij de Geloofsbelij- denis der *Remonſtranten* op, die door verre het grootſte deel der *Remonſtrantſche* Predikanten werd goedgekeurd.

In het Jaar 1621, tegen het einde van het beſtand, begaf hij zig naar *Frankrijk*, alwaar hij eerst te *Rouaan*, en, in het Jaar 1623, te *Parijs*, zig nederzette. Geduurende zijne uitlandigheid, ſchreef hij verſcheiden werken, zo tot verdedi- ging van de zaak der *Remonſtranten*, als tegen de Roomsch- gezinden, bijzonderlijk tegen de Jezuiten. De Brieven, die toen, uit het Vaderland, aan hem gezonden werden, waren

waren gerigt aan SIMON of FREDRIK DE WAGTER. Doch in 't Jaar 1626, wanneer men in *Holland*, en bijzonderlijk te *Amſteldam* en te *Rotterdam*, veele oogluiking begon te gebruiken omtrent de *Remonſtranten*, kwam EPISCOPIUS insgelijks te *Rotterdam* te rug, daar hij zig eenige Jaaren onthieldt, midlerwijl, nu en dan, predikende in de ſtille vergaderingen te *Amſteldam*, alwaar eerlang eene openbaare Kerk geſtigt werd, in welke EPISCOPIUS, op den agtſten September van het Jaar 1630, de eerſte Leerrede deed. De Societeit, vervolgens, te *Amſteldam*, een Kweekſchool hebbende opgeregt, om jongelingen bekwaam te maaken tot den Predikdienst, werd EPISCOPIUS beroepen, om de Godgeleerdheid daar in te onderwijzen.

In het Jaar 1634, zette hij zig metter woon in deeze Stad neder, en ontwierp 'er een zamenſtelzel van Godgeleerdheid, 't welk hij, echter, niet voltooijde. Hij overleed binnen zijne Geboorteſtad, den 4 April in het Jaar 1643. Hij heeft ter Vrouwe gehad MARIA PESSER, Dogter van *Jan Peſſer*, en Weduwe van den Remonſtrantſchen Predikant HENDRIK NIELLIUS; uit dit Huwelijk zijn geene Kinderen verwekt.

Tot dus verre WAGENAAR; laaten wij nu zien, wat anderen van hem getuigen. HALMA, in zijn *Woordenboek*, van hem ſpreekende, laat zig dus hooren.

„ SIMON EPISCOPIUS is geweest een der voornaamſte Diſcipelen van JACOBUS ARMINIUS. Door de Authoriteit van die van *Rotterdam* werd hij Predikant te *Bleiswijk*, en dat volgends 't getuigenis van BAUDART; maar UITTENBOGAART zoekt het tegendeel te bewijzen. Evenwel bekend hij, dat de gemelde Magiſtraat, toen EPISCOPIUS zou geëxamineerd worden, daar Gedeputeerden bijzondt, niet, zegt hij, om de Vergadering met gezag te vermeesteren, maar om in het Examen tegenwoordig zijnde, beeter kennisſe te hebben van des perſoons bekwaamheid en gaaven, dien het vertrouwd zou worden, haare Onderdaanen daar het Euangelium te verkondigen. Het beroepen van EPISCOPIUS te *Bleiswijk*, nevens veele andere Predikanten in andere Gemeenten, ook hunne beweeringe van de *Remonſtrantſche* gevoelens, en ſcherpe uittinge tegen der *Contra Remonſtranten* Leere, veroorzaak-

ten dat de Predikanten van de *Gereformeerde* Religie, in de Clasſis van *Rotterdam*, zig van de *Remonſtranten* afzonderden. Wanneer nu Doctor CONRADUS VORSTIUS tot Profeſſor op de Academie van *Leiden* beroepen, en al met zijn Huisgezin van *Steinfort* gekoomen was, doch, door de ontdekkinge van *Socinianerij*, niet in het bezit van dat ampt kon geraaken, hoe zeer van den anderen kant daar om gewoeld werd, vermids zijne Leerſtukken, van of uit SOCINUS nu al openbaar geworden waren (zie *Art:* C. VORSTIUS) wilde men echter de plaats vervullen, met eenen anderen, de Studenten op die Academie en anderen niet onaangenaam. Derhalven werd SIMON EPISCOPIUS, tot de Godgeleerde Profeſſie aldaar, onaangezien al de tegenſpraak van POLYANDER (vermids de Heeren Curatooren en anderen, die gezag hadden, het zo begeerden) beroepen en aangenoomen; doch hij bediende dien post maar tot den 24 April, in het Jaar 1619, wordende toen, volgens beſluit van de Staaten, daar van ontzet. Schoon hij (zegt HALMA) een leerling van ARMINIUS was, ſtapte hij nog veel wijder van de Leere der Gereformeerde Kerke af, en tradt nader aan die van SOCINUS, dat zijne tegenſtrevers uit zijne ſchriften aanweezen. Hij is geweest een der gedaagden op de *Nationaale Sijnode te Dordrecht* in het Jaar 1618 en 1619, om over de Leere en gevoelens gehoord te worden, volgens artikelen, door de Staaten beraamt; *dat de Profeſſooren der H. Theologie in de Univerſiteitjen en Illuſtre Schoolen mede zouden geroepen worden tot het Sijnode*, zo zoude hij mede, naar de meeninge der zijnen, hebben moeten zitten; maar de andere zeiden, dat hij kwam als gedaagde. Al terſtond bij den aanvang, (volgens den een met, en volgens den ander zonder verlof aan de Commisſarisſen politick gevraagd te hebben) deedt hij eene ſcherpe redevoering, niet ſlegts ter verdediging van de zaak der *Remonſtranten*, maar ook met veel hevigheid tegen het grootſte deel der Kerklijken in de Sijnode tegenwoordig. Deze redevoering, ſchoon door HALMA niet gemeld, zullen wij hier laaten volgen, op dat ieder Leezer, volgens zijn eigen oordeel, het vonnis velle. Zie hier den verkorten Inhoud daar van.

Door-

„ Doorluchtige en Hoogmogende Heeren. Eerwaardige, Wijdvermaarde en zeer Geleerde Mannen, Broeders"

„ Wij kunnen niet nalaaten Uwe W. W. allen en ieder van God den Vader en onzen Heer Jesus Christus te wenschen genade en vrede, en voornamelijk de gemeenschap van den H. Geest, op dat die Uwe W. W. zulke raadslagen ingeeve, die de bedroefde en de benaauwde Kerke van Jesus Christus, midsgaders onzen gemeenen Staat, en helaas het al te zeer onroerde Vaderland, vorderlijk en heilzaam moge wezen!

„ Niets behoort een Christen mensch meer ter harte te gaan, dan de Ware en Zaligmakende Godsdienst; en gelijk dit allen betaamt, zo is het inzonderheid de pligt van hun, welken van God gesteld zijn, om niet alleen voor zig zelven, maar ook ten nutte van anderen te zorgen; op dat zij zig zelven, en die aan hen zijn onderworpen of toevertrouwd, zo Godsdienstig mogen zijn, als mooglijk is. Hierom hebben wij ons ook altijd amptshalven verpligt geoordeeld, naarstig en omzigtig voor de zuiverheid van den Godsdienst zorg te dragen, op dat geene leerstukken in de gemoederen mogen worden ingeplant, die eigenaartig zouden schijnen te strekken, om de liefde tot den Godsdienst allengskens te verzwakken en wegteneemen. In de gevoelens van den Godsdienst kan wel eenige dooling of onweetenheid plaats hebben; want daar zijn zaaken, die tot denzelven niet rechtstreeks behooren; en wie word 'er gevonden, die zo juist en scherp op alle waarheid gelet heeft, dat hem niets gefeilt of gemist zou hebben? Maar andere gevoelens zijn 'er, op welke de Godsdienst zelf rust, of die tot bevestiging of versterking van den zelven, van het hoogste gewigt zijn; en welker krenking of verzwakking niet geleden kan worden van iemant, dien de Godsdienst ter harte gaat."

„ Dewijl wij nu van gevoelen waren, dat eenige zodanige gevoelens met groot geweld gedreven werden, welke noch met de eer van Gods goedheid, wijsheid en rechtvaardigheid; noch met de liefde van onzen Zaligmaaker voor het menschdom; noch met zijne voldoening en verdiensten; noch met de natuur van Gods woord en der Sacramenten; noch met den schuldigen pligt van een Christen bestaan kunnen, en die de vroomen tot groo-

grooten aanſtoot, onze Hervorming tot ſchande, de Godsvrugt tot afbreuk en den vijanden tot ſtof verſtrekten om onze Kerke te lasteren, als waren die gevoelens aan dezelve eigen, zo hebben wij, dat ongelijk het geheele lichaam zonder reden te last gelegt, van de Kerke pogen afteweeren. Maar helaas, dit Godvrugtig voorneemen is ons zeer kwalijk gelukt; doch geheel buiten onze ſchuld: want hoe konde ons tot misdaad, en niet veel meer tot eere gerekend worden, dat we de Kerke van lasteringen tragtten te bevrijden?

„ Ook berouwt ons nog geenzints deeze onderneeming, dewijl wij het om zo goede en treffelijke zaak veeleer loffelijk rekenen den haat zelven van deeze onze gantſche Eeuw te draagen; ja, wij oordeelen ons amptshalven verpligt, daarin te volharden: want het is ook eerlijk, de gewenschte uitkomst te moeten miſſen van groote en loffelijke onderneemingen. Ook waren de dingen, die wij zogten te weeren, veel te gewigtig en te groot, om dezelven met ſtilzwijgen voortgang te laaten hebben; en geenzluts beuzelingen, gelijk men met groot nadeel onzer zaake onder het gemeene volk geſtrooit heeft. Dat gehenge God nimmer, dat wij om beuzelingen met iemand zouden twisten! Het is der pijn niet waard, om andere dingen, dan die ter Zaligheid noodzaaklijk of ten hoogſten vorderlijk zijn, te ſtrijden. Van dit gevoelen zijnde, zijn wij, echter, in eene groote zwarigheid gevallen, die wij minst verdiend hadden, te weeten bijna in eenen algemeenen haat. Zo zwaar valt het, zig tegen ingewortelde gevoelens, en het kwaad, dat een plooi genoomen heeft, te willen verzetten! Want men heeft, van dien tijd aan tegen ons gewoed, als of wij openbaare vijanden van den Godsdienst en de Hervorming; haters van de waarheden en verſtoorders van de algemeene rust; ja zelfs verraders van het Vaderland, ſtigters van nieuwigheid en voorſtanders van alle ketterijen waren. Men heeft de allerbitterſte en grouwelijkſte lasteringen op ons uitgeſtort, en onzen naam en faam met zulke woede aangetast, dat wij als het uitvaagzel der waereld zijn geworden. Men heeft de gemoederen eerst met vermoedens, tegen ons vervuld en van ons vervreemd; daarna door lasteringen en haat tegen ons ontſteeken; en eindelijk zijn dezelven, door oproerige Predikatien,

zo-

zodanig aan het branden en blaaken geraakt, dat ze tot ſchimp, ſmaad, ſpot, laster en allerleije uitwerpzels van bitteren haat zijn uitgeborsten, en een iegelijk, al wat hem luste, op ons als ſlagtoffers van den gemeenen haat, vrijelijk heeft uitgeſpoogen. Lieve Jezus, wat hebt gij al van uwen throon gezien en gehoord, dat ons, zonder eenige ſchuld of verdienſte, is aangedaan! Hoe menigmaal is ons zugten of jammeren, tot u in den Hemel opgeklommen! Wij roepen u tot getuigen, of wij iemant regtvaardige oorzaak, tot zo zwaare beſchuldigingen, afkeerigheden en ongelijken gegeeven hebben."

„ Wij begeeren egter niet, zeer Agtbaare Mannen, dat gij zoudet meenen, dat dit gezegd word, als of wij in deezen ijver en hitte der twisten, gantsch niets gezegd, gedaan of geſchreeven hadden, 't welk berispinge waardig zou zijn geweest. Dat zij verre! wij zijn Menſchen, en aan menſchelijke zwakheden en overijlingen onderworpen; en wij weeten, hoe zwaar het zij, in zo groote ſtormen en ongeſteldheden der gemoederen, een eenparig gelijk gemoed, vrij van alle ſchuld, te behouden. Maar dit alleen willen wij zeggen, dat wij niets bedoeld, noch ter hand genoomen hebben, dat zulk een algemeenen haat verdiende."

„ Onze tweede zorg en vlijt was, dat de band der eenigheid van onze zeer bloeijende Kerke in het heilig Lichaam, van onzen Heere Jeſus Christus, 't welk met zo veel zweets en bloeds was ſamengegroeid, niet zoude door een droevige ſcheuringe, nog ſchier in zijne eerſte beginſelen, verdeeld en van een gerukt worden. Daartoe hebben lang geſtrekt onze bekommernisſen, raadſlagen, verzugtingen en gebeden tot God, en al wat in ons was, hebben we gezamenlijk, met de treffelijkſte helden onzes Vaderlands, aangewend, op dat de Kerk met geene nieuwe wonden zoude worden geſlagen. „Ten dien einde verzogten wij, aan de Regeerders van ons Vaderland, of een Sinode, op dien voet als bij hen beſlooten was; of, liet de ontroerdheid der gemoederen 't zelve niet toe, de onderlinge verdraagzaamheid, met beſcheidenheid gepaard; of eindelijk, vereischte dat de rust des lieven Vaderlands, dat men ons zou gebieden de openbaare Kerken te verlaaten, en ons te behelpen zo wij best konden. Oordeelt zelven, wat kon 'er beter

van

van ons gedaan worden? Doch het beroepen der Sinode werd belet, door die zig bezwaard vonden, om de Herziening der Belijdenisse en van den Catechismus, door de Heeren algemeene Staaten beslooten, toeteſtemmen.

„ De onderlinge verdraagzaamheid, hoe heilzaam ook, hoe zeer door treffelijke voorbeelden bevestigd; ja door onze Nederlandſche Kerke zelve de Lutherſchen aangeboden, is verworpen; men heeft haar met de zwaarſte beſchuldingen en lasteringen verdagt gemaakt, en openbaare ſcheuring ingevoerd, tegen wil en dank van Vredelievende Regeerders des Vaderlands; en de ſcheuring door anderen uit de nabuurige Provintien aangekweekt, en door verbintenisſen opgeregt. Men heeft heimelijke Vergaderingen gehouden, in welke niet weinige Predikanten zig onderling verbonden, om de afzonderingen te helpen bevorderen, op grond dat zij de Artikelen der Remonſtranten aan Gods eere en de ware rust des geweetens oordeelden nadeelig te zijn; en dat met zulke inzigten, dat hunne afzondering, in deze tegenwoordige Nationaale Sijnode, zoude worden bekrachtigd. Om dit met ſchijn uittevoeren, heeft men het gemeen wijs gemaakt, dat 'er, behalven de bekende verſchilpunten, nog al andere gruwelijke leerſtukken verborgen waren. Ten dien einde heeft men op allerleie wijzen, 't zij wij zwegen of ſpraken, ons trachten te agterhaalen en oorzaak van kwaad en argwaan en laster genomen; gelijk zelfs te zien is, uit dat monſter der geſchillen, nu onlangs uitgegeeven. Ondertusſchen toonen onzen ſchriften, dat niemand onzer de Hoofdſtukken der Godgeleerdheid aangeroerd, veel min onderſtaan heeft om verre te ſtooten. Maar het is waar, wij hebben altijd geoordeeld, dat zij het veiligſte van de hoge, zware en ons verſtand verre te bovengaande ſtukken gevoelen en ſpreeken, welke niet dan maatiglijk en zo veel mooglijk met de ſchriftuure daarvan ſpreeken. Ten aanzien van verſchillen van minder belang, agten wij, dat de Vrijheid en verſcheidenheid van oordeelen met enge banden en kluisters, noch kan, noch behoort beklemd te worden, om eene volkoomene overeenſtemming te krijgen. Nimmer heeft dit plaats konnen hebben, en de waarheid zelve dringt ons, om met den vermaarden PARÉUS te zeggen, *dat het meeſte deel zoo der oude*

ket.

ketterijen, als der tegenwoordige oneenigheden in de Kerke daaruit voornamelijk ontſtaan zijn, en nog ontſtaan, dat de Kerkvergaderingen, Biſchoppen en Leeraars der Kerke, zonder eenig onderſcheid, alle Schoolleerlingen en gevoelens der Univerſiteiten voor Artikelen des algemeenen geloofs uitgegeeven, en met even groote noodzaaklijkheid, om ter zaligheid geloofd te worden, aan de geweetens hebben opgelegd; en dat zij uit ieder verſcheide uitlegginge der ſchriftuure, al te ligt ketterijen en ſcheuringen geſmeed hebben."

„ Verre is het van ons, dat wij onder dekſel van vrijheid, eene dartele ongebondenheid, om alles om te keeren, om alles twijffelagtig te maaken, en uit te ſlaan, wat ons in het hoofd mogt koomen, wilden invoeren; maar wij hebben niets anders gewenscht, dan die gulden vrijheid, welke den middelweg houd, tusſchen ongebondenheid en ſlavernij; want wij hebben ook een afkeer van hun, die zig ten eenemaal ſlaaven van anderen maaken".

„ Op dit vertrouwen, op deeze goede Conſcientie ſteunende, hebben wij tot nog toe alle lasteringen en ſmaadheden uitgeſtaan; hier op rustende, hier mede geſterkt, zijn we voor eenige dagen, niet gedagvaard, of geroepen, maar vrijwillig en uit eigen beweeging, alhier gekomen; hoewel ik voor mij, op bevel, 't welk ik mij ſchuldig kende te moeten gehoorzaamen. Wij verſchijnen ook tegenwoordig wederom, 't zij dan geroepen of ongeroepen, want dat is evenveel, indien men niet zo zeer de overwinning als de waarheid zoekt. En 't geen ons vrijmoedigheid gaf, is dat hier bijna uit de gantſche Christenheid zodaanige Mannen waren bijeen gekoomen, waar van wij hoopen mogten, dat zij billijker en goedertierener onderzoekers van de geheele zaak zouden weezen, dan zij, die alreede zonder eenig voorgaand Kerkenoordeel, op hun eigen gezag, onze namen uit het boek der Gemeente uitgeſchrapt, en zig openlijk van ons afgezondert hebben. Wij bidden u dan, eerwaardige Mannen Broeders, die uit verre plaatzen zig niet ontzien hebben herwaards te koomen: wij bidden u, om Jeſus Christus wille, en bij al wat u dierbaar en heilig is, dat gij niet anders van ons wilt gevoelen en oordeelen, dan wij hier verklaard hebben, en de geheele zaak,

zaak, haar oogmerk en einde wel wilt inzien en doorgronden".

„ Tot nog toe zeiden we drie zaaken, dat wij openlijk ons gekant hebben tegen hen, die de raauwe of harde, zo ſpreeken zij, en, gelijk onlangs die van Gelderland in hunne Sinode geoordeeld hebben, de gruwelijkſte en afgrijſelijke gevoelens van ſommige Leeraars wegens de voorſchikkinge verklaard hebben voor het regte gevoelen onzer Kerke, en dezelve daarvoor wilden gehouden hebben; ten anderen, dat wij de ſcheuring hebben mispreezen, en van derzelver voorſtanders afkeerig zijn geweest; en ten derden, dat wij, de gronden der noodzaaklijke waarheid in hun geheel blijvende, voor het overige de onderlinge verdraagzaamheid hebben voorgeſtaan".

„ Hier is nog bijgekoomen, ter gelegenheid deezer geſchillen, de twist over het regt eener hooge Christelijke Overheid in Kerklijke zaaken; alzo wij aan dezelve de opperſte en hoogſte magt toeſchrijven in het publieke oordeel, over de geſchillen van Godsdienst; waartegen anderen zig kanten, haar alleen, ik weet niet welke blinde toeſtemming der Kerklijke beſluiten toeſchrijvende".

„ Deeze zijn de zaaken, die wij oordeelden verpligt te zijn om te betragten; dewijl wij denken, dat getrouwe dienaars van Jeſus Christus moeten zorgen, dat de Godsdienst niet gekwetst worde, in het geen de heiligheid en godsvrugt zoude ſchaden, en dat men om geſchillen van minder gewigt geene ſcheuring mag aanregten. Wij verzoeken derhalven, dat men geene andere beſchuldigingen tegen ons geloof geeve, voor dat men ons daarop gehoord hebbe; en bidden dat uwe W. W. doch geen agt gelieven te geeven op ons klein getal, dewijl een goede zaak maar éénen voorſpraak behoeft, daar een kwaade zaak aan duizend niet genoeg heeft. Ook zoude het ons niet ontbreeken, aan een genoegzaam getal om eene Sinode te maaken, indien het Christelijk of betaamelijk ware, daarop te roemen, of dat het ons vergund ware geweest, in gelijken trap ter baane te koomen; maar door welke listen, en treken zulks verhinderd zij, is Gode bekend. Immers wij zijn genoeg verzekerd, dat men om ons getal minder en kleiner te maaken, overal ſcheuringen en ſcheidingen heeft aangeregt, en

dat

dat dikwils op het goeddunken van weinigen. Men heeft getrouwe Predikanten, en die bij hunne gemeenten ten hoogſten aangenaam en lieftallig waren, weinig tijds door de bijzonderen Sijnoden van hunne ampten en dienſten afgezet, op dat zij als beſchuldigden zonder eenig regt van ſtemmen, op deze Sijnode zouden komen: de anderen zijn uit de deputatien geſlooten, op dat aldaar of gene van ons gevoelen zouden verſchijnen, of die aldaar verſchijnen mogten, bijna geen getal zouden uitmaaken. Ter plaatſe daar de Remonſtranten de meeste waren, zo als in 't Sticht van Utrecht nu onlangs is geſchied, heeft men even voor den aanvang van de Sijnode afzonderingen en openbaare ſcheuringen beginnen te maaken, op dat de Contra-Remonſtranten uit die zelfde Provintie, niet minder in getal zouden verſchijnen dan de Remonſtranten. Deeze zaak is klaarblijklijk en ſpreekt voor zig zelve. Maar een ding is 'er, en dat wel het voornaamſte, waar over wij uwe W. W. niet konnen nalaaten te klagen, en voor de gantſche waereld van klagen ons niet zullen onthouden, te weten, dat onze Hoofden, de bijzonderſte voorſtanders onzer zaake en die onder ons als voorgangers waren, op welken wij naast God, in het beleid en beweeren onzer zake meest ſteunden (niet dat zij zodanige uitſtekende bedieningen onder ons hadden, maar dat zij, door hunnen ouderdom, wijsheid en geleerdheid die namen waardig zijn) door afzettingen uit hunne ampten uitgemonſterd, en ons alzo ontnomen zijn: vraagt gij wanneer? weinig tijds, ja even daags te vooren, als men beſlooten hadde ons op de Sijnode te beroepen, als wij gereed ſtonden, en van de zake ten principale zoude gehandeld worden, en de ſlag aan den man gaan. Des niet tegenſtaande heeft die zoo ontijdige manier van doen, ons niet konnen beweegen, den moed verlooren te geeven: want wij hadden vaſtelijk beſlooten, gelijk het ook de Christenen betaamt, niet met een meenigte van volk, maar met de kracht van de zaak zelve, ten ſtrijde te gaan. Alleen de Schriftuur, en de gezonde Reden, die haar als dienstmaagt toegevoegd is, zal tot beſcherming van onze zaak vooruittreden. Tegens welke zo lange iets anders dan de Schriftuur en bondige Redenen zal worden voortgebragt, zullen wij niet eenen voet van ons ſtuk afwijken.

ken. Wij zullen ons ook niet ontzetten, voor eenige vonnisſen, uitſpraaken of ſententien, al waare het dat ze voortkwamen van de aanzienlijkſte, magtigſte en grootſte Regters of Regtbanken der waereld: want een wijs man word niet bewogen, door het groot getal der Regteren, maar door de kracht en billijkheid der uitſpraaken en vonnisſen. En, 't welk het voornaamſte is, de Conſcientie word niet gerust geſteld, door de vrijheid van ſtemmen, maar door de kracht en het gewigt van de redenen en de zaake zelve, waarop de ſtemmen en raadpleegingen moeten gegrond zijn. Mag ons dat gebeuren, 't welke uwe W. W. weten op het hoogſte regt en billijk te zijn, zo zullen wij voorwaar reden hebben, om voor ons zelven en van wegen onze gemeenten ons hooglijk te verblijden, dat ons zulke gewenschte gelegenheid voorgekoomen is, om met zodanige geleerde Mannen te onderzoeken, wie van beide partijen de beste waarheid en reden op zijn zijde hebbe. Want een van beiden hoopen wij daar uit te bekomen, of dat wij de opregtheid van onze zaake, die wij tot nog toe hebben voorgeſtaan, zullen doen blijken; of indien het vonnis tegen valt, zo zullen wij egter die overwinning bekoomen, waardoor de waarheid zal zegenpraalen. Want wij zijn hier gekoomen, bereid, zo wel om overwonnen te worden, als om te overwinnen: welk van beide gebeure, het zal niet zonder vrugt geſchieden: want hij ſchaamt zig niet overwonnen te worden, die voor het verlies van een kwaad gevoelen, dat hij mag hebben, de waarheid zoekt te winnen, en niet anders voor heeft, dan door het verkrijgen der waarheid zijn geweeten een volkomen vrede en gerustheid toe te brengen. Wie hier niet komt met zulk een hart en gemoed, dat hij zoude kunnen vrijſpreeken, welken hij niet zeer gunſtig is, en dien hij zonderling lief heeft, zoude konnen veroordeelen; die is voorwaar niet waardig, dat hij in deeze vergadering zijn gevoelen zegge en ſtem geve. Deeze of die vermaarde Mannen en Leeraars mogen ons wel lief en waardig zijn, gelijk mede wel de Sijnode; maar boven al, behoort ons de waarheid lief en waard te wezen".

Hier mede eindigde EPISCOPIUS zijne Redevoering. Volgens het verhaal van HALMA, werd hem, toen hij hadt uitge-

geſprooken, door den Preſes BOGERMAN, bevolen, het geſchrift, waaruit hij de Redevoering had voorgeleezen, over te leveren. Hij zou, volgens ſommigen, gezegd hebben, geen ander te hebben; anderen, dat hij gezegd had, dat het afſchrift niet net genoeg geſchreven was: immers hij gaf dat, of een ander (ook werd 'er gezegd, dat het niet hetzelfde was, dat hij had voorgeleezen) over, met verzoek, dat hem het zelve wederom, of *Copie authentiek*, ter hand geſteld mogt worden. Ook vielen, over dit laatſte zeggen, weder veele twistredenen, beweerende deezen dit, en geenen wederom iet anders. Vermids nu EPISCOPIUS, en de overige gedaagde *Remonſtranten*, na eenige zittingen van de Sijnode, door de zelve in het ongelijk waren geſteld, en daarna de *Acte van ſtilſtand*, bij H. H. M. ontworpen (behalven HENRICUS LEO) weigerden te onderteekenen, om zig, volgens inhoud daarvan, van het prediken te onthouden, mids behoudende hun Jaargeld, werden zij, gelijk bekend is, en op het *Artikel* SIJNODE VAN DORDRECHT nader blijken zal, op bevel van de Staaten Generaal, gevoerd buiten het grondgebied van den Staat.

Het verdere verhaal van HALMA, om dat het met dat van WAGENAAR genoegzaam overeenſtemt, kunnen wij, als reeds gezegd is, voor biigaan; enkel tot ſlot van zijn Artikel, daar nog dit volgende bijdoende.

De groote Nederduitſche Dichter, JOOST VAN DEN VONDEL, (zegt hij) heeft, onder 't afbeeldzel van SIMON EPISCOPIUS, als in een woedende drift, toen hij dit ſchreef, voor de zijde der *Remonſtranten*, vervoerd, dit hard en wraakbaar bijſchrift gemaakt: hoe wel 'er de kracht en hoogdravendheid zijner Dichtkunde ſchitterend in doorſtraalt.

Bisſchoppelijke praal en pronk van Godgeleertheit
Die Leiden vrijen wou van twist en Schoolverkeertheit,
Gij wikt het al met reên en zulk een leering wraakt,
Die Godt herſchept en tot den ſlimſten duivel maakt.
Uw tong den Lastermond van Bogerman kon ſnoeren,
Die 't Dorts beſluit met magt geweldig uit most voeren.

J. V. VONDEL.

Men zou (zegt hij verder) het bovenſtaande bijſchrift, op de volgende wijze, met dezelfde aangevangene rijmklanken, en veel van dezelfde woorden, wel konnen omzetten, om te toonen, van hoe luttel kracht zulke ſcherpe, ja duivelſche uitdrukkingen zijn: zo als hij deed in de volgende regelen.

Bisſchoppelijk in naam en ſchijn van Godgeleerdheit,
Die Leiden ſmetten wouw met gif van Schoolverkeerdheit,
Gij ſchendt het licht der reên, en zulk een leering wraakt,
Die Godt zijn hoogheid geeft, en tot geen Schepzel maakt.
Uw' bitſen lastermondt kon Bogerman braaf ſhoeren,
Die 't Dorts beſluit naar 't recht met wijsheit uit most voeren.
F. H.

Men zie van EPISCOPIUS, BAUDART, TRIGLAND, UITENBOGAARD, BRANDT, WAGENAAR, *Amſterdam*, enz. enz.

EPPINGE, een der vijftig Dorpen van de *Groninger Omlanden*, onder het *Wester-Kwartier*.

Zie HALMA.

EPPINGHUIZEN, een bekend Slot, in de *Groninger Omlanden*, liggende een kwartier uur ten Zuid-Oosten van *Zandeweer:* behoorende aan de weduwe of kinderen van den Heer P. H. Baron VAN ZWARTZENBERG.

BACHIENE, *Geogr.* bl. 201.

ERASMUS, (DESIDERUS) ook wel, in zijne eerſte jeugd, in de wandeling, GERRIT GERRITSZOON genaamd: een man, over wiens geboortetijd en plaats veel verſchil onder de Geleerden is. Dit kan met zekerheid gezegd worden, en dit zullen wij vooraf laaten gaan, dat hij te *Gouda* in onecht geteeld, en te *Rotterdam* ter waereld gekomen is. Zijn Vader, niet te *Zevenbergen*, maar te *Gouda*

da gebooren, en aldaar een man rijkelijk gegoed, en naar dien tijd niet ongeleerd, had door zijn gladde tong, den bijnaam van PRAAT gekreegen. Zijne Moeder, afkomstig van een Medicijn-Meester uit *Zevenbergen*, vergat zig zelve, op hoop van een Huwelijk met PRAAT, wiens dienstmaagd zij was; doch de bloedverwanten van PRAAT beletteden hem, zijn voorgenomen Huwelijk met haar te voltrekken. Zij, om haaren misslag te bedekken, begaf zig, in het laatst van haare zwangerheid, naar *Rotterdam*, en baarde aldaar deezen haaren Zoon, die, bij den doop, den naam van GERRIT ontving. PRAAT, door zijne vrienden naar *Rome* gezonden, deed aldaar, op een valsch gerugt, door zijne vrienden hem overgebriefd, dat zijne MARGRETA overleeden was, zig tot Priester wijden; doch vond, bij zijne terugkomst, moeder en kind beide in leeven. Hij sleet zijne dagen wel zonder haar, maar niet zonder te zorgen voor de opvoeding van zijnen Zoon, dien hij altoos voor den zijnen erkende. Dit vooraf hebbende laten gaan, kunnen wij nu tot de bijzonderheden van zijn leven overgaan.

Wat den tijd van zijne geboorte aanbelangt, in het kort begrip van zijn leven, ('t welk men meent, door hem zelven geschreeven te zijn) word gezegd, dat hij gebooren is, op den dag vóór den Feestdag van *Simon* en *Judas*, die gevierd word op den 28 October; doch in het Jaartal verschilt hij zelfs, in zijne brieven, stellende nu eens 1464, dan 1466, en ook 1467; het laatste jaar staat onder zijn metaalen pronkbeeld te *Rotterdam* uitgedrukt. Te *Utrecht* maakte hij een aanvang van zijne Studien, en vervolgde die te *Deventer*. Na den dood van zijnen Vader, hadden de reguliere Kanunniken van *Sion*, te *Delft*, het opzigt over hem. Hij begaf zig vervolgens in het Klooster *Stein*, bij ter *Gouda*, oefenende zig aldaar in de Letterkunde, en ook in de Schilderkonst, waarvan nog de blijken voorhanden zijn. De vermaarde ALARDUS VAN AMSTELDAM, schreef, eenigen tijd daarna, uit *Bazel*, een Brief aan zijn laatsten Leermeester CORNELUS GOUDANUS, waarin deze woorden gevonden worden: ERASMUS *is te Bazel; wij allen verwonderen ons dat hij nooit van u meld, daar gij tog altijd zijt geweest, zijn oprechte vriend en meester.* En echter zijn 'er, die

ontkennen, dat GOUDANUS ooit zijn Leermeester geweest is. Na het voleinden zijner leeroeffeningen, en nu hij reeds had beginnen te ſchrijven, verkreeg hij zeer ſpoedig den naam van een geleerd en deugdzaam man; en wel in zulk eene maate, dat de Prinſen en Koningen van *Duitschland*, *Italie*, *Engeland* en andere Gewesten, hem hoog achtten, en aanzienlijke geſchenken zonden. Waarover men zig minder behoeft te verwonderen, als men in aanmerking neemt, dat nog kort voor dien tijd de Barbaarſche onkunde in taalen en wetenſchappen, gantsch Europa overſtroomd had, en, in zijnen leeftijd, de Geleerdheid het hoofd wederom begon op te beuren. Hierom was ERASMUS, doorleerd in de *Griekſche* en *Latijnſche* taalen, ook ras een vriend van allen, die eenige liefde voor de wetenſchappen hadden.

FRANCISCUS IRENICUS ſchreef van hem; „ Buiten „ twijffel is aan ERASMUS de heerſchappije over de twee „ taalen, met toejuiching van alle andere geleerden, opge„ draagen. Van weinige oude Schrijvers wordt hij in kracht „ van ſpreeken overtroffen: want daarin is hij boven anderen „ uitmuntende".

Door het onophoudelijk leezen van de Oudvaderen, en ook van het Nieuwe Testament in de oorſpronklijke grondtaal, was hij ook zeer verre in de Godgeleerdheid gevorderd. HENDRIK DE VIII, Koning van *Engeland*, ontbood ERASMUS tot zig, voornamelijk om met hem over de zaak van LUTHER te raadpleegen. Bij zijn vertrek uit *Engeland*, vereerde hem de Koning vijftig Angelotten. Te *Graveſand* gekomen zijnde, om van daar over te vaaren, werd hij onderzogt van de Koninglijke tolbeampten, die de vijftig Angelotten bij hem vindende, hem dezelve afnamen, vermids 'er niet dan nodig reisgeld uit *Engeland* mogt gevoerd worden. ERASMUS, daarover verſtoord, keert te rug tot den Koning, en klaagt dat hij, door zijne bedienden, van zijne mildadige gifte beroofd was. Zijne Majeſteit begon hierop hartelijk te lachen, en zeide dat zijne dienaars getrouwelijk gehandeld hadden; en dat, indien dit niet geſchied ware, hij hen allen zou hebben doen ophangen. Hij hield hem nog drie dagen bij zig, vereerde hem andere vijftig Angelotten, en

gaf

gaf hem een handſchrift, waarbij hij den tolbedienden beval, hem ook de voorige vijftig Angelotten ter hand te ſtellen; hij keerde dus met een dubbele gifte in *Holland* te rug. Verſcheidene proeven gaf hij, dat hij de dwaalingen van het *Pausdom* zag, zo in de leere, als in de ongeregeldheid des levens van de Geestelijken; en wenschte hartlijk eene algemeene Reformatie. Doch uit alle zijne bedrijven, heeft men klaar konnen beſpeuren, dat hij te ſlap en te flauwhartig was, om, ter vervulling van dien wensch, de handen aan het werk te ſlaan; hij vreesde, mooglijk, daardoor de gunst der grooten te zullen verliezen, en der waereld te mishaagen. Den last van dit overzwaarwigtig werk liet hij rusten op de ſchouders van den onvermoeiden LUTHER; houdende het voor zig zelven veiliger, zig openlijk met de geſchillen niet te bemoeijen, en veinzende den rol van den gematigden te ſpeelen: op zodanige wijze, echter, dat hij meest met Roomschgezinde Vorſten heulde, om zijnen naam bij hun in waarde te houden; terwijl hij evenwel niet in gebreeke bleef, de Geestelijkheid nu en dan zeer onzagt op den voet te treeden. Het gevolg hiervan moest zijn, dat hij zig veelmaals den haat van beide partijen op den halze haalde, en den naam ontving, van een man geheel zonder Godsdienst te zijn. Om bij de *Pausgezinden* een naam te maaken, ſchreef hij, ten hunnen voordeele, nu en dan eenige Boeken; en om bij de *Lutherſchen* niet geheel in minachting te geraaken, beſpotte en hekelde hij, in zijne Schriften, nu en dan, de Roomſche Geestelijkheid. Van niemand werd hij feller gehaat, dan van de domme Monniken; niet alleen om dat hij toonde, geen genoegzaame agt te ſlaan op de Kerkgebruiken en Ceremonien; maar ook, om dat hij hun te geleerd was, en hunne onkunde niet verdraagen kon; als mede, om dat hij hunne zotternijen, bijgeloof, gierigheid, enz. openlijk ten toon ſtelde. Doch, met al dien haat, waren een weinig meer ervaarener, mindet op hem, dan op LUTHER gebeeten. Op tijden en plaatzen, daar hij vrij uit durfde ſpreeken, gaf hij te kennen, dat LUTHER recht had in zijne beſtraffingen; dat 'er eene Hervorming nodig was; doch voegde 'er altoos bij, dat hij wenschte, dat hij wat zachtzinniger te werk ging.

Als FREDRIK, Keurvorst van *Saxen*, in den aanvang van LUTHERS tegenkantige tegen het Pausdom, het oordeel van ERASMUS daarover vraagde, zeggende, geene ketterijen in zijne Landen te zullen gedoogen, maar ook het Euangelie noch de waarheid niet te willen onderdrukken, was zijn antwoord: Dat Doctor LUTHER twee groote misslagen had begaan; eerst met de Monniken aan hunne buiken, en daarna met den Paus naar te kroon te tasten; dat LUTHER, op zeer goede gronden, verscheiden dwaalingen bestrafte, en dat het voor de Kerk hoog nodig was, dat 'er eene Reformatie ter hand genomen werd; de inhoud van LUTHERS Leere was goed en recht, maar hij behoorde met meer zagtmoedigheid te handelen. In zijne brieven, aan Hertog FREDRIK *van Saxen*, aan den Aardsbisschop van *Mentz*, en aan LUTHER zelven, prijst hij 's mans schriften; doch voegt 'er bij, dat hij daarom den haat van de Godgeleerden moest draagen, en een groot Treurspel veroorzaakte. Om evenwel niet, door deeze en soortgelijke verklaaringen, even als LUTHER, den haat op zig te laaden, en in gevaar te geraaken, schreef hij tegen LUTHER een boek over den *vrijen wil*; LUTHER schreef op dit geschrift een antwoord, onder den tijtel van den *Knechtelijken Wil*, 't welk, in zijnen leeftijd, en nog lang daar naa voor een meesterstuk gehouden werd. LUTHER, die zijne partijen zelden los liet, beschuldigde hem naderhand, dat hij het geloof der Christenen onzeeker en op losse schroeven stelde, verachtte en bespotte; dat hij, in Goddelijke werken, de menschen met twijffelachtige woorden omleide. ERASMUS beantwoordde dit geschrift in zeer scherpe bewoordingen. Want niets vreesde hij meer, zegt SLEIDANUS, dan dat zijne boeken hunnen roem verliezen zouden; toonende wijders duidelijk aan, dat ERASMUS zig zelven niet altoos gelijk was. Veele Geleerden hebben van hem geoordeeld, dat hij in den eersten opgang der Reformatie, de Kerk veel goeds, maar daarentegen in andere dingen ook veel kwaads gedaan heeft. Bij gelegenheid dat eenigen onder de Roomsche Godgeleerden, die zig, met mond en pen, tegen LUTHER verzet hadden, rijkelijk begiftigd werden, liet ERASMUS, op een schamperen toon, zig daarover uit, zeggende: de *arme* LUTHER,

maakt

maakt veelen rijk. Het was eerst na zijnen dood, dat men, uit zijne brieven aan vertrouwde vrienden, is ontwaar geworden, dat hij de zaak van LUTHER en andere vroome Mannen voor goed hield, en de Reformatie in zijn hart toeſtemde. Alle zijne werken zijn, te *Bazel*, bij FROBENIUS, in 9 deelen in folio gedrukt, en herdrukt te *Leiden*, bij P. VAN DER AA.

Eenige domme Monniken, die hevig tegen hem uitvoeren, gevraagd zijnde, welke ketterij zij tog in zijne ſchriften vonden, antwoordden, dat ſchoon zij die nooit geleezen hadden, zij echter wisten, dat 'er veel gevaar in ſtak, al was het maar om zijn duiſter Latijn. Jammer is het, dat ERASMUS niet iets van den aart van een vrijgebooren *Nederlander* bezat, en te ſchroomachtig was, om zijn gevoelen te uiten, en aan de waereld te openbaaren. Een bewijs daar van vindt men in het volgende voorval. Eenige afgezanten van de *Boheemſche* Kerke, te *Antwerpen*, kwamen bij hem, biedende hem aan, een afdruk van hunne Geloofsbelijdenisſe, met vriendelijk verzoek die te willen doorleezen, en in acht neemen, of 'er iets in veranderd diende te worden; zijn oordeel zouden de broeders met dankbaarheid erkennen en aanneemen; en het zou hun aangenaam zijn, indien hunne Confesſie met zijne goedkeuringe mogt bevestigd worden. De Afgevaardigden, eenige dagen daarna, weder bij hem komende, antwoordde hij hun: „Hij „was met zo veele gewigtige dingen overlaaden, dat hij „naauwelijks adem kon ſcheppen; zij moeſten hem daarom „ten goede houden, dat hij hun traktaat niet met die opmer„king geleezen hadde, als wel behoorde; maar dat hij het „echter, geleezen, en daar in noch doolingen, noch iets dat „verbetering eischte, gevonden hadt. Wat aanging de van „hem verzogte getuigenisſen, deeze konden hun tot voordeel, „noch achting ſtrekken, maar wel gevaar veroorzaaken; zij „moeſten niet gelooven, dat zijne goedkeuring hun de gunst „van anderen verwekken zou, vermids zijn authoriteit, hoe„danig die ook zijn mogt, zelfs beſcherming van anderen „van noden hadt. Indien zijne ſchriften aan de goede kon„ſten, en de Godvrugtigen in hunne Studien voordeel had„den toegebragt, of nog mogten toebrengen, hield hij het,

„ echter, niet raadzaam, door een getuigenis, van met hun „ gemeenſchap te hebben, zijne ſchriften aan het gevaar te „ onderwerpen, of oorzaak te zijn, als of hij ze de men„ ſchen in de handen wilde dwingen. Dus moeſten zij zijne „ al te groote vreeze of voorzigtigheid ten beste houden, en „ vast gelooven, dat hij hun een goed hart toedroeg; bie„ dende hun, in alle andere dingen, zijnen dienst aan."

In het geeven van zijn oordeel, ten opzigte van de Echtſcheidinge van Koning HENDRIK DEN VIII, gedroeg hij zig zeer veranderlijk; nu eens was hij voor, en dan wederom tegen zijne Majeſteit, naar gelange hij door hoop of vreeze gedreeven werd.

Die van *Rotterdam* hebben ter zijner eere, in het Jaar 1549, zijn beeldtenis van hout, gemaakt voor het huis, waarin hij gebooren is, en, in het Jaar 1572, dit houten beeld in een ſteenen veranderd; dan dit werd door de Spanjaarden om verre geſmeeten; doch in het Jaar 1622, zo als algemeen bekend is, als daar gebooren, een metaalen beeld meer dan levens groote ter zijner eere opgericht, waaronder men, op de voorſte zijde van het voetſtuk, dit bijſchrift leest.

DESIDERIO ERASMO
MAGNO SCIENTIARUM ATQUE LITERATURÆ POLITIORIS VINDICI ET INSTAURATORI,
VIRO SECULI PRIMARIO,
CIVI OMNIUM PRÆSTANTISSIMO,
AC NOMINIS IMMORTALITATEM
SCRIPTIS ÆVITERNIS JURE
CONSECUTO:
S. P. Q. ROTERODAMENSIS,
NEQUOD TANTIS APUD SE SUOSQUE
POSTEROS VIRTUTIBUS PRÆMIUM
DEËSSET,
STATUAM HANC EX ÆRE PUBLICO
ERIGENDAM CURAVERUNT.

BARBARIÆ TALEM SE DEBELLATOR ERASMUS
MAXIMA LAUS BATAVI NOMINIS ORE TULIT.
REDDIDIT EN! FATIS ARS OBLUCTATA SINISTRIS,
DE TANTO SPOLIUM NACTA QUOD URNA
VIRO EST.
INGENII CÆLESTE JUBAR MAJUSQUE CADUCO
TEMPORE QUI REDDAT, SOLUS ERASMUS ERIT.

NATUS ROTERDAMI 28 OCTOBRIS 1467.
DENATUS BASILEÆ 12 JULII 1536.

Voor den gevel van het Huis, waarin hij geboren is, leest men, in driederleij taalen, het volgende opſchrift, dat in het Nederduitsch zegt:

In dit Huis ís gebooren ERASMUS *vermaart,*
Die Gods woord uitverkooren, ons wel verklaart.

Den ouderdom van bijkans zeventig Jaaren hadt ERASMUS bereikt, toen hij, ten huize van den vermaarden Boekdrukker FROBENIUS, te *Bazel* zeer Christelijk overleed. Zijne Erfgenaamen waren, H. FROBENIUS, BONIFACIUS AMERBACHIUS, en NICOLAAS EPISCOPIUS.

Bijna een maand lang vóór zijnen dood, was hij met den rooden loop gekweld geweest, en zijn einde voelende naderen, voorzeide hij, drie dagen te vooren, zijn verſcheiden. Op zekeren dag, dat AMERBACH, FROBENIUS en EPISCOPIUS hem bezogten, *gij lieden* (zeide ERASMUS,) *gelijkt de drie vrienden van Job, uitgenomen dat ik juist geen ſcheuren in uwe kleeren, en geen aſche op uwe hoofden verneeme.* Hij beſteedde zijnen overigen tijd in gebeden, zonder eenige van die bijgelovige ceremonien, waar over hij de Monniken zo dikwijls had beſtraft. Tot den laatſten adem toe behieldt hij zijn verſtand, en ſtierf, zo als gezegd is, zeer zagtelijk; wordende, met grooten toeloop, in de groote Kerk te *Bazel* begraaven. De Monniken mogten alzoo ERASMUS, in

in hunne wijze van ſpreeken, en daar hij zo dikmaals mede geſpot had, met waarheid naa geeven, dat hij was geſtorven *ſine crux*, *ſine lux*, *ſine Deus*. Zijne Bibliotheek had hij reeds verkogt aan JOHANNES à LASCO, een *Pool*, doch in zijn Testament bevolen, de boeken niet te leveren, ten zij à LASCO, alvoorens, tweehonderd florijnen betaalde. Bijaldien de kooper aan die voorwaarde niet voldeed, of vóór dien tijd kwam te ſterven, dan zou AMERBACH met de boeken mogen doen, zo als hem behaagde. Voor het overige maakte hij zijn gouden Horologie aan LODEWYK BERUS; eenen gouden lepel en vork aan BEATUS RENANUS; honderd en vijftig gouden daalders aan PETRUS VIRETUS; eene gelijke zom aan PHILIP MONTANUS; twee honderd gouden Florijnen aan zijnen knegt LAMBERT, indien hij zijn overlijden bijwoonde, en hij zelf ze hem niet reeds gegeeven had; een zilveren fles aan JAN BRISSIUS; honderd gouden Florijnen aan PAUL VOLSIUS; honderd vijftig dukaaten aan SIGISMOND TELENIUS; twee ringen, den eenen zonder ſteen, en den anderen met een Turkois, aan JAN ERASMUS FROBENIUS, over wien hij, als getuige ten doop geſtaan had; alle zijne kleederen, lijwaat en huisraad, benevens een beker met het wapen van den Aardsbisſchop van *Mentz*, aan HIERONIMUS FROBENIUS; een ring met de afbeelding van eene Vrouw, die achter zig om ziet, nevens een beker met een dekzel, met eenige verſen op den voet, aan NICOLAAS EPISCOPIUS; eenen zilveren beker met het beeld van de Fortuijn aan EVERHARD GOCLINUS; en verder al het overige aan zijne drie bovengemelde Erfgenaamen.

Het zou overtollig zijn, aantemerken, dat ERASMUS een van de grootſte mannen geweest is, in de Republiek der letteren, die vóór of na hem geleefd hebben; en ſchoon dit eene waarheid is, die niet word tegengeſproken, had hij, echter, buiten de domme Monniken, veele vijanden, en onder deeze JULIUS CEZAR SCALIGER, die veele ſnoode en ſmaadelijke laſteringen tegen hem uitbraakte. Hoewel hij hem zijne onechte geboorte niet verweet, hield hij evenwel ſtaande, dat hij, als *Corrector* of Proefleezer, de kost winnende bij

AL-

ALDUS MANUTIUS, veele fouten over het hoofd zag, door de dronkenſchap, die hem belette, dezelve te zien. Onder SCALIGER's nagelaatene Brieven, die zijn zoon uit de waereld heeft zoeken te helpen, word 'er één gevonden, waarin hij ERASMUS voor een hoerekind uitmaakt; voegende daarbij, dat hij daar van (even als of dit een ſchande ware) niet geſprooken had, omdat het hem niet eerder bekend was. Doch FERON keurde gantsch niet goed, dat hij ERASMUS bekladde met een daad, waaraan hij onſchuldig was. Zie hier wat de zoon van SCALIGER, van het geſchil van zijnen vader met ERASMUS, zegt: „ Mijn vader heeft een redenvoering gemaakt tegen „ ERASMUS, die naderhand ſchreef, dat mijn vader daar„ van de maker niet was, (*quia mileſerat*) om dat hij een „ Krijgsman was. Mijn vader ſchreef naderhand eene ande„ re, in welke hij veel heftigheid liet blijken. ERASMUS, „ wetende, dat hij dezelve zou laaten drukken, bewoog zijne „ vrienden, om alle de afdrukken, die zij konden magtig „ worden, op te koopen, ten einde ze daardoor uit de wae„ reld te krijgen: en dit geſchiedde met zo veel ijver, dat „ 'er tegenwoordig geene meer te vinden zijn. Mijn vader „ zag naderhand de gekheid, die hij begaan had, met tegen „ ERASMUS te ſchrijven. Hij had veele brieven tegen „ ERASMUS geſchreeven en doen drukken, die ik alle ver„ donkerd heb. Ik heb 'er de afdrukken van, die mij zes en „ dertig dubbele pistolen gekost hebben. Ik heb JONAS be„ voolen, die na mijnen dood te verbranden. Mijn vader „ taste ERASMUS aan als een Krijgsman. Naderhand geſtu„ deerd hebbende, zag hij, dat ERASMUS een groot man „ was. Misſchien had hij ERASMUS ſchriften niet gelee„ zen, of niet verſtaan".

Die geenen, die naderhand ontkend hebben, dat men te *Rome* genegen was, om ERASMUS tot Kardinaal te verheffen, hebben grootelijks gedwaald. Volgens BOISART liep het gerugt, dat hij die waardigheid geweigerd had, en dat dit zelfs als een ſoort van Mirakel was aangezien. Zeker is het, dat hij, onder het Pausſchop van ADRIAAN DEN VI, daar toe zou hebben konnen geraaken, indien hij gewild had, zelfs indien

hij

hij, op verzoek van ADRIAAN, ſlechts te *Rome* hadde willen koomen; doch hij verſchoonde zig daarvan, met voorgeeven van zijne zwakheid; en met, in vertrouwen, aan den Paus te ſchrijven, dat hij dit moest nalaaten, om zijnen vijanden den mond te ſtoppen; die zouden zeggen, dat hij het hof naliep, om die Kerklijke waardigheid te verkrijgen. Maar onder het Pausſchap van PAULUS DEN III, werd de zaak krachtiger doorgezet; het Kardinaalſchap was nu eene rijpe vrugt voor ERASMUS, en om die te plukken, behoefde hij niet meer te doen, dan de hand uit te ſteeken. Dit getuigt niet alleen ERASMUS, op verſcheidene plaatzen, maar ook andere geloofwaardige mannen met hem.

Men zou het als een blijk van nederigheid in ERASMUS konnen aanmerken, dat hij niet dan met groote moeite toeſtond, dat men hem uitſchilderde. Eindelijk liet hij zig hier toe beweegen door zijnen boezemvriend, den vermaarden HOLBEEN. BEZA ſchreef een puntdigt, waarvan de zin hier op uitkwam: *Deze ſchilderij verbeeld ten halve lijve den grooten* ERASMUS, *wiens roem de gantſche waereld vervult. Maar waarom niet geheel? zijt daar over niet verwonderd, leezer; want zelf het gantſche aardrijk kan hem niet geheel bevatten.* Daarna is zijn afbeeldzel zo menigvuldig geſchilderd en in het koper gebracht, dat dezelve bijna ontelbaar zijn.

Zijn beeltenis in koper, door den vermaarden HENDRIK DE KEIZER gegooten, waarvan wij hier boven gewag maakten, is ook op onderſcheidene wijzen en grootten in prent gebragt. Van dit *Rotterdamsch* gedenkſtuk moeten wij hier nog deeze bijzonderheid bijvoegen. In het Jaar 1674, werd het zelve, van het bouwvallig bruggewelf, afgenoomen, en in 1677 weder herſteld. Toen het, in het Jaar 1622, zo als boven gezegd is, werd opgericht, maakten eenige Predikanten daarover groote opſchudding. Eenigen van de *Rotterdamſche* Leeraars hadden, kort te vooren, aan de Magiſtraat dier Stad verzogt, onderſtand voor eenige Predikanten, en ten antwoord bekoomen, dat de ſtaat des Lands zulks niet kon lijden. De Predikant JACOB VAN LEEUWEN beſtrafte de Regeerders, met veele oproerige woorden, onder anderen zeggende: „Ik „ vraage, of de ſtaat van het Land het lijden kan, dat men „ me-

„ metaalen Beelden oprigt, die veele duizenden kosten, en „ dat nog van luiden, die het niet verdienen, van *Libertij-* „ *nen*, van *Vrijgeesten*, en die met alle Religie spotten? Ik „ zegge dat God, om zulke zaaken, het land zal plaagen, „ enz". Men riep onder het gemeen, dat eenvoudige menschen daar de knieën voor boogen; dat ze van ERASMUS een nieuwen Heilige maakten, en dat dit beeld voedzel zou geeven tot nieuwen beeldendienst. Daarentegen zag men, op den naam van ERASMUS, een smeekschrift aan de Magistraat van *Rotterdam* inleveren, waarin geklaagd werd, over den haat der Predikanten tegen den persoon van ERASMUS; verzoekende daar tegen bescherming, of zo hen de magt ontbrak, de zaak te brengen aan de Staaten van *Holland*, of aan een algemeene Sinode. Tegen de kwaadspreekenheid van JACOB VAN LEEUWEN, kwam een boekske in 't licht, geschreeven door HENRIKUS HOLLINGERUS, onder den tijtel: *Spongia Erasmi*, of *uitwisfing der lasteringen van D. J. van Leeuwen, tegen Desiderius Erasmus*, zijnde eene saamenspraak tusfen die beiden, over den inhoud zijner preeken. VAN LEEUWEN had echter mede zijne domme aanhangers. Eenigen, die zig noemden Ledematen van de Rotterdamsche Kerk, vertoonden daarna mondeling aan de *Zuid-Hollandsche Sinode*, die te *Gornichem* gehouden werd, dat, door het weder oprichten van het Beeld van ERASMUS, in de Kerk van *Rotterdam* groote onrust gereezen, en nog meerder te vreezen was, indien daarin niet voorzien werd, het welk zij verzogten, dat op hooge order mogt geschieden. De Vergadering verklaarde, dat de zaak tot haar niet behoorde; vermaanende tevens den Kerkenraad van *Rotterdam*, naarstelijk te arbeiden, en de gemeente te doen begrijpen, dat het stellen van zodanige beeltenisse eene onverschillige zaak was, en een plegtig gebruik had, waaraan men zig niet behoorde te stooten, veel min oneenigheid in de Kerke veroorzaaken. Dit verstandig besluit van de Sinodaale vergaderinge was des te noodzaaklijker, wijl bijna 300 personen, met ondertekening van een geschrift, zig hadden verbonden, den Predikant en Kerkenraad te zullen handhaven, en niet ten Avondmaal gaan, voor dat de afgod, (zo noemden zij het beeld

beeld van ERASMUS) vernietigd was. De Predikanten JACOB VAN LEEUWEN en PETER NIËNRODE werden in hunnen dienst geschorst; en daar mede leerde de Magistraat van *Rotterdam*, de ontruste gemeente, dit Pronkstuk van haare Stad en van gantsch Nederland, eerst met onverschilligheid, en daar naa met genoegen, als een konststuk, te beschouwen.

Hier mede zouden wij van deezen grooten Man konnen afstappen, waare het niet, dat wij nodig achtten, naar de aantekeningen van den geleerden en naauwkeurigen G. BRANDT, uit zijne *Historie der Reformatie* hier ter neder te stellen, de volgende zaaken, zo als ze volgens aanwijzing van het Register in zijn eerste deel te vinden zijn. BRANDT dan noemt ERASMUS, *dat groote wonder van verstandige geleerdheid, Gerrit Gerritszoon*; die volgens het schrijven van H. DE GROOT, *zo wel den weg tot eene Reformatie* heeft aangeweezen; zeggende verders, *wij Hollanders konnen dien man niet genoeg danken, en ik houde mij gelukkig, zo ik zijne deugden, zo eenigzints van verre kan begrijpen.* De wijze nu, waarop hij de Kerk wilde gereformeerd hebben, bestond kortelijk daarin: „ Het kwaad, schreef hij, zoude ligt te geneezen zijn, indien de opperhoofden van beiderlei staaten, met oprechter harte overeendroegen, om de Euangelische oprechtheid en godvruchtigheid te herstellen. Dan moest men de zaaken stellen aan honderd, of vijftig mannen, uit alle volken daartoe gekooren, die door een heilig leven, bijzondere geleerdheid, en afgerecht oordeel, aanzienlijk waren: het geene deeze stemden, moest, door eenige weinigen, daartoe uitgekoozen, in het kort, bijeen worden getrokken. De stellingen der Theologanten moesten binnen de muuren der Schoolen blijven. Men moest ook allerleie opinien, voor geen artikelen des Geloofs houden. Eenige stellingen moesten worden vernietigd. Eenige moesten worden veranderd in aanmaaningen. Dit behoorde de voornaamste zorge der Vorsten en Stenden te zijn, dat 'er de zulken over de Kudde des Heeren gesteld werden, die met Gods woord waren voorzien en geoeffend om te onderwijzen, te vermaanen, te vertroosten, te bestraffen en te wederleggen". Vooral verwierp hij het reformeeren, met twist, met geweld en oproer; verklaarende,

zulk

zulk een afkeer van tweedracht te hebben, dat hem de waarheid zelve mishaagde, als ze oproerig was. Wij eindigen dit artikel van den grooten ERASMUS met het bijschrift, door bovengemelden G. BRANDT, onder zijn afbeeldzel gesteld.

Deez' heeft de Vrijheid in de Christen Kerk geleit.
Deez' zogt de waarheid; maar door geen oproerigheit.
Wat was hij vijandt van dat preeken met den deegen!
Hoe stont hem het geloof, dat bloed durft plengen tegen!
Wie sedert reedlijk zocht, en vreedzaam is geweest,
Geeft deezen Meester d'eer van zulk een Christen geest.
't Rechtmatig onderscheidt der zaaken kon hij leeren.
Een Rotterdammer leert de waereld Reformeeren.

In- en uitlanders hebben zig veelvuldig bezig gehouden met s'mans leven te beschrijven. Schoon beknopt, heb ik 'er geen beter gevonden, dan dat van ADOLPHO CLARMUNDO, welke in het hoogduitsch eene verzameling van Levensbeschrijvingen van vermaarde en geleerde mannen gemaakt heeft, in zeven deelen, in 8vo, die gedrukt zijn in het Jaar 1708, te *Wittenberg*, waarin die van ERASMUS de eerste is.

ERASMUS JANSZ, of *Erasmus Johannes*, een der vermaardste *Unitarissen*, was Rector der Latijnsche Schoole te *Antwerpen*, van waar hij, om zijne gevoelens, naar *Polen* de wijk moest neemen. Naa eenigen tijd daar vertoeft te hebben, trok hij naar *Transijlvanie*, alwaar hij, door de *Unitarissen*, tot Predikant werd aangesteld, echter onder voorwaarde, dat hij niet openlijk met de *oude Ariaanen* mogt leeren, *dat de Zoone Gods geschapen was, alvoorens het heelal met de schepzelen was voortgebragt.* In de daad was hij van dat gevoelen, en had daarover, in *Polen* zijnde, groote twisten gehad, met FAUSTUS SOCINUS; nog te *Antwerpen* zijnde, had hij in stilte eene verhandeling over die stoffe doen drukken; maar Prins WILLEM DE I verijdelde aldaar zijne oogmerken; doch buiten dat had hij den roem van een geleerd man en als bijzonder ervaren in de Hebreeuwsche taal. SOCINUS heeft naderhand in het licht gegeeven, het gesprek dat hij met ERAS-

MUS JANSZ. gehad heeft; 't welk ERASMUS zeer kwalijk nam, om dat het niet genoeg beſchaaft was; verklaarende, zo verzekerd te zijn van de waarheid zijner bewijsredenen, dat hij het weinige, welk hij 'er over geſchreeven had, durfde ſtellen tegen de wijdloopige verklaaringen der *Sociniaanen*.

R. SIMON.

ERBEKE; Keizer HENDRIK DE III ſtelde het, in zijnen Giftbrief van het Jaar 1046, tuſſchen *Lovena* en *Isla*, alwaar men het nog vind, aan het Riviertje *Eerdbeek*, drie uuren van *Zutphen*.

ALTING, *Not. Germ. Inf.* P. 2. p. 47.

EREMITA, (DANIEL) van geboorte een *Antwerpenaar*, en met het begin der zeventiende Eeuwe, Geheimſchrijver van den Hertog van *Florence*, wiens Lofreden hij, met algemeene goedkeuring, uitgaf, in het Jaar 1608. Al wat hij verder ſchreef, zo in Digtmaat als Proza, werd algemeen met toejuiching ontvangen. Gantsch anders', echter, was zijn zedelijk gedrag; want, daar mede verdiende hij eene algemeene minachting. SCALIGER kreeg ſpoedig berouw, dat hij hem CASAUBONUS had aangepreezen. Op aanprijzing van zijnen vriend, had hem deeze als leermeester aanbevolen in het huis van *Montaterre*. De zaak hadt bijna haare volkomenheid, toen EREMITA middel vond om in dienst van den Heer DE VIC te treeden, die zig gereed maakte tot het gezantſchap naar *Zwitzerland*. Deze heer was een zeer eerlijk man; doch uitermaate ingenoomen met zijnen Godsdienst, en zeer ijverig om anderen daartoe overtehaalen. Hij overreedde ook, met kleine moeite, EREMITA, en deze ging tot den Roomſchen Godsdienst over. Hier over kon CASAUBONUS zig niet troosten; hij kende de bekwaamheid van den zogenaamden bekeerder, en die van den bekeerde. Hij wist dat EREMITA veel geleerder was, dan de *Portugeeſche* Monnik; en, echter, hoorde hij, dat de Monnik hem, met den eerſten ſtoot, omvergeworpen had; maar ook ſpoedig ont-

dek-

dekte hij de reden van dezen zwakken tegenſtand. EREMITA zogt geen anderen grond, dan den rijkſten Godsdienst, die voor hem de beste was. Deze begeerte naar rijkdommen ſcheen iets kwaads te voorſpellen. De dienst, dien men hem bezorgd hadt, was vijftig Rijksdaalders Jaars waardig. Die ſomme ſcheen hem in den beginne zeer groot; doch vervolgens middelmatig, en op 't laatst niet met al. Hij zogt allerleie middelen om zig te verrijken; en inzonderheid had hij het oog gevestigd op de huizen der Biſchoppen. CASAUBONUS wederhield hem tweemaal van zig bij hen in dienst te begeeven; doch liet hem zijne vrije keuze, toen hij in dienst van den heer DE VIC trad.

De Jongeling werd dan Roomschgezind, en begaf zig, met den Afgevaardigde, naar *Zwitzerland*. Zijn Vader, een oud, eerlijk man, en goed Protestantsch, was over die verandering niet te troosten; hij zogt zijnen Zoon weder op den regten weg te brengen; deze gaf daartoe zijn woord; doch ſlechts in ſchijn. CASAUBONUS maakte, te *Leiden*, aan zijne vrienden bekend, dat DANIEL EREMITA een broodeëter was, en uitermaate graag naar de misſe. Zie hier een tweede bedrog; want hij deed dit niet, dan met oogmerk om een Jaarwedde te bekoomen. Men had hem hooren zeggen, dat hij zig omtrent de geloofsgeſchillen geheel onpartijdig hield, en dat hij voorneemens was, zig naar den tijd te ſchikken, en zijn voordeel zou behartigen; ſpottende met hen, die hun fortuin daarom verwaarloosden. Deze verandering van EREMITA, ten opzigte van den Godsdienst, deed zijne liefde voor SCALIGER niet verminderen; hij toonde dit zelfs in zijne ſchriften na s'mans overlijden, vattende zelfs de zaak van SCALIGER op tegen SCIOPPIUS. Dit, echter, bekwam hem kwalijk: want deze ſchroomde niet, EREMITA, zeer ſchandelijk, zo met als tegen waarheid, ten toon te ſtellen.

Vijf Jaaren geleeden, toen hij EREMITA te *Rome* ontmoet had, was hij, met de twee broeders RUBBENS, en nog twee andere Nederlanders, bij hem gekomen, om een reisje te doen naar *Tivoli*: deze Heeren, zegt hij, waren ten hoogſten geërgerd, door zijne redenen, geduurende die korte reize. Hij ſprak niet dan van PETRONIUS, en van de Zotternijen van ARETYN, en voer geweldig uit tegen die geenen, die

gebelgd ſcheenen over de onredelijkheid van dit geſpiek. Nog meer; hij tekende allerlei onkuiſchheden, op de muuren, in de herbergen, daar zij vernachtten. EREMITA, eenigen tijd daarna, verdweenen zijnde, verbeeldde men zig, dat de armoede hem zo verre gebracht had, dat hij zig in eenig *Karthuizer* Klooſter had begeeven; maar men ontdekte, dat hij naar *Siena* was verrokken, alwaar hij zijn Hof maakte bij den Aartsbisſchop ASCANIUS PICCOLOMINI, die hem aan zijnen Neef, den Grootkamerheer van den Hertog van *Florence*, aanprees. Door dat middel verkreeg hij eene Jaarwedde van den Vorſt, ter belooning van eene Lofreden, die hij maakte, op het Huwelijk van den Groot-Hertog met MAGDALENA VAN OOSTENRYK. Hij hield zo kragtig aan, om naar *Duitſchland* gezonden te worden met de afgevaardigden, die aan verſcheiden Rijksvorſten en Keizerlijke Steden den dood van den Vader des Groot Hertogs bekend maakten, dat hij zijn oogmerk bereikte. SILVIO PICCOLOMINI was hem zelfs hier toe behulpzaam, prijzende hem aan als Tolk. EREMITA beroemde zig, in zekeren Brief, geſchreeven van *Augsburg*, dat hij was een afgezant van den Groot Hertog van *Florence*; de Biechtvader van de Groot Hertogin vondt dit zeer belachlijk. Te *Florence* te rug gekoomen, vertelde hij, om zijn Hof bij de *Italiaanen* te maaken, duizenden van ſprookjes, betreffende de dronkenſchap der *Duitſchers*. Geweldig deed hij hun lachen, als hij ſprak van de Letteroefeningen van MAURITS, Landgraaf van *Heſſen*, en van de Veiſen, welke deeze Vorſt maakte, tot lof der jongelingen, die den eernaam van *Baccalaureus* aannaamen. Hij vertelde hen, dat deze Landgraaf, met dien van *Anſpach*, en met den Vorſt van *Anhalt*, gedronken had, op de gezondheid van den Koning van Frankrijk, en op die van den Koning van *Engeland*, en op den dood of ondergang van den Koning van *Spanje*; en dat hij dit laatſte in het rond had doen drinken, en zelve had toegebragt aan den Gezant van den Groot Hertog. Zonderlinge geneegenheid bewees hij, daarentegen, aan de *Duitſche* Edellieden, die te *Florence* kwamen. Deeze waren niet weinig verheugd, daar eenen Vaderlander te vinden, die *Italiaansch* ſprak, en hen onderrichtte in de gewoonten des

Lands,

Lands, daar hij zig onthield. Hier door maakte hij goed cier en weinig kosten. Hij oeffende zelfs de vriendlijkheid, van hun bij ligte Vrouwen te brengen, alwaar zij dan de beleefdheid hadden, hem vrij te houden. Op zekeren tijd, bragt hij een Roomsch Catohlijk perſoon in een oneerbaar huis. Deeze, daags te vooren ter Communie geweest zijnde, was ongenegen, zig zo kort daarop tot het kwaade te begeeven; toen hem het huis verdagt voorkwam, wilde hij te rug treeden. EREMITA bezwoer hem, dat het een plaats was, daar hij zijne Boeken hield en ſtudeerde. De andere, geloof aan zijnen eed ſlaande, trad verder binnen. De lichtekooij was niet te huis; echter kon de vreemdeling ligt zien, wat 'er te koop was; hij beklaagde zig daarover aan zijnen Leidsman, die 'er den ſpot mede ſlaa, en hem voor een ſchijnheiligen uitſcholdt. Bij anderen gaf hij zig uit voor een doorſlepen Staatsman, en beloofde, over de Regeeringswijze te zullen verhandelen zulke onderwerpen, die TACITUS en andere verre overtreffen zouden. Tegen de Inquiſitie had hij een doodlijken haat opgevat, die hij zelfs, hoe gevaarlijk dit ook ware, in zijne brieven niet verſchoonde. Door den omgang met ontugtige Vrouwsperſoonen, zijne beste krachten en gezondheid verlooren hebbende, betoonde hij vervolgens eenen afkeer voor dezelve. In zijn ſlegt en godloos leeven volhardde hij, tot aan zijnen dood, die voorviel te *Livorno*, in het Jaar 1613. Te *Utrecht* zijn eenige Werken van hem gedrukt, onder anderen het Tractaat *de aulica & civili vita.*

ERF-MARSCHALK, van *Holland*, van ouds genoemd *Erfgrootſtalmeeſter des Graaven van Holland.* Voortijds was dit *Erfmarſchalkſthap* verknogt aan de Heerlijkheid van *Naaldwijk*, in *Delfland.* WILLEM, Heer van *Naaldwijk*, werd genoemd, *Erfmarſchalk* en *Rentmeester Generaal van Holland.* Prins FREDRIK HENDRIK werd, door koop van den Graaf van AREMBERG, voor *drie honderd vijftig duizend guldens*, in het Jaar 1612, Heer van die Heerlijkheid; en, uit hoofde daarvan, zogt men, in het Jaar 1617 en 1618, hem onder de Edelen van *Holland* te doen beſchrijven. Maar dit, buiten kennis van Prins MAURITS, niet konnende geſchieden, bleef

bleef het, om bij hem geene jalouzij te verwekken, agterweegen; doch op den grond van eigendom, die hem toe kwam, verzogt hij, aan de Staaten van *Holland*, in het Jaar 1637, dat hem, bij koop, ook de Heerlijkheid van *'s Gravezande* en *Zand-Ambagt* mogt worden toegeſtaan; waarin, op zijn voorſlag, bewilligd werd. Hier door verkreeg de Prins een dubbel regt, om onder de Edelen van *Holland* beſchreven te worden.

Deeze *Erfmarſchalk*, of *Erfgrootſtalmeester*, had, ten tijde der *Hollandſche* Graaven, in die hoedanigheid, van ieder paard, met het welk de Graaf iemand beſchonk, uit aanmerking van den hoogen prijs des Gelds, maar éénen gulden. Zijne bediening beſtond, in het hooge opzigt en de wagt over de Graaflijke Stallen; dat is, zo wel over de Stalbedienden, als over de Paarden, het voeder, en het geen daaglijks aan dezelven moest gegeeven worden. Zo ook was het des Marſchalks post, de nodige paarden te bezorgen, aan alle perſoonen, ieder volgens zijnen rang, welke gehouden waren, den Graaf op de reis te verzellen; en ook boven dien zorge te draagen, dat geene knegten of andere geringe perſoonen, even als de lieden van adel, de ſtoutheid hadden, 's Graaven paarden te gebruiken. Eindelijk was hij gehouden, jaarlijks aan 's Graaven Schatmeester te geeven, een lijst van het getal en de waarde der paarden, die zig in de Stallen bevonden, en ook van die, welke door den Graaf, geduurende dat Jaar, aan dezen en geenen geſchonken waren. Hoewel, met de afzweering van den Graaf, ook dit Ampt wezenlijk vernietigd is, heeft, echter, Prins FREDRIK HENDRIK, bij het koopen van *Naaldwijk*, den tijtel daarvan behouden, om reden boven gemeld.

Zie *Vaderl. Hiſtorie*, VII Deel, bl. 246. en XI. Deel. bl. 250. VAN LOON *aloude Regeeringswijze*, V. Deel. bl. 515. enz.

ERF-STADHOUDER; zie STADHOUDER.

ERICHEM, of ERKUM, een klein dorp, in *Gelderland*, behoorende onder den *Rechtbank* der ſtad *Buuren*.

ERICUS DE I, of ERIK, zoon van RINGO, en broeder van den in de oude Geſchiedenisſen van Nederland zo beruchten HARALD; hij regeerde, omtrent het Jaar 815, als Koning van *Denemarken*. Na den dood van SIWART, zou een andere ERIK, zoon van SIWART, op den troon verheeven worden; doch dewijl hij nog onmondig was, en ERIK zig reeds beroemd gemaakt had, werd deeze als Koning verkooren. Eer hij die waardigheid bekwam, was hij gevlugt, en had zijne toevlugt genomen tot Koning LODEWYK DEN VROOMEN, en zig, met zijnen broeder HARALD, te *Metz* doen doopen. De Keizer ſchonk hem daarvoor een deel van *Friesland*, tot zijn onderhoud, met bevel om de grenzen van het Rijk, tegen den inval der *Deenen* en *Noormannen*, te beſchermen. Ook werd hij begiftigd met *Doreſtadt*, aan den *Rhijn*. De geduurige invallen zijner landslieden bragten Keizer LOTHARIUS in vermoeden, dat hij ontrouw handelde; hij ontnam hem, uit dien hoofde, *Doreſtadt*, en wierp hem in hegtenis. Heimelijk ontkomen zijnde, zogt hij hulp bij LODEWYK *den Duitſcher*, die hem beſchonk met eenige plaatzen in *Neder-Saxen*. Aldaar verzamelde hij een Leger, viel 'er mede op LOTHARIUS aan, verwoeſtte de Landen aan de Noordzee, en hernam *Doreſtadt*. LOTHARIUS ſloot hierop een verbond met hem, waarbij ERIK beloofde, de grenzen van *Friesland* te zullen beveiligen, zo als hij deed. Zijn broeders zoon, GUNTRAM, ſtond naderhand tegen hem op; zij leverden elkander ſlag: al wat van adel was, ſneuvelde daarbij, uitgenomen de bovengemelde ERIK, die toen Koning werd.

ERIK, Hertog van *Brunswijk*, was, geduurende de Nederlandſche beroerten, zeer vermaard. Allereerst ontmoet men hem in den berugten Veldſlag van *St. Quintijn*, in het Jaar 1557, waar bij de *Franſchen* de nederlaag bekwamen. De overwinning, die aldaar behaald werd, word inzonderheid toegeſchreeven, aan den moed en het beleid van den Graave van

Egmond. De Conſtabel van *Franrijk* werd zelfs daarbij gevangen genomen; hij en de Marſchalk de St. ANDRE vielen in handen van Hertog ERIK, die hen naar *Brunswijk* voerde. Koning FILIPS, die deeze beiden gaarne in zijne magt zag, ſloot, in het volgende Jaar, met den Hertog, een verdrag, om hun aan hem overteleeveren, tegen een losgeld van honderd en twaalf duizend ponden, van veertig grooten. Voor een derde gedeelte van deeze ſomme, verpandde FILIPS aan ERIK het Slot en de Heerlijkheid van *Woerden.* Dit ſtreedt met de voorregten van *Woerden:* want vrouw MARGRET had, in het Jaar 1346, en Hertog FILIPS *van Bourgondien*, in het Jaar 1425, beloofd, getekend en bezworen, die Heerlijkheid, *nimmer te zullen verzetten, verkoopen* of *vervreemden:* zo als blijken kan uit de *Handv. van Oudewater*, bl. 279, en bij MATTHEUS *de Noblitate*, pag. 200. Toen, in het Jaar 1566, Koning FILIPS, met geweld, de Inquiſitie in de Nederlanden wilde invoeren, ontſtond 'er een gerugt, dat Hertog ERIK, als Pandheer, in 't Graafſchap *Kleef*, op 's Konings naam, Krijgsvolk verzamelde, waarmede hij, zo als gezegd werd, voor had, de Inquiſitie en 's Konings wil te ondersteunen. De werving op 's Konings naam was zeker; doch de Landvoogdes, om de gemoederen niet meer te ontrusten, beweerde, dat FILIPS 'er geenen last toe gegeeven hád; ook ſchreef zij eenen zeer ernſtigen brief aan den Hertog, waar bij zij hem beval, zig niet meer van den naam des Konings te bedienen. De Hertog ſtaakte hierop de werving voor eenigen tijd, doch hervatte dezelve naderhand.

Te *Woerden*, alwaar zig veele *Lutherſchen* onthielden, wien de Hertog niet ongeneegen ſcheen, zijnde hij, zo als naderhand gebleeken is, de Augsburgſche Confeſſie toegedaan, waren veele beroerten ontſtaan. De Wethouderſchap had 'er de beelden uit de Kerk doen neemen. De Hertog, toen de beroerte geſtild was, zondt aan de Magiſtraat dier Stad eenen brief, waar bij de Paſtoor gelast werd, zijnen dienst weder te aanvaarden; 't welk hij echter niet nakwam. De Hertog, ſchoon Lutherſchgezind, bediende zig van die beweeging, om bezetting en krijgsbehoeften op het Slot te brengen. In het Jaar 1567, wierp hij mede volk in *Vianen* en *Ameide*, na

dat

dat hij drie vaandels, onder HUGTENBROEK, NYVELD en RENESSE, geslagen hadt, die getragt hadden, de schans aan de vaart te bemagtigen. Na dat, in het Jaar 1572, *Woerden*, voor den Prins van *Oranje*, of liever, voor de Staaten verzekerd was, door beleid van Jonker ADRIAAN VAN SWIETEN, werd, in het verdrag, bij overgave geschied, bepaald, „ dat het regt aldaar zou gehandhaaft worden, op „ gelijken voet, als sedert eenigen tijd, aldaar gevolgd was; „ buiten benadeeling van den Pandheer, wiens Rentmeester „ zijns Heeren inkomsten vrij en onbelet zou mogen komen „ ontvangen".

De Hertog bleef getrouw de zijde van FILIPS aankleeven, en bragt de zaaken der Staaten groot nadeel toe. In het Jaar 1574, eischte hij, bij eenen brief, gedagtekend den 7 van de maand Junij, *Hoorn* en *Enkhuizen* op; doch dit was van geen gevolg. Tot aan zijnen dood toe, die voorviel op den 17 November van het Jaar 1584, was het FILIPS, door verloop zijner zaaken, onmooglijk geweest, het Pandschap te losen; en dus bleeven *Woerden*, en andere goederen, die hij in de Nederlanden bezat, in zijne magt. Bij Testament had hij dezelve gemaakt aan zijnen natuurlijken zoon, WILLEM VAN BRUNSWYK, en deszelfs zuster, KATHARINA. Deeze insgelijks overleeden zijnde, verzogt JULIUS, Hertog *van Brunswijk*, dat de Staaten het ogzigt over de Heerlijkheid van *Woerden*, en over de *Liesveldsche* en andere goederen hier te Lande, ten behoeve van de regt hebbenden, wilden blijven behouden: zij deeden het, tot op den dood van Hertog JULIUS, die voorviel den 2 van de maand Maij 1589. Deszelfs zoon en opvolger, Hertog HENDRIK JULIUS, begeerde toen, dat de Staaten hem de Heerlijkheden *Woerden* en *Liesveld*, met zekere Huizinge in den *Haage*, benevens de ontvangene inkomsten deezer goederen, welke de Staaten ingehouden hadden, zouden overdraagen. Doch de Staaten begreepen, dat deeze goederen na het afsterven van WILLEM *van Brunswijk*, op deszelfs zuster KATHARINA vervallen waren. Deeze was getrouwd met ANDREAS DORIA, welke in dienst des Konings van *Spanje* was; en, uit dien hoofde, waren de goederen in de Nederlanden, haar behooren-

de, verbeurd verklaard. Men liet, echter, den Hertog de vrijheid, om zig hier tegen, volgens de gewoone middelen van Regten, te verzetten. Onzeker is het, of hij zig daar van bediend hebbe; doch bekend, dat hij, in het Jaar 1593, den voorgaanden eisch vernieuwd heeft; op een en denzelfden tijd, als KATHARINA *van Brunswijk*, toen weduwe van gemelden ANDREAS DORIA, bij de Staaten, om die zelfde goederen deed verzoeken. De Staaten beflooten toen, den Hertoge handligting aantebieden, mids hij borg ftelde voor de wedergeeving; de weduwe bewees toen, dat zij eene natuurlijke dogter van Hertog ERIK was, 't welk hij ontkend hadt: hoewel de Staaten, in zulk een geval, hun regt voorbehielden, om dat zij gehuwd geweest was met een vijand deezer Landen.

De Graaf VAN HOHENLO, federt het regt verkreegen hebbende, welk HENDRIK JULIUS, op de *Brunswijkfche* goederen in *Holland*, gehad hadt, bragt zo veel te wege bij de Staaten, dat zij hem dezelve afftonden. Zijne weduwe, MARIA VAN NASSAU, met welke hij, in 't begin van het Jaar 1595, getrouwd was, heeft ze nog na zijnen dood bezeeten. Doch het *Pandfchap van Woerden*, in den Jaare 1617, afgelost zijnde, is weder met de Graaflijkheid van *Holland* vereenigd geworden.

Zie *Vaderl. Hift.* VI Deel, bl. 15, 16, 189, 167, 186, 187, 232, 280, 381, 473. VII Deel, bl. 331. VIII Deel, 329 en 330.

ERINGA, een edele State in *Friesland*, in de nabijheid van 't Dorp *Britzum*, behoorende onder de Grietenije *Leeuwaarderadeel*, in het Kwartier van *Oostergoo*.

ERKELENS, een ftedeke in het Noorderdeel van 't Hertogdom *Gulik*, aan de Grenzen van *Keulsland*, behoorende onder het Hertogdom *Gelder*; het legt in eene fchoone Landsdouw, vier uuren van *Roermond*. In het Jaar 1578, werd dit

dit Stedeke, door MONDRAGON, op naam van Koning FILIPS, bemagtigd; de Staaten hernamen het naderhand.

Na dat de Marquis AMBROSIUS SPINOLA, in het Jaar 1607, met eenige Regimenten *Spanjaarden*, op *Luxemburgſchen* bodem lag, werd Prins FREDRIK HENDRIK, broeder van MAURITS, toen Overſte van der Staaten Ruiterij, derwaards gezonden, om zig te vernestelen. SPINOLA dit verneemende, begaf zig van daar, en verdeelde zijn volk in de Steden daar rondsom. FREDRIK HENDRIK zijnen weg neemende over *Erkelens*, deed de poort met een petard van een ſpringen, en maakte 'er zig meester van. Die van *Erkelens* hunne zwakheid kennende, en ondervindende het nadeel, dat 'er in lag, geſtaag van heer te veranderen, hadden', zedert een geruimen tijd, aan de *Spaanſchen* en *Staatſchen* brandſchatting betaald; thans waren zij genoodzaakt geworden, zig voor *Spanje* te verklaaren; ook bevond de Graaf VAN DEN BERG zig daar binnen, met eenige bezetting. Niet alleen bemagtigde de jonge Veldheer het Stedeke, maar nam gemelden Graaf, met meer dan 50 *Spanjaarden*, gevangen. Al wat tilbaar was, werd geplonderd, en de rest in brand geſtooken. FREDRIK VAN DEN BERG, 's Graaven broeder, dit willende wreeken, deed een aanſlag op *Aardenburg*; doch het verraad, waarvan hij zig meende te bedienen, werd tijdig ontdekt, en hij in zijne hoop te leur geſteld. *Erkelens* bleef in de magt der Staaten tot na den *Munſterſchen* vrede.

Zie PONTANUS, *Gelderſche Geſchiedenisſen*; H. DE GROOT, *Nederlandſche Jaarboeken*, fol. 526.

ERKESTEIN, of ARKESTEIN, een vervallen Slot, in de Provintie van *Overijsſel*, onder *Zalland*.

ERLEBEKE, een Dorp in de Meijerij van *'s Hertogenbosch*; zie AARLEBEEK.

ERLEKOM, of ERLEKUM, een geringe buurt, aan den ſlinker oever van de *Waal*, een weinig beneden *Mellingen*, be-

behoorende aan den Heer DIRK BERTHRAM, Baron de *Vilattes*.

ERMELO, ERMEL of ARMEL, is een klein *Geldersch* Dorp, liggende in het midden van de Heide, een goed uur gaans bezuiden *Harderwijk*. Men vindt van dit Dorp reeds gewag gemaakt, in een giftbrief van het Jaar 1006. De Gereformeerden worden aldaar door één Predikant bediend. Onder het Schoutsampt van *Ermel* behoort het Dorp *Nunspeet*, en onder dit legt de buurschap *Hulshorst*.

ERMENZUIL, een afgod, in deeze en de oude Saxiſche Landen; zie IRMANSUIL.

ERMKINA, was de oude benaaming van eene plaats, die, met meer andere, in *Gelderland*, aan de beide oevers van de *Bovenwaal*, volgens de gifte van Heere BALDERIK, in 't Jaar 1080, ten deel gevallen was aan de Kerke van *Utrecht*. Zo veel ik tot nog toe heb konnen naſpooren, is 'er geene plaats of benaaming, die in klank naar dit woord zweemt, of het moest zijn, dat men *Ermke*, alleenlijk hield voor het bijwoord INEN, welke benaming eigen is aan twee of drie dorpen, liggende aan de *Waal*, tegen over *Zaltbommel*. Zie HALMA.

ERNSNA, eene edele State, onder het Dorp *Ee*, in de Grietenij *Oostdongeradeel*.

ERNESTUS, Aartshertog van *Oostenrijk*, zoon van Keizer MAXIMILIAAN DEN II, broeder van Keizer RUDOLPH DEN II, was gebooren in het Jaar 1594, en door FILIPS, in plaats van den Hertoge VAN PARMA, aangeſteld als Landvoogd over de Nederlanden. De *Spanjaarden* gaven voor, dat hij de man was, die de afgevallene Landſchappen weder onder 's Konings gehoorzaamheid zoude brengen; doch deeze voorzegging werd niet bewaarheid. Ten tijde der Inlandſche beroerten in *Frankrijk*, en waar onder FILIPS ſterk arbeidde, om Koning HENDRIK DEN IV van den throon te bonzen, (doch 't welk juist diende om hem de Nederlanden

den te doen verliezen) verbond zig de *Spaanſche* Koning, met veele en voornaame Grooten in *Frankrijk*, en floeg voor, zijne dogter ISABELLA CLARA tot Koninginne te doen aanneemen, en haar vervolgens met dezen ERNESTUS in 't huwelijk te doen treeden. Doch hier mede bedorf hij ook zijne zaak in *Frankrijk*. ERNESTUS moest zig, in plaats van de Kroon van *Frankrijk*, met het Gouverneurſchap der Nederlanden vergenoegen; ook trouwde hij niet met ISABELLA CLARA, maar wel zijn broeder ALBERTUS. Men zegt dat hij een zwaarmoedig en ſtatig Prins was, dien men zelden of nooit heeft zien lachen; doch te gelijk zachtmoedig, en van geen wreeden aart, en ongemeen Godsdienſtig. In de Nederlanden, echter, bevond men wel haast, dat al zijne goedaartigheid zig bepaalde tot den Koning en den Roomſchen Godsdienst. Van de Jeſuïten zijne opvoeding ontvangen hebbende, behoefde men zig, over zijnen haat tegen de Ketters, niet te verwonderen. Het uiterlijk vertoon zijner zachtmoedigheid diende alleen, om de *Nederlanders* te misleiden, en, ware het mooglijk, te blinddoeken. Doch hier toe was hij niet ſchrander genoeg; zijne listen werden ſpoedig ontdekt. Voor dat hij in de Nederlanden kwam, verſpreidde zig het gerugt, dat hij, met een magtig Leger, zoude herwaards koomen, om de rebellige Nederlanders te doen bukken; doch tevens, dat hij volkoomen magt had, om vrede te maaken, op zulk een voet, als hem zou goed dunken. Vóór zijne overkomst, deedt men dusdaanige gerugten loopen: eensdeels, om het volk te verſchrikken; anderdeels om het zelve te verleiden, of wel tot opſtand tegen de Staaten te beweegen; doch noch het een, noch het ander gelukte den *Spanjaarden*. De ervaarenheid had het volk te veel geleerd, bedachtzaam te zijn, om zig niet te laaten verſchalken. In zijnen optogt tot in den *Paltz* genaderd zijnde, kon hij zig niet onthouden, zekere verkeerde proefſtukken zijner lankmoedigheid jegens Graaf JAN *van Naſſau* te betoonen, ter oorzaake, dat Graaf JAN (zo hij meende) den Paltsgrave geraaden had, zig uit zijn Land te begeeven, om als dan zig te konnen verontſchuldigen, geene vestingen voor ERNESTUS, en zijne onderhebbende *Spanjaarden*, te hebben doen openen: want anders werd hij over-

overal, overeenkomstig zijner waardigheid, onthaald. Bij den Aartsbisschop van *Mentz* over tafel zittende, berste hij uit in spijtige woorden, en het doen van dreigementen tegen den Graave. Zelfs vraagde een zijner Jesuiten, waarom men niet te *Mentz*, zo wel als elders, de Inquisitie deed werkzaam zijn. Te *Brussel* gekoomen, en met groote pracht ingehaald zijnde, gedroeg hij zig, eenigen tijd, zeer stil, zonder iets te verrichten, ten opzigte van vrede of oorlog; vergenoegende zig met een prachtigen staat te voeren, en zig trots en hovaardig aanstellende, zonder iemant de minste eerbewijzing te doen. Zelfs nam hij voor de aanzienlijksten den hoed niet af, in den waan van zig daar door gevreesd te zullen maaken; doch in tegendeel geraakte hij daar door in minachting, bij al wat om hem was. Voor zig zelven, vond hij zig ook ras bedroogen; 'er was geld, noch die veelheid van Krijgsvolk, welke hij zig hadt voorgesteld, en hij dus buiten staat, om iets van belang te verrigten.

Ook school 'er nog iet anders agter. FILIPS was veel te wantrouwend, om hem het volle bewind der Nederlanden te betrouwen; hij had hem alleen herwaards gezonden, met oogmerk om hem nader bij *Frankrijk* te brengen, met behulp van de *Ligue*, zig aldaar te doen indringen, en vervolgens met zijne dogter te doen huwen; doch, gelijk wij boven zeiden, hier vonden zij zig beiden bedrogen. Dewijl hij, in het eerste Jaar van zijn verblijf, niets verrigtte, haatten hem zelfs de *Spanjaards*, en schroomden niet, zo min als de *Nederlanders*, schimpdichten op hem te maaken. Te *Brussel*, *Antwerpen* en elders, zag men ze in menigte ten voorschijn koomen: onder anderen een, waarin gezegd werd:

ERNESTUS, die de fest' is
Erger dan de pest is.
Komt zien waar de rest is,
Of 'er niet ten best is;
Maar omdat hij de lest is,
Nihil op 't request is.

Bui-

Buiten twijffel, heeft de maaker van dit bovenſtaande ſchimpdicht het oog gehad op het bekend Latijnsch *Distichon*, geſchoten op Paus ALEXANDER DEN VI, die in de Geſchiedboeken, als een afgrijslijke booswigt, afgeſchilderd word:

„ Sextus *Tarquinius*, Sextus *Nero*, Sextus *abistos*.
„ Semper ſub Sextis perdita Roma fuit.

Zinſpeelende op den naam van den *zesden*. *De zesde Tarquyn, de zesde Nero, de zesde Alexander; de zesde is altijd voor Rome een verderflijk kwaad geweest.* Dus werd ERNESTUS, als de zesde der Landvoogden, na den oorlog, of den aanvang der *Nederlandſche* beroerten, ook voor Nederland als verderflijk aangezien. In ledigheid, of met vrouwen, of te bed leggende aan het Podagra, verſpilde hij zijnen tijd. Zijnen naam bezwalkte hij boven dien, met het omkoopen van Moordenaars, om Prins MAURITS om te brengen. Onder deeze bevondt zig zekere MICHIEL RENICHON, die, te *Breda* gekoomen, en op vermoeden gevangen genoomen zijnde, beleed, buiten pijn en banden, dat hij was opgemaakt om Prins MAURITS te vermoorden; dat de Graaf VAN BARLAIMONT hem daartoe, door groote beloften, had bewogen, en bevolen, hem in de kamer van den Aartshertog te volgen, van wien hij insgelijks groote beloften en toezeggingen had ontvangen; dat hij, toen BARLAIMONT binnen tradt, uit ontzag, in het Portaal zijnde blijven ſtaan, BARLAIMONT en ERNESTUS over dat ſtuk had hooren ſpreeken, en den laatstgenoemden zeggen: *Al het geene ik beloove, zal ik dubbel naakomen, en met woeker voldoen;* dat hij ook op ſtaanden voet, 500 Guldens ontvangen had, op eene Ordonnantie, getekend door den Aartshertog. Dit alles bekende RENICHON, in bijzijn van HARTIUS en KOMANS, afgezanten van den Aartshertog tot de Vredehandeling in *'s Gravenhage*: en op die gedaane bekentenis, ontving hij zijne verdiende ſtraffe. Wijders beleedt hij, dat, behalven hem, zes anderen tot dat ſchelmſtuk waren uitgezonden. Een van deeze, was PIERRE DU FOUR, die, eenige Jaaren geleeden, als Soldaat, onder de Lijfwagt van Prins MAURITS gediend

diend had. Deeze bekende, te *Bergen op den Zoom*, dat hij, door den Aartshertog, was aangezogt, weder dienst onder de Lijfwagt te neemen, en vervolgens den Prins, op de Jagt, of te *Rijswijk* in zijne ſtallen, of als hij uit de Kerk kwam, met zijn musket, 't welk met twee kogels moest zijn gelaaden, te doorſchieten; dat bij het neemen van affcheid van den Aartshertog, deeze tot hem gezegd had: *Mijn zoon, indien gij volbrengt, dat gij mij belooft, en den Tiran uit den weg ruimt, zal de regte weg naar het Paradijs voor u open ſtaan.* Op deze belijdenis, werd gemelde PIERRE DU FOUR, te *Bergen op den Zoom*, gevierendeeld. Ook had ERNESTUS omgekogt eenen GUILOPEZ, een *Portugeeſchen* Doctor, en Lijf-medicus van Koningin ELIZABETH, om haar, door een vergiftigen drank, van het leven te berooven: waarvoor hij zou genieten 50,000 Dukaaten; doch dit verraderlijk ſtuk werd rugtbaar. Terwijl ERNESTUS alleen tot deeze en dergelijke zaaken bekwaam was, had FILIPS weinig dienst van hem. Zijne oogmerken, en voornamelijk zijn ontwerp omtrent het Huwelijk, en op de Kroon van *Frankrijk*, meer agteruit dan voorwaards ziende gaan, en ontwaar wordende, dat de Koning hem begon te haaten, en dat de *Nederlanders* hem verachten, ſloeg hij aan het kwijnen; zijne ziekte nam, in de maand Februarij van het Jaar 1595, zodanig de overhand, dat hij, na eenige dagen bedlegering geweest te zijn, tusſchen den 10 en 11 dier maand, den geest gaf. Zijn lichaam geopend zijnde, vond men eenen ſteen in de Nier, en een levenden worm, die de omliggende deelen afgeknaagt had. Hij liet zwaare ſchulden na.

Roomschgezinde Schrijvers, die meer uit partijſchap, dan om der waarheid hulde te doen, geſchreeven hebben, ſchroomen niet, met lof van hem te gewaagen; MEERBEEK is onder deeze geenzins de minſte, zo als men in zijn *Chronijk* fol. 802, zien kan.

ERNESTUS was, volgens het verhaal van Mannen, die meer geloof verdienen, op den 30 Januarij van het Jaar 1594, te *Bruſſel* in zijn Gouvernement aangekoomen; zo dat zijn beſtier van geen langen duur geweest is. In den aanvang van het Jaar 1595, toen hij bijna nog niets verrigt had, maak-

ERNST CASIMIR,
Graave van Nassau.

maakte hij een overſlag van den ſtaat van Oorlog, en bevond, dat hij, om dien te voeren, 300,000 Dukaaten ter maand noodig had: uit hoofde van zijn vadzig beſtier was hij op verre na niet in ſtaat, die ſomme bij een te krijgen. Ook beging hij een grooten misſlag, met VERDUGO, terwijl deeze bezig was met het beleg van *Koeverden*, van daar tot zig te dagvaarden, om rekenſchap te geeven van de brandſchatting, die hij in *Friesland* gevorderd had; als mede van andere gelden, over welke die dappere Krijgsman het bewind hadt gehad. Het is waar, dat, van die penningen, niet veel ten dienſte van 's Konings zaaken in de Nederlanden gebruikt was: want VERDUGO had dezelve, op bevel des Konings, naar *Spanje* moeten zenden. Dit geval ſmerte niet alleen VERDUGO; maar ook de ſoldaaten, die hem, om zijne bekwaamheid, als hunnen Vader eerden, waren daar over ten hoogſten bedroefd. Deeze enkele misſlag is genoeg, om te doen zien, dat de Aartshertog geheel onbekwaam tot het beſtier van zaaken was, en dus geenen lof verdiend heeft.

Men zie van hem, REID, VAN METEREN, BOR en anderen.

ERNST CASIMIR, Graaf van *Naſſau*, de Zoon van JAN, Grave van *Naſſau Dillenburg*, en van JULIANA, Dogter van den Landgrave van *Luchtenberg*, werd geboren, den 22 December van het Jaar 1573. In zijne jeugd werd hij, benevens zijnen broeder LODEWYK GUNTHER, in alle Ridderlijke oeffeningen en takken van geleerdheid, eerst te *Siegen* daar naa te *Heilbron* en *Bazel*, onderweezen. Van daar vertrok hij naar *Geneve*, voorts naar *Frankrijk*; en kwam eindelijk te *Groningen*, bij zijnen oudſten Broeder, Graaf WILLEM LODEWYK. Hij beſloot onder denzelven, den Staat tegen *Spanje* te dienen. Hij had het ongeluk, in het Jaar 1595, met zijnen Broeder Graaf FILIPS, en ERNST, Grave van *Solms*, in een Veldſlag tegen de *Spanjaarden*, gevangen genomen, en naar *Rhijnberk* gevoerd te worden; de twee gemelde Graaven overleden aldaar; doch hij werd gelost, voor 10,000 guldens. Daarna beſchonken hem de Staaten met een Kompagnie Voet-

volk, waarmede hij, in het volgende Jaar, in *Hulst* in bezetting lag, toen de *Spanjaarden* die plaats belegerden. In het Jaar 1597 woonde hij, onder Prins MAURITS, de belegeringen van *Rhijnberk* en *Lingen* bij. In het Jaar daaraan verzelde hij de weduwe van den Prins van *Oranje*, naar *Frankrijk*. In het volgende Jaar te rug gekoomen zijnde, was hij tegenwoordig in den Veldtogt, tegen den *Admirant van Arragon*. Ook hielp hij, in het Jaaa 1600, de ſchans *St. Andries* overmeesteren; verzellende voorts Prins MAURITS, in dat zelfde Jaar, in den vermaarden togt naar *Vlaanderen*; bij welke gelegenheid hij zig als een Held gedroeg; gelijk ook bij de verovering der Steden, in het volgende Jaar. In het Jaar 1605, werd hij, om zijne betoonde trouw, aangeſteld tot Gouverneur van *Rhijnberk*. In 1606 belegerde en overmeesterde hij *Lochem*, en bekwaam, in dat zelfde Jaar, naa het overlijden van zijnen vader, voor zijn Erfdeel, het Graaffchap *Dietz*. Met bewilliging der Staaten, deed hij eene reize naar Hertog JULIUS *van Brunswijk*, dien hij bijſtand bood in de belegering van *Brunswijk*; hij trouwde, bij die gelegenheid, met SOPHIA HEDWIG, dogter van gemelden Hertog. Nog in dat zelfde Jaar, werd hij, door de Staaten, tot Veld Marſchalk en Luitenant Gouverneur van *Gelderland* benoemd, en, in het Jaar 1610, tot Luitenant Gouverneur van *Utrecht*. In naam der Staaten, verwelkomde hij, twee Jaaren daar na, FREDRIK DEN V, Keurvorst van den *Paltz*, als deeze, ter voltrekkinge van zijn Huwelijk, naar *Engeland* reisde, en geleide denzelven tot *'s Gravenhage*. Zijn broeder, Graaf WILLEM LODEWYK *van Nasſau*, in het Jaar 1620, overleeden zijnde, werd hij, in deszelfs plaats, tot Stadhouder van *Friesland* aangeſteld. Na dat het beſtand met *Spanje*, in 't volgende Jaar, geëindigd was, vond de Staat, bij den aanvang van den tweeden oorlog, in hem een dapperen verdediger van deszelfs Regten. In het Jaar 1622 hielp hij *Bergenopden Zoom* bemagtigen, en ontweldigde den *Spanjaardee*, *Steenwijk*. In het volgende Jaar, verzekerde hij de ſtad *Embden*, tegen de aanſlagen van den Keizerlijken Generaal TILLY; ook benoemde hem Prins MAURITS, in dat Jaar, ingevalle zijn broeder FREDRIK HENDRIK vóór hem kwam te overlijden,

tot

tot Erfgenaam van het Prinsdom *Oranje*. In het Jaar 1626 veroverde hij *Oldenzeel*, ſtilde het oproer te *Leeuwaarden*, en was, in 1628, tegenwoordig bij de verovering van *Grol*. In het Jaar 1629 meende hij den Graaf VAN DEN BERG de *Veluwe* te doen ruimen; doch dit mislukte hem, wordende hij zelfs genoodzaakt, te rug te trekken. Gelukkiger ſlaagde, in dat zelfde Jaar, in zijne tegenwoordigheid, de overmeesteringe van *'s Hertogenbosch*, door FREDRIK HENDRIK. Hij en Prins FREDRIK WILLEM rukten, in 't Jaar 1632, voor *Venlo*; doch, eer zij die Stad bemagtigden, zond de Prins hem, om *Roermond* in te neemen. Hier wilde het ongeluk, dat hij, op den tweeden dag van het beleg dier Stad, van zijn Paard ſtappende, om de loopgraaven te bezigtigen, met een vuurroer uit de Stad, in het hoofd geſchooten werd, en aan deeze wonde, niet langer dan drie uuren daarna, overleed. Dit ongeluk gebeurde op den 2 Junij van het gemelde Jaar 1632; van alle beminnaars des Vaderlands, werd hij ongemeen betreurd. Zijn lijk, gebalzemd zijnde, werd naar *Leeuwaarden* gevoerd, en aldaar, met luiſter, ter aarde beſteld. Op het Hof aldaar, vertoont men, onder de oude gedenkſtukken van dien tijd, den hoed, door welken de ſchoot was doorgegaan. Bij zijne Gemaalinne had hij twee zoonen: HENDRIK CASIMIR en WILLEM FREDRIK, die beiden, naa malkanderen, *Stadhouders* van *Friesland*, *Groningen* en *Drenthe* geweest zijn. De laatſte heeft den ſtam der Graaven van *Naſſau Dietz* voortgeplant.

Zie REIDT; DE GROOT; VAN DEN ZANDEN, enz. *Nederl. Geſchiedenisſen.*

ERNST, of ERNESTUS, Graaf van *Mansfeld*, Markgraaf van *Castelnuovo* en *Boutigliere*; natuurlijke zoon van Graaf PIETER ERNST VAN MANSFELD, gebooren in het Jaar 1585, doch, door Keizer RUDOLPH DEN II, als een echte zoon verklaard. In zijne eerſte jeugd werd hij opgevoed aan het Hof van den Aartshertog. ERNESTUS, Gouverneur der Nederlanden, en daarna gezonden aan zijnen broeder, Graaf KAREL VAN MANSFELD, om door hem,

in de konst des oorlogs, onderwezen te worden. Tot meerder Jaaren gekomen zijnde, diende hij den Keizer en den Koning van *Spanje*, in de *Hongariſche* en *Nederlandſche* oorlogen; doch vatte eerlang een misnoegen op, bijzonder tegen *Spanje*; het zij om dat hij niet genoeg werd bevorderd, of om dat hij zijne bezolding niet ontving. In het Jaar 1609, nam hij wederom dienst onder den Aartshertog LEOPOLD, en bekleedde den rang van Overſte. Doch dezen dienst verlaaten hebbende, begaf hij zig onder de Unie, en diende tegen *Spanje*, onder Hertog KAREL EMANUEL *van Savoije*, die hem tot Markgraaf verhief. Na dat de vrede in *Frankrijk* geſloten was, trok hij, met 2000 man, naar *Duitschland*, ter onderſteuninge van FREDRIK, Keurvorst van den *Paltz*, die hem, in het Jaar 1618, naar *Boheemen* zond, om de partij tegen *Oostenrijk* te verſterken. De *Boheemers* benoemden hem, te *Praag*, tot Generaal Veldtuigmeester, en Overſte van het Voetvolk: in die hoedanigheid bemagtigde hij de Stad *Pilſen*; en ſchoon hij daarom, door den Keizer, in den Rijksban gedaan werd, hielden, echter, de *Boheemers* hem in hunnen dienst, en namen hem onder de Landſtenden aan.

Op den Keizerlijken Generaal BUCQOY, die hem eenige ſchade had toegebragt, wist hij zig ſpoedig te wreeken. Na dat de Keurvorst van den *Paltz* tot Koning van *Boheemen* verkooren was, en dat Rijk wederom verlooren had, verdedigde hij, echter, zeer hardnekkig *Pilſen* en *Tabor*. FREDRIK benoemde hem vervolgens tot zijnen Generaal; doch Keizer FERDINAND, hem voor een muiteling uitmaakende, deedt eene groote ſomme Gelds op zijn hoofd zetten, en belooven aan een iegelijk, die hem levendig of dood aan hem leverde. *Pilſen* moest hij, in het Jaar 1621, aan den Keizer overgeeven; en niet in ſtaat zijnde, TILLY te wederſtaan, week hij, met zijn Leger, naar den *Opperpaltz*, en ſloeg aan de grenzen eenig volk van den Generaal TILLY. Deeze trok daarop insgelijks naar dien oord; waarop ERNST naar den *Nederpaltz* week. In het Jaar 1622, verwoestte hij den *Elzas*: waarom hij, door den Keizer, voor de tweede maal, in den Rijksban gedaan werd. Zonder zig daaraan te ſtooren, trok

trok hij, ten tweedemaale, naar het Sticht *Spiers*; en na dat Koning FREDRIK, met zijn Leger, zig bij het zijne gevoegd had, floeg hij de *Beijerſchen* bij *Mengelsheim*, veroverde ſtormenderhand *Ladenburg*, en ontzette *Hagenau*. Door dezen voorſpoed, werden zijne troepen, die ſlegt van hem betaald werden, aangemoedigd, om hem ſchielijk en gewillig te volgen. Zeer ſpoedig en onverwagt overviel hij den Landgraaf van *Heſſen-Darmſtad*, als eenen vriend van den Keizer, en nam hem en zijnen zoon JOHANNES gevangen; op zekere voorwaarden, werden zij ontſlagen.

Vervolgens vereenigde hij zijn leger met dat van CHRISTIAAN, Hertog van *Brunswijk*, en Biſchop van *Halberſtad*; trok, door den *Elzas*, *Lotharingen* en *Henegouwen*, naar *Braband*, om dat de zaak van de *Ligue* in een ſlegten ſtaat was, en hij zijnen dienst den Keizer te vergeefs had aangeboden. De togt naar de *Nederlanden* geſchiedde zeer onverwagt, en was zeer rampzalig voor de plaatzen, daar hij doortrok, om dat zijne Soldaaten alleen van den roof leefden. De Hertog van BOUILLON, te *Praag* den Hervormden Godsdienst hebbende aangenoomen, zogt hem te overreeden, om de *Hugenoten*, in *Frankryk*, bij te ſpringen; 't welk geene kleine vreeze bij den Koning veroorzaakte; zelfs zogt de Hertog van NEVERS hem te beweegen, om in dienst van den Koning overtegaan. Doch Graaf ERNST, den kans waarneemende, trok regt door naar de *Nederlanden*. Op den 29 Augustus van het Jaar 1622, vond hij zeer onverwagt, den Spaanſchen Generaal *Don* GONSALVO DE CORDUA, bij *Fleurij*, achter een berg, in volle ſlagorde, om hem de pas afteſnijden; zints tien weeken waren de *Mansfeldſche* Soldaaten niet onder dak geweest: veelen zelfs hadden in geen veertien dagen brood gezien, en waren afgemat en krank. Nogthans waagde de Graaf eenen ſlag, die zo gelukkig uitviel, dat de *Spanjaarden*, geheel verſlagen, met achterlating van alle het geſchut en pakkadje, de vlugt namen; hoewel zij, om dat MANSFELD hun niet vervolgde, zig de overwinning toeſchreeven. Gebrek aan leevensmiddelen deed hem naar de *Nderlanden* voortſpoeden. Onder weg verloor hij veel volk, en ook een groot deel van den be-

haalden buit. Hij was tegenwoordig bij het gelukkig ontzet van *Bergenopdenzoom*, dat door SPINOLA belegerd was. In het volgende Jaar was hij tegenwoordig bij den vrugteloozen aanslag des Prinsen van *Oranje* op *Antwerpen*. Nog in dat zelfde Jaar, na groot gevaar te hebben geloopen van te verdrinken, vertrok hij wederóm naar *Duitschland*, nam *Dorsten*, en andere plaatzen, in *Westphalen* weg, en deed een inval in *Oost-Friesland*. Intusschen was het Leger van Hertog CHRITIAAN *van Brunswijk*, door TILLY, geslaagen en verstrooid. De Staaten namen in hunnen dienst een goed getal der verloopene knechten; doch, alzo zij onder MANSFELD, niet anders geleerd hadden dan rooven en plonderen, wederom ontslagen; die in dienst bleven, geleidde de Graaf VAN STYRUM tot MANSFELD, in *Oostfriesland*, die hun allen moedwil toeliet. De Generaal TILLY had ten oogmerke, ERNST, in *Oost-Friesland*, aan te tasten; doch deze had, bij *Stukhauzen*, zig zo wel verschanst, dat TILLY hem niet kon naderen. Gebrek aan geld was oorzaak, dat zo wel de *Mansfeldschen* als de *Franschen*, met welke zij versterkt waren, het den *Oostfriezen* ondraaglijk maakten.

De algemeene Staaten, om den opstand te verhoeden, boden Graave ERNST eene somme van 300,000 Guldens aan; mids hij, na de ontvangst daarvan, het volk zou afdanken, en het land doen ruimen. Hij deed dit ook, zeer weinig volks behoudende, 't welk binnen kort mede verliep.

Hij begaf zig daarop naar *Frankrijk*, daar men, langs hoe meer, voor de magt van *Oostenrijk*, bedugt werd, en bad den Koning, den Paltzgraaf te ondersteunen. Dit hem eenigermaate beloofd zijnde, stak hij over naar *Engeland*, daar hij zeer wel ontvangen, rijklijk begiftigd, en tot Generaal Veldmarschalk voor den aanstaanden Veldtogt, werd aangesteld. Ook verzamelde hij aldaar eenige troepen, voerde dezelve naar *Holland*, doch stond ze wederom af aan den Prins van *Oranje*, om 'er zig, tot het ontzet van *Breda*, van te bedienen. Hierop stak hij andermaal over naar *Engeland*, alwaar hij, met groot levensgevaar, wegens geleden schipbreuk, aanlandde. In het Jaar 1625, hielde hij bijna geheel *Duitschland*

in

in onrust; en verbond zig met BETHLEM GABOR; doch ziende, dat die Vorst zig met den Keizer wilde vereenigen, verliet hij hem, met oogmerk om te *Venetien* of in *Turkijen* zijn geluk te beproeven. Op den 20 November des Jaars 1626, werd hij, te *Bosfie*, van eene ziekte overvallen, die hem den dood veroorzaakte. Zijne bedrijven hebben altoos verwondering veroorzaakt. Want hoe menigvuldige maalen hij ook geslagen werd, en schoon land noch volk hebbende, kwam hij, echter, telkens, eer 'er iemand op verdagt was, met een nieuw Leger ten voorschijn. Volgens zommigen zou hij de eerste geweest zijn, die zig van *Dragonders* bediend heeft. Ook word 'er verhaald, dat hij, zijn einde voelende naderen, zig aankleedde, den degen op zijde gordde, en dus staande, in de arme van zijne bedienden, als een Held, den geest gaf.

Zie VAN METEREN, *Nederl. Oorl.*; VASSOR, *Histoire du reg. de Louis.* XIII, Tom. IV. enz. enz.

ERNST, Aartsbisschop en Keurvorst van *Keulen*, was de jongste Zoon van ALBERT DEN V, Hertog van *Beijeren*, geboren in het Jaar 1544. In den Jaare 1566 werd hij verkooren tot Bisschop van *Frijsingen*; in het Jaar 1573, van *Hildesheim*; in het Jaar 1580 van *Luik*, en in het Jaar 1586 van *Munster*. Reeds in het Jaar 1583, was hij aangesteld tot Aartsbisschop van *Keulen*, in de plaats van GEBHARD TRUCHES, die, om zijne verandering van Godsdienst, en aangegaane Huwelijk, van die waardigheid ontzet was, en zedert zijn verblijf hield in de *Nederlanden*, en wel inzonderheid te *Delft*. Zo sterk als TRUCHES, door de Staaten, ondersteund werd, zo kragtig ondersteunde de Koning van *Spanje* deezen ERNST, wien hij vijfduizend Man te hulp zondt. De Stad *Bon* werd, door verraad, aan den Bisschop overgegeeven. MARTEN SCHENK heroverde dezelve daarna. Bisschop ERNST vervoegde zig in Persoon bij PARMA, en verzogt van hem meerder bijstand. Toen nu de begeerde hulp achter bleef, wilde hij naar *Beijeren* te rug keeren,

ren; doch de Paus beval hem, in zijn Bisdom te blijven. Hij zette dan den Oorlog voort, en kwam alle zwarigheden te boven. Hij leefde tot in het Jaar 1612, en overleedt te *Arendsberg*, in *Westphalen*.

STRADA, *Nederl. Oorl.* II Deel, en THUANUS.

ERNST, of ERNESTUS AUGUSTUS, Hertog van *Brunswijk* en *Lunenburg*, Keurvorst en Bisschop van *Osnabrug*, was de Zoon van Hertog GEORGE en van ANNA ELEONORA, Dogter van den Landgraave LODEWYK van *Hessen Darmstad*. Hij was geboren, den 18 November van het Jaar 1629. Na den dood van zijnen Vader, die, in 't Jaar 1641, gestorven was, begaf hij zig naar de Hooge Schoole te *Marpurg*, en bekleedde aldaar de waardigheid van *Rector Magnificentissimus*. In het volgende Jaar deed hij eene reize naar *Holland* en *Engeland*; vijf Jaaren daarna, bevond hij zig in *Frankrijk*, reisde van daar naar *Spanje*, bezag geheel *Italie*, *Sicilie* en *Malta*, en kwam van daar de rug in *Duitschland*. In zijne afweezigheid, was hij tot *Coadjutor* van *Maagdenburg* verkooren. Naderhand deed hij nog eene reize naar *Italie*. Na den dood van FRANS WILLEM *van Wurtenberg*, werd hij, uit kragt van den Munsterschen Vrede, aangesteld tot Bisschop van *Osnabrug*. In het Jaar 1665, was hij een der voornaamste bewerkers van den Vrede, tusschen *Engeland* en de algemeene Staaten. Met de laatstgenoemden sloot hij, te *Nieuburg*, in het volgende Jaar, eene defensive Alliantie; en bragt, in 't Jaar 1667, door zijne medewerking te wege, dat het gevreesde gevaar, door een vergelijk, te *Kleef* gesloten, zonder nadeel te doen, overwaaide. Even gelukkig slaagde hij, met behulp van andere Vorsten, in het bijleggen der geschillen, die tusschen *Zweeden* en *Breemen* gereezen waren. Ter gelegenheid van den inval der *Franschen*, in de *Spaansche Nederlanden*, in het Jaar 1667, maakte hij, met *Deenemarken*, *Brandenburg* en de algemeene Staaten, een verbond, om de algemeene rust te bewaaren. In het Jaar 1671, deed hij, op nieuw, eene reize naar *Italie*, en bevrijde,

de, bij zijne terugkomst, zijne Onderdaanen van de gevreesde doortochten, welke de Oorlog, tusschen den Staat en de Franschen, veroorzaakte. En vermits de vijanden in de *Paltz* sterk indrongen, trof hij een verdrag met den Keizer, *Spanje* en de algemeene Staaten, belegerde en veroverde de Stad *Trier*, na dat hij, alvoorens, de Franſche Troepen, tot hulp gezonden, heel verſlagen hadt. In het volgende Jaar vertoonde hij zig voor *Maaſtricht*, als mede voor *Charleroij*, en in het Jaar 1678 ſloeg hij de *Franſchen*, voor *St. Denijs*. Een gevaarlijke twist, in den Jaare 1679, tusſchen *Deenemarken* en de Stad *Hamburg*, ontſtaan, werd, door zijnen werkzaamen aart en wijs beleid, gelukkig bijgeleid. Bij gelegenheid dat de Franſchen, in het Jaar 1681, in *Zwaben* en *Frankenland* doorgedrongen waren, voerde hij, in perſoon, een Leger van 8000 man aan den *Rijn*, en bewerkte, dat de Hertog van *Holſtein Gottorp* in zijne regten herſteld werd. Daarop bood hij aan, met zijn Leger, *Spanje* in *Braband* te hulpe te koomen. Doch, om de *Franſchen* en *Zweden* te keeren, voegde hij zig, met zijne Troepen, bij de geallieerden, hielp de Stad *Mentz* veroveren, en keerde daarop naar de *Spaanſche* Nederlanden te rug. In het Jaar 1692, zond hij den Keizer 5000 man, om tegen den *Turk* te dienen. Ten zelfden tijde leverde hij, aan *Engeland* en *Holland*, volgens inhoud der Traktaaten, 8000 man in de Nederlanden. Onder dit alles trad hij in die groote alliantie, tusſchen den Keizer en de algemeene Staaten, op den 22 Maij van het Jaar 1696, geſloten, en zond, in dat zelfde Jaar, 4000, en in het volgende nog daarenboven 6000 man, in de Nederlanden.

Een Afgezant, uit zijnen naam verſcheenen op de Vredehandelingen, hielp dezelve grootelijks bevorderen. Doch hij zag 'er de vrugten niet van; want hij overleed, den 23 Januarij van het Jaar 1698. Uit zijn Huwelijk, met SOPHIA, Dogter van FREDRIK DEN V, hadt hij 7 Kinderen verwekt.

ERP, een groot Dorp, in *Staats Braband*, ruim anderhalf uur van *Aarle*, aan de Rivier de Aa, over welke aldaar twee bruggen liggen. Het Dorp zelve is zamengeſteld uit ze-

ven gehugten, of buurtſchappen; welker huizen, ten getale van 300, meestendeels van elkander verſtrooid liggen. Behalven de *Heide*, die gemeen is, beſlaat het 758 Morgen Bouwland, 't welk aldaar zeer vrugtbaar is. Op de Rivier heeft men een Water- en Koornmolen. De Regeering beſtaat uit zeven Schepenen, en éénen Secretaris, die zijn ampt erflijk bezit. Men vindt 'er eene groote Kerk, op welker midden een ſpitze Toren ſtaat, en aan de Westzijde, een zwaare gemetzelde Toren, die, echter, thans niet hooger is dan het bovenſte gedeelte van het Kerkdak. De Gereformeerde Gemeente, die voortijds haaren eigen Predikant had, tot in het Jaar 1676, is zedert met *Vechel* vereenigd; 't welk nog heden plaats heeft. Het Adelijk Geſlacht VAN ERP, in *Braband*, voert zijnen naam naar dit Dorp.

BACHIENE, *Geogr. bl.* 569.

ERPT, (JAN VAN KUIK, *Heer van*) was de perſoon, die, met JERONIMUS TSERRAARTS, Stalmeester des Prinſen van *Oranje*, in het Jaar 1572, na dat *Vliſſingen* aan 's Prinſen zijde was overgegaan, dit zelfde te *ter Veere* beproefde; het welk hem ook gelukte. Zie VEERE.

Vaderl. Hiſt. VI Deel, bl. 353.

ERPENIUS, (THOMAS) geboóren te *Gornichem*, in het Jaar 1584, den 9 September. In het Jaar 1618, werd hij, te *Leiden*, beroepen tot Hoogleeraar in de *Oosterſche* taalen, uitgezonderd de *Hebreeuwſche* en *Caldeeuwſche*, het onderwijs van welke hem eerst twee Jaaren laater werd opgedraagen. Lang te vooren, namelijk in het Jaar 1612, had men hem, om zijne bekwaamheid, genodigd in *Engeland* te komen, doch hij dit verzoek beleefdelijk afgeſlagen. In het gemelde Jaar 1620, werd hij, door de Heeren Caratoren van de *Leidſche Academie*, voorzien met brieven van de Staaten van *Holland* en van Prinſe MAURITS, naar *Frankrijk* gezonden, om PETRUS MOLINEUS en ANDREAS RIVETUS, beiden, of een van hun, te beweegen, tot het aannee-

neemen van het Hoogleeraarampt in de Godgeleerdheid, te *Leiden*; doch deeze reize deedt de bedoelde uitwerking niet. Naderhand derwaarts gezonden, om RIVETUS daartoe overtehaalen, en de *Franſchen* te beweegen tot zijn ontſlag, verkreeg hij dit, met groote moeite, alleen voor den tijd van twee Jaaren. ERPENIUS verſtond niet alleen de bovengemelde, maar was boven dien zonderling ervaaren in de *Aetiophiſche*, *Perſiſche* en *Turkſche* taalen. De Keizer van *Marokko* ſchatte zijne brieven, in 't *Arabiſch* geſchreeven, zo hoog, dat hij dezelven bij zijne Juweelen bewaarde. Hij gaf hem zelfs den tijtel van zijnen Raad. De Koning van *Spanje* verzogt hem in zijn Koningrijk over te koomen, ter verklaaring van een oud handſchrift, 't welk, tot dien tijd toe, niemand had kunnen verſtaan. Maar de Staaten weigerden hier toe te bewilligen; zij zelve gebruikten hem, om de brieven van Koningen en Vorſten uit *Aſie* en *Africa* in hunne taal geſchreeven, te vertolken. Zijn groot verſtand ſtelde hij te werk, door een onophoudelijken arbeid, en maakte zig, door een minzaam gedrag en onbeſprookenheid van zeden, bij geleerden en ongeleerden zeer aangenaam. Daarenboven hieldt hij geduurige briefwisſeling met de vermaardſte Mannen van zijnen tijd, als met SCALIGER, CASAUBONUS, MARNIX en veele anderen. Hij overleed te *Leiden*, in den bloei zijns levens, den 13 November van het Jaar 1624. De Hertog VAN BUKKINGHAM kogt zijne fraaie Boekverzameling, waarin veele zeldzaame werken gevonden werden, ten dienſte van de Academie van *Cambrigde*. Onder zijne ſchriften is meest bekend zijne *Grammatica Hebræa, cum Grammatica Chaldæa, Sijriaca & Arabica.*

BOXHORN, *Toneel van Holland.*
SOERMAN, *Academisch Register: Almae Leidenſ.*

ERSELE, een dorp in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, in 't Kwartier van *Kempenland*. In eene ſchatting of bede over gantsch *Braband*, van 140,000 Guldens, droeg de Meijerij van *den Bosch* 19,379 Guldens, 16 Stuijvers en

en 3 penningen; het Kwartier van *Kempenland*, 4074 Guldens, 1 ſtuiver en 9 penningen. Dit Dorp, als een van de 32 of 33, daar onder behoorende, betaalde daartoe 192 Guldens, en 12 ſtuivers; en *Loon*, als onder den Regtbank van *Erſele* geleegen, daarenboven 199 Guldens, 5 ſtuivers en 3 penningen.

VAN DER HOUVE, *Handv. Chr.* 2 Deel, fol. 368.

ESCH, een Dorp in *Staats-Braband*, aan de rivier de *Nemer*, een uur gaans ten Zuid-Oosten van *Hilvoord*; hoewel klein, is het, echter, een zeer welvaarend dorp. In het Jaar 1555, werd het, door FILIPS DEN II, aan den Heer van BOXTEL verpand; welke pandſchap, echter, naderhand weder is afgelost; wordende toen dit dorp van de Heerlijkheid *Boxtel* afgeſcheiden, en tot een *Staatsch* dorp geſteld. In het Kerklijke is het, tot nog toe, met *Boxtel* vereenigd gebleeven. De Kerk aldaar is tamelijk groot, en heeft een toren, die van boven met een plat dak gedekt is. ESCH bevat onder zig 180 morgens lands, waaronder veele met boomen beplant zijn; beſtaande, voor het overige, uit bouw- en weiland. Men telt aldaar 58 Huizen, buiten een aanzienlijk Oud Mannenhuis, aldaar geſticht, door eenen WOUTER VAN ELUM.

De Regeering beſtaat 'er uit zeven Schepenen, en den Secretaris, die dat ampt insgelijks te *Hilvoort* bekleed.

Meermaalen heeft dit Dorp de rampen van den Oorlog geleeden. Toen, in het Jaar 1543, de *Gelderſchen*, onder aanvoering van MARTEN VAN ROSSEM, een inval in *Braband* deeden, en alles te vuur en te zwaard verwoestten, begaf zig VAN ROSSEM van *Vugt* naar *Boxtel*, 't welk, na dat het, door hem geplonderd was, nog 7000 Guldens moest betaalen. Van daar trok hij naar *Oosterwijk*; daar hij mede 7000 Guldens vorderde. Na alle de onderhoorige Dorpen te hebben doen plonderen, werden dezelve, daarenboven, gebrandſchat: als *Hilvarenbeek* op 1300; *Tilburg* op 4300; *Oerſchot* op 7000; *Veſem* en *Oerle*, met de gehugten daar onder behoorende, op 2500 Guldens. ESCH was

zo-

zodanig verwoest, dat het niet meer dan 200 Guldens kon opbrengen. Na die ſomme, zo van deeze als meer andere plaatzen te hebben ingevorderd, begaf zig die verwoeſtende Krijgsman naar *Eindhoven*, welk hij deed belegeren en innam; doende vervolgens de Krijgsbezetting over den Kling ſpringen.

Geen minder leed onderging het, in de volgende Oorlogen, die in *Braband* zijn gevoerd. In het Jaar 1766, vond men in de Nieuwspapieren gemeld, dat een Boer van ESCH, zijn land omploegende, op het zelve gevonden had tuſſchen de 400 en 500 *Romeinſche* penningen, hier en ginds van elkander verſpreid, welke onder de Regeeringen van verſcheiden oude *Romeinſche* Keizers gemunt waren; ieder van dezelve werd bijna vijf ſtuivers aan zilver waardig geſchat.

Zie VAN HEURN, *Beſchrijving van 's Hertogenbosch*, I Deel, bl. 505. BACHIENE, *Geogr.* bl. 627.

ESCHEDA, een vermaard Krijgskundige, in dienſt van den Staat, aan wien, na het ſneuvelen van BARTEL ENTENS, het beleg van *Groningen*, in het Jaar 1580, werd opgedragen.

ESSCHIUS, (NICOLAAS) geboóren te *Oosterwijk*, in *Braband*, was een welgeſteld en deugdzaam man, wien het ook aan geene geleerdheid ontbrak; doch ongemeen geſteld op een eenzaam en afgezonderd leeven. Dewijl zijne zwakheid hem belette, een *Carthuizer* Monnik te worden, vergenoegde hij zig, zijn leeven ten einde te brengen in een Celletje van hun Klooster te *Keulen*, waar in hij weeken agter een zijn verblijf hield, zonder een mensch te zien. Hij overleed te *Diest*, in het Jaar 1578; nalaatende verſcheidene ſtigtelijke werken, die men bij VAL. ANDREAS gemeld vind. Zijn leven is beſchreeven door ARNOLDUS JOANNES.

Es-

ESCOVEDA, (JOHAN DE) bekleedde, bij DON JAN *van Oostenrijk*, het ampt van Geheimſchrijver. Met OCTAVIO DE GONZAGA, werd hij, door DON JAN, in het Jaar 1576, naar *Antwerpen* gezonden, om de *Spaanſche* Bevelhebbers, te beweegen, met hunne knegten, de Stad en het Land te water te verlaaten. Deeze bezending werd alom rugtbaar gemaakt, op dat het ſchijnen zoude, als of het DON JAN ernst ware, de *Spanjaards* te doen vertrekken; doch hun geheime last, zo als men naderhand ontdekte, hield in, hun in te blaazen, dat zij in den togt niet moesten bewilligen. In den aanvang dagt men, dat DON JAN enkel den togt te water aanraadde, om het volk zo veel te langer op te houden; doch naderhand werd men ontwaar, dat zijn oogmerk was, met de vloot, waarmede de *Spaanſche* knegten zouden worden overgevoerd, *Engeland* te bemagtigen. De *Spaanſche* Bevelhebbers deeden, 't geen hun heimelijk bevoolen was, en verklaarden gezind te zijn, te water te willen vertrekken, mids men hun vooraf hunne achterſtallen voldeed. Doch de Staaten weigerden, om gewigtige redenen, daar in te bewilligen; en dus liep het bedrog van ESCOVEDA en GONZAGA vrugteloos af. Ook werd de raad, dien hij DON JAN gegeeven had, om den Staaten den Oorlog aantedoen, in het volgende Jaar, ontdekt. ESCOVEDA had, met brieven, in cijffer geſchreeven, op last van DON JAN, den Koning daar van kennis gegeeven; doch de brieven werden, op verzoek van den Prins van *Oranje*, die 'er reeds kundſchap van had, op bevel van den Koning van *Navarre*, op de heide bij *Bourdeaux*, onderſchept, door den Heer DU PLESSIS aan den Prins gezonden, en vervolgens ontcijfferd zijnde, aan de Staaten overgegeeven, en openlijk gemeen gemaakt. Ten klaarſten bleek hier uit, wat DON JAN, ten opzigte van de *Nederlanden* en van *Engeland*, in den ſchild voerde. Voor dat men deeze Brieven magtig was geworden, was ESCOVEDA, door DON JAN, benoemd, om naar *Spanje* gezonden te worden, om van den Koning een merklijken onderſtand van penningen te verzoeken, ter betaalinge van de *Spaanſche* knechten, als mede 's Vorſten wil te verſtaan, omtrent het vertrek van dezelve. Zodanig werden de Staaten daar door mis-

misleid, dat zij in overleg namen, den Geheimschrijver eenen wijdluftigen Brief aan den Koning mede te geeven, en hem, na zijne te rugkomst, met een Jaargeld van twee duizend kroonen te beschenken. Doch ESCOVEDA vertrok wel met de Brieven, maar kwam nimmer te rug. Kort na zijne aankomst in *Spanje*, werd hij, op bevel des Konings, verraaderlijk vermoord, om reden dat men den Koning had diets gemaakt, dat ESCOVEDA het 'er op toegelegt had, om DON JAN van de Nederlanden meester te doen worden. STRADA zegt, dat FILIPS, door VARGAS, dit uit *Frankrijk* was overgebriefd. Niet alleen in *Spanje* baarde deeze moord veel onrust; maar veroorzaakte ook aan DON JAN zo veele smarte, dat zijn dood, natuurlijker wijze, 'er door verhaast werd.

STRADA, *Nederl. Oorl.* I Deel, *Vaderl. Hist.* VII Deel.

ESCHAAREN, een dorp in *Staats-Braband*, nabij de Stad *Grave*; strekkende deszelfs Landerijen genoegzaam tot onder het geschut dier Stad, en bij de Burgpoort, tot aan de Kontrescharp. Dit Dorp heeft zijnen bijzonderen Regtbank van zeven Schepenen, waaronder de Gehugten van *Hall* en *Langeraar* mede behooren. Een gedeelte der Landerijen, onder de dorpen *Gasfel* en *Eschaaren* behoorende, zijn tot een afzonderlijken Polder ingedijkt. Men heeft hier ook een Dijkstoel, bestaande uit den Schout der Stad *Grave* en de *Landen van Kuik*, als Dijkgraaven, zeven Heemraaden, den Landschrijver *'s Lands van Kuik*, en eenen Gerechtsbode.

Voor deezen Dijkgraaf en Heemraaden, is, in het Jaar 1570, eene Instructie beraamd en vastgesteld, bestaande in 26 Artikelen, en naar welker inhoud zij zig, sints dien tijd, meestal gedraagen hadden, en voortaan gedraagen moeten. De Instructie is naderhand bevestigd, door Prins WILLEM DEN I, als zijnde, door Huwelijk met ANNA *van Egmond*, Gravinne *van Buuren*, Pandheer van de Landen van *Kuik*.

Zie PARINGET en VAN ALEN, *Beschrijv. der stad Grave*, bl. 237 en 679. BACHIENE, *Geogr.* bl. 723.

ESCHE-

ESCHEDE, een Adelijk Huis in *Gelderland*, onder het Dorp *Gorsel*, behoorende onder het Schoutampt van *Zutphen*.

ESCHEDE, eene Havezate in de Provintie van *Overijssel*, digt bij het Dorp *Tubbergen*, niet verre van *Oortmarssem*.

ESE, weleer een oud Slot, of Adelijk Huis, omtrent *Vollenhoven*.

ESGO, meest genaamd AESGO; door zommigen word hij gehouden voor een Zoon van FRISO; zie *Tweede Deel*, bl. 355.

ESINGE, een Dorp onder de *Groninger Omlanden*, in het Wester Kwartier.

ESONSTAD, in de Provintie *Friesland*, eene oude Stad, volgens zommigen, gebouwd door den Hertog ODIBALD, die aan de regeering kwam, in het Jaar 355. Voorheen, wil men, zou zij den naam van *Warden* gevoerd hebben. Door de rampen, welke deze Stad ondergaan heeft, is ze geheel verdelgd, en zijn beide naamen in het vergeetboek geraakt.

WINSEMIUS getuigt, dat ze gelegen heeft, tusschen de *Lauwers* en het *Dokkummer Diep*, op het Noordeinde van *Dokkenburg*. Kort na het Jaar 800, vertoonden zig aldaar twee niet zeer groote Walvisschen; de eene vervolgde den anderen, met zulk eene snelheid en persing van water, dat de afloop van hetzelve hen op het drooge liet zitten. De grootste was 38, en de kleinste 29 voeten lang. In dat zelfde Jaar, trof *Friesland* een geweldige watervloed, daar *Esonstad* 35 huizen door verloor, en de Kerk te *Minnersga* nederstortte. In het Jaar 808, op den 20 Julij, kwamen de *Noormannen* de *Lauwers* op, overvielen deze Stad, en verdelgden haar geheel en al, op 24 Huizen na. Om dit te wreeken, vielen die van *Stavoren* in *Jutland* en *Deenemarken*, en keerden van daar, met

met een grooten buit belaaden. Nog na het Jaar 900, werd *Eſonſtad* eene magtige Stad genaamd. Zedert, echter, is zij, door de zee, geheel weg geſpoeld.

WINSEMIUS, *Chronijk van Friesland*, fol. 37 en 86. MONTANUS en GUICIARDYN, fol. 170. SCHOTANUS, *Chronijk van Friesland*, fol. 78.

ESPINOI, (*Prins*) geduurende de *Spaanſche* beroerten een der vermaardſte Veldheeren, en wiens gemalin geen mindere dapperheid betoonde. De Prins voerde, in het Jaar 1581, als Gouverneur het bevel binnen *Doornik*. Van daar trok hij uit, ter bemagtiginge van *Sint Gillain*, 't welk hem ook gelukte, hoewel de *Waalen*, kort daarna, zig van de Stad weder meester maakten. PARMA, de tijding bekoomen hebbende van den uittogt van ESPINOI, met zijne *Franſchen*, begaf zig derwaards, en ſloeg, op den eerſten van de maand October, het beleg voor *Doornik*. De Prinſes, die, in het afzijn van haaren Gemaal, het bevel aanvaard had, verdedigde de Stad manlijk, en ſtond zo lang, tot dat zij een ſchoot in den arm ontving, allen gevaar, met grooten moed en bekwaamheid, door, tot op den 29 van de maand November; wanneer zij gedwongen werd, de Stad, op eerlijke voorwaarden, overtegeeven. Maar het zal wel der moeite waardig zijn, dit beleg omſtandiger te verhaalen; te meer, om dat men de dappere verdedigſter van *Doornik* hier uit beter zal leeren kennen, dan uit een TREURSPEL, voor eenige Jaaren, onder den tijtel MARIA VAN LALAIN, in 't licht gegeeven.

De Heer VAN ESTREEL, Stedehouder van ESPINOI, dit moet vooraf gezegd worden, deed niets buiten weeten en toeſtemming van de Prinſes MARIA VAN LALAIN, wier dapperheid hem volkoomen bekend was. Doch, wat baatte de dapperheid, daar de bezetting te zwak was, om den overgang te konnen verhoeden, doordien de Prins VAN ESPINOI, met al wat hij bij een had kunnen brengen, zig bij den Prins *van Oranje* gevoegd had? Het eenige, dat MARIA en ESTREEL te ſtade kwam, was, dat de Ingezetenen, meest

Protestanten, en dus verbitterd tegen de *Spanjaarden*, het gebrek van Soldaaten vergoedden. Uit wantrouwen, hadden zij alle hunne Roomsche medeburgers de wapenen ontnomen, en zig dus tot wederstand bereid. Het Leger, waarmede PARMA de Stad omsingeld had, was ook niet talrijk; maar gegronde hoop hebbende, hetzelve, eerlang, versterkt te zien, bevlijtigde hij zig intusschen, de Stad, meer en meer, te naderen, en zijne schans in order te brengen. De belegerden deeden, intusschen, al wat van ervaarene Krijgsknechten kon gevorderd worden. Met hun geschut deeden zij den vijand alle mooglijke afbreuk. Door de Prinses werden zij hiertoe gestadig aangemoedigd; vermaanende den eenen, biddende den anderen om getrouw te zijn; zomtijds met bedreiging van straffe, en dan weder met beloften van vergelding: zij verzuimde niets, 't geen van nut zijn kon.

PARMA het zig tot schande achtende, voor eene vrouw te moeten wijken, betrachte niet alleen den pligt van Hoofdman, maar zelfs dien van Soldaat. Hij zette zijne naderingen met grooten ijver voort; de ver afgelegene zocht hij met de naaste posten te vereenigen. En, in de daad, het gelukte hem, de loopgraaven, binnen weinige dagen, zo verre voort te zetten, dat de Batterijen van dienst konden zijn. Alle deeze, met grof geschut beplant, werden gebruikt, om het geschut der belegerden ten onbruik te maaken. Dewijl de graften der Stad droog waren, gaven zij den vijand te beter gelegendheid om de muuren te naderen, en dezelve, door ondergraving, te doen nederstorten. Verre van daar dat dit den belegerden den moed zou benomen hebben, arbeidden zij, integendeel, nacht en dag, aan 't herstellen van dezelve, daar het grootste gevaar was. PARMA naderde, inmiddels, zo verre, dat hij, na eene groote opening gemaakt te hebben, besloot tot den storm. Gelijk de *Spanjaarden*, met grooten moed, zig daar toe vaardig maakten, zo deeden ook de belegerden van binnen hun best, om hun wel te ontvangen. Men werd handgemeen; en het is bijkans ongelooflijk, wat al bloed 'er geplengd werd. Van wederzijde sneuvelden 'er veelen, en wel van de aanzienlijksten. Menigmaalen scheen de overwinning, nu deezen, dan geenen te zullen toevallen. De

Prin-

DE PRINCES VAN ESPINOI, IN DE VERDEDIGING VAN DOORNIK, IN DE BRESSE VEGTENDE, WORDT IN DE ARMGEWOND.—

Prinſes van ESPINOI betoonde eene verwonderenswaardige ſtoutmoedigheid, en muntte boven allen uit, in het hevigst van den ſtrijd. Ter plaatze, daar het meeste gevaar was, zig begeeven hebbende, zeide zij: „ Verſchijn ik hier zelve „ niet? vertoon ik hier niet, in mijn perſoon, dien van mijn „ Gemaal? Ik ſtaa hier, niet minder bereid dan hij, om den „ dood te verachten en het Vaderland dienst te doen, gelijk „ wij alle ſchuldig zijn; laaten wij dan, vroome Krijgsgezel- „ len, beſluiten, eerder het leeven dan de plaats te verlaaten; „ laaten wij niet ſchroomen, de plaats te bewaaren, zo als wij „ tot hier toe gedaan hebben. De vijand zal eindelijk moeten „ wijken; en deeze overwinning zal ons van meer volgende „ verzekeren".

Door eenen meer dan mannenmoed, ſtemden haare daaden met haare woorden overeen. Zig in het heetst van het gevegt begeeven hebbende, bekwam zij eene wonde in den arm; en, echter, liet zij niet na, de haaren aantemoedigen; waardoor dan, eindelijk, de *Spaanſchen*, mét groot verlies, moesten wijken. Behalven veele andere aanzienlijke mannen, waren, aan de zijde des vijands, geſneuveld, de Graaf VAN BUQUOY; de Heer van GLAJON, en de Heer VAN BOURS; de Markgraaf van VARRABON; JOHANNES BAPTISTA DEL-MONTE; de Heer VAN MONTIGNY en de Baron BIGLY waren zwaar gewond.

De Hertog van ALENSON, in *Engeland*, berigt van de belegering bekoomen hebbende, liet niet na, den belegerden hoop van ontzet te geeven. ORANJE en ESPINOI deeden het zelfde; maar dit alles agterblijvende, deed zulks den moed dier dappere verdedigers verſlaauwen. De Vorst en de Stedehouder deeden al wat zij konden, om die hoop levendig te houden. Den Engelſchen Kolonel PRESTON gelukte het, eenige dagen na den ſtorm, door geweld, met eenig volk, door het Leger, in de Stad te koomen; dit deed den moed wederom wakker worden. Maar toen men in de Stad berigt kreeg, dat men nergens, van de aankomst van *Franſchen*, hoorde gewagen, en dat in de Nederlanden geen toeſtel tot het ontzet gemaakt werd; toen begon de hoop en de moed te gelijk te vervallen. Het gebrek in de Stad was groot;

het volk, 't welk ſoldij trok, weinig in getal; en het gemeene volk niet zo talrijk, dat het aan alle noodwendigheden voldoen kon. Van de dapperſten waren veelen geſneuveld. Groot was ook het gebrek aan veele noodwendigheden.

In tegenoverſtelling hier van, was het Leger der vijanden merklijk verſterkt. PARMA, nog meerder magt te gemoet ziende, vernieuwde, van alle zijden, zijne poogingen, om de Stad te overmeesteren. Met dit alles hadden veelen van binnen moeds genoeg, om de Stad tot den laatſten droppel bloed te verdedigen. Maar de twist, die, van binnen, door de Roomsçhgezinden, verwekt werd, was oorzaak, dat men beſloot, met den vijand in onderhandeling te treeden. MARIA VAN LALAIN was vermaagſchapt aan de voornaamſten van het Koninklijk Leger, bijzonder aan den Markgraaf RUBAAS. Door deezen bewerkte zij, dat zij de Stad zoude overgeeven, op voorwaarden, zo eerlijk als met mooglijkheid konden bedongen worden: deeze waren de voornaamſte.

„ Dat de Stad eene volkomene vergiffenis van den Koning „ zou ontvangen; dat de Ingezetenen zig weder onder de „ ſchuldige gehoorzaamheid van de Kerk en van den Koning „ zouden begeeven; dat zij, die zig tot de *Roomſche* Kerk „ niet wilden begeeven, met hunne goederen, mogten ver„ trekken, waar het hun goed dagt; dat de Krijgslieden, met „ hunne wapenen, reistuig en vliegende vaandels, zouden uit„ trekken; dat de plondering der Stad zou worden afgekocht, „ voor tweemaal honderd duizend guldens; en, eindelijk, dat „ de Prinſes van ESPINOI, zonder eenige verhindering, met „ alle haare goederen en gezin, zoude mogen gaan, waar het „ haar behaagde".

Op deeze voorwaarden, ging *Doornik* over, op den 29 van de maand November. De Prinſes werd, bij haaren uittogt, met zulken geroep en gejuich in het Koninklijk Leger ontvangen, dat zij 'er niet als eene onverwonnene, maar als overwinnaares ſcheen door te trekken. ESPINOI bleef, niet tegenſtaande dit onheil, getrouw aan ORANJE; hij bevond zig, met dien Prins, in het Jaar 1582, nabij *Gend*, in een allergrootst gevaar. Bijna onder de muuren dier Stad, zaten die beide Prinſen, om het gevegt tegen de *Waalen* te aanſchou-

ſchouwen. Naauwlijks vier roeden van hun beiden af, velde een kogel een Soldaat zodanig, dat hij ter neder viel; het welk hun deed te rugge treeden; hebbende, echter, het genoegen van PARMA te zien aftrekken. Ter gedachtenisſe van de dappere verdediging van *Doornik*, door MARIA VAN LALAIN, werd een legpenning geſlaagen, dien men, bij VAN LOON, vindt afgebeeld. Ter vergeldinge van de beweezene dienſten aan den Staat, door den Prins VAN ESPINOI, werd, bij het ſluiten van 't beſtand met *Spanje*, gezorgt, dat zijne goederen aan zijne kinderen geleverd werden, en wel voornamelijk aan zijne dogter, die met den Hertog VAN SULLY getrouwd was.

Zie BENTIVOGLIO, VAN LOON en WAGENAAR.

ESSCHE, (*'t Land van*) anders *Nieuwſtrijen* genaamd, ligt, met den *Uitterdijk*, in de *Strijenſche* Waard, onder *Dordrecht*.

ESSEN, een Buurtſchap, in *Gelderland*, onder het Schoutampt van *Barneveld* behoorende.

ESSEN, een Klooster; zie JESSE.

ESSEN, (HENDRIK VAN) was, in het Jaar 1619, Raad in den Hove van *Gelderland*, en werd, in die waardigheid, aangeſteld, als één der vierentwintig beruchte Rechters van den onſterflijken OLDENBARNEVELD, en de twee andere aanzienlijke Staatsgevangenen, HOGERBEETS en DE GROOT. Grooter eer behaalde hij, met zijn gezantſchap naar *Frankrijk*, in het Jaar 1624, ter bewerking van een verbond van onderlinge beſcherming met dat Hof, en bragt het, met de anderen Gezanten, zo verre, dat LODEWYK DE XIII, bij het verdrag, beloofde, aan de Staaten, in dit Jaar, twaalf honderd duizend, en in ieder der twee volgende Jaaren, een millioen ponden opteſchieten; welke ſomme de Staaten, aan den Koning, drie Jaaren, na het treffen van vre-

de of beſtand, wederom zouden voldoen. Ook beloofden zij, geenen Vrede of Beſtand te zullen maaken, zonder den raad of tusſchenkomst zijner Majeſteit. Voorts zouden de Staaten, aan den Koning, op zijne begeerte, eenige Oorlogſchepen verhuuren of verkoopen, en Hem, zo hij in oorlog mogt raaken, met de helft der gemelde ſomme, of met manſchap en ſchepen naar evenredigheid, ondersteunen, indien zij zelven Vrede hadden, of indien de veiligheid van hunnen Staat zulks konde gedoogen. Deze Heer HENDRIK VAN ESSEN was afkomſtig uit een oud en aanzienlijk *Geldersch* geſlacht, te *Arnhem*; reeds vroeg in het Jaar 1400, word, in de *Gelderſche* Geſchiedenisſen, gewag gemaakt van eenen zijner voorzaaten, mede HENDRIK VAN ESSEN genaamd.

Zie SLICHTENHORST, *Gelderſche Geſchiedenisſen*, Deel II, bl. 224, *Vaderl. Hiſtorie*, Deel X, bl. 340, 345. BRANT, *Hiſtorie der Rechtspleeging.*

ESSEQUEBO, ESSEQUEBE of ISEQUEBO, eene Rivier in *Zuid-Amerika*, in de Provintie van *Guiana* en *Caribana*, die haaren oorſprong heeft uit het Meir van *Parima*; loopende noordwaart door het Landſchap der *Caribden*, alwaar dezelve verſcheidene rivieren in haaren vloed ontvangt; zij valt in de Noordzee, tusſchen *Oronoque* ten westen, en *Demartar* oostwaarts. Zij behoort aan de Nederlandſche *West-Indiſche Maatſchappij*; welke aldaar een goed Fort, verſcheidene goede Plantaadjen, één Commandeur, één Predikant, eenige Militie, enz. heeft. De *Zeeuwen* hebben tot nog toe ſtaande gehouden, dat aan hun daar van de uitſluitende eigendom toebehoort; waartegen de andere Kamers der *Westindiſche Maatſchappij*, en bijzonder die van *Amſteldam*, zig altoos verzet hebben, zo als wij uit de volgende ſtukken zullen zien.

De *Kamer van Tienen*, was, in de maand Augustus des Jaars 1750, te *Amſteldam* vergaderd geweest, en had, op den 11den dier maand, beſlooten, alle de bijzondere Kamers te verzoeken, dat zij de Reeders en Handelaars op *Rio Eſequebo* wilden aanmoedigen, om ſchepen derwaarts te zenden, alzo men

men bevond, dat de gewasfen der Maatfchappij en der planters, bij gebrek van fchepen, aldaar te lang bleeven leggen. De Afgevaardigden van *Zeeland* verklaarden ongelast te zijn, om in dit befluit te bewilligen.

Niet lang daarna beweerden, in openbaaren druk, de Ed. Mog. Heeren Staaten van *Zeeland* en de Hoofddeelgenooten van de Kamer van *Zeeland*, dat zij een uitfluitend regt hadden, om alléén op *Esfequebo* en de andere Rivieren te vaaren en te handelen. Hun Vertoog was van den volgenden Inhoud (*):

„ GUAJANA, HET AMAZOONSCHE RIJK, en bij de onze meest bekend onder den naam van de WILDE KUST, is eene landftreek, gelegen aan de vaste wal van Amerika, tusfchen de groote Rivier de *Amazones* en de *Oronocque*, leggende aan de zijde van *d'Amazones*, onder de linie Æquinoctiael, op de lengte 329 gr. 10 min., en aan de kant van *de Oronocque*, op de Noordbreete van 8 gr. 30 min. en op de lengte van 318 gr. en bevat in zig verfcheidene kleindere Rivieren, alle uitwaterende in de Noordzee van America, als daar zijn, die van *Suriname* en *Esfequebo*, met haar onderhoorige, die van de *Berbice* en *Cajenne*.

„ Niet lang na de ontdekking van deeze Landftreek, hebben de Ingezeetenen van onzen worftelenden Staat, en voornamelijk die van Zeeland, daarop begonnen te Equipeeren en reeds in den Jaaren 1598 en 1599 bij de fchepen, van den Heer TEN HARF Burgemeester van Middelburg, met asfeftentie van deze Provintie bevaaren, omtrent welken tijd, die van *Vlisfingen*, daar reeds eene volkplanting formeerden, en niet verre van de rivier *d'Amazones* twee Forten opwierpen, het eene genaamt *Nasfau* en het andere *Oranje*".

„ Men zou een breed veld vinden, wilde men de gantfche Wilde Kust, zo in haare bevolking en verderen voortgang in het

(*) *Wij plaatzen dit Vertoog, woordelijk en letterlijk, in zijn geheel te hoever, om dat de Leezer daar door een volkomen denkbeeld van deeze Bezitting kan bekoomen.*

het generaal, als in het particulier betrekkelijk tot de Provintie van Zeeland, detailleeren; dan, dewijl het voorneemen, hier alleen is, ouverture te geeven van de volkplanting in ESSEQUEBO, en daaronder behoorende Rivieren, midsgaders het regt dat hun ED. MOG. de Heeren Staaten van Zeeland, en van de Westindiſche Compagnie alhier private op dezelve indisputabel competeert, en ook tot nog toe geconſerveerd is, zal men zig ook alleen nopens ESSEQUEBO borneeren, en in geen particulier detail treden, omtrent de andere voorn. Zeeuwſche Rivieren, als die van SURINAME, de BERBICE en CAJENNE, de eerſte door deeze Provintie aan de *Westindiſche Compagnie* (doch Zeeland geinduceert zijnde, werden op den 21 Maij 1683, de Stad Amſteldam en den Huize van Sommelsdijks ingelaten,) verkocht voor eene ſomme van tweemaal honderd en feſtig duizend guldens, volgens Koopconditie geinformeerd in de Registers der Reſolutien van de Heeren Staaten van Zeeland den 6 Junij 1682. fol. 149. De andere door de Familje VAN PERES, in den Jaare 1714. met Communicatie van Hoogstgedachte Heeren Staaten, aan zekere Amſteldamſche Societeit gecedeerd; en de laatſte, bij Contract door de Westindiſche Compagnie ten Jaare 1658. aan den Ridder BALTHAZAR GERBIER, overgegeeven en mits de toekomst van de Kamer Zeeland zulks in September 1659. geratificeerd. Moetende eeniglijk over de Wilde Kust in het generaal remarqueeren, dat de Staaten van Zeeland altoos geconſidereerd en genoemd zijn, *Patroonen* en *Stigters* van de Colonien geleegen aan de vaste Kust van America, tuſschen Caap d'Orange en de Rivier d'Oronocque, en wel voornamelijk van die van Eſſequebo, bij Excellentie bekend onder den naam van *Nova Zelandia*.

„ Welke Kolonie reeds bij de Kamer Zeeland bekend en bevaaren is geweest ten tijden van het verleenen van 't Octrooi ten Jaaren 1621. Uitwijzens de oude Boeken en Registers, en onder anderen een Journaalboek van 1627, in opvolging van dat, van Conijn, in ESSEQUEBO gehouden, doende Rekening van deszelfs adminiſtratie aan de Heeren Majoors van de Wilde Kust van Zeeland: maar het ſcheen de Leden, compoſeerende de generale Compagnie, in den aanbeginne

reeds

reeds een doren in de voet, dat de Kamer Zeeland, alleen op deeze Colonie equipeerden en daarom ook in den Jaare 1632. ter vergadering van XIX, bij meerderheid werd geconcludeerd dezelve te verlaaten, het geene niet alleen bij de Kamer Zeeland werd gecontradiceerd, maar in haar particuliere Vergaderinge, den 8 April deszelven Jaars, gereſolveerd, die abſolutelijk aan te houden, en is zonder verder Contradictie van de andere Kameren in het aanhouden, en beſtieren van dezelve Colonie, bij de Kamer Zeeland gecontinueerd en ſucceſſivelijk de nodige Ordres geſteld, uitwijzende derzelve Notulen ſub datis 17 en 24 Junij 1632., 13 Februarij 1634. en 29 Junij daaraan volgende is genomen een notable Reſolutie, *dat geen Colonisers nog andere perſoonen, de Wilde Kust, zullen mogen bevaaren, als deeze Kamer en Confrater van Peres alleen* (die zo gezegd is de Colonie van de Berbice met conſent van deeze Kamer ertgeerde) *en met denzelven het Cargaſoen gereed te maken.*

„ Wat met den Commandeur van *Eſſequebo*, VAN DER GOES genaamd, van tijd tot tijd gehandeld is. Wat Cargazoen hem toegezonden, en wat concepten hij formeerden, om den handel in die kwartieren voorttezetten en Zilvermijnen in de *Oronocque* te ontdekken, zullen de particulieren Notulen dezer Kamer van 20 April en 21 Maij, in het Jaar 1637, 21 Februarij en 18 April in het Jaar 1639, 12 April, 23 Junij en 18 October in het Jaar 1640, en meer anderen uitwijzen, en op den 22 Maart in het Jaar 1657 vind men een lijst van de nieuwe Coloniers, die veele buiten de Franſche en Engelſche uit Zeeuwen beſtonden.

„ De Heeren Staaten van Zeeland altoos de welvaard hunner Ingezetenen voorſtaande, hadden geduuriglijk de uitbreiding en meerder bevolking van deeze Colonie in het oog, zijnde de Weſtindiſche Compagnie toen door het verlies van *Brazil* en de Spenduen tot behoud van het zelven buiten ſtaat geraakt, eenige koſten daartoe te ſupporteeren, en om dus dan deeze Colonie, ten voordeele van de Commercierende en Navigeerende Ingezetenen, te conſerveeren en aan eene onverantwoordelijke directie, als bij ſommige Provintien omtrent *Brazil* was gehouden, niet te exponeeren en bloot te ſtellen,

vond het meerder deel der Staatsleden goed, deze *Colonie Provintiaal* te maaken, en dezelve genoegzaam als het ware, van onder de directie van deze Kamer te neemen, dan, dit goede voorneemen, bij een en twee Leden geen aggreatie kunnende vinden, namen de Steden van *Middelburg* en *Vlisſingen*, en naderhand *Veere* bij inlatinge, de directie, populatie 't Etablisſement van Pantadjen in het leveren van ſlaaven op zig, gelijk daarvan in de Maanden October en December, ten Jaare 1657 ſolemneele accoorden zijn geſlooten, bij de welke onder anderen was geſtipuleerd, dat deze Colonie zoude worden gedirigeerd, door agt Commisſarisſen, als twee uit den Magiſtraat van *Middelburg*, een uit die van *Vlisſingen*, en een uit die van *Veere*, en vier Bewindhebberen, uit de Kamer Zeeland, als twee daarvan occupeerende, wegens het *Middelburgſche*, en één wegens het *Vlisſingſche*, en één wegens het *Veerſche* Quohier, houdende hunne Vergadering binnen *Middelburg*, aan het Westindisch Huis, beginnende derzelver Notulen met den 1 November, in het Jaar 1657, en eindigende met den 19 November, in het Jaar 1663. Waren de kosten en ſpenduen, alleen tot charge van opgemelde 3 Walcherſche Steden, groot en genoegzaam voor dezelven ondraaglijk, gaande het in deezen gelijk men doorgaansch ziet, dat alle nieuwe onderneemingen, en voornamelijk de uitbreiding van eene volkplanting, in het eerst kostbaar is, zo had men aan de anderen kant, reden van zig te flateeren, dat zo veel debourſementen, en aangewende devoiren, met een rijken oogst van Producten zoude worden gerecompenſeerd, maar de alverſlindenden Oorlog, en wel die, met KAREL DEN TWEEDEN ontnam de drie Steden genoegzaam alle hoop: Deeze Colonie met die van *Surinamen* werden in den Jaare 1665, door de Engelſche ingenoomen, en *Eſſequebo*, daarna door de Franſchen geplondert, en dus onbeheerd gebleeven, tot dat Hun Ed. Mog. de Staaten van *Zeeland*, als trouwe Voorſtanders van hunne Domeinen en oude Posſesſien hunner Ingezeetenen, ten Jaare 1666 een Esquader deeden Equipeeren, voorzien met een goed aantal *Zeeuwſche* Landmilitie, principaalijk gedestineerd ter herovering en verzekering van de Colonien in *Amerika* 't geen van effect was, dat op

den

den 28 Februarij in het Jaar 1667, *Suriname* de Engelſche weder afhandig is gemaakt, en dat daarna in *Eſſequebo* eene goede bezetting werd gelegd, en alzo weder in posſesſie genomen.

„ Welke tijding hoogstgedachte Heeren Staaten, niet alleen ten uitterſten aangenaam voorkwam, dewijl zulks aan derzelver ſalutair oogmerk vol. oomen beantwoorden, maar ook van dat gewicht en conſideratie oordeelden dat hun Ed. Mog. den Kapitein ABRAHAM KRYNSSEN (*) als Opperhoofd van deze Expeditie met een gouden ketting met een Medaille daaraan hangende vereerden, en voorts de Admiraliteit, alhier recommandeerden, bij de eerſte gelegenheid dezen KRYNSEN weder met een bekwaam Schip te voorzien, krijgende voorts de Kapiteinen der Lantmil tie, *Ligtenberg* ende *Rame* hunne avancementen, en de verdere Zee-Kapiteinen goudene Medailjes, wordende wijders Gecommitteerde Raden geauthoriſeerd, om al het gunt verder ter maintain, en voor der aankweeking van de Landen van *Suriname*, en de andere Colonien en Kwartieren, aldaar in *America* gelegen mogte dienſtig en nodig wezen, te bezorgen en in het werk te ſtellen.

„ Of ſchoon nu de Weſtindiſche Compagnien in vroegere dagen, al eenig regt op *Eſſequebo*, als uitgeevers van een Leen, konde pretendeeren, zo als Bewindhebberen ſteunende op zekere proviſioneele Conventie, den 21 Januarij in het Jaar 1658, tuſſchen Bewindhebberen van deze Kamer en de Regeerders der drie Walcherſche Steden, ten Jaare 1686 zich gelieven te expliceeren, het thans zeker en evident was, dat deze, door de Engelſche bemagtigde, door de Franſche geplonderde, en door de gantſche waereld verlatene Colonie van *Eſſequebo* met haar onderhoorige Rivieren en naderhand op ſpeciaale

(*) *Onder het* Art: *van deezen Zeeheld, zullen wij 's mans bedrijven omſtandig verhaalen, en daar uit zien, dat hij de belooning, waarvan hier gewag gemaakt word, dubbel verdiend had.*

ciaale last van de Staaten van *Zeeland*, aan hunne Land- en Zeemagt gegeeven, in bezit genomen, en van de Vasſalagie was gelibereerd: En dus inconteſtabel, dat Hun Hoog Mog. alleen het regt incumbeert, ommet dit onbeheerd goed diſpotiek te handelen. 't is ook daarom, dat dezelve de directie, daar van volkomen laaten aan hunne Gecommitteerde Raden, zonder zig eenigermaten met de Westindiſche Compagnie te demelleren, veel min eens haar ſentimente daarop in te neemen, niettegenſtaande, de vier Bewindhebberen dezer Kamer voor den tijd der Engelſchen invaſie mede in de directie waren. Het is ook daarom, dat Hun Ed. Mog. op den 25 Augustus, in het Jaar 1668, al wederom zonder de Compagnie eenigzints te kennen, de drie Walcherſche Steden die Colonie, *ex plenitudine potestatis*, een' regte eigenaar competeerende, met eenpaarigheid van ſtemmen opgedragen en confereren, die zelve ook te aanvaarden en verſcheiden conferentien te houden tot beneficeering van dien, doch vreezende wederom al te groote ſpenduen te moeten doen, dewijl die nog meer dan ooit geruineert was, ſieten in de Maand Maart in het Jaar 1669, hunne gedachten gaan om dezelve te verkoopen; dan hunne cordaatheid niet kunnende permitteeren, dat daar de Staaten van de Lande, omtrent zes maanden te vooren, hun deze Colonie, met remis van alle onkosten, hadden gecedeerd, dezelve bij verkoop zoude beneficeeren, en door dat geval, ook wel mooglijk in handen van de generaale Compagnie of van particulieren, woonende buiten deze Provintie, mogte vallen, en dus liever eigenbelang postponeerende, aan het waare intrest van *Zeeland*, en derzelver Ingezetenen, te reeden zijn geworden, deze Colonie wederom in den ſchoot van Eigendom aan Hun Ed. Mog. de Heeren Staaten van deze Provintie, en vervolgends aan de directie van Hunne Gecommitteerden Raden, neder te leggen.

„ Uit dit gepremitteerde is zonneklaar afteneemen, wat moeite, zorge en kosten, de Westindiſche Kamer van *Zeeland*, de drie Walcherſche Steden en bijzonderlijk de Staaten van deze Provintie, voor de alimentatie, educatie en redding van hunnen Voedſterling, NIEUW ZEELAND, als getrouwe gevaders hebben in het werk geſteld, hoe deze Kamer, reeds

reeds tot deszelfs behoud in het Jaar 1632 heeft gevigileerd, hoe dezelve *gradatim*, alle devoiren heeft aangewend, ter populatie en augumentatie van deeze Colonie, hoe Hun Ed. Mog. dezelven om geallegeerde redenen, vreezende haare totale ondergang, ten minſten dat met de nodige attentie niet mogt worden behandeld dezelve naa zig getrokken hebben, dan vermids de oppoſitie van *Zirikzee* en *Goes*, de directie daarvan aan de Regeerders der drie Steden van Walcheren, en aan eenige uit de Bewindhebberen van de Weſtindiſche Kamer alhier, mandeerden, en was het niet door de Engelſche Oorlog, zekerlijk tot een der floriſanſte volkplantingen van *Amerika* geworden, hebbende ten Jaare 1658 eenen CORNELIS GOLIATH een nieuwe Kaart van die Landſtreek gemaakt en overgebragt, en reeds een Plan geformeerd, om daar een Stad *nieuw Middelburg* te bouwen; dan *Zelandia Nova* heeft dit geluk niet mogen erlangen, maar door het Zwaard van onzen vijand, en de plundering van onzen toenmaligen vriend vage, en als een verwoeste Landſtreek blijven liggen, en heeft de Commandeur van de Berbice, daar wel eenig tentamen op gedaan, doch niet magtig geweest dezelve in bezit te houden, hebben hoogstgedachte Heeren Staaten, die als een *res nullius* laaten occupeeren, en dus hun eigen goed geworden zijnde, daar niemant wie hij was, eenig recht op had, hetzelve ook in den Jaare 1670, bij een bondig en ſolemneel accoord, aan de Weſtindiſche Kamer alhier in *Zeeland* overgegeeven, en dewijl aan de waare teneur en inhoud van dit accoord niet weinig gelegen is, zal het niet ondienſtig zijn, die conventie, tegens alle die zouden willen, of trachten, dezelven te enerveeren of verdraaijen, eenigzints met argumenten, in het breede te illumineeren. (*)

„ De

(*) *Om niet te wijdloopig te zijn, hebben wij de Conditien, waar op die overdragt geſchied is, en andere Sukken, die als Bijlagen tot dit Bericht behooren, en waarmede het gededuceerde gejustificeert word, agterwegen gelaaten. De Lezer, die 'er belang bij heeft, kan dezelve vinden in de* NEDERL. JAARB. *van het Jaar* 1750.

„ De Heeren Gecommiteeerde Raden van *Zeeland*, repreſenteerende de Staaten van de Lande volgends Reſolutie van den 22 September 1667, de zaaken en directie van *Eſſequebo* aanbevoolen, accordeeren op den 11 April in het Jaar 1670, met de Weſtindiſche Kamer alhier aan *Zeeland* en geven aan dezelve Kamer, op derzelver inſtantelijk verzoek en aanhouden, *Eſſequebo*, ter *haarer diſpoſitie wederom*, uitwijſens het hoofd van gemelde conditien en voorwaarden, zegge *wederom*, waarbij een zeker en natuurlijk infligeert, dat niemant dan de Weſtindiſche Kamer *Zeeland*, dezelve in eigendom heeft toegekomen, en eenige tijd, daarvan is gedeposſedeerd geweest, en wel op zo een tijt, als dezelve dit contract aangaat, met zo eene die volkoomen tot de Posſesſie geregtigd zijnde, in ſtaat was, zodanige beſprekken en conditien te maken, als na rade: De Colonie van *Eſſequebo* werd dan weder ingeruimd en overgegeeven, ter diſpoſitie van de Weſtindiſche Kamer alhier in *Zeeland*, en geenzints aan de generaale Weſtindiſche Compagnie, uitwijzens het hoofd en eerſte Artikel voornamelijk en voorts meest alle de andere Artikelen van dit Contract, het was ook onmooglijk, dat zo deeze Colonie aan de generaale Weſtindiſche Compagnie, en ter haarer diſpoſitie werd overgegeeven, het woord *wederom* plaats konde hebben, dewijl de generaale Weſtindiſche Compagnie nooit diſpoſitie of directie over *Eſſequebo* heeft gehad, of geexerceerd, maar wel de Kamer Zeeland alleen, zijnde bij de Notulen van de Kamer van XIX meer dan eens gedeclareerd, dat *nieuw Nederland* onder directie van de Kamer *Amſteldam* was, en die van *Eſſequebo* ſtond onder die van *Zeeland*: — Het voorn. Contract van overgifte, behelst voornamelijk twee Conditien, de eerſte dat deze Kamer in *Suriname* (een Colonie mede uit hoofde als bij meergem. Hun Ed. Mog. Reſolutie van den Jaaren 1667 conſteert, de Staaten van *Zeeland* in eigendom toebehorende,) Jaarlijks zal aanbrengen, de nombre van 400 ſlaven, hieromtrent is aanmerklijk, d'attentie van Hun Ed. Mog., op het Intrest van Hun Provintie en Colonie, en particulier op dat dat van de Weſtindiſche Kamer alhier in Zeeland, dat zelfs bij Encouragement willen en begeeren, dat de voorn. Slaave Negotie, bij dezelve en bij geen andere Kamer zal behandeld

wor-

worden, gelijk het 6 Art. dicteert, declareerende, dat de Schepen van voorn. Kamer, die de ſlaven in Suriname zullen brengen, of hunne retouren geſprooten uit de verkogte ſlaven, van daar afhaalen, vrij en Exempt zullen weſen van het laſtgeld, dat NB. *álle andere Schepen, de Colonie van Suriname bevaarende*, (dat is die niet van de Kamer Zeeland ten fine voorſz. zijn uitgerust) *aan deze Provintie moeten voldoen*, en dus de oplettenheid van Hun Ed. Mog. nooit het mindere uit het oog verliezende, hoe veel te meer moet het klaar en Evident voorkomen, dat dezelve het groote voordeel hunner Ingezetenen hebben behartigt, en zekerlijk derzelver waare Intentie, bij de tweede Conditie is geweest, *dat niemand den de Westindiſche Kamer alhier in Zeeland en de Ingezetenen dezer Provintie* Eſſequebo *zouden bevaaren*, duidelijk zonder adſtructie te zien bij het 7 of laatſte Artikel, houdende woordelijk, , De Colonie van ESSEQUEBO zal voortaan bij , alle en een ieder van de Ingezetenen van Zeeland mogen be- , vaaren, als mede door het opregten van Plantaadjen geculti- , veerd en bewoond worden, en zullen over zulks vrijheid , hebben, hunne Koopmanſchappen, met eigenſchappen, daar , te brengen en hunne retouren wederom daar en tegen van , daar af te haalen'. — Want, wat noodzaak was 'er, dat dit recht voor de Ingezetenen van Zeeland beſprooken werd, als, die der andere Provintien mede op die Colonie mogten handelen, of dat het aan de Compagnie ſtond, daar Premisſie toe te verleenen, welk argument veel te duidelijk en klaar is, dan dat men zoude konnen beweeren, dat de woorden, met ſecluſie van allen anderen, daarbij hadden moeten weſen geinſerreerd, die 'er zekerlijk niet nodig zijn, want is het de Ingezetenen der andere Provintien gepermitteerd op ESSEQUEBO te navigeeren, moet een van beiden noodzaaklijk waar wezen, of dit beſprek voor de Ingezetenen van Zeeland, geeft duidelijk te kennen, dat zulks met ſecluſie voor de Ingezetenen van andere Provintien moet verſtaan worden, of het is evident, dat indien, dit beſprek voor de Zeeuwen niet was gedaan, de Ingezetenen der andere Provintien, buiten die van Zeeland, daartoe alleen het regt zoude hebben, het geen immers niet palpabel is. — Ten anderen dewijl alle Ordonnantien, Tracta-

taten, Conventien, en wat dies meer is, odieus zijn, alzo dezelve doorgaansch en altoos ſtrekken in praejudicie van een derde, zo moeten ook die woordenlijk in *Stricto Jure* verſtaan worden, permitteerende geen de minſte reſerves, Conjectuuren, of Exſtenſien, moetende dus ook in deezen gejugeerd worden, naar diſtrikte woorden, en geenzints naar Suppoſitien.

„ En wat zoude doch de reden geweest zijn, dat de Heeren Gecommitteerde raden, bij het derde Art: van dit Accoord zig zou hebben laaten perſuardeeren, om alle onkosten tot verzekering en bewaring van het Fort en Colonie van ESSEQUEBO, aangewend gratieuslijk te remitteeren, was het niet dat hunne Ingezetenen, die dus meer en meer in ſtaat zouden zijn de Provintiale lasten te dragen, en daarbij eenige Avantage boven andere genooten. En eindelijk wat zoude dog de oorzaake zijn, dat de Staaten van Zeeland op den 28 Julij 1670. declareeren, in de verzogte prolongatie van het Octroi niet te Conſenteeren, dan onder Conditie, dat de vergadering van XIX alvoorens zal agreëren het Contract tusſchen de Heeren Gecommitteerde Raden van Zeeland, en die van de Westindiſche Kamer alhier den 11 April bevoorens gemaakt, en daarop vervolgends procureeren de Approbatie van Hun Hoog Mogende, was het al weder niet om de voordeelen hunner Ingezetenen boven anderen. En heeft de Vergaderinge van XIX volgens hunne Reſolutien van 3 September 1670, dien conform, zig ook aan hun H. Mog. geaddresſeert en ootmoedig verzogt, het gemaakte accoord te amplecteeren. Waarop Hooggedachte Heeren Staaten Generaal op den 15 October 160 goedvinden en verſtaan, in voorz. verzoek te Conſenteeren, werdende dien volgende, het voornoemde Accoord geapprobeerd, en daarvan acte in forma gedepecheerd, en hebben hun Edel Mogende op den 29 daaraan volgende Communicatie van voorſz. Approbatie ontvangen, die dan ook geen verder zwaarigheid hebben gemaakt, in het Octrooi voor een nieuwe generaale Westindiſche Compagnie, gaaf en zuiver te conſenteeren, het geen bij hun H. Mog. op den 20 September 1674. zijn volkomen beſlag gekregen heeft.

„ Uit het hier vooren aangetoonde conſteert nu Evident, dat het

het meergenoemde Contract van 11 April 1670. zijn agreatie, ratificatie en beſtand heeft geacquireerd, en offchoon het verzoek, daartoe aan hun H. Mog. , bij de oude Compagnie was gedaan, is het zelve met zijn faveure voor de Zeeuwſche Ingezetenen, aan de Nieuwe Compagnie overgegaan, alzo Zeeland anders in het nieuw Octroi niet heeft geconſenteerd, zijnde het zelve door de Octrooien van 1700 en van 1730 op nieuws bevestigd.

„ Ook is de gedagte Conventie nimmer in controverſie of het regt van deze Kamer, en dat der Zeeuwſche Ingezetenen in bedenking of contestatie getrokken, dan alleen in den Jaare 1685 en 1686. Wanneer de Vergadering van X wel eenige infractie in opgemelde Conventie heeft zoeken te maaken, met het Despotieck aanſtellen van een Commandeur over ESSEQUEBO, en het openſtellen dier Colonie tot het aanleggen van plantagies voor een ieder, contrarie den Abſoluten teneur van het 2 en 7 Artikel, maar is echter door de billijke waakzaamheid van de Regeering van Middelburg in zo verre geſtuit, dat men zedert dien tijd geenen verderen aanſlag (als bij naar zig trekking van kleinigheden, daar doch evenwel omtrent dient gevigileert, op dat deze Kamer het eigen noodlot niet moge ondergaan, als dezelve noopens de directie over St. EUSTATIUS is overgekoomen) op principaale Pointen van dit accoord heeft durven onderneemen, maar Zeeland bij Continuatie gelaten in haare regtmatige Posſesſien, daar de Notulen van de Kamer van Zeeland van 4 Maart 1686. en oneindig anderen, midsgaders die van de Vergadering van X van 15 Novemb. 1689. 23 Maart 1690. 10 October 1701. en ontallijk genoegzaame preuves van geeven.

„ En eer men van deze Conventie zal affcheiden moet voor het laast nog eens geremarqueerd worden, dat de generaale directie en eigendom van ESSEQUEBO, de Kamer Zeeland incumbeert, en daarom ook wel gedaan heeft van Jaar tot Jaar Schepen te Equipeeren (zo lang dezelve van een Vragthaalders was voorzien) om van derwaart de Producten over te brengen, niet alleen van haare Plantagien, maar ook van die der Colonier-, volgens het 7 Artikel daar aangelegd en gecultiveerd: van welke Equipages, zij aan de ver-

gadering van X wel Communicatie hebben gegeeven, maar geenzints derzelver aggreatie, veel min die van de Kamer Amſteldam, oſchoon Preſidiaal mogt wezen afgewagt, en deze Equipagies ook geenzints in ſlaefs of jagttour beurten zijn gecomputeerd geworden, volgends Reſolutien van de X, de dato 11 November 1717. (dit in 't voorbijgaan) maar het argument, daar uit de Kamer Zeelands eigendom (uit hoofde van voornoemde accoord) op ESSEQUEBO *profiueert*, is, dat omtrent hetzelve geen jota verandering kan of mag werden gemaakt, ten zij de Kamer Zeeland hetzelve doet, die dan, daartoe ook noch niet gerechtigd is, dan met Conſent en Approbatie van de Heeren Staaten van Zeeland, of derzelver gecomitteerde raden, want zulks is een bekende Regel in Regten, *dat geen Contracten, of Conventien konnen of mogen gedisſolveerd worden, of eenige infractien ſubject zijn dan met adveu der Integreerende partijen:* in allen gevallen ten dezen, nog naauwlijks bij dezelve als alleen bij de uitterſte noodzaaklijkheid; dan na de Expiratie van het tegenwoordig Octrooi, om dat het een wettig verkreegen regt is, de particulieren Ingezetenen van deze Provintie indisputabel competeerende; en met relatie tot de Generaale Compagnie en de Kamer Zeeland in 't bijzonder, in het geheel niet, zelfs ook niet na de Expiratie van het voorſz. Octrooi, zonder volkoomen Conſent en toeſtemming van alle de Hoofdparticipanten, zo als ten Jaare 1730, bij de permisſie tot het bevaaren van van de Kusten van Africa op Lastgeld is geſchied, en nu nog laastelijk bij den opdragt van het Generaale bewind over de Compagnie aan zijne Doorlugtigſte Hoogheid den Erfſtadhouder. Of de Kamer van Zeeland gehouden is, ter vergadering van X over de winſten en verliezen van deze Colonie te verrekenen, is een zaak, die ten principaalen, deze Materie niet is concernerende, maar dewijl de billijkheid altoos plaats behoorden te hebben, is het ook niet meer als reden dat Zeeland, bij de drie Jaarlijkſche of andere Rekeningen ouverture van zaaken geeft, zulks is ook bij zekere Reſolutie van de XIX den 20 September 1658. geïndirigeerd en even daarom, en om geen andere reden hebben hunne Hoog Mog. in de premisſen van Octrooi van Ao. 1674 en door nog twee volgen-

gende geconfirmeerd, onder anderen de plaatzen van *Isekepe* en *Bouwmenora* geënumereerd.

„ Boven en behalven het gedemonſtreerd recht, deze Kamer en de Ingezetenen van Zeeland, volgends Contract van Overgifte competeerende, Jouïceeren dezelve ook van een wettige en nooit geinterrumpeerde posſesſie van bij de 130 Jaaren en zonder de eenige Haeſtitatie ten minſten van 80. zeggende *Menochius de Arbit. Judic Quaeſt. Caſu* 24. No. 2 *dat onder de bewijzen van Eigendom behooren indicien.* Nu kan 'er geen ſterker bewijs van Eigendom wezen, dan de posſesſie, waarom dan ook de posſesſie voor een bewijs van eigendom word aangenoomen in L. 8. §. 4. *ff. ſi Servit. vend. L. ult. C. de Rei vind. L.* 2. *C. de Probationibus*, of bij de Doctooren, als bij *Brunneman ad D. L.* 2. *de probation. &c. Carpzovius part.* 2. *Jur. for. Conſtit.* 14. *defin.* 25. *No.* 9.

„ En wanneer men de reden van deze recht Doctrine wilde naſpeuren, zoude men waarſchijnlijk moeten opklimmen tot den eerſten oorſpronk der Eigendommen, die men dan zoude bevinden, de Posſesſie te zijn, waarvan in het breede GROTIUS Inl. tot de Holl. Rechtsgeleerdh. 2. B. 3 D. §. 2.

„ En hoe zeer in die eerſte tijden geen bepaalden tijd gerequireerd wierd, hoe lang, die Posſesſie mogte geduurd hebben, eer den eigendom, daar door verkregen werd, zo is het nogthans, dat bij de Civile wetten een vaste bepaaling, daaromtrent gemaakt is, zo echter, dat de tijd tot het verkrijgen van Eigendom naa den aart en natuur der zaak, dan eens korter, dan eens langer bepaald is. In welk onderzoek men zig niet inlaat, vergenoegd zijnde met aantetoonen, dat een Posſesſie ten minſten van 80 Jaaren ten volle ſuffiecent is, om daar door Eigendom te verkrijgen. *Vermits zodanige een Immemoriaale Posſesſie uitleverd, een preſumtio Juris & de Jure præterea non admittit probationes im Contrarium Menochius de Præſumtionibus Lib.* 3. *Præſumtio* 131. No. 3. *maar voor een vol bewijs van eigendom gehouden werd, volgends denzelven Menochius*, D L. No 14.

„ Dus nu ook de Eigendom dezer Kamer en der Ingezetenen van Zeeland uit het Roomſche Recht, en Rechts Doc-

tooren, ten opzigte van derzelver Immemoriaale Posfesfie aangetoond zijnde, mag men veilig Concludeeren, met de eigen woorden van een Memorie door de Coloniers, van de eigen Colonie van *Esfequebo*, in het laast van het Jaar 1714, aan de Heeren Staaten van Zeeland gepresenteerd, waarbij dezelven aan Hun Ed. Mog voorhouden, „ *dat geenzints kunnen begrijpen, hoe de Westindifche Compagnie ter vergadering van X in het fpel komt, nademaal de overgifte van Esfequebo niet is geschied ter dispofitie van de vergadering van X maar wel fpeciaal en uitdrukkelijk aan de Westindifche Kamer in Zeeland; zulks moet verftaan worden, dat de Kamer alleen dispofitie heeft, even als een Particulier, zonder dat zij in nadeel van de Conditie eenige magt hebben, deswegens met anderen Collegien of Perfoonen, hoedanig die ook zouden mogen of konnen genaamd worden te delibereeren, of deze Colonie met andere te melleeren, maar dat die moet blijven aan de Kamer als een Particuliere Societeit alleen, en voor alle Zeeuwfche Ingezetenen openftaan,*

„ En niet tegenstaande dit alles heeft de meerheid ter vergaderinge van X laast te Amsteldam gehouden op den 11 Augustus 1750 goed gedagt, een gantsch informeele en op gebrekkige gronden steunende Resolutie te neemen, & *non obftante* de sterkste Oppositien van de de gedeputeerden wegens Zeeland te concludeeren, „ *dat bij Lecture van Misfiven „ ingekomen van Rio Esfequebo, geremarcqueerd zijnde, dat „ de Productien van deze Compagnie en van particuliere „ planters in die Colonie moeten blijven leggen, tot merklijk „ nadeel van dezelve, bij gebrek van Schepen, alle de res„ pective Kamers te verzoeken, ten einde ieder in de Pro„ vintien en Steden hunner refidentie, de Particuliere Na„ viganten te animeeren, om op meer gemelde Colonie te „ Navigeeren en te Trafiqueeren*". Zettende dus de vrije vaart op ESSEQUEBO volkomen open," *dan hebben de Heeren Gedeputeerde van wegens de Kamer Zeeland verklaard op fubject van voorsz. Resolutie niet te wezen gelast, en mids dien zich daar mede niet te konnen inlaaten, maar dezelve te moeten tegenspreeken.* Hoe informeel en onbestaanbaar voornoemde Resolutie is, blijkt bij het hier vooren aan-

aangetoonde, alzo niemand wie hij zij buiten de Staaten of hunne Gecommitteerde Raden, en de Kamer Zeeland, en dat nog wel te ſamen, als principaale en door Hun Hoog Mog. bevestigde Contractanten, eenige Principaale verandering omtrent meergemelde Colonie kan of vermag te maaken."

„ Echter vermeet zig eene vergaderinge van X; *etſi par in parem non habet imperium*, tegen de oppoſitie en tegenſpraak van een integreerend Lid van dien, dewelke zijne regtvaardige Poſſesſie en private Beheeringe voorſtaat, en die zonder indragt in dezelve zoekt te Conſerveeren, een declaratoir te doen gantsch ſtrijdig tegen de billijkheit en het wettig verkreegen regt der Oppoſanten, dewelken men geen tijd vergunt, om haare Committenten van deze precipitante voordraginge, eenige kennisſe te geeven, maar neen, deze gepremediteerde infractie mogt ſoigneus en met de uitterſte ſecretesſe behandeld worden; ja zelfs en zo verre dat Hun Hoog Mogende bij de Pointen van beſchrijvinge van zulk en principaal point, geen de minſte kennisſe mogt hebben, want zoude anders veel te Æquitabel zijn geweest, om tegen het regt van een particuliere Provintie, op zo een point, Conſent tot het houden van een vergadering van X te verleenen; zijnde dus niet alleen de gelegenheid aan alle Hoofdparticipanten benomen om hunne Gecommitteerdens, daarop behoorlijk te Inſtrueeren, maar ook de Hooge Vergadering van de Staaten Generaal, buiten alle mooglijkheid geſteld om zulke Laeſiven voorneemens in den aanbeginne te ſtuiten, gelijk bij onderdanig Request, door de Zeeuwſche Hoofdparticipanten, gemuneert met letteren van Voorſchrijvens van Gecommitteerde Raden alhier aan Hunne Hoog Mog. reeds den 31 Aug. laastleden, is voorgedragen: Hebbende de precipitance van deze Reſolutie, daar niets bij werd gereſtringeerd, zelfs de private handel der Oriane Verwe, volgends het 7 artikel van meergemelde Contract, op poene van Confiscatie, alleen bij de Kamer Zeeland te drijven, voor alle en ijgelijke opengeſteld".

„ Stemmende voornoemde Reſolutie, *niet dan op gebrekkige, abuſive en van de waarheid devierende gronden* (zo als weder dezelve Hoofdparticipanten aan de Heeren Staaten van Zeeland laast in de maand September zig hebben geexpli-

ceerd) *en dus niet anders als voor een enkel pretext te houden, want wel verre dat ooit gebrek zoude zijn geweest aan Schepen, om voorſz. Producten over te brengen, zo is het in tegendeel, dat daar altoos overvloed van Schepen geweest is, waardoor dezelve menigmaal met Fautvragt (*) hebben moeten retourneeren, en andere boven hun ordinaire legdagen moeten vertoeven,*

En offchoon in het Jaar 1747 al één eenig Schip minder als naar gewoonte derwaarts was getrokken, *is zulks nergens anders door veroorzaakt als dat hun Edele Mogende en de Admiraliteit, alhier, drie Schepen, de Vriendſchap, de Goude Spoor, en d'Eſſequebieſche Vriendſchap, dewelke altoos tot de Eſſequebeeſche Vaart gebruikt wierden, en waar van eene reeds derwaarts zeilree lag, hebbende geprest en 9 maanden in hunnen dienst gehouden, niet alleen tot precaveering van vijandelijke invaſien in deze, maar ook voornamelijk tot Conſervatie en behoud van de Provintie van Holland*

(*) *Dit gepoſeerde der Heeren Hoofdparticipanten conſteert bij eene Notariaale Copie, uit het Scheepsboek van den Heer Parker, dat het Schip de Eſſequebeeſche Vriendſchap, op zijn vijfde retour 22 December 1749 te Middelburg gearriveerd, en gecalculeerd tegens deszelfs vierde retour van 17 Februarij bevoorens 72 en een half Oxhoofden Suiker Fautvragt heeft gehad, waarvan ook door ſommige Fautvragt is betaald.*

Blijkende dit ter nedergeſtelde verder bij de 5 Notariaale Copien uit Brieven, van Eſſequebo aan welgemelde Heer Parker geaddreſſeerd.

Als van Jan Raviere, dato 6 September 1749.
Adriaan Verdoel, 13 October 1749.
Jan Dudonjon, 17 dito.
Lourens Storm van 's Gravezande, 21 dito.
A. Hollander, 23 dito.
Alle welke bewijzen altoos konnen geproduceerd worden.

land onzen oudſten bontgenoot. Dus zoude het met geen de minſte Edelmoedigheid te Compasſeeren zijn, zo men in Holland gebruik wilde maaken van een argument 't geen doorſchijnend te refuteren is, dat zo 'er al klagten van gebrek aan Schepen zijn gekomen, de reden daarvan alleen is toeteſchrijven, aan het behoud en het algemeene welzijn van ons lieve Vaderland; en wel van de Provintie Holland en Zeeland in 't Particulier.

„ De eenige ſchraale verwe, die nog resteert, om de Authoriteit van de Vergadering van X, ten deezen mede te colloreeren, is het niet van de Westindiſche Compagnie en deze Colonie, 't geen men hooglijk kan desavoueeren, want het is zekerlijk te voorzien, wat discentien, uit het neemen dezer Reſolutie, èn voornamelijk, als men die ter Executie wilde leggen, zullen reſulteeren, of nu voordeel en welvaart, uit tweedragt en oneenigheden geboren worden, is regtdraats ſtrijdig tegen de Fondamenteele wetten van de Unie en alle geſenſeerde kundigheid: & *poſito ſed non concesſo*, dat deze Reſolutie ten nutte van de Compagnie konde ſtrekken, geeft zulks een regt, om in iemands wettige verkregene bezittinge infractie te maaken, en waar het mogelijk dezelve tegen wil en dank van zijne regte Eigenaar, den eenen t'ontrukken, en de andere op te dragen? immers in geene deelen, en zoude zulks eer naar Overmagt, dan naa eene Vrije Regeering in een Vrij Land ſmaaken, en bovendien, dit een ſusteneu worden om in het vervolg deeze geheele Compagnie en andere, naar Holland overtebrengen, in prejudicie en tot ruine van de Ingezetenen van Zeeland, volgens de 11 Articulen der oude en nieuwe Octrooijen tot twee negende in deze Compagnie volkomen geregtigd; en ook is het hoognoodzaaklijk, dat eer men zig inlaate in deze èn dergelijke Argumenten, men dezelven naauwkeurig examineert, want de grootſte Kamer op een na, eens haar regt verlooren hebbende, zullen ook de kleindere welhaast voor 't pouvoir van de grootſte ſuccumbeeren:

„ Men zoude hier een einde maken, bij aldien het voorneemen niet was, een korte ſchets van het Intrest van deze Provintie en derzelver ingezetenen, tot Conſervatie van dezen privativen handel, te geeven, want: zo dra zal voornoemde

infractoire Reſolutie van 11 Augtustus laastleden, geen effect ſorteeren, of men zal in Zeeland, een groote diverſie, in de vaart, op ESSEQUEBO, beſpeuren, 't geen onmooglijk anders wezen kan, om dat de eerſte Coloniers aldaar, zo wel als de laatſte, elk naar rato groote ſommen ſchuldig zijn, aan de Kooplieden en Commiſſionarisſen, binnen deze Provintie, en dus eene nieuwe winkel kunnende vinden, waar men geen oude ſchulden maant, zullen gemelde Coloniers alle hunne Cargazoenen, en verdere benodigheden, uit andere Provintien ontbieden en de Zeeuwſche Commisſionarisſen met hunne regtvaardige Pretenſien laten zugten, en veel van dezelven, daardoor genoegzaam ruineeren.

„ Men Conſidereere ook wat voordeelen dezen handel aan de Provintie Zeeland, en voornamelijk aan de Walcherſche Steden toebrengt, waardoor niet alleen de Kooplieden en Commisſionarisſen, maar ook de kleindere gemeente, (voor welkers ordentlijke kostwinning een Trouw en Vaderlijk Souvrain vooral verpligt is te zorgen,) eenigzints in ſtaat worden geſteld aan de zwaare lasten dezer Provintie (boven vermogen in hun Quota geſurchargeerd,) te voldoen. Het is om deze en meer andere billijke redenen, als mede tot Conſervatie van haar regt, dat Hun Edele Mogende de Heeren Staaten van den Lande, op het verzoek der Generaale Hoofdparticipanten van alle de Quohieren Kamer Zeeland, op den 11 September 1750 goedgevonden hebben, een cordaate en allezints gegronde Reſolutie te neemen, bij welke Hun Edele Mogende niet alleen hun Ordinaire gedeputeerde ter Generaliteit, gelieven aan te ſchrijven, en dezelven te gelasten, met allen ernst te inſteeren, dat de Bevelhebberen van de Generaale Geoctroijeerde Westindiſche Compagnie, door Hun Hoog Mogende mogten worden geordonneert, de meergemelde Reſolutie, in te trekken en buiten effect te ſtellen, of ten minſten dat dezelven, bij proviſie mogt worden gehouden buiten Executie, hebbende de Ordinaire Gedeputeerden, op den 30 September daar aan volgenden, ook het nodig gebruik met het doen der opgemelde Propoſitie, ter vergaderinge van hun Hoog Mog. daarvan gemaakt, dan hebben de Heeren Gecommitteerden van de Provintie van Holland en Westfriesland zulks Copielijk

lijk overgenoomen, om in de hunnen breder te worden Gecommuniceerd, doch dien onverminderd, door hun Hoog Mogende ten zelven dagen goedgevonden, dit geproponeerde, te ſtellen in handen, van de Heeren van HEEREN *tot Roderlo*, en andere hunne Hoog Mogende gedeputeerde tot de zaaken van de Weſtindiſche Compagnie, om te Viſiteeren en te Examineeren op Rapport, en voorts aan de Præſidiale Kamer aangeſchreeven, de Gerequireerde Reſcriptie, ten ſpoedigſten, en hoe eer zo beter aan hun Hoog Mogende te laaten toekomen. En hebben de Heeren Staaten van Zeeland, boven dien, de Bewindhebberen van de Weſtindiſche Compagnie, ter Kamer alhier, gelieven te gelasten hunnen Commandeur op ESSEQUEBO, of dien dezelven Repreſenteert, te ordonneeren geen Schepen, komende uit de Havenen dezer Landen, die niet voorzien zijn met een Hout en Zoutbrief afgegeeven, bij de Kamer van Zeeland, op ESSEQUEBO, of annexe Rivieren, te admiteeren om te laden of te losſen, welke Ordres ook door de Bewindhebberen voornoemd korte dagen daarna zijn gedepecheerd, en reeds den 20 daaraan volgende naar ESSEQUEBO verzonden.

„ Dus is het te hoope dat de Hollandſche Kameren overtuigt zijnde van haar ongelijk, van opgemelde præſipitante Reſolutie der Tienen zullen afzien, op dat door tweedragt en discrepances, deze Colonie uit haare welvaart en als uit den wieg haares Levens, niet eensklaps ten gronden gaat, en in het Graf haars verderfs bedolven worde".

't Liep niet langer aan dan tot in de maand Januarij des Jaars 1751, wanneer de Repreſentanten van zijne Doorlugtige Hoogheid en de Bewindhebbers der voorzittende Kamer Amſteldam, aan de algemeene Staaten, een uitvoerig berigt toezonden, waarin het Vertoog van Zeeland wederlegd werd.

Het advis van de Preſidiale Kamer der W. I. C. nopens het Recht op de Colonie Iſequebo, was van den volgenden Inhoud.

„ HOOG MOGENDE HEEREN.

„ Ter voldoening aan de ordres, vervat in Uw Hoog Mogende Reſolutie van den 31 Auguſtus jongſtleden, bij welke

Reſolutie, Uw Hoog Mogende, hebben goedgevonden, dat Copije van den Requeste, door de Hoofdparticipanten van alle de Cohieren der Geoctroieerde Westindiſche Compagnie ter Kamer Zeeland, aan Uw Hoog Mog, gepreſenteerd, en van deszelfs bijlaagen, zou worden gezonden aan de Repreſentanten van zijne Hoogheid, en verdere Bewindhebberen van de Westindiſche Compagnie ter Preſidiale Kamer Amſteldam, om, na ingenomen te hebben, de Conſideratien van de Respective Kamers, aan Uw H. M. te laaten toekoomen derzelver berigt en advies; als mede ter obedientie van Uw H. M. nadere Reſolutie en aanſchrijving in dato 30 September 1750. hebben de gemelde Repreſentanten van zijne Doorlugtige Hoogheit, en verdere Bewindhebberen de eere, na communicatie met de respective Kamers, en met toeſtemming van alle dezelve uitgenomen die van Zeeland, aan Uw Hoog Mog. voortedragen.

„ Dat zij Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, met verwondering gezien hebben, hoe de gedachte Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland, openlijk poſeeren, dat bij de Reſolutie, in de vergadering van Tienen, op den 11 Augustus, mede jongstleden genomen, zoude wezen *geconcludeerd*, *de vaart op de Rivieren van Iſequebo voor alle Ingezetenen van dezen ſtaat open te zetten.*

„ Want gelijk de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen gelegenheit zullen ontmoeten, om aan Uw. H. M. te toonen, dat bereeds voor meer dan zestig Jaaren de Rivieren *Iſequebo* en *Bourona* zijn *opengeſteld* geweest, zo kan aan Uw H. M. uit het Extract van de Notulen der gemelde vergadering, ten deezen geannexeerd, (*) terſtond en directelijk blijken, dat bij dezelve van geen *openſtelling* der vaart op *Iſequebo*, dewelke *tegenwoordig* zoude geſchieden, word gewaagd, maar dat alleenlijk is beſlooten, de particuliere Navi-

(*) *Wij zullen, even als bij het voorige, om gemelde reden, deze Stukken, als Bijlaagen dienende, agterwegen laaten.*

viganten tot de Trafiek en Navigatie op dezelve te *animeeren en te encourageeren.*

„ En omme dan den toeſtand dezer zaake, kortelijk voor Uw H. M. openteleggen, zullen de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen de vrijheid neemen omme eerst te deplooieeren de redenen op welke zij als nog vermeenen tot de bovengemelde animeering bevoegt geweest te zijn, en vervolgends om tot dit werk zodanige voorſlaagen te doen, als zij vertrouwen alzins beſlisſende te wezen.

„ Wat het eerſte betreft, zo ſundeeren de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, zig voornamelijk op den klaaren Letter van het Octrooij, door Uw. H. M. den 20 September 1674, aan deze Compagnie verleend, en op de Reſolutie in de Compagnie zelve ter vergadering van Tienen den 17 October 1685 genomen.

„ Bij het Octrooij werd, nevens meer andere plaatſen ook de Colonie van Iſequebo nominatim geſteld onder de *gemeene* bezittingen van de Generale Compagnie, zonder dat, daar van eenig particulier recht of Privative Vrijheid, voor de Ingezetenen van Zeeland is gewaagd. (*)

„ Bij gedachte Reſolutie is insgelijks *expreſſis verbis* goed gevonden en verſtaan, *de Riviere van Iſequibo en Bourona mids dezen openteſtellen, voor alle en een ieder, die derwaart zal willen varen en handelen enz.* En ingevolge van deze en met gemeen conſent alzo beraamde ſchikking is, bij de gequerelleerde Reſolutie, naderen aandrang gemaakt, tot bevordering van het geene ſederd zo veele Jaaren eenparig was geoordeeld, ten nutte van de Compagnie te ſtrekken.

„ De Repreſentanten en verdere Bewindhebbers zijn niet onbewust welke Conventie op den 11 April in het Jaar 1670 tusſchen de Heeren Gecommitteerde Raden van *Zeeland*, en die van de W. I. C. ter Kamer aldaar is aangegaan geworden, en aan welk beding de Heeren Staaten van *Zeeland* bij Reſolutie van den 28 dato Julij in het Jaar 1670, hun Conſent tot de

(*) *Zie Groot Placaatboek, III Deel, fol.* 1333, *kol.* 2.

de ter dier tijd verzogte Prolongatie van het Octroij, voormaals aan die van de W. I. C. dezer Landen verleend, hebben gelieven te accroicheeren.

„ Maar men brouilleert het Sijstema der zaaken, wanneer deze Conventie en deszelfs gevolgen applicabel gemaakt worden op de Compagnie, dewelke tegenwoordig subsisteert, en op het even gemelde Octroij in het Jaar 1674, aan dezelve toegestaan; integendeel behoorde het bij voornoemde Hoofdparticipanten buiten Contestatie te wezen, dat zodanige Prolongatie van Octroij als in het Jaar 1670 was verzogt, en waartoe de Heeren Staaten van *Zeeland*, hadden beslooten geen Consent te dragen dan onder de gestelde Conditien, noit in de waereld is gekomen, maar dat na eene deliberatie van nog 4 Jaaren, in welken tusschentijd verscheiden Continuatien voor korte termijnen zijn verleend, eindelijk Uw Hoog Mog. ook met toestemming van de Heeren Staaten van *Zeeland* is goedgevonden het oude Octroi verder niet te continueeren, maar de W. I. C, met een Kamer van welke in de voorsz. Conventie is gehandeld, geheel te dissolveeren en te vernietigen, zo als Uw Hoog Mog. in het meer gedachte nieuw Octroij wel expresselijk gedeclareerd niet te verstaan, dat deeze nieuwe West-Indische Compagnie, met de oude eenige gemeenschap zoude hebben; en het heeft aan de Representanten en verdere Bewindhebberen geen gering genoegen gegeeven, te zien, dat die van *Zeeland*, zo wel als de andere Kameren in vroeger tijden dezelven Principien hebben gevolgd, en op de ernstigste wijze helpen voorstaan, dat door de erectie van deze tegenwoordige Compagnie en het vernietigen van de oude, *de Concessien bij de gedissolveerde Comp. voortijds toegestaan zijn vervallen.* Gelijk aan Uw H. M. zal blijken uit de Resolutie van de Vergadering van Tienen, van den 10 April in het Jaar 1676.

„ Het is waar, dat men nu onlangs, het gewigt dezer aanmerkinge apprehendeerende, daartegen heeft wille inbrengen, dat de vernietiging van de oude W. I. C. niet zoude kunnen præjudiceeren, aan de vrijheden van de particuliere Ingezetenen der Provintie *Zeeland*, die geen Leden zijnde van de Compagnie bij het staan of vallen van dezelve geen ver-

verandering in hunne prærogativen zouden konnen ondergaan.

„ Doch ook dit argument nader wezende overwogen, zal zelve zijn eigen zwak openbaren; want waarin berustede het regt van de Ingezetenen van *Zeeland?* Niet in Privilegien, of eenige vergunninge van gelijken aart, dewelke of onwederroepelijk, of onveranderlijk zouden wezen, zelfs niet in de Concesſie van een Domain of Regaal goed, door de Heeren Staaten van *Zeeland*, aan hunne Ingezetenen afgeſtaan, maar enkel in de Conventie, tuſſchen Heeren Gecommitteerde Raden van opgemelde Provintie als Contractanten, niet die van de W. I. Compagnie ter Kamer aldaar, zo als dezelve ter dier tijd was ſubſisteerende, geaccordeerd en geſloten, en in de Conditien, door wel gemelde Heeren Gecommitteerde Raden, daarbij voor de Ingezetenen van *Zeeland* bedongen; dit konde nu volgends de Hedendaagſche Regten aan de *Zeeuwſche* Ingezeetenen wel eene bevoegdheid geeven, maar het regt daar door verkreegen, opereerde niet verder, dan ten lasten van de gemelde Kamer, en deze Kamer te gelijk met de geheele oude Compagnie, haar wezen en beſtaan hebbende verlooren, zonder dat de nieuwe Compagnie in eenige lasten of verbintenisſen van de oude heeft mogen ſuccederen, of met dezelve eenige gemeenſchap hebben, is ook de voorſz. overeenkomst gantsch te niet gegaan, en alle recht of aanſpraak, tot *de vrijen Vaart en Handel, voor de Ingezetenen van Zeeland, daarbij geſtipuleerd*, is geworden zonder Effect; aangezien noch de Contractant, ten wiens lasten, de ſtipulatie was gemaakt, noch eenig ſucceſſeur van dezelve word gevonden, geen retour, geen verlating, geen confiscatie van eenige Effecten ten behoeve van de Reſpective Provintien in het particulier heeft plaats gehad, maar alles wat de oude Compagnie eertijds was bezittende is geramaſſeerd, en door Uw H. M., onder wier oppergezag, de gantſche Compagnie behoort, geſteld in de poſſeſſie van de nieuwe Compagnie, zonder ander bezwaar, of gevolg als het geene Uw Hoog Mog. tot ſoulaas van de Participanten en Depoſitanten hebben gelieven te ordonneeren.

„ *Ad Oculum* conſteert van dit alles wederom uit de Letter

ter van het nieuwe Octrooi, dewijl daarbij als hier voren reeds is aangemerkt, onder anderen ook de Colonien van *Ifequebo* en *Bourona* zijn geſteld als gemeene bezittingen van deze opgerechte Nieuwe Compagnie, niet gedistingueerd van de andere posſeſſien of tot eenig bepaald einde, veel min met ſtipulatie van een privative vrijheid voor de Ingezetenen van *Zeeland*, of dat de Kamer van die Provintie alleen, ouverture van haare rekening, en rakende de gemelde Colonie, zouden geven, maar eenvoudig en generaal.

„ En dat ook onder de gunſtige bewaaring der vorige rechten van de Ingezetenen dezer Landen, en ſpeciaalijk van de Participanten en Depoſitanten van de voorgaande Compagnie. door Uw Hoog Mog. bij het meergemelde nieuw Octroi geordonneerd, niet is begreepen eenige bijzondere vrijheid voor de Ingezetenen van de Provintie van *Zeeland*, met uitſluiting van anderen, blijkt ten klaarſten daar uit, dat Uw Hoog Mog. hebbende laaten opregten *eene nieuwe generale Weſtindiſche Compagnie*, zoodanig van de oude afgezonderd, als hier voren genoteerd wierd, en dezelve nieuwe Compagnie, voorziende met behoorlijk Octrooi, Privilegien en Exempten, expresſelijk hebben geſtatueerd, dat niemand van de Ingezetenen dezer Landen, anders dan uit den naam van even gedachte Compagnie, zal mogen varen of negotieeren, onder anderen ſpecialijk op de plaatſen van *Ifequebo* en *Boumerona*.

„ Tot dit uitdrukkelijk en Univerſeel verbod, het welke geene uitzondering voor iemant mede brengt, of kan gedogen, door de Heeren Staaten van Zeeland bij hunne toeſtemminge in het gezegde Octrooi, zo als het zelve legt, nader conſent zijnde gedragen geworden, had men niet kunnen verwagten, dat de Ingezetenen van de gemelde Provintie thans tegen de overgifte en ſolemneele toeſtemming van hunne Souverain zoude mogen prætendeeren een voorregt, het welk aan hun niet toekomt, en waarvan zij niet zullen kunnen toonen in eenige wettige privative posſeſſie te zijn, min nog dat de Ed. Mog. Heeren Staaten van Zeeland zelve zoodanigen uitſlag zouden willen begunſtigen.

„ Boven deze nu gevindiceerde diſpoſitie van het Octrooi zelve, hebben de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen zich

zich nader geſterkt gevonden, door de maximes in de Compagnie en de beſtiering van dezelve ten opzichte particulierlijk van *Iſequebo* en *Boumerona* bij continuatie geobſerveerd.

„ Want in de eerſte plaats zal aan Uw Hoog Mog. kunnen worden getoond dat immediatelijk, na het nieuw verkregen Octrooi, de Kamer van Zeeland, verre van Rio Iſequebo bij continuatie als eene aan hun bijzonderlijk afgeſtane Colonie privative en *ſuo jure* te behandelen, in tegendeel door de Vergadering van Tienen, bij Reſolutie in dato 18 Januarij 1675. ſpeciaal is gemagtigd geworden, om met de bezorginge van dezelve gedurende dat loopende jaar voort te gaan, en zulks met duidelijke tegenſtelling van die gedemandeerde bezorginge aan de behandeling door de gezegde Kamer, ten tijde der voorgaande Compagnie daar over gevoerd, en met voorwaarde dat dezelve Kamer gehouden zoude zijn ter naaſter Vergadering de andere reſpective Leden, *dien aangaande volkomen Ecclaircisſement te geeven, omme vervolgens gedisponeerd te worden als naar behooren.*

„ Op dezen voet voortgaande heeft in het ſuccederende jaar 1676. het vijfde point van de deliberatien, waar op de reſpective Kameren zijn beſchreven geworden, ſpecialijk getendeerd, omme een' vasten en permanenten voet te beramen, wegens het behandelen van Iſequebo, ten einde *zulks voortaan kome te geſchieden uit den naam en van wegens de Generale Compagnie, mitsgaders voor rekening van dezelve, invoegen ten reſpecte van de andere Plaatſen en Comptoiren binnen het Diſtrict van den Octrooie gelegen, reeds is geſchied.*

„ En over dit point bij order gedelibereerd wezende is den 3. April 1676. beſloten een Guarnizoen te houden op Iſequebo en het zelve te recruteren door die *Kamer, welke de voorſz. Rivieren tot een tourbeurt in de Equipagie bij deze Vergadering* zal worden toegevoegd. Voorts is gedurende dezelve Vergadering, op den 10. van de gezegde Maand April, door de Gedeputeerden van de Kamer Zeeland, ingevolge het gereſolveerde op de hier voren gemelde 18 Januarij 1675., omſtandig rapport gedaan, waar inne de Handel op *Iſequebo* ten principaalſte was beſtaande, als mede wat retouren, mitsgaders hoedanige ordres en methode de Heeren hunne Principalen omtrent

trent het behandelen van dien hadden geobſerveerd, en is vervolgens gereſolveerd dat die plaats voortaan zoude worden bevaren en behandeld, „ *alleenlijk uit den naam en van we-* „ *gens de Generale Compagnie door zoodanige Kamer, die* „ *dezelve in het reguleeren der tourbeurten zullen worden* „ *geaſſigneerd, en wordende wijders aan de reſpective Le-* „ *den ten hoogſte gerecommandeerd hunne ſerieuſe gedach-* „ *ten te laten gaan op middelen om de Negotie op de voorn.* „ *Plaatſe van tijd tot tijd meer en meer te doen toenemen* „ *en accresſeeren;*" en bij ordre nog eenige rapporten op dit ſubject uitgebragt wezende, is bij nadere Reſolutie bij de Vergadering van Tienen in dato 15 Maij 1677. de Kamer van Zeeland, uit naam en van wegens de Generale Compagnie, wederom ſpecialijk gemagtigd tot de verzorging van het benoodigde voor het Fort aan Rio Iſequebo, en daar tegens de Kamer Amſteldam gelast tot het doen der voorzieninge van de Curaçaoſche Eilanden, doch beide niet in diervoegen dat de gedachte plaatſen zouden zijn geconſidereerd als derzelver privative eigendommen, bij elk voor de Ingezetenen hunner reſpective Provintien in 't bijzonder te verzorgen en geſloten te houden, 't gene die van Zeeland zelve ten opzichte van het Eiland Curaçao nooit zouden toeſtaan, maar bij wegen van onderſchikking en als bijzoudere departementen van waarneeming, voor en in den name van de gemene Compagnie: gelijk dan, in conformité van deze laastgemelde Reſolutie, ſucceſſivelijk, zoo wel door de Kamer Zeeland ten reguarde van *Iſequebo*, als door de Kamer van Amſteldam ten opzichte van *Curaçao*, aan de geſamentlijke Compagnie is gedaan rapport, van hunne verrichtingen, en daar na de qualificatie op nieuw verleend, of wel verzocht met de gedemandeerde bezorging voort te gaan.

„ En het ſuppediteert een klaer merkteken van den iever dewelke thans deze ſustenu is voerende, openlijk te ontkennen dat de Equipagien van de Kamer Zeeland naar Iſequebo in Slaafs of Jachts-tourbeurten zouden zijn gerekend, daar het contrarie van dien, buiten de bijzondere gevallen, waar in ook genotuleerd is dat het vergunde in geen conſequentie zoude worden getrokken, met expreſſe woorden word ge-

von-

vonden bij de Reſolutien van de Vergadering van Tienen, in datis 16 September 1698. 13 November 1702. 20 April 1706. 25 October 1716. 11 Junij 1725. 13 October 1730. en andere meer.

„ Wanneer ook de Kamer Zeeland nalatig was om de verſchuldigde Elucidatien en Rekeningen te geven, is dezelve bij iterative Reſolutien daar toe ſerieuſelijk geperſuadeerd, en gezien zijnde dat de Commandeur van Iſequebo alle zijne Brieven aan de Kamer Zeeland addresſeerde, is den 12 October 1716. beſloten denzelven te ordonneeren, dat hij bij alle occaſien aan de *Vergadering van Tienen* bericht zoude geven van den toeſtand der zaken en het Intrest van de Compagnie in die Colonie.

„ En om dit Artikel te ſluiten, den 13 April 1743. is gereſolveerd dat het Schip de Jonge Daniel, gediend hebbende tot afhaling der Retouren van Iſequebo, door de Kamer Zeeland niet weder zonde worden geëquipeerd, *zonder nader qualificatie door alle de Kameren.*

„ Men onderneemt thans wel deze en diergelijke Reſolutien nu van achteren te decrieeren als overſtemmingen en aan die van Zeeland opgedrongene Diſpoſitien, maar met hoe weinig recht zulks geſchied, daar toe zal niet anders behoeven bijgebragt te worden, als dat op den 12 Maij 1680. door de Kamer Zeeland wezende afgezonden de Poincten van beſchrijving der Vergadering van Tienen, bij het tweede lid van 't 7 poinct door opgemelde Kamer zelve, reeds in conſideratie is gegeven, of niet dienſtig zoude wezen de Rivieren van Iſequebo hier te Lande *voor alle particuliere Planters open te ſtellen, omme alzoo de excesſive kosten aldaar vallende eenigermaten te ſubleveren.*

„ Hier zien Uw Hoog Mog. hoe de eerſte ouverture tot het openſtellen van de Vaart en Handel op Iſequebo directelijk van die van Zeeland is afgekomen.

„ En, noch bij de opgemelde dadelijke openſtellinge van de gemelde Rivier en Colonie op den 17 October 1685. noch vervolgens bij de verdere deliberatien gedurende het zelve jaar over het eige onderwerp gehouden, word eenig disaccoord

van de Provintie Zeeland bij die van de Compagnie beſpeurd.

„ Alleen hebben de Gecommitteerden van de Kamer Zeeland op den 5 April 1686. in de Vergadering van Tienen gerapporteerd, dat de Heeren van Middelburg en andere Steden, als Geinteresſeerden, zoo gezegd werd, in de voorſz. Rivieren, die voor deze ter directie van dezelve hadden geſtaan, zich in den eerſten hadden geoppoſeerd tegens het vertrek van den Commandeur op Bourona door de Gedeputeerde Bewindhebberen benoemd, doch naderhand verklaard *denzelven wel te willen laten ter directie van de Geoctrooieerde West-Indiſche Compagnie*, onder zekere geproneerde voorwaarden waar over echter geen Reſolutie is genomen.

„ Vervolgens zullen Uw Hoog Mog. bevinden, hoe wederom de Kamer Zeeland zelve, onder de Poincten, waar op de Vergadering van Tienen tegens den 9 Maij 1689. te Middelburg is beſchreven, ter neder ſtelt: „ *De Reſpective Kamers worden verzocht hare Gecommitteerden te authoriſeren omme te overleggen en concluderen, of men de Colonie van Iſequebo en Bourona zal aanhouden of afzetten; bij aanhouding, hoe men die naar behooren ſucceſſivelijk van noodige Slaven en verdere behoeften zal bezorgen; en bij afzettinge, op wat Conditien men die ten meesten voordeele voor de Compagnie zoude verkoopen.*

„ En het Extract uit de Reſolutien van de gemelde Vergadering in dato 19 Maij 1689. zal toonen, dat het gedachte poinct van deliberatie op het tapijt gebragt wezende, en na overweginge verſtaan dat voor het Intrest van de Compagnie veel avantageuſer zoude zijn, de voorſz. Colonien van Iſequebo en Bourona aan anderen over te doen, op onder de conditien, voor de gezegde overgave geprojecteerd, Art. 10 zonder eenige reſerve is geſteld; „ Dat de handel op en aan die „ Colonien niet zoude mogen geſchieden, als direct uit en na „ deze Landen, *en voor de Ingezetenen van dezen Staat in- „ diſtinctelijk vrij en open ſtaan.* Dit waren ter dier tijd de gevoelens ook van de Zeeuwſche Geintresſeerden in de West-Indiſche Compagnie.

„ En dat het verloop van de eerst daar op volgende 50 jaren

ren geene andere ſentimenten heeft doen geboren worden, blijkt zoo uit de vredige beſtiering, dewelke de gemeene Compagnie mede over *Iſequebo* en *Bourona*, ingevolge van het meergemelde nieuwe Octrooi en voorgenoemde ſchikkingen, heeft gevoerd, en uit de continuatie van het gezegde Octrooi op den 30 November 1700. wederom met toeſtemming van de Provintie van Zeeland verleend, als uit de deliberatien en beſluiten vervat in de reſpective Reſolutien, dewelke op den 5 April 1721. 24 October 1727. en den 3 October 1730. in de Vergadering van Tienen zijn genomen.

„ Want in de eerſte der gemelde Reſolutien word bij de geſamentlijke Compagnie goed gevonden en verſtaan *dat aan een iegelijk zoude zijn gepermitteerd om in de Colonie van Iſequebo landwaart te mogen ingaan, en, ten zijne particuliere kosten, Mijnen en Mineralen te ontdekken.*

„ Bij de volgende van dato 24 October 1727. is op een rapport van Commisſarisſen gearreſteerd, *dat het populeren van de Colonie van Iſequebo en het animeren van eenige menſchen, om zich aldaar ter neder te zetten, van veel nut en voordeel voor de Compagnie, en particulierlijk voor de gemelde Colonie zoude zijn.* En vervolgens word niet de Kamer Zeeland maar de Kamer Amſteldam geauthoriſeerd om zeker Plan, aldaar breeder gemeld, na te gaan en in ordre te brengen.

Gelijk dan ook bij de laatst gedachte Reſolutie het voornoemde Plan nevens eenige Conſideratien door de Kamer Amſteldam is geëxhibeerd, en vervolgens beſloten: *daar van ten reſpecte van de Colonie van Iſequebo zodanig gebruik te maken als men bij de eerſte voorkomende gelegenheit met onderling overleg zoude bevinden te behooren;* ja, bij de notulen van den 7 April 1712. vind men Bewindhebberen van de Generale Compagnie met ronde woorden genoemd, *Eigenaars van die Colonie.*

„ En op deze tot hier toe geavanceerde gronden vertrouwen de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen dat nu door zich zelve niet alleen zal wezen vervallen alles, wat uit de meer gedagte Conventie en opgevolgde Reſolutie, Approbatie en Agreatie geëlicieerd kan worden, zonder dat eene ſpeci-

fique refutatie noodig is; maar dat boven dien mede zal zijn gedecideerd, of van de deliberatien, gevallen op een bloot encouragement tot zaken, dewelke zoo iterativie malen zijn vastgeſteld en verhandeld, een bijzonder poinct van beſchrijving gemaakt had moeten worden.

„ Alle ordres van deliberatien in een geſchikte vergadering dicteren het contrarie.

„ Dat ook overſtemming in zaken, daar niet expresſelijk eenparigheit van opinien vereischt word, plaats heeft, is mede conform aan de maximes, dewelke zelfs in de hoogſte Collegien geobſerveerd worden.

„ En het zoude mitsdien, al kon niets meerder tot ſtaving van de genomene Reſolutie worden bijgebragt, buiten tegenſpraak moeten wezen, dat de Repreſentanten en verdere Leden, dewelke daar in geconcurreerd hebben, tot het nemen van dezelve Reſolutie alleszins bevoegd zijn geweest, en dat de Hoofd-participanten ter Kamer van Zeeland zich niet met de vereischte omzichtigheit tot de beſchuldiginge van *ſub* en *obreptif*, van gepræmediteerde desſeinen en meerder diergelijke kleenigheden, hebben uitgelaten.

„ Geen Imperium over gelijke word geaffecteerd, geene Rechten, dewelke aan die van Zeeland deugdelijk zouden behooren, wil men invaderen, maar het eenige oogmerk van de beklaagde Reſolutie is, de geringe vermogens van deze Compagnie door eene lastige Colonie, zonder geproportioneerd voordeel, niet te laten conſumeren.

„ En, voor zoo verre de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland ook het ſubject van de voorſz. Reſolutie willen aantasten en bij Uw Hoog Mog. pogen te introduceeren het onderzoek, of in de Colonie Iſequebo ooit zonde zijn geweest gebrek van Schepen, zoo heeft men niet alleen bij de gedachte Reſolutie zelve zich directelijk gedragen tot de Brieven van de meermaalen genoemde Colonie ingekomen, en het gene daar uit moest worden geremarqueerd, maar de Vaart op die Colonie dadelijk open en vrij wezende, kan de ingevoerde objectie, enkel buterende om de zaak tot longeur te brengen, geen onderwerp van verdere overweginge uitleveren, dewijl in allen gevallen het meerder trafiqueren en navigeren van de

In-

Ingezetenen van den Staat op eene opene Volkplantinge ten gemenen nutte is ſtrekkende.

„ Niet minder verzekeren zich de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, dat uit de nu bijgebragte reflexien bereids ten genoegen van Uw Hoog Mog. zal zijn geleken, wat 'er is van de Poſſeſſie, dewelke de Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland nu ſederd 80 jaren herwaart aan de Ingezetenen van de gemelde Provintie in het bijzonder willen eigenen, en hoe dezelve niet alleen vitieus komt te zijn, maar geheel gedestitueerd van allen grond, zonder dat de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen zich zullen behoeven op te houden met te onderzoeken of de Ingezetenen van de andere Provintien, op gelijke wijze als die van Zeeland de meergemelde Colonie actuelijk hebben bevaren.

„ Dat dezelve mede uit de Provintie van Holland met 'er daad bevaren is, daar toe zijn de exempelen ook van deze Eeuw voorhanden, en de Notulen van de Compagnie hadden die van Zeeland, zoo het geignoreerd mogte worden, daar van onderrichting kunnen geven. Zelfs is de Kamer van het Noorder Kwartier bij Reſolutie van den 31 Augustus 1694. ſpecialijk verzocht, *om de Gerequireerde Slaven naar Iſequebo te doen brengen, en de Retouren van daar naar herwaart af te halen.* Edoch het Varen of niet Varen op zich zelven behoorende tot de *res meræ facultatis*, waar omtrent geene præſcriptie plaats heeft, kan dit poinct geen voorwerp van conſideratie maken, zoo lange daar bij te gelijk niet word getoond, dat eene dadelijke uitſluitinge ſubſisteert, dewelke niet getoond zal worden ooit geſubſisteerd te hebben.

„ En met geen meerder gratie word beroepen tot de eerſte ontdekking van Guajana en het bevaren van die Landſtreek ſederd het jaar 1598. tot het jaar 1670. toe. Want om Uw Hoog Mog. niet op te houden met een hiſtorieel verhaal van de Equipagien zoo wel uit Holland, als van elders op de gemelde Kust voor het jaar 1621. gedaan, en waar van de publieke en met den druk gemeen gemaakte Schriften overvloedige getuigenis geeven, zoo zal bij allen in confeſſo moeten zijn, dat de meergemelde Colonie niet alleen onder de Limiten van het Octrooi in het gezegde jaar 1621., voor de eer-

ſtemaal aan de Generale Weſtindiſche Compagnie verleend, is begrepen, zonder dat eenige ſchaduwe van gedistingueerde Vrijheit voor die van Zeeland bij het gedachte Octrooi word gevonden, maar dat boven dien in die eerſte tijden Iſequebo ook met 'er daad onder de gemeene directie van de gedachte Compagnie is geweest en door dezelve even als de andere bezittingen beſtierd.

„ Het is waar, dat eenige jaren daar na, deze Colonie is bevonden van zoo weinig voordeel te zijn, dat bij de Generale Compagnie reeds te dier tijd gedelibereerd is, om dezelve te verlaten, en bij die gelegenheit ſchijnt de Kamer Zeeland, dewelke voor het aanhouden van dezelve was geporteerd, bijzondere attentie voor Iſequebo te hebben genomen, doch zonder dat de eigendom van dezelve Colonie echter, voor zoo veel men heeft kunnen nagaan, bij de Generale Compagnie ooit is afgeſtaan geworden.

„ Men erkent in Zeeland zelve dat het project om deze Colonie Provintiaal te maken niet is doorgegaan. De drie Walcherſche Steden hebben wel de directie over dezelve Colonie op zich willen nemen, en eenigen tijd daar in gecontinueerd, doch niet zoodanig dat de eigendom van de Generale Compagnie zoude zijn weggenomen. En of ſchoon deze Steden zich insgelijks ſederd het einde van het jaar 1663. de verdere verzorging, als te koſtelijk, hebben onttrokken, he Recht van de Compagnie en de palen van het Octrooi blijvende ſubſisteren, zo twijfelen de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, of men in het jaar 1667. wanneer de Zeeuwſche Oorlogſchepen Suriname heroverden, en bij welke gelegenheit mede een Conventie ten reguarde van deze Colonie is geſlooten, Iſequebo met recht heeft kunnen houden voor een *res nullius*, en als een verlatene Colonie, zijnde zulks niet over een te brengen of met het Recht der Volkeren in 't gemeen, of met de Conſtitutie van dezen Staat en de Unie, tuſſchen de Hooge Bondgenooten in 't bijzonder, of zelfs met de Conventie wegens de overgaaf van dezelve Colonie geſlooten.

„ Doch tot welk een hoogte men deze Raiſonnementen zoude mogen opvoeren, en in wat ſtand de zaken ten opzich-

zichte van Iſequebo bij de oude Compagnie mogen zijn geweest, even als Suriname, de Berbice en Cajenne, dewelke alle aan dezelve Kust zijn gelegen, aan andere wettig zijn overgelaten geworden, zonder dat de Ingezetenen van Zeeland daar op eenig privatief recht kunnen ſuſtinéren, is ook Iſequebo, na de vernietiging van de Oude Compagnie, in den boezem en onder de beheering van de Nieuwe Generale Weſtindiſche Compagnie gekomen en tot heden toe gebleven.

„ Ja de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen kunnen in de laatſte plaatſe, en na rijpe conſideratie van de ganſche Conſtitutie der zaken met betrekking tot de Colonie Iſequebo niet begrijpen, hoe de verkiezing om de gemelde Colonie nog te houden als volgens de meergedachte Conventie privativelijk aan de Kamer van Zeeland behoorende, zich bij iemant, die weet hoe de voorſz. Colonie beſtaat, aangenaam heeft mogen maken, en ingang vinden.

„ Want bij aldien al het gene hier voren, zoo uit het Octrooi van den jare 1674. als de verdere beſluiten en gebeurtens is bijgebracht, wierd ter zijde geſteld, en alleen de conſtitutie van Rio Iſequebo, zoo als die bij continuatie tot heden word gevonden, overlegd tegens de meergedachte Conventie zelve, zullen de zaken ſpreken, en de Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland overtuigen van hun notoir ongelijk.

Om maar eenige voorbeelden bij te brengen: volgens de Conventie Art. 2. zoude de *Kamer Zeeland in Iſequebo zodanigen Commandeur en verdere Officieren ſtellen als dezelve zoude goedvinden*, maar men vrage de Oudſten der Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland, men vrage de Oudſte Bewindhebberen wie den Commaudeur op Iſequebo ſtelt? en het antwoord zal wezen: *de Generale Compagnie.*

„ Volgens het tweede Artikel zouden de *Heeren Gecommitteerde Raden van Zeeland continuelijk op Iſequebo houden de nombre van* 10 *Soldaten uit het Guarnizoen van Suriname, buiten Soldije van voorſz. Kamer*; maar Repreſentanten en verdere Bewindhebberen vragen wederom, en durven met vertrouwen aan het antwoord van Welgemelde

Heeren Gecommitteerde Raden ſtellen, of dezelve dit getal Soldaten op Iſequebo onderhouden?

„ De overgeving van de Colonie van Suriname in het jaar 1682. heeft niet alleen de uitvoering van dit geconvenieerde, van dien tijd af, ondoenlijk gemaakt, maar reeds 6 jaren be„ vorens, namentlijk op den 3 April 1676. was in de Vergade„ring van Tienen genomen de volgende Reſolutie (al gedeelte„lijk hier voren geallegeerd:) „ *Dat op het Fort aan Rio Iſe„ quebo, genaamt Kijk over al, in dienſt van de Weſtindi„ ſche Compagnie gehouden zullen worden 25 Koppen, en dat „ de recruteringe van dit Guarnizoen zal geſchieden door die „ Kamer, welke de voorſz. Riviere met den aankleve van „ dien tot een tourbeurte in de Equipagie bij deze Vergade„ ring zal wezen toegevoegt;*

„ Tegens de opgemelde promeſſe van de Heeren Gecommitteerde Raden is door die van de Weſtindiſche Compagnie ter Kamer voorſz. beloofd, dat zijlieden jaarlijkſch in de Colonie van Suriname zouden brengen de nombre van 500 Slaven, maar wanneer is zulks geſchied? En wie heeft of volgens de fundamentele conditien, op welke uw Hoog Mog. de Colonie van Suriname hebben doen vallen in handen en onder de directie van de Bewindhebberen van de Generale Compagnie, het recht om Slaven in de Colonie van Suriname aan te voeren? of wie oeffent het zelve tegenwoordig? Immers niet de Kamer Zeeland!

„ Eindelijk wie draagt de last van het geheele onderhoud van de Colonie van Iſequebo, en de kosten, dewelke tot conſervatie van de zelve worden vereiſcht? niet de Kamer Zeeland, maar de Generale Compagnie.

„ De Repreſentanten en verdere Bewindhebberen zien wel, hoe men in de laatſte plaatſe openlijk durft zeggen, dat niet alleen bij de Compagnie geene verandering tegens de te meermalen gemelde Conventie zoude kunnen worden gemaakt, als door de Kamer Zeeland zelve, die dan ook daar toe niet gerechtigd zoude zijn, zonder volkomen conſent en toeſtemming van alle de Hoofdparticipanten, maar dat ook alzoo nog niets, het gene beſtaanbaarheit mag hebben, zoude kunnen worden verricht, zonder approbatie van de Heeren Sta-

ten

ten van Zeeland of derzelver Gecommitteerde Raden, als integrerende partijen; Edoch het ganſche gebouw van dit zoo notabel en ſingulier argument wederom berustende op de Conventie van het jaar 1670., die bereids getoond is thans van geene uitwerking meer te zijn, moeten daar uit mede alle de Leden van dit Samenſtel vervallen, want indien de Conventie en het daar bij voor de Ingezetenen van Zeeland geſtipuleerd Recht niet opſteert, hebben de geſamentlijke Bewindhebberen ter Vergadering van Tienen, ook volgens dit nieuwſte Sijstema van deliberatien, mogen nemen de beſluiten, dewelke nu bij ordre aan Uw Hoog Mog. zijn geſuppediteerd, en over zulks zal het onnoodig zijn alhier te demonſtreren welke confuſien uit diergelijke ſustenue in een geregelde Societeit zouden voortkomen.

„ Maar dat boven dit alles ook de Heeren Staten van Zeeland zelve zich niet hebben aangematigd eenig bijzonder Recht voor de Ingezetenen van hare Provintie binnen de Limiten van het Octrooi der West-Indiſche Compagnie te pretenderen; ten dien einde gelieven Uw Hoog Mog. zich te erinneren het voorgevallene bij de jongſte prolongatie van het Octrooi aan de Generale West-Indiſche Compagnie verleend, en de deliberatien deswegens in Uw Hoog Mog. Vergadering voornamelijk in de jaren 1729 en 1730. gehouden; ter dier gelegenheit hebben Uw Hoog Mog. gezien, hoe de Heeren Staten van Zeeland zelve, bij de Conditien, waar op en anders niet hooggemelde Provintie in de verzochte prolongatie zoude gelieven te conſenteeren, aan het hoofd ſtellen: „ *Eerſtelijk dat alle de* „ *Onderdanen van deze Republiek voor den tijd, waar in* „ *het voornoemde Octrooi zal worden geplongeerd, zullen mo-* „ *gen navigeren en negotieren door de geheele Limiten van* „ *het zelve zoo in Africa als in America*; Hun Ed. Mog. bevestigen de gedachte gemene Vrijheit nader, bij het 8 Artikel van dezelve Conditien, proponerende dat „ *de Commer-* „ *cianten voor de betaalde Recognitie, vrij zullen mogen* „ *Varen en Negotieren over al binnen de Limiten van des* „ *Compagnies te vernieuwene Octrooi*; wel met betaling omtrent zekere Diſtricten, doch 't gene alleen is van de tegenwoordige bedenkinge; en laatſtelijk beſluiten dezelve Heeren

Staten Art. 25. „ *Dat allen Schepen, met Compagnies Com-*
„ *miſſien voorzien, gepermitteerd zal zijn te varen en te*
„ *komen in alle Havens, Baeien, Rivieren, Reden en onder*
„ *de Steden, Kasteelen, Forten en Sterkten van den Staat*
„ *aan de Nederlandſche West Indiſche Compagnie verleend*
„ *of namaals te verleenen.*

„ Deze Conditien zijn verder aangedrongen in de propoſitie door de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Zeeland op den 17 Maart 1730. ter Vergadering van Uw Hoog Mog. gedaan; en in die propoſitie, onder anderen, zijnde gementioneerd van *Iſequebo*, word echter daar even weinig als in de opgemelde Conditien wederom eenige ſchaduwe van een *bijzondere en privative Vrijheit voor de Ingezeten van Zeeland* gevonden, maar wel in tegendeel, niet alleen eene aanwijzing dat de gemene Compagnie in de poſſeſſie was, om op de meergemelde plaatſen Slaven te brengen, maar bovendien ook eene *ſolemneele Proteſtatie dat hun Ed. Mog. niet requireeren, als 't welke ook met het gemeen Intrest van de andere Provintien overeenkomt, en zoodanig, dat de Ingezetenen der genen die in de Zeevaart geintreſſeerd zijn, dezelve vrijheden zouden genieten en jouiſſeren als die van Zeeland.* En de Repreſentanten van zijne Hoogheit en verdere Bewindhebberen hebben zich te meerder verplicht gevonden deze blijken van de eigene begrippen van de Heeren Staten van Zeeland aan Uw Hoog Mog. te moeten voorhouden, uit oorzake, dat zij Repreſentanten en verdere Bewindhebberen het ongenoegen hebben van te verſtaan, hoe altoos hooggemelde Heeren Staten van Zeeland bij hunne Reſolutie van dato 11 September 1750. hebben gelieven goed te vinden Bewindhebberen van de West-Indiſche Compagnie ter Kamer Zeeland *te gelasten, den Commandeur op Iſequebo, of die denzelven repreſenteert, te ordonneren, gene Schepen komende uit de Havenen dezer Landen, die niet voorzien zijn met een Hout en Zout Brief, afgegeven bij de Kamer Zeeland, op Iſequebo of annexe Rivieren te admitteren om te laden of te loſſen.*

„ Repreſentanten en verdere Bewindhebberen weten welke deference men ſchuldig is aan de Reſolutien van de Souvereine Staten, en zouden zich over dezelve, wanneer hunne werking

king niet geëxtendeetd wierd buiten de Limiten van dien Souverein, niet dusdanig expliceren, maar het moet zeer surprenant voorkomen, dat Een der Bondgenooten op zich zelve excluſive bevelen geeft over zaken, dewelke niet tot deszelfs bijzondere beſtiering, maar onder het algemeen toezicht en het oppergezag van de geſamentlijke Bondgenooten behooren.

„ Diergelijke ondernemingen en ſtrijdige ordres, dewelke op deze wijze door verſcheide authoriteiten zouden voortkomen, kunnen niet anders dan notable ſchaden voor de Ingezetenen dezer Landen, en in de Colonien confuſien en veel ergere gevolgen veroorzaken.

„ En hopende hier mede op het Request van de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland genoegzaam te hebben bericht, en aan Uw Hoog Mog. op een voldoende wijze te hebben geopend den Staat der Zaken, waar over het zelve is roulerende: zullen de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen nu doen het voorſtel in den beginne van deze Informatien reeds gedacht.

„ Verre van gecharmeerd te wezen op het bezit van de Colonie Iſequebo, declareren de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen bereid te zijn, indien Uw Hoog Mog. en de Bondgenooten reſpectivelijk zulks goedvinden, deze ganſche Colonie en de directie over dezelve aan de Kamer Zeeland in 't bijzonder over te laten, mits dat dezelve Kamer aan de Generale Compagnie reſtituere, de lasten en onkosten bij de gemelde Compagnie ter zake van gedachte Colonie, ſederd deszelfs oprechting geſupporteerd, en voor het toekomende de zorge en onkosten van deszelfs maintien en bewaringe privative op zich te nemen.

„ Door dezen weg zal het aan de Ingezetenen van de Provintie Zeeland open wezen, voor zoo veel de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen aangaat, en zonder van dezelve oppoſitie te ontmoeten, zich ten opzichte van Iſequebo te eigenen zoodanige privative Rechten, als zij zich thans verkeerdelijk imagineren.

„ Wat kan nu redelijker uitgedacht worden, als dat de Provintie, dewelke voor haare Ingezetenen particulier de voordeelen van een Colonie vordert, ook bijzonderlijk de las-

lasten van dezelve draagt, en de Compagnie deswegens dedomageert.

„ Bewindhebberen ter Kamer Zeeland hebben wel de genereusiteit van rondelijk te declareren, dat de gesamentlijke Hoofd-participanten van de gemelde Kamer genoegzaam alle Ingezetenen zijn van de gezegde Provintie: en in die relatie kan eenig begrip gemaakt worden van de sustenue door dezelve voortgebragt, en dat het nut van de Compagnie openlijk word ter zijde gesteld en gecedeerd aan de verbeelde voordeelen van particulieren.

„ Maar de onkosten van eene Colonie te brengen ten laste van de Compagnie, aan welkers bevordering zoo Hoofd-participanten als Bewindhebberen niet zullen willen ontkennen eenigszins verbonden te zijn; die onkosten, in een kort bestek van tijd, geaugmenteerd te zien van vier tot dertig à veertig duizend Guldens ieder jaar, en tegens zulk een nombel bezwaar, over de Ingezetenen van de zes overige Provintien gebragt, aan die van Zeeland alleen de profijten te willen eigenen, is het Provintiale al te verre gepousseerd.

„ En mits dien, nemen de Representanten en verdere Bewindhebberen de vrijheit met verschuldigd respect voor hun advies te besluiten dat Uw Hoog Mog. het gedachte Request gelieven af te wijzen; verzoekende te gelijk Uw Hoog Mog. Intercessie bij de Heeren Staten van Zeeland, ten einde hunne Edele Mog. de Resolutie op den 11 Septembsr 1750. ten reguarde van de Vaart op de Colonie Issequebo genomen, gelieven in te trekken, en buiten effect te stellen; voegende laatstelijk zij Representanten en verdere Bewindhebberen, ter voldoening aan de Requisitie van de Kamer Zeeland, hier nevens Copie van de Missive door Bewindhbberen van de gemelde Kamer den 24 November 1750. over dit onderwerp aan de Kamer Amsteldam geschreven, inhoudende derzelver bijzondere consideratien en advies. Waar mede enz."

(geteekend),

THOMAS HOPE.
W. ROELL.

Amsteldam den 19 Januarij 1751.

Doch

Doch de Zeeuwſche Hooſddeelgenooten lieten dit Berigt, welk hun, door hunne Bewindhebberen ter Kamer Zeeland, ter hand gekomen was, niet onbeantwoord. Zij zonden in de Maand Maart, aan de algemeene Staaten een Tegenberigt.

De Misſive der Hoofdparticipanten van de Weſtindiſche Compagnie ter Kamer Zeeland, gedagtekend 29 Maart, was van den volgenden Inhoud:

„ HOOG MOGENDE HEEREN,

„ De Hoofd-Participanten van alle de Cohieren der Generale West-Indiſche Compagnie ter Kamer Zeeland, door de Directie van hunnen Bewindhebber advertentie en copie bekomen hebbende van 't Bericht der Heeren Repreſentanten van zijne Hoogheit en verdere Bewindhebberen van de West-Indiſche Compagnie ter Præſidiale Kamer Amſteldam, zoo wegens hun zelve, als vervangende de respective kleene Kameren van 19. Januarij dezes jaars, en den 25. daar aan volgenden ter Tafel van hunne Hoog Mog. geëxhibeerd; houdende derzelver Advies op ons ootmoedig Request, wegens de conſervatie van de privative Vaart voor de Zeeuwſche Kamer en Ingezetenen op de Colonie Eſſequebo, met alle ſubmisſie den 31. Augustus laatstleden aan hunne Hoog Mog. gepreſenteerd, zoo hebben Wij van ons indispenſabel devoir geacht, de vrijheit te moeten gebruiken, ons andermaal, bij forma van Contra-Bericht, op het alleronderdanigſte aan Uwe Hoog Mog. te addreſseren.

„ En zullen Wij zoo min, als de Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, ons niet ophouden met aan hunne Hoog Mog. attentie een hiſtoriëel Verhaal van den oorſprong en verderen voortgang van de Colonie Eſſequebo open te leggen, ons genoegzaam verzekerd houdende, dat bij zeker Bericht of Memorie, op ſpeciale Commisſie van den Magiſtraat van Middelburg, geſtrekt op een der Leden uit het midden van hunner Ed. Groot Achtbare Vergaderinge, en op derzelver ordres bereids voor eenigen tijd met den Druk gemeen gemaakt, zulks ſuccinct en duidelijk is aangewezen. En alzoo evengemelde Memorie alleszins buiten voorkennisſe van de Zeeuw-

Zeeuwſche Hoofd-Participanten is geinformeerd en ingericht, zoo zouden Wij ook geenszins dezelve, veel min de argumenten bij de Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, daar tegens gemoveerd, ons behoeven aan te trekken; dan, dewijl die met den waarachtigen teneur der zaken, en dus ook met Onze enige ſentimenten volkomen conſentreert, zoo willen Wij dezelve, voor zoo verre die relatie heeft tot de poſitiven van ons Request, ons eigen maken, en op derzelver gronden, zoo wel als op die van ons Request aan Uwe Hoog Mog. gepreſenteerd, de avances en remarques van welgemelde Heeren Repreſentanten van zijne Hoogheit en verdere Bewindhebberen, daar tegens gemaakt, met alle moderatie debatteren, en de vrijheit nemen ons omtrent deze twe generalia meest te bepalen, de eerſte om ons te expurgeren, als of Wij bij ons Request hunner Hoog Mog. ſerieuſen aandacht door frivole beuzeltaal hadden trachten te induceren; en daar na het zwakke fundament, waar op het Bericht der Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebberen gegrond is, zoodanig ebranleren, dat derzelver geheel Gebouw in 't gezicht van hunne Hoog Mog. zal komen te corrueren.

„ De Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebbers hebben bij hun Bericht de Zeeuwſche Hoofd-Participanten bij Uwe Hoog Mog. aangeklaagd, als of zij tegen de waarheit bij hun Request poſeerden dat de Vaart op Eſſequebo, bij de Reſolutie ter Vergadering van X. op den 11 Auguſtus des gepaſſeerden jaars 1750. genomen, was open geſteld, daar nogthans die alleen een encouragement om op die Colonie te navigeren, in zich zoude bevatten.

„ Wel is waar Hoog Mog. Heeren, dat voornoemde Reſolutie geen woordelijke, maar immers een dadelijke openſtelling ſtluit; de redenen zijn ook ligt te penetreren, waarom men zich alleen ten dezen heeft bediend van ſimpele animatien en encouragementen, zonder dezelve met ronde woorden zoo breed als ten jare 1685. t'extenderen, zulks is niet zoo zeer geſchied op een vooronderſtelling, als of Eſſequebo reeds voor meer dan zestig jaren was open geſteld, maar om dit volgend convaincant argument *ad primum oculum*, waar 't mogelijk, voor te komen, want wanneer men van een

open-

openſtelling gewaagde, *dit implicité* een toeſluiting in zich zoude bevatten, en dus ſtond deze Reſolutie al te ras haar eigen zwak en een volkomen adveu en toeſtemming in de tot op heden toe ſubſisterende Conventie van den jare 1670. te openbaren, en even daarom heeft de meerderheit der laatstgehoude Vergadering van Tienen, liever bij een geruſeerde Introductie het zelve voornemen trachten te effectueren, 't geen men nu bereids meer dan 60. jaren geleden, toen zoo wel als nu *illegitimé* en dus ook zonder de minſte uitwerkinge had geconcludeerd, dewijl het zeker is dat geen Contracten of Conventien infractien ſubject zijn, dan met toeſtemminge der integrerende Partijen, en dit was de reden dat de billijke waakzaamheit van de Regering van Middelburg het effect der Reſolutie, benevens nog eenige voorgenome infractien van dien tijd, als onder anderen mede het aanſtellen van een Commandeur voor die Colonie, door de Vergaderinge van X. heeft geſtuit, gelijk zulks bij de meergemelde met den druk gemeen gemaakte Memorie is geindigiteerd. Want hebben hunne Ed. Groot Achtb., op een bij hun geſtrekte Commisſie, den 12. Januarij 1686., door hunnen Raad-Penſionis van den Helm, ampel bericht ontvangen „ hoe Heeren Gecommitteerde Raden „ dezer Provintie de Colonie Esſequebo wederom hadden ge„ çedeerd ter dispoſitie van gemelde Compagnie ter Kamer „ Zeeland; en dat gedachte Heeren Gecommitteerde Raden de „ voorſz. Colonie ſpecialijk hebben overgegeven en ingeruimd, „ en onder anderen bedongen, *dat die van gemelde Kamer „ op de Colonie zouden aanſtellen een' Commandeur en andere „ Officieren, en dat voorſz. Colonie bij de Ingezetenen van „ Zeeland, voortaan zoude worden bevaren, als mede door „ het oprechten van Plantagies gecultiveerd, enz.*" Daar dan welgedachte Magiſtraat den 19. daar aan, op reſolveert: „ Dat Bewindhebberen van de West-Indiſche Compagnie ter „ Kamer albier, ſerieuſelijk zullen worden gerecommandeerd „ *wel acht te nemen op het recht* en intrest van deze Provin„ tie en Stad:" En is ook van deze recommandatie, door de Heeren Bewindhebberen van der Merkt en Biſcop met adjunctie van den Advokaat, achtervolgens de Reſolutie Commisſoriaal van eenige dagen bevorens, op den 29. daar aan volgende

gende ter Vergaderinge van X. rapport gedaan: „ *Dus*, voe- „ gen gemelde Heeren Rapporteurs bij hunne concluſie, *dat* „ *voornoemde Colonie niet als onder een onereuſen titel is* „ *overgegeeven:*" En is ook overzulks deze Kamer, en zijn ook de Ingezetenen van Zeeland ſederd dien tijd tot op den 11. Augustus 1750., zonder eenige verdere conteſtatie, bij hun oud en goed recht gemaintineerd gebleven.

„ Dan dat men daar tegens zoude gelieven te allegeren, dat de Kamer van het Noorder Kwartier bij Reſolutie van X., van 31. Augustus 1694., gerequireerd zoude zijn om Slaven naar Esſequebo te brengen, kan geenszins in nadeel van het recht der Zeeuwſche Kamer opereren; want, wanneer hunner Hoog Mog. ſerieuſe aandacht deze Reſolutie gelieve te pondereren, zal dezelve aanſtonds decouvreren, dat de Kamer van 't Noorder Kwartier, op den 26. bevorens geauthoriſeerd zijnde een Armazoen Slaven van Angola te halen en 't zelve naar Curacao te brengen, die Kamer op den 31. Augustus voornoemd, alleen verzocht is van dat Armazoen 200. Koppen in 't voorbij zeilen aan Esſequebo af te zetten, en, 't geen opmerkelijk is, met 't zelve alleen maar te verzeilen *tot voor Rio*, of de Rivier van *Esſequebo*, en zulks niet op te varen, tot voor het Fort, zoo dat dit in geenen deele voor een Equipagie ter bezorginge van die Colonie kan of mag worden gerekend, dewijl deze afzettinge der Slaven alleen maar uit menagie geſchied zoude zijn, om dat derzelver kleen getal de onkosten van een geheel Equipagie niet ſcheen te konnen dragen.

„ Maar, Hoog Mog. Heeren, de Zeeuwſche Hoofd-Participanten durven, echter onder alle reverentie, ten dezen een pas verder gaan, en nogmalen openlijk poſeren, dat noch bij de Kamer van het Noorder-Kwartier, noch bij eenige andere, ooit de minſte Equipagie op Esſequebo is gedaan, veel min, dat voornoemde 200 Slaven daar zouden zijn afgezet geworden, gelijk zulks klaar conſteert uit een' Brief van den Commandeur Beekman, van den 4 Julij 1696., zeggende: „ Ik hebbe tot op heden 't Schip de Eva Maria niet „ vernomen, en géloove dat zal wezen gepaſſeerd tot ons „ leedwezen," zijnde dit het zelfde Schip van het Noorder-Kwar-

Kwartier, dat voornoemde Slaven *voor* de Rivier van Esſequebo moest afzetten, het geen den 26 Junij 1696. in Texel is gerepatrieerd, en dus 10 dagen bevorens, eer de gemelde Brief van den Commandeur van Esſequebo was gedateerd; daerenboven blijkt het, dat niet lange daar na, namelijk den 28 Julij van 't zelfde jaar, het Schip de Brakhond voor de Kamer Zeeland naar Elmina en Ardra is uitgezeild, om Slaven van daar naar Esſequebo over te voeren, en heeft de zelfde Kamer daar bij van tijd tot tijd gecontinueerd, als ten jare 1720 met 't Schip Duinvliet, en nog wel laatst in de jaren 1730 en 1738, t'elken reize met den Jongen Daniel; zonder nogthans dat van wegens de Zeeuwſche Hoofd-Participanten, veel min bij meergemelde Memorie, waar bij alleen van een Vrachthaelder word gewag gemaakt, eenige de minſte attainte of aanleiding zoude zijn gegeven, om Uw Hoog Mog. in te leiden als of voornoemde Zeeuwſche Slaafs-Equipage voor geen tourbeurten waren gerekend, 't geen nimmer in derzelver gedachten is opgekomen, maar wel en te rechte, volgens den zin van de Reſolutien der X. van 15 November 1707, 11 November 1717. en oneindige meer, gepoſeerd dat een Schip wegens de Kamer Zeeland, naar Esſequebo geëquipeerd of gehuurd, alleen tot het derwaart brengen van benoodigheden en naar herwaart overvoeren van Producten, nooit voor eenige tourbeurt kan of mag geconputeerd worden.

„ Uit het gene met alle ſubmisſie tot hier toe aan Uw Hoog Mog. is vertoond, durven de Zeeuwſche Hoofd-Participanten zich met recht flatteren dat het overbodig zan Hunne Hoog Mog. zal zijn gebleken, dat dezelve met geen gefingeerde argumenten of ongevindiceerde poſitiven zich immer hebben beholpen, en dat het dus niet dan ongefundeerde beſchuldigingen zijn, door welke de Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebbers het credit der Hoofd-Participanten voornoemd, bij Hunne Hoog Mog., was het mogelijk, tragten te benemen; en overzulks de Zeeuwſche Hoofd-Participanten in een vast vertrovwen zijnde, dat dezelve voor Uwe Hoog Mog., wegens de hun aangedane kleenigheden, zich volkomen hebben gepurgeerd, de vrijheit nemen ter deſtructie van den grondſlag, op welke de verdere ingrediënten van het Be-

richt der Heeren Repreſentanten van zijne Hoogheit en verdere Bewindhebberen gevestigd zijn, over te gaan.

„ Namelijk, als of de Conventie van den 11. April 1670., tuſſchen Heeren Gecommitteerde Raden van deze Provintie, en Bewindhebberen van de Westindiſche Compagnie ter Kamer Zeeland, geſloten, geen gemeenſchap of de minſte betrekkinge tot de nieuwe Compagnie, ten jare 1674. geërigeerd, zoude hebben, en dat vervolgens de Heeren Staaten van Zeeland, bij Reſolutie van 28. Julij 1670., hun conſent alleen tot de ter dier tijd verzochte Prolongatie van het Octrooi zouden hebben geaccrocheerd.

„ Om de voorgenome refutatie van die vooronderſtelling met eenige ordre te tracteren, moeten de Zeeuwſche Hoofd-Participanten præmitteren, dat het aan dezelve een ſingulier genoegen heeft geprocureerd, dat welgemelde Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, bij derzelver Bericht, niet hebben konnen disavouëren of ontkennen, dat bij meergenoemd Contract, de Vaart op Eſſequebo, alleen voor de Ingezetenen van Zeeland privative, met uitſluitinge van alle anderen, zoude zijn geconvenieerd, zoo dat dezelve het geluk hebben te gelijk met Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebberen voor Hunne Hoog Mog. te mogen vasthouden, dat die Conventie in faveur der Zeeuwen in volle kracht en vigeur tot op den jare 1674. is geconſerveerd geworden, maar ten opzichte van de præſuppoſitie, als of deze Conventie met de vernietiging der oude Compagnie caduc was, hebben Wij het ongeluk met Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebberen te discreperen.

„ Ter ſtavinge dat meergemelde Conventie *in amplisſimæ forma* tot de nieuwe Compagnie is overgegaan, zal men alleen de concatenatie en aaneenſchakeling der Zeeuwſche Staats-Reſolutien ten dien opzichte genomen, en het Octrooi van den jare 1674. *zelve* noodig hebben; biddende de Hoofd-Participanten, dat Hunne Hoog Mog. gelieven te reflecteren dat, den 4 April 1670. door de Regeering van Middelburg, als een integrerend Lid, ter Staats-Vergaderinge de Prolongatie van het Octrooi, 't 'geen ultimo December 1671 ſtond te exſpireren, is voorgedragen geworden; dat, vervolgens van deze Pro-

Propoſitie een Point van Beſchrijvinge gemaakt zijnde, het zelve, den 9 Julij van het zelfde jaar, de Leden is toegezonden, dat daar op de Heeren Staten, na den 24 en 25 Julij daar over gevoteerd hebbende, den 28 dier zelfde Maand declareren, dat men in de verzochte Prolongatie van het Octrooi, aan die Weſtindiſche Compagnie dezer Landen verleend, *tot en met den jare 1700 incluſive* zal conſenteren, onder conditie, en anders niet, dat de Vergaderinge van XIX de bewuste Conventie zal agreëren, en de approbatie van Hunne Hoog Mog. daar op, bij Acte in forma, procureren; waar uit immers evident conſteert, dat dit accrochement geen de minſte applicatie konde hebben op eenige in tuſſchen tijds proviſionele verleende Prolongatien, want het Octrooi zelf exſpireerde eerst 17 Maanden daar na; zoo dat onmogelijk als toen nog eenige deliberatien over proviſionele Prolongatien plaats konden hebben; maar wat meer is, zoo verklaren Hunne Ed. Mog. de Heeren Staten van Zeeland zich duidelijk en klaar; zeggende bij welgemelde Reſolutie, dat dezelve zoo eene Prolongatie begrijpe, dewelke den laatſten December van den jare 1700 zoude exſpireren.

„ Het Contract in questie vervolgens, of verzoek van de Vergaderinge van XIX, den 15 October 1670 bij Hunne Hoog Mog. geapprobeerd zijnde, en de Staten van Zeeland, den 29 daar aan volgenden, hier van communicatie bekomen hebbende, waren als toen Hun Ed. Mog. gerust en zeker, dat meergemelde Conventie, met de daar uit profluerende privative avantages, voor hunne Ingezetenen, ten minſten tot den jare 1700 incluſive, zijn volkomen ontſlag ontvangen had; en hebben daarom geen verdere zwarigheit gemaakt, zuiver en gaaf in de Prolongatie van 't Octrooi, tot het einde van die loopende Eeuw, toe te ſtemmen. En op dien zelfden grond entameren ook Hunne Ed. Mog. derzelver Deliberatien op het verzoek van de Hoofd Participanten van de Weſtindiſche Compagnie ter Kamer Amſteldam, aan de Staaten van Zeeland gepreſenteert, ten einde de Oude Compagnie in een Nieuwe mogt worden geconverteerd, daar dezelve, naar eenige gehoudene deliberatien ſedert den 12 April 1674. den 2 Augustus van 't zelfde jaar, zonder repetitie van hun

voorgaande accrochement, als volkomen confierende op het eens gegeven woord en de goede trouwe van hunne Bondgenoten, in conſenteren.

„ Hier uit is zonneklaar de intentie niet alleen van de Heeren Staten van Zeeland, maar ook die van hunne Hoog Mog. zelve, af te nemen; namelijk, dat de validiteit van die Conventie beſproken, verzogt en geratificeerd is, met relatie tot zoo een Octrooi, 't geen met den jare 1700 zoude exſpireren, 't zij dan zulks een oude dan wel een geheele nieuwe form in zich bevatte.

„ Maar het zij ons gepermitteerd de attentie van hunne Hoog Mog. te mogen opleiden *tot het Octrooi voor de Nieuwe Compagnie zelve*, bij welkers præmisſen het reeds hun Hoog Mog. behaagde te declareren, „ dat niet te min onze „ Ingezetenen, bij hun voorgaande Navigatie en Trafique, „ mitsgaders bij hunne Tractaten, Alliantien en Verbonden „ zullen blijven geconſerveerd." Moeten die woorden nu te kennen geven, dat de Zeeuwſche Ingezetenen van hunne privative Navigatie en Trafique gedestitueerd, of van de te hunnen faveure aangegane, en bij hunne Hoog Mog. Dispoſitie en Reſolutie geratificeerde Verbindtenisſen vervallen waren? Laten Wij aan de equitable interpretatie van hunne Hoog Mog. zelve, dewelke immediaat het tegendeel bij het laatſte Artikel van 't zelfde Octrooi komen te ſtatueren, ordonnerende „ dat „ alle Reſolutien, en andere Dispoſitien, bij dezelve van tijd „ tot tijd aan de voor dezen geweze Compagnie in hun fa„ veur vergund, dewelke worden verſtaan van de zelfde kragt „ en vigeur te zijn, als of dezelve alle te ſamen en particulier „ in dezen Octrooie *op nieuws* waren geinſereerd," en verders, „ zonder daar tegens te doen, directelijk, of indirectelijk, *zoo „ weinig binnen* als buiten deze Vereenigde Nederlanden."

„ Dan dat de Colonie van Esſequebo door niemant van de Ingeboornen of Ingezetenen dezer Landen zal mogen bevatten worden, als alleen uit name van de Vereenigde Compagnie, is buiten eenige conteſtatie; en zijn ook altoos zoodanige Schepen, van herwaart op voorn. Colonie navigerende, met een Hout- en Zout-brief, ingericht op naam van de Generale Geoctrooieerde Weſtindiſche Compagnie der Vereenigde Ne-

der-

derlanden, geparapheerd door den Heer Præſiderenden ter Vergaderinge van X, en ter kennisſe ondertekend bij den Heer Advokaat, gemunieerd; daarom bepalen ook de Heeren Staaten van Zeeland hunne Reſolutie van den 11 September laatſtleden, met recht tot de woorden *afgegeven bij de Kamer Zeeland*; zoo dat Wij hier in al weder zoo gelukkig zijn, met de Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebberen overeen te ſtemmen: maar dat men daar uit infringeert, als of Eſſequebo en Boumenora, als Domeinen van de Generale Compagnie zijnde, voor alle Ingezetenen dezer Landen moeten openſtaan, is al weder rechtdraads ſtrijdig tegens den uitdrukkelijken letter van het Octrooi, waar bij men met den eerſten opſlag ontdekt, dat de Plaatſen van Eſſequebo en Boumenora, met de Curaçaoſche Eilanden te gelijk, onder een en dezelfde Claſſe van des Compagnies Bezettingen, en wel onder de eerſte (men mag die ten jare 1685 tegens den Octrooi onder de tweede Claſſe overbrengen, zoo men wil,) ſorteren; en dat die dus niet zoo volſtrekt, dan de verdere Limieten van 't Octrooi, voor alle Ingezetenen van dezen Staat, zonder onderſcheid, zijn opengeſteld, word nader bevestigd door hun Hoog Mog. Reſolutie van den 5 April 1675, waar bij hun Hoog Mogende, op de Concept-Reſolutie van de Vergaderinge van X, aan de Generale Compagnie, bij Ampliatie van Octrooi, toeſtaan, „ de Eilanden van Curaçao of zelf te bevaren en te be„ handelen, of door andere Particulieren te laten bevaren of „ behandelen." Men toone nu een diergelijke Reſolutie van hun Hoog Mog. ten opzichte van Eſſequebo; dan alzoo dezelve in geen Register te vinden is, tracht men zich ten dezen met ſubalterne Reſolutien der Tienen te behelpen; op wiens Propoſitie of op welkers uitſchrijvingen die mogten genomen wezen, is om 't even, dewijl doch dezelve, in genen deele, tegens die van den Souverain, of tegens derzelver verleend Octrooi, konnen opereren. En of bovengemelde gereſolveerde van den 5 April niet genoeg was, declareren hun Hoog Mog. bij het 19 Artikel van het Reglement van den jare 1730, met relatie tot de vrije Vaart op de Kusten van Africa, dat alle Naviganten hunne ingehandelde Slaven vermogen te brengen aan Curaçao en de verdere Plaatſen in America, doch

geenszins aan de Colonien van Suriname, Esſequebo en de Berbice, alwaar de Westindiſche Compagnie, ingevolge het Octrooi en NB. *de Conventien* daar toe relatief, gequalificeerd zal blijven. Dat 'er nu geene andere Conventie, ſedert de erectie van de nieuwe Compagnie, immer noopens Esſequebo is aangegaan, en dat vervolgens het woord Conventie hier alleen relatie tot die van den 11 April 1670 kan en moet hebben, is hun Hoog Mog. en de geheele wereld bekend; en des niettegenſtaande dan, dat hun Hoog Mog. nog ten jare 1730 deze Conventie woordelijk erkennen, is meh zoodanig tegens de Zeeuwen gepræoccupeerd, dat men openlijk durft ſtellen, dat dezelve bereids ten jare 1674 vervallen zoude zijn geweest.

„ En in dien iever voortgaande, gelieven de Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebbers zich onder anderen te beroepen op de kennisſe der Hoofd-Participanten van de Kamer Zeeland, wie, volgens het tweede Artikel van de bewuste Conventie, den Commandeur op Esſequebo aanſtelt. Zal men niet aanſtonds die Heeren de Reſolutien der Vergadering van X. van 6 en 12 December 1719. voor oogen ſtellen; bij de eerſte geven Gecommitteerde Bewindhebberen van de Kamer Zeeland kennisſe, dat hunne Kamer den Commandeur over Esſequebo, van der Heiden Reeſen, hadde gedimitteerd: en bij die van den 12, dat de zelfde Kamer Zeeland tot Commanmandeur in de Colonie van Esſequebo, ('t zijn de eigen woorden,) *had aangeſteld* den Perſoon van Laurens de Heere; welke aanſtellinge eenige der Heeren Hoofd-Participanten nog in geheugen legt; dan wilden dezelve niet ignoreren, dat de Approbatie van de Vergaderinge van X, ſederd eenige weinige jaren in acht genomen is, die, offchoon dezelve niet volſtrekt noodzakelijk was; niet ſtreed tegens den inhoud van gemelde tweede Artikel, en ook niet dan in 't vervolg wel eenigen verderen uitſtap door dezelve Vergaderinge daar omtrent mogte wezen gedaan; dewijl doch altoos zoo een Commandeur, op voorſtellinge van de Kamer Zeeland, is aangeſteld geworden; welke methodes men dagelijks ziet practiſeren, wanneer, om grootere inconvenienten voor te komen, men wel van eenige omſtandigheden glisſeert, niks dezelve

geen

geen grief leggen aan de zaak of aan den gedeſigneerden Perſoon, waar van verſcheide exempelen, zelfs bij hoogere Vergaderingen, te vinden zijn: dan nadien uit deze inſchikkenheden nadeelige Argumenten en Conſequentien ſchijnen afgeleid te worden, was het te wenſchen, dat de Heeren Bewindhebberen van de Kamer Zeeland, (alzoo men deze zaak mogelijk, na verloop van een derde van een Eeuw, niet *meræ facultatis* zoude conſidereren,) daar tegens vigileerden; als mede, dat de zelfde Heeren, ter præventie van verdere nadeelige ſuſtinuës, zich geliefden diligent te toonen, bevorens den tyd van præſcriptie élabeert, dat alleen weder op de Zeeuwſche Boeken gebragt wierde de post voor de Werkſlaven in Eſſequebo, conform de Ordres en Reſolutien op het houden der Boeken van 19 Januarij 1675 en 15 April 1676 en vervolgens; dat de Colonien en andere Buitenlandſche Effecten, van welke de waerde niet poſitive kan worden gedefinieerd, en dus ook de post over de Colonie Eſſequebo, uit de Boeken der reſpective Kameren wierde geligt, en achtervolgens den uitdrukkelijken letter van 't tiende en eenige volgende Artikelen van gemelde Reglement de Anno 1676 geredreſſeerd, op den voet, als tot den jare 1722 is onderhouden geweest; dan ten jare 1723, heeft men die Colonie als een Effect van de generale Compagnie eerst beginnen te conſidereren, die brengende op de Boeken van alle de Kameren, en deszelfs valeur te gelijk met andere zoogenaamde Compagnies Bezittingen, om redenen, zommige der Hoofd Participanten wel bekend, met zeven negende parten, in een oogenblik des tijds, geaugmenteerd.

„ Verders, dat de Kamer Amſteldam, gelijk bij Reſolutie van 24 October 1724 mogt blijken, geauthoriſeerd zij, om zeker Plan te examineren, (participerende dus die Kamer in de moeiten,) als mede, dat de Generale Compagnie den last en het onderhoud dier Colonie draagt, (buiten de vereischte kosten tot het maken van Fortificatien, dewelke de Coloniers ſupporteren,) is ook alleszins redelijk en billijk, dewijl de Generale Compagnie, en dus mede de Kamer Amſteldam, naar rato, hare portien in de overwinſten hærideert, gelijk bij meergemelde gedrukte Memorie is aangeſtipt, dat Eſſequebo

in den tijd van 17 jaren 138207: Gl: 16 ſtuiv. aan de Generale Compagnie voordeel heeft geprocureerd, en zoude dit hier niet bij hebben gebleven, zoo bij aldien het Berkwerk, en het Contract daar over nu omtrent 50 jaren geleden, van eenige reüſite had geweest; want, volgens de Reſolutie van 7 April 1721, bij 't Bericht van Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebberen gementioneerd, zouden dezelve 10 percento van de ontdekte Mineralen hebben geprofiteerd; en is ook, om geen andere redenen, de Generale Compagnie, bij die zelfde Reſolutie, als Eigenaar van die Colonie geconſidereerd en genoemt geworden.

„ En eindelijk, dat de Staten van Zeeland, bij gelegenheit van de laatſte Prolongatie van 't Octrooij zouden hebben gedenuntieerd, dat alle de Onderdanen van deze Republiek door de geheele limiten van den Octrooie zouden mogen navigeren en negotieren, zoo wel in Africa als in America, welk geavanceerde zijn betrekking ſchijnt te hebben tot de Propoſitie door de Ordinaris Gedeputeerden van deze Provintie, den 17 Maart 1730. ter Tafel van hunne Hoog Mog. gedaan, bij welke alleen gehandeld word over de Vrije Vaart op do Kusten van Africa, onder Recognitie, en in dien zin verſierende, kan dat Declaratoir geen andere relatie hebben, dan tot de overvoeringe der ingehandelde Slaven naar America; 't geen ook ingevolge gemelde Propoſitie der Zeeuwſche Gedeputeerden over de geheele Limiten van de Compagnie in America, doch met uitſluitinge onder anderen van „ *Eſſequebo, ingevol-* „ *ge het Octrooi en de Conventien daar toe relatif*, door hunne Hoog Mog. is geagreëerd; zoo dat dit notabel en ſingulier argument wederom berust op de vooronderſtelling, dat de Conventie van den jare 1670. met de nieuwe Compagnie geen overeenkomst zoude hebben, waar van het tegendeel is aangetoond.

„ Hunne Hoog Mog. gelieven nu uit het gene met alle onderdanige ſubmisſie ten dezen is geavanceerd, klaarlijk te ontdekken, dat de Zeeuwſche Hoofd-Participanten, bij derzelver ootmoedige Supplicatie en Requeste geenszins het Sijſtema der Zaken hebben gebrouilleerd, met onwrikbaar vast te houden dat meergemelde Conventie tot de nieuwe Compagnie is over-

ge-

gegaan, en vervolgens bij de Octrooien van 30 November 1700. en 8 Augustus 1730. geconfirmeerd, en zullen hunne Hoog Mog. dus ook op 't allerconvaincantſte decouvreren, dat alle Argumenten en Poſitiven der Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, als geheel van alle grond gedeſtitueerd, vervallen zijn; en overzulks vermenen de Zeeuwſche Hoofd-Participanten, dat die beide voorgeſtelde Pointen ten genoegen van hunne Hoog Mog. zullen wezen afgehandeld; verzoekende dus op het allerreverendst gelicentiëerd te mogen zijn zich nopens andere Poſitiven van 't Bericht der Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebberen te expliceren, en wel aangaande dat de last van deze Colonie in een kort beſtek van tijd geaugmenteerd zoude zijn tot *f* 3½ à 40,000 Gl. 's jaars: of hier onder niet al gecompureerd mogt wezen immenſe ſommen, op gerepeteerde ordres der Vergadering van X., ſederd weinige jaren aan den Bergwerker Hillebrand cum Sociis, tot het zoeken van Mineralen, ongelukkig geſpendeerd; of de oorzaken van dit jaarlijksch verlies niet te attribuëren zoude zijn aan de diſcordantie van opinien ter Vergaderinge van X, voornamelijk over het niet genoegzaam provideren van 's Compagnies Plantagies met Slaven en andere benodigdheden; dan wel of de huidendaagſche directie daar toe mogt contribueren, moeten Hoofd-Participanten ter deductie en verantwoordinge van Heeren Bewindhebberen dezer Kamer overlaten; twijffelde geenszins of die Heeren, welke de directie in handen hebben, zullen bij die uitgebreide Memorie, van dewelke dezelve bij hare Misſive van 24 November 1750. mentie gelieven te maken, hunne Hoog Mog. op dat Point volkomen eclaircisſement en genoegen weten te geven.

„ Veel min vermogen Hoofd-Participanten zich in te laten, om de remarques op de Vaderlijke directie der Heeren Staten van Zeeland gemaakt, te debatteren, 't geen geenszins aan Onderdanen zoude paſſen, alzoo weinig dan dat het aan Ingezetenen, van al zulke Provintien, dewelke met Zeeland onder een en 't zelfde Verbond van Unie ſtaan, zoude convenieren de Souveraine Reſolutie van hunne Ed. Mog. openlijk te wraken.

„ En dus ſluiten dan ook de Hoofd-Participanten hier mede dit hun Contra-Bericht, in die eerbiedige hoop dat U Hoog Mog. wel verre van derzelver ootmoedig Request van de hand te wijzen, in tegendeel deze zaak conform het gedachte Request zullen termineren.

Waar mede enz.

Hoog Mogende Heeren, enz.

(Onder ſtond,)

De Hoofd-Participanten van de West-Indiſche Compagnie ter Kamer Zeeland.

(Was geteekend,)

JOH. MATTH. DE CRANE.
JAN GUEPIN.
N. C. VAN HOORN.
IK. PARKER.

Middelburg den 29 Maart 1751.

Het bovengemelde *Contra-Berigt*, ter vergadering hunner Hoog Mogende ingegeeven zijnde, is, na voorgegaane deliberatie, den 5 April, hetzelve door de Heeren Gedeputeerden der Provintie van Holland en West-Friesland en van Zeeland overgenomen, om in de hunnen breeder gecommuniceerd te worden, aan de Repreſentanten van zijne Doorlugtige Hoogheid en verdere Bewindhebberen van de Geoctrooieerde West-Indiſche Compagnie ter Kamer Amſteldam, om derzelver nadere Conſideratien, zo zij 'er eenige mogten hebben, daarop aan Hun H. M. te laaten toekomen. Gemelde Heeren Repreſentanten bragten daarop, den 31 Augustus van het Jaar 1751, hunne nadere Conſideratien in, met deeze bewoordingen:

„ HOOG MOGENDE HEEREN.

„ De Repreſentanten van zijne Hoogheit en verdere Bewindhebberen van de Weſtindiſche Compagnie ter Præſidiale Kamer Amſteldam, ingevolge uwer Hoog Mogende altoos geëerde Reſolutie van dato 5 April jongſtleden, rijpelijk hebbende overwogen de Misſive, door de Hoofdparticipanten ter Ka-

Kamer Zeeland, den 29. Maart daar bevorens, bij forma van Contra-Bericht en tot fouſtien van hun ingeleverd Request, rakende de privative Vaart op de Rivier van Eſſequebo, aan uw Hoog Mogende geſchreven, en waar van de Copije nevens de gedagte uwer Hoog Mogende Reſolutie in handen van de Repreſentanten en gemelde verdere Bewindhebberen is geſteld, vinden zich verplicht nog eenige nadere Conſideratien, reflecterende op zoodanige Artikelen, dewelke bij de gementioneerde Misſive door de Zeeuwſche Hoofdparticipanten *de novo* zijn geavanceerd, of tegens het Bericht en Advies, 't gene uit name van de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, op den 19. Januarij dezes jaars 1751. ter Vergadering van uw Hoog Mogende is overgeleverd, met eenige nieuwe argumenten verder zijn gepousſeerd, aan uw Hoog Mogende gehoorzaamst in te dienen.

„ De Repreſentanten en gemelde verdere Bewindhebberen zien dan met genoegen, en accepteren ten voordeele, dat de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland als nu erkennen dat de Reſolutie, op den 11. Augustus 1750. in de Vergadering van Thienen genomen, immers geen woordelijke openſtellinge van de Vaart op de Rivier van Eſſequebo inſluit, zoo als echter de gedagte Hoofdparticipanten in hun Request de zaak bij uw Hoog Mogende hadden voorgedragen, maar dat men daar in zich enkel heeft bediend van *ſimpele animatien en encouragementen*, terwijl reeds in de Reſolutie van den 17. October 1685. de gedachte openſtellinge met *ronde woorden* en in 't brede is geëxtendeerd.

„ En hier mede de præallabele aanmerkingen, bij het opgemelde vorige ſchrijven en bericht naar waarheit ter nedergeſteld, op zich zelve voor gevindiceerd houdende, zullen de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen zich niet aantrekken, dat de gerepousſeerde beſchuldiging toevlucht neemt tot hunne gewone middelen, en van den klaren letter te rug ſtuitende, zich poogt te ſalveren in verholen intentien van hunne eige vinding en verkiezing, maar verrouwende te mogen voldoen met de remarque, dat in de Conventie van den jare 1670 offchoon dezelve tot hier toe ſtand hadde gehouden, echter, volgens de termen van het tegenwoordig ſubſiſterende Octrooi,

geen

geen de minſte ſchaduwe van eenige toeſluitinge zoude worden gevonden, en dat over zulks het ganſche Fundament van het uitgedagte Mijſterium; het welke men in die gevreesde Conventie wil doen berusten, beſtaat in een ijdel Niet, moeten zij Repreſentanten en verdere Bewindhebbers daar alleenlijk bijvoegen, dat de Hooſdparticipanten ter Kamer Zeeland zich te veel præſumeren wanneer zij denken, dat bij de Leden, die in de Vergadering van Thienen op den 11 Augustus 1750 tot de geaccuſeerde Reſolutie op een legitime wijze geconcludeerd hebben, ſcrupule zoude zijn geweest, om het gemeene belang der Compagnie tegens de ſtrijdige Intereſſen van maar weinige openlijk te laten doorſtaan, of dat dezelven, wanneer het beſluit daar toe hadde geſtrekt, door een gereuſeerde Introductie, zoo men het noemt, zoude hebben willen bedekken de openſtellinge der Vaart op Rio Eſequebo voor alle Ingezetenen van den Staat, welke openſtelling terſtond nader zal blijken, dat, niet zonder voorkennisſe, ook van de Hooſdparticipanten ter Kamer Zeeland zelve, eenpaarig is geoordeeld ten *nutte van de Compagnie* te wezen.

„ Vervolgens overgaande tot het onderzoek der redenen die bij de meergemelde Hoofdparticipanten verder, en ter zake, naar hun Sijſtema, worden aangevoerd, zoo zullen uw Hoog Mogende zich gunſtig erinneren dat de Repreſentanten en Bewindhebberen bij hunne meergemelde vorige Misſive zich hoofdzakelijk hebben gevestigd op twee gronden, te weten:

„ Eerst op den klaren letter van het *Octrooi*, door uw Hoog Mogende den 20. September 1674. aan de Generale Westindiſche Compagnie verleend.

„ En ten tweden op de *maximes* in de Compagnie zelve geobſerveerd, en op de *Reſolutie in de Vergadering van Thienen den* 17. *October* 1685. genomen.

„ Edoch, dewijl de Zeeuwſche Hooſdparticipanten eene andere order hebben verkoren, en hunne aanmerkingen tegens de laatstgemelde Reſolutie in het front willen ſtellen, zullen de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen tot meerdere klaarheit dezelve op dien voet volgen.

„ In de eerſte plaats ontmoeten dan de Repreſentanten en ver-

verdere Bewindhebbers de Objectie, „ dat de meergedachte „ Resolutie van dató 17 October 1685, als illegitime genomen, zoude zijn gebleven *buiten effect*, en dat de uitvoering daar van als ook de aanstelling van een Commandeur bij „ de Vergadering van Thienen gedaan, door de waakzaamheit „ van de Regeringe van Middelburg zoude wezen gestuit."

„ De Representanten en verdere Bewindhebbers zullen ter beantwoordinge van deze inwerpinge onderscheiden de gevoelens van de Compagnie, en specialijk mede van de Kamer Zeeland in dezelve, en het gesustineerde van den Magistraat der Stad Middelburg.

„ Wat betreft de gevoelens van de Compagnie in 't generaal en specialijk mede van de Kamer Zeeland in de algemeene Vergaderingen, zullen de Representanten tot vermijding van onnodige largesse, zich eenvoudig refereren tot de Resolutien dewelke bij hun vorig schrijven zijn aangevoerd geworden.

„ En, houdende dezelve alhier voor gerepeteerd, thans alleenlijk nader bewijzen, dat, boven en behalven de klare blijken, dewelke uit de besluiten van de Compagnie in de Vergadering van Thienen, en de Propositie aldaar van wegens de Kamer Zeeland gedaan, bij de gedagte vorige Missive genannoteerd zijn, ook de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland in zich zelve niet anders dan overtuigd kunnen wezen, van ten dezen tegens hunne eigen gronden en daden van hunne Voorzaten aan te drijven.

„ Het is aan uw Hoog Mogende bekend dat de Credentialen van de Gecommitteerde Bewindhebberen, dewelke van wegens de Kamer Zeeland ter Vergadering van Thienen compareren, niet gearresteerd worden dan met kennis van der Hoofdparticipanten Bewindhebber, die gehouden en verplicht is aan zijne Principalen rapport te doen.

„ Maar de Representanten en verdere Bewindhebbers beroepen de gezegde Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland, en vragen met vertrouwen, of bij het zevende Artikel van het Credentiaal, gearresteerd voor de Bewindhebberen, die wegens de gemelde Kamer, en dies mede in den naam der Hoofdparticipanten zouden verschijnen in de Vergadering van Thienen tegens den 23. September 1685. tot Amsteldam beschreven, niet

niet met duidelijke woorden is gesteld, „ de Rivier van „ Essequebo in geen staat zijnde om voordeel te konnen ge„ ven, overmits d'Oriane Verwe op een slechte Markt is, „ en dat dezelve in meerdere Colonien word gewonnen, *zoo* „ *dient in deliberatie gelegd of niet convenieert die Rivier* „ *voor alle particulieren open te stellen, te meer dewijl* „ *daar tot een Request van verscheide Planters word gepre*„ *senteerd benevens die van Boumerona*, ingevolge van deze Commissie is bij order door die van Zeeland zelve gedaan de Propositie tot *openstelling* van de meergemelde Vaart.

„ En van het gebesoigneerde en gerefolveerde in de gemelde Vergadering van Thienen door de voornoemde Gecommitteerde Bewindhebberen, op den 26. October 1685, te Middelburg in de bijzondere Vergadering van de Kamer Zeeland, wederom in tegenwoordigheit of ten minsten met kennis van Hoofdparticipanten Bewindhebber, rapport wezende gedaan, zijn dezelve voor hunne aangewende devoiren bedankt.

„ Dit alles tot meerder bevestiging der genome Resolutie geavanceerd zijnde, vragen de Representanten en verdere Bewindhebbers nu wijders aan die van Zeeland of zelfs in de Vergadering van hune Kamer op den 26 November 1685 niet is besloten, „ *dewijl de Rivieren van Essequebo en Boume*„ *rona bij de laatste Vergadering van Thienen voor alle en* „ *een ieder waren opgesteld*, en de vrijheit gegeven om al„ daar zoodanige Plantagie te maken als dezelve zouden ko„ men goed te vinden, en dat verscheide vrije Luiden wel „ wilden overgaan, mits verzekerd zijnde van favorabele con„ ditien, *over het voorsz. subject* aan den Commandeur „ Beekman te schrijven en aan zijn Ed. te zenden de Condi„ tien bij Commisfarisfen van Nova Zeelandia ten jare 1664 „ gemaakt en laten drukken met recommandatie enz.

„ Indien de meergemelde Resolutie, en de daar bij gearresteerde openstelling, *buiten effect* was gebleven, van waar dan deze gevolgen? Ja de gedachten der Voorzaten verschilden zoo wijd van de tegenwoordige begrippen der Kamere Zeeland, dat zelfs de Resolutie van Gecommitteerde Bewindhebberen uit de respective Kamer van de Generale Compagn., waar bij Jakob de Jong tot Commandeur op Boumerona was aan-

aangeſteld, en van welke aanſtelling terſtond nader zal worden geſproken, in de bijzondere Vergadering tot Middelburg op den 3 Januarij 1686 is geaccuſeerd van notoire informaliteit onder andere mede op fundament, *dat op de Propoſitie van deze Kamer de Rivieren van Boumerona en Eſſequebo zijn opengeſteld.*

„ Dit zijn de eige woorden van de Kamer Zeeland in hunne eige vrije bijzondere Vergadering, daar gene overſtemming van andere Kameren plaats konde hebben, maar in welke, als reeds gezegd is, een Bewindhebber van de Hooſdparticipanten ſesſie heeft. En de Repreſentanten en verdere Bewindhebbers laten dan over aan het oordeel van Uw Hoog Mogende, welke de beweegreden mogen zijn, waar door nog heden ontkend word de Rivieren van Boumerona en Eſſequebo ooit opengeſteld te wezen.

„ Het is waar dat de Heeren Burgemeesteren der Stad Middelburg, omme nu bij ordre tot het Examen van derzelver ſustenuen toe te treden, eenige dagen daarna bij de Bewindhebberen ter Kamere Zeeland hebben doen verzoeken de opgemelde hunne bijzondere Reſolutie, voor zoo verre daar bij de aanſtellinge van den bovengenoemden Commandeur de Jong onder het bijgevoegde Protest echter was geapprobeerd geworden, te houden buiten Effect, immers tot tijd en wijlen die zaak nader zoude wezen getermineerd.

„ Het is mede waar dat ter dier gelegenheit een Commisſie is gemaakt omme de Rechten van de Walcherſche Steden, op de meergemelde Colonien te onderzoeken.

„ Maar de Repreſentanten en verdere Bewindhebbers zullen nogmaals aan de deciſie van uw Hoog Mog. compromitteren of het eene manier van handeling is, overeenkomende met het Reſpect en de Candeur, waar mede men verplicht is voor de Illustre Vergadering van uw Hoog Mogende te verſchijnen, vrijmoedig te zeggen *dat de voorſchreve aanſtelling van een Commandeur zoude zijn geſtuit*, ten dien einde eenige *afgebroken* Periodes uit Deliberatien en Rapporten zoodanig ſamen te voegen, dat dezelve een zin vertoonen dir. ct ſtrijdende aan de ware meening, en op deze wijze een fantome hebbende voortgebragt, vervolgens het finale

nale beſluit, 't gene op *alle* de Deliberatien en Rapporten is gevallen, te *verzwijgen*.

„ Indien uw Hoog Mogende door derzelver hoogſte Gezag zich gelieven te laten ſubminiſtreren het Rapport, geinſereerd in de Notulen van de Kamer Zeeland te Middelburg, onder den datum van 9 Januarij 1686, zullen uw Hoog Mogende, verre van eenig privatief Recht van de Provintie van Zeeland of van de Walcherſche Steden, 't gene ter dier tijd nog werkende zoude wezen, te ontdekken, in tegendeel duidelijk zien, dat volgens het gerapporteerde in den jare 1658 wel is aangeſteld geweest eene Directie over het zoogenaamde Nova Zeelandia, en dat de Steden Middelburg, Vliſſingen en Vere als Stigters en Coloniers van de Kusten, aldaar beſchreven en bepaald, zouden worden geconſidereerd, doch dat de voorſchreven Steden de Jurisdictien van dien zoude bezitten bij forma van *Leen*, ſtellende ſucceſſivelijk daar toe een Perſoon, waar op het Leen geconfereerd zoude worden, met betaling van zekere *Heergewaden*.

„ Dat vervolgens de gemelde Steden in September van het gezegde jaar 1658, wel hebben begonnen hare gedagten te laten gaan om de voorſchrevene Colonien Provintiaal te maken, maar niet dat zulks ooit is geëffectueerd.

„ Dat de Heeren van ter Vere reeds in het jaar 1660. in *Mora* zijn gebleven, om hunne *Quota* op te brengen, en dat de Notulen van de Directeurs geheelijk eindigen den 19 Novemb. 1663.

„ Dat voorts in den jare 1665 de Rivier van Eſſequebo door de Engelſchen wezende veroverd, dezelve wederom onder het beleid van Matthijs Bergenaar, Commandeur van de Barbice, met eenig Volk uit het Guarniſoen aldaar geligt, en geconjugeerd wezende *met de Comp. Negers en andere Bedienden die in de Boſſchen waren geretireerd*, uit de voorſchreve Rivier zijn verjaagd, waar na de Militie van dezen Staat aldaar post heeft genomen.

„ Gaande eindelijk de Rapporteurs over tot de Conventie van den 11 April 1670, van welke bij de vorige Misſive van de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen in 't breede is gerracteerd, en concluderende de gezegde Rapporteurs daar

op

op niet tegens de Westind. Compagnie, ten behoeve van de particuliere Ingezetenen van de Provintie Zeeland of de Walcherſche Steden, gelijk men het thans voorſtelt, maar tegens de Regering van Middelburg en voor de Westindiſche Compagnie, *dat de reſtitutie van de voorſchreve Colonie niet als onder eene onereuſe tijtel is overgegaan*, te weten aan de Compagnie, na dat de gedachte Colonie door de Walcherſche Steden was verlaten, ten einde door dit Argument de gedachte Zeeuwſche Steden te overtuigen dat dezelve op de meergemelde Colonie niet het minſte Recht komen te hebben.

„ En omme uw Hoog Mogende niet te occuperen met een ampelder recit van 't gene in de nadere en op het gemelde rapport gevolgde Conferentie noopens dit poinct verder is voorgevallen, zoo ſolliciteren de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen de vrijheit omme alhier aan uw Hoog Mogende te mogen voor oogen ſtellen het Extract uit de Reſolutie van de Westindiſche Compagnie ter Vergadering van Thienen, in dato 5 April 1686, waar in het beſluit op de Repreſentatie van den Magiſtraat der Stad Middelburg is vervat, en met welke zij Repreſentanten en verdere Bewindhebberen zich vleien de remarques op dit Artikel gerustelijk te mogen eindigen.

„ De inhoud van het zelve is dus luidende: „ De Hee„ ren Gecommitteerde Bewindhebberen ter Preſidiale Kamer „ Amſteldam, hebben ter Vergadering gerapporteerd, dat *hun* „ *Ed. met en benevens de Heeren Gecommitteerden van de* „ *Kameren in 't Noorder Kwartier en Stad en Lande*, tot „ voldoeninge van de Reſolutie Commisſoriaal van deze Ver„ gaderinge van den 4 December, relatief tot eene vorige „ Reſolutie van den 20 November, daar te voren hebben „ geëxamineerd het poinct rakende het populeren ende culti„ veren van de Riviere Boumerona, gelegen omtrent de Ri„ vier Esſequebo, op de Kuste van America, *dat hun Ed.* „ *proviſionelijk goedgevonden hadden, tot een Commandeur* „ *op de voorſchreve Riviere aanteſtellen den Perſoon van* „ *Jakob Pieters de Jong*, op een Tractement van *f* 50 : - „ 's Maands, ende een Enomument van 12 ſtuivers voor ieder „ Vat Suiker; dat hun Ed. denzelven mede gegeeven hadden

„ een Proviſionele Inſtructie, dewelke in deze Vergadering „ is voorgelezen geworden, mitsgaders *nog aan te ſtellen* en- „ de denzelven Commandeur mede te geven een Aſſiſtent, be- „ neffens eenige noodwendigheden die hij op zijn eerſte aan- „ komſte op de Riviere Boumerona zoude van noden hebben, „ rapporterende wijders de Heeren Gecommitteerden van de „ Kamer Zeeland, *dat de voorſz. Jakob Pieters de Jong door „ hun Ed. vervolgens met eenige Trains, Perſonen en Vi- „ vres was voorzien geworden, ende alzoo derzelfs transport „ derwaart hadden gefaciliteerd*, maar dat, alvorens de Hee- „ ren van Middelburg en andere Steden, als Geintereſſeerden „ in de voorſchreve Riviere ende voor deze ter Directie van „ dezelve hebbende geſtaan, doenmaals genaamd Nova Zee- „ landia, zich deswegens hadden geoppoſeerd, *doch naderhand „ verklaard, dezelve wel te willen laten ter Directie „ van de Geoctrooieerde Weſtindiſche Compagnie*, zoo nog- „ thans dat dezelve verwagtede, dat de Directie, gelijk op „ Eſſequebo zoo ook op Boumerona, niet als Zeeuwſche In- „ geboornen zoude worden aanvertrouwd.

„ Hier zien uw Hoog Mogende tot hoe verre de geavan- ceerde waakzaamheit van de Regering der Stad Middelburg eenig effect heeft geproduceerd, en met wat grond men heeft mogen zeggen, dat de aanſtelling van den Commandeur zoude wezen *geſtuit*, zijnde integendeel in de Compagnie zelve en voor zoo veel de Domeſtieke ſchikkinge aangaat, wel veelma- len reguard genomen op de recommandatien en voorſtellingen van de Kamer Zeeland, doch tot heden toe nooit eenig Recht van de Walcherſche Steden erkend, of het aanſtellen van Zeeuwſche Ingeboornen voor regel aangenomen.

„ Niet meerder ouvert gaat de Critique, geformeerd tegens de Reſolutie van de Vergadering van Thienen, in dato 31 Au- gustus 1694, en de Commisſie op de Kamer van het Noorder Kwartier, om de Gerequireerde Slaven naar Eſſequebo te doen brengen. Men capteert eerst de woorden van de Reſolutie, waar bij gelast word, dat dit Schip zoude verzeilen tot *voor* Rio Eſſequebo, daar uit beſluitende, dat het zelve zoude hebben moeten blijven buiten voor de Rivier, en niet zoude hebben mogen opvaren tot voor het Fort, en vervolgen flat-

teert

teert men zich in de aanmerking, dat dit Schip nooit aan Rio Esſequebo is geweest of eenige Slaven aldaar heeft *afgezet*. Wat het eerſte betreft, zoo blijkt alomme uit de Notulen bij de Compagnie, dat de benoeminge van *Rio* niet altoos præciſe en bepaaldelijk word gebruikt, met opzicht tot de Rivier eigentlijk genomen, maar dat dezelve te meermalen geëmplooieerd word met betrekkinge tot de geheele Volkplantinge of Bezittinge van den Staat, aan zoodanige Riviere gevestigd. En om zulks uit dit eige geval te demonſtreren, zoo zullen Uw Hoog Mogende uit den teneur van de gedagte Reſolutie beſchouwen hoe in dezelve vervolgens mede beſloten is, den Schipper bij Inſtructie te gelasten zoo veel ruimte te maken, als gevoegelijk zoude kunnen doen omme, na uitlevering van de voorſchreve 200 Slaven, *weder zoo vele gereedliggende Retouren aan Rio Esſequebo in te nemen als hem door den Commandeur ingegeven zoude worden.*

„ Nu gelieven uw Hoog Mogende zich de gelegenheit van de Riviere Esſequebo te rappelleren, en terſtond zal zich de abſurditeit der gemaakte captie ontdekken, want indien de last om te verzeilen tot *voor Rio Esſequebo* in zich ſluit een verbod om de Rivier niet te mogen opzeilen of bij het Fort te naderen, zoude de Vergadering van Thienen geordonneerd hebben dat dit Schip in volle Zee zoude moeten losſen en weder Goederen inladen, 't welk een ſustenue is, geene verdere diſtructie meriterende. Van gelijke gratie is de tweede Retraite, namelijk, dat het Schip de Eva Maria nooit aan Esſequebo gekomen zoude wezen, zullende uit het Journaal, op het gedachte Schip zelve gehouden, wederom *ad oculum* blijken, dat de reden, waarom dit Schip aan de ordres niet heeft voldaan, hier inne gereſideerd heeft, dat het zelve Esſequebo was voorbij geraakt, gelijk dan nogmaals aan uw Hoog Mogende ten volle bewust is, dat langs de Kust van Zuid America de paſſaat en ſtromen ſtrekken van het Oosten naar het Westen, en wanneer de Schepen beneden hunne deſtinatie vervallen, dat dan een ganſche tour tot op de hoogte van de Bermudes Eilanden, ja ſomtijds en voornamelijk in de Maanden Augustus, September en October, wanneer de loop der ſtromen op zijn felſte is, tot aan de Terraneuſſche banken rond genomen moet

worden, om zoo wederom boven de gedestineerde plaatsen te komen.

„ En dit zijn de redenen, Hoog Mogende Heeren, dat de Schipper van het gedachte Schip de Eva Maria, wiens lading (geheel in Negers bestaande) niet permitteerde zoodanigen tour te nemen, zich genoodzaakt heeft gevonden naar Curaçao te stevenen.

„ Dat vervolgens de Equipagien, uit name van de Compagnie naar Esequebo gedaan, gemeenlijk door de Kamer Zeeland zijn bezorgd en gedirigeerd geworden, daar van is mede reeds bij de vorige Missive van Representanten en verdere Bewindhebberen in 't breede getoond, geen andere oorzaak te zijn dan alleen dat, volgens de respective Departementen in de Compagnie, de bezorginge van Esequebo bij continuatie is gedemandeerd geworden aan de Kamer Zeeland, en daartegens de bezorging van Curaçao aan de Kamer Amsteldam, doch beide voor Rekening van de gemeene Compagnie, na bekome authorisatie van de Vergadering van Thienen, en zoodanig, dat de Equipagien in tourbeurten zijn toegerekend.

„ Dit blijkt, buiten en behalven de bewijzen in de meergedachte vorige Missive bijgebragt, zelfs uit de Exempelen van die Schepen, dewelke door de Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland worden genoemd en bij de Extracten, uit de Resolutien der Vergadering van Thienen, ten dezen einde hier nevens gevoegd, als ten reguarde van het Schip de Brakhond, van het Schip Duinvliet en van het Schip de Jonge Daniel in den Jare 1730, en nog eens van het zelfde Schip in het jaar 1737.

„ De Zeeuwsche Hoofd-Participanten protesteren nu nooit gedagt te hebben dat de Slaafs Equipagien op Esequebo aan hun niet zouden zijn berekend in Tourbeurten, maar te gelijk echter zich eigenende de Argumenten, dewelke aangevoerd zijn bij zeker Bericht, op commissie, zoo als de Hoofd-Participanten declaren, van den Magistraat der Stad Middelburg met den druk gemeen gemaakt. Voor zo verre dezelve Relatie hebben tot de positiven van hun Request zullen Uw Hoog Mogende bij het gedachte Bericht de gemelde erkentenis

nis *Openlijk*, gelijk de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen zich expliceerden, vinden ter neder geſteld.

„ Ja te onrecht word als nog uit de Reſolutien van 15 November 1707 en 11 November 1717 geformeerd eene Generale Concluſie, dat een Schip, wegens de Kamer Zeeland naar Eſſequebo geequipeerd of gehuurd, alleen tot het derwaart brengen van benodigdheden, en het naar herwaart overbrengen van Producten, nooit voor eenige Tourbeurte gecomputeerd mag worden; nimmer is, ten minſten niet gedurende den tijd dat deze Nieuwe Compagnie beſtaan heeft, van-wegens de Kamer Zeeland eenige Equipagie naar Eſſequebo gedaan, maar altoos van wegens de Generale Compagnie, wel door bezorging van de Kamer Zeeland; doch op *authoriſatie* van de Vergadering van Thienen en nooit zonder *toerekening*, op een Tourbeurt, ten zij om particuliere en presſerende redenen.

„ Klaarblijk wederom blijkt zoo het eene als het andere uit de geallegeerde Reſolutie van den 15 November 1707, wanneer daar nevens worden gezien de vorige Reſolutien, waarop dezelve is gegrond, namelijk die van 20 April en van 17 November 1706. zullende uit die Collatie terſtond openbaar zijn, niet alleen dat de gemelde uitrustinge is geſchied op voorgaande uitdrukkelijke authoriſatien van de Vergadering van Thienen, maar boven dien, dat het niet toerekenen van deze Equipagien in een Tourbeurt, bij de twee jongſte Reſolutien uit hoofde van de onzekere omſtandigheden, en dat, door het manqueren der Brieven, geene poſitive ordes geſteld konden worden, met expreſſe alteratie van eerstgemelde Reſolutie, waarbij het tegendeel was geſtatueerd, ſpecialijk in dat bijzondere geval, is goed gevonden, zoodanig dat hier uit met geenen ſchijn van grond eenige algemeene Regel is te ontwerpen, en met nog veel minder gratie provoceert men voor uw Hoog Mogende tot de Reſolutie van 11 November 1717, dewijl daarin direct het tegendeel word gelezen, en in het verdeelen van de vier gearresteerde Equipagien de Tourbeurte van de Kamer Zeeland *voorbij gegaan*, om reden dat dezelve al voor eenigen tijd was *voldaan met het Jagtſchip de Agatha, geequipeerd op den Slaven handel voor de Colonie van Eſſequebo.*

„ De Repreſentanten en verdere Bewindhebberen zijn dan, of ſchoon hunne deference voor Deelgenoten in de Compagnie hen van alle ſterke uitdrukkingen heeft wederhouden, wel gegrond geweest zich te beklagen dat ongefundeerde argumenten en ongeverifieerde poſitiven door de Zeeuwſche Hoofdparticipanten bij Uw Hoog Mogenden zijn voortgebragt.

„ En deze ongefundeertheit zal nog nader conſteren, wanneer de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen nu bij ordere mogen voornemen de Vindicatie van hun gezegde noopens het vervallen van de Conventie, op den 11 April 1670. tusſchen de Heeren Gecommitteerde Raden van de Provintie Zeeland en Bewindhebberen van de Weſtindiſche Compagnie ter Kamer aldaar, geſloten, en waar over de Zeeuwſche Hoofdparticipanten zich in 't vervolg elargeren.

„ Het poinct, waar naar de deciſie van dit Artikul zich moet ſchikken, beſtaat niet daar inne, of de Edele Mogende Heeren Staaten van Zeeland hun Conſent tot de prolongatie van het Octrooi voor de Oude Weſtindiſche Compagnie, zoo als in het Jaar 1670 wierd verzocht, aan het opvolgen van de gedachte Conventie hebben gelieven te accroicheren, maar in *Confeſo* wezende, dat zoodanige prolongatie van het Octrooi voor de Oude Compagnie tot den jare 1700, als ter dier tijd verzocht werd, niet is verleend, dat in tegendeel de gemelde oude Compagnie geheellijk is vernietigd, dat een gansch nieuwe Weſtindiſche Compagnie, op een gansch ander verzoek als het voorgedachte van de prolongatie, is opgeregt, en wel zoodanig, dat de nieuwe Compagnie met de oude geene de minſte gemeenſchap zoude hebben, is de vraag of bij *deze nieuwe Compagnie eenig privatief Regt voor de Ingezetenen, van de Provintie Zeeland, met betrekking tot de Colonien van Eſſequebo en Boumerona*, is bedongen? Het Contrarie van dien is insgelijks door de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen bij hun vorig ſchrijven zoo klaar gedemonſtreerd, dat dezelve zich daartoe wederom met fiducie zullen refereren.

„ En het geeft aan de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen nogmaals een bijzondere en uitnemende Satisfactie dat de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland, emplooi hebben.

bende mogen maken van de Zeeuwſche Staats Reſolutien, moeten confeſeren dat in de Deliberatien bij de Ed. Mog. de Heeren Staten van Zeeland, over dit nieuwe Verzoek en deswegens gedane Propoſitien, ſederd den 12 April 1674 tot den 2 Augustus van het zelfde jaar gehouden, niets diergelijks word gevonden, maar dat Hooggemelde Heeren Staten in het verzochte nieuwe Octrooi *zuiver en gaaf* hebben geconſenteerd.

„ Het is ook te kort gedaan aan de Eerbied, waarmede alle Onderdanen verplicht zijn de Dispoſitien van hunnen Souverein te beſchouwen, en aan de prudentie en voorzieninge, dewelke in de Reſolutien van de Edele Mogende Heeren Staten van Zeeland bijzonderlijk worden gevenereerd, zich te verbeelden dat altoos hooggedachte Heeren Staten, uit confiance op de meermalen gemelde Conventie en daar op verleende Aggreatie en Approbatie, hunne toeſtemming tot het Octrooi voor de nieuwe Compagnie, zonder Repetitie van hun voorgaande Accroichement, eenvoudig zouden hebben gedragen; want de Societeit, met wien originelijk de Conventie was geſloten, te niet gaande, en daar door de Conventie zelve wezende gecorrueerd, zoude zoodanige Riſtrictie of bijgevoegde Conditie, dewelke zich alleen hechtte aan de Aggreatie en Approbatie van de *ipſo Facto* gecorrueerde Conventie, in het Abſurde hebben uitgeloopen; buiten en behalven, dat zelfs de Heeren Staten van Zeeland, door hunne Concurrentie in het nieuwe Octrooi, Eſſequebo met duidelijke woorden medeſtellen onder de gemeene Bezittinge van de Generale Compagnie, en over zulks niet kunnen gedacht hebben aan de Approbatie eener Conventie, waarbij het zelve niet aan de Generale Compagnie, maar aan de Kamer Zeeland in het bijzonder, zoude zijn overgegeven.

„ Hier tegens zal van weinige Efficatie of Conſideratie kunnen zijn, dat Uw Hoog Mogende bij de premiſſen van het nieuwe Octrooi uitdrukkelijk begeren dat de Ingezetenen dezer Landen, en ſpecialijk de Participanten en Depoſitanten van de voorgaande Compagnie, bij hun voorgaande Navigatie, Trafiek en Handteringe zouden worden gedonſerveerd, want gelijk Uw Hoog Mogende aldaar niet ſpreken in eenige an-

dere relatie, als met opzichte tot de Ingezetenen van de Vereenigde Provintien in 't algemeen, en ten aanzien van een *Generale Westindiſche Compagnie onder de voorſz. Ingezetenen* ook bevorens opgeregt, zoo bepalen Uw Hoog Mogende vervolgens bij hunne Dispoſitie, op wat wijze die Trafiek en Navigatie, ook bijzonderlijk met betrekkinge tot de plaatſen van Eſſequebo en Boumerona, zoude worden gedreven, te weten door *niemant van de Ingeboornen of Ingezetenen dezer Landen, anders dan alleen uit den naam van deze Vereenigde Compagnie* en mits dien niet privatief door de Ingezetenen van de Provintie Zeeland, of ſchoon dezelve gemunieerd zijn met een Goud- en Zout-brief, bij de Kamer Zeeland afgegeven, het welk eene uitvinding is van deze latere dagen, en waar van in het Octrooi geen ſchijn of ſchaduwe word gevonden.

„ Nog minder grond heeft het, dat Uw Hoog Mogende zouden hebben verklaard dat de voorſz. Ingezetenen mede zouden blijven geconſerveerd bij hunne Tractaten, Alliantien en Verbonden, in dien zin namentlijk, dat de Zeeuwſche Ingezetenen tot het geſtipuleerde in de meergemelde bijzondere Conventie als nog privativelijk zouden wezen bevoegd.

„ En hier word geweld gedaan zelfs aan de duidelijke woorden, dewijl Uw Hoog Mogende zich expresſelijk verklaren te ſpreken *van de Tractaten, Alliantien, Verbonden &c. met andere Prinſen, Republijken en Volkeren eertijds gemaakt.*

„ Gelijk dan ook bij het laatſte Artikel van het voorſz. Octrooi Uw Hoog Mogende mede duidelijk handelen van zoodanige Privilegien, Vrijheden, Exemtien, mitsgaders Reſolutien en andere Dispoſitien, als *bij* Uw Hoog Mogende van tijd tot tijd *aan de voor dezen gewezen Compagnie in haar faveur* zijn vergund, en niet van eene bijzondere Conventie, *door* de Heeren Gecommitteerde Raden van Zeeland, *met* een Lid van die gewezen Compagnie gemaakt, of van eenige Conditien daar bij *ten laſten* van de Compagnie bedongen.

„ Zelfs word bij de nu veelmalen gemelde Conventie, zoo als reeds in den beginne dezer Miſſive is aangemerkt, geene de minſte excluſie van de andere Ingezetenen dezer Landen met Diſtinctie en Oppoſitie tegens de particuliere Ingezetenen

van

van de Provintie Zeeland gevonden, maar enkel het eenvoudig beding: „ De Colonie van Esſequebo zal voortaan bij alle en „ een ieder van de Ingezetenen van Zeeland mogen bevaren, „ als mede door het opregten van Plantagien gecultiveerd en „ bewoond worden, en zullen over zulks de vrijheid hebben „ hunne Koopmanſchappen met eige Schepen daar te brengen „ en hunne Retouren wederom daar en tegens van daar te ha„ len, mits aan de Compagnie betalende de gewoonlijke Re„ cognitie, over de grootte van hare Schepen, uitgenomen „ dat de Handel van Oriane Verwe alleen bij die van de voor„ noemde Kamer gedreven, en dien volgende voor alle andere „ geſloten gehouden zal worden, op poene van Confiscatie".

„ Deze laatſte periode, waar in alleen van uitſluiting geſproken word, toont aan dat zelfs de Kamer Zeeland geene andere privative Gerechtigheden zoude hebben gereſerveerd, als den handel van de Oriane Verwe, die de gemelde Kamer reeds in het jaar 1685 verklaarde gansch verloren te zijn.

„ Maar het eerſte gedeelte, vervattende de geſustineerde en nu zoo dikwijls gedachte voorrechten van de particuliere Zeeuwſche Ingezetenen, beſtaat geheelijk in een blote Conceſſie en Vrijheit om de Colonie Esſequebo te mogen bevaren, zonder dat aan dezelve eenige bevoegdheit gedefereerd is, om andere te mogen weren of uitſluiten, en welke dan de gevolgen dezer Vrijheit geweest zouden zijn, wanneer de meergemelde verzochte prolongatie van het Octrooi was geaccordeerd geworden, daar door deze Conventie tot hare beſtaanbaarheit geraakt, en wanneer te gelijk de generale Prohibitie van het Octrooi ten opzichte van de Ingezetenen der andere Provintien was gebleven in volkomen Effect, de gedachte prohibitie, ten opzichte ſpecialijk van Esſequebo zijnde verlaten en de vrijheit omme aldaar te mogen navigeren, ſederd het jaar 1685 mede eenvoudiglijk en zonder de Zeeuwſche Naviganten eenigzins te verhinderen of te bepalen, voor de Ingezetenen der Vereenigde Provintien algemeen wezende gemaakt, zoude men, of ſchoon de meergedagte overeenkomst, zoo als dezelve is liggende, nog tegenwoordig eenige beſtaanbaarheid konde hebben, egter aan die van Zeeland billijk mogen vragen, of zij jaloersch zijn dat andere mede Bondgenooten met hun

egalijk bedeeld worden? Zonder dat ook hier in eenige verandering kan geven dat Esfequebo en Boumerona te gelijk met de Curaçaofche Eilanden zijn geſteld onder de zoogenaamde eerſte Clasſis van des Compagnies Bezittingen, waar op de Navigatie voor alle particulieren origineelijk was geſloten, en dat ten opzichte van Esfequebo en Boumerona bij uw Hoog Mogende niet is verleend diergelijke vrijheid als ten reguarde van Curaçao bij uwer Hoog Mogende Reſolutie is toegeſtaan, want zoo op dezen grond gebouwd zoude moeten worden, hebben die van Zeeland even weinig als de Ingezetenen van eenige andere Provintie de bevoegdheid, om hunne Trafiek en Navigatie op Esfequebo te mogen drijven; en de wanpunst om de mede Bondgenoten niet te zien in gelijke jouisſance zoude zich zelve van alle bezit priveren.

„ Doch anders zijn de gevoelens van uw. Hoog Mogende, die wel ten beste van de Compagnie de onderſcheidinge der Limiten, in het Octrooi nader omſchreven, hebben willen vast ſtellen, ook dezelve in 't vervolg tot meerder liberteit van de particulieren hebben gelieven te veranderen, maar die nooit aan de Compagnie hebben willen beletten, dat dezelve, hare Intresſen vindende in het bevorderen der algemeene belangen van de aan haar verleende vrijheid, met opzicht tot de Colonie van Esfequebo en Boumerona, dewijl zulks werd geoordeeld ten nutte van de Compagnie zelve te zijn, aan de particulieren kwamen mede te deelen. En het gene thans alle bedenkingen op dit point had behooren te couperen, volgens de tegenwoordige Conſtitutie der zaken van de Compagnie en naar het jongst vernieuwde Octrooi en het daar bij gevoegde, mitsgaders het in den jare 1734. nader geſuccedeerde Reglement, worden zoo min in America als in Africa, eenige Plaatſen voor geſloten gehouden, en alle particuliere Navigianten mogen onder de geſtelde Recognitien vrij trafiqueren niet alleen op Curaçao, maar ook op alle verdere Plaatſen in America, en ſpeciatijk mede op Suriname, de Berbices en Esfequebo, uitgezonderd alleen dat, volgens het hier na breder te melden 19. Artikel van het even gedachte Reglement op de vrije Vaart, bepaaldelijk *de invoer van Slaven* in de gezegde Colonien van Suriname, de Berbices en Esfequebo aan de Westind. Comp.

was

was gereserveerd, en welke uitzondering op een bepaald Artikel, doch waar van mede reeds sederd geruimen tijd gelacheerd is, de verdere algemene Vrijheid bevestigt.

„ Eindelijk hebben de Zeeuwsche Hoofd-Participanten tot soulstien, was het doenlijk, van de zoo geliefde Conventie zich nog willen beroepen tot het nu reeds aangeroerde Reglement noopens de vrije Vaart op de Kust van Africa, gearresteerd den 8sten Augustus 1730. en wat meer, bij het gementioneerde 19 Artikel van dit Reglement, gesproken word van *het Octrooi en de Conventie daar toe Relatief*, zulks tragten te appliceren op het Octrooi van de generale Westindische Compagnie en op de Conventie van den 11 April 1670, even als of de zelve nog bij dit Reglement voor subsisterende was gehouden; maar gelijk het op zich zelve kwalijk te compareren zoude wezen, dat een Conventie, gemaakt vier jaren voor het Octrooi, en in het Octrooi niet gemeld noch geroerd, gezegd zoude worden Relatief tot het Octrooi te zijn, zoo strijd deze vinding direct en tegens het Octrooi, en tegens de Letter van de Conventie zelve; geen enkel woord word in het ganssche Octrooi gesproken van eenige Privatief Recht tot het inbrengen van Slaven door de generale Westindische Compagnie in de Colonie van Suriname, of in die van de Berbices, van welke Recht echter in het gemelde 19 Artikel van het voorsz. Reglement word gehandeld; geen woord is daar van in de gedachte Conventie van 11 April 1670 te ontdekken, maar direct en letterlijk het tegendeel; en het is naauwlijks te begrijpen, dat men tegenwoordig zoo geheel onkundig zoude wezen van welk Octrooi en van welke Conventien in het opgemelde Reglement gesproken word, daar nog niet alle, dewelke de directie omtrent het zelve gehad hebben, dezer wereld zijn overleden. Te weten het Octrooi, aldaar gementioneerd, is met het Octrooi van de Generale Westindische Compagnie in den jare 1674. verleend; maar het nadere bijzondere Octrooi of de fundamentele Conditien, onder dewelke uw Hoog Mogende de Colonie van Suriname hebben doen vallen in handen van de Bewindhebberen van de gemelde Westindische Compagnie, gegeven den 23 September 1682. bij het 5, 6, 7 en 8 Artikel van dit Octrooi word

word van den inbreng der Slaven in de voorſchreve Colonie, en het Recht, dat de Westindiſche Compagnie daartoe met uitſluitinge van alle anderen is hebbende, in het breede geſproken.

„ Na dit Octrooi is gevolgd de *Conventie* of Conditien onder dewelke de Westindiſche Compagnie, de Stad Amſteldam en den Heer van Sommelsdijk in den Eigendom van de gedachte Colonie mede heeft aangenomen, gefloten den 21 Meij 1683; en bij het 7 en 8 Artikel van deze Conventie worden nadere ſchikkingen noopens den privativen invoer van Slaven in de gezegde Colonie gemaakt; vervolgens is, ten overſtaan van de Heeren Gecommitteerden van de Ed. Groot Mogende Heeren Staten van Holland en Westvriesland, tuſſchen Bewindhebberen van de Westindiſche Compagnie en de Geinteresſeerden in de Navigatie en Negotie op de Colonie Suriname, over het zelve ſubject nog nader geconvenieerd, en die *Conventie* ook bij uw Hoog Mogende op den 30 Augustus 1713. geapprobeerd. Zoo als mede ten reguarde van de Colonie de Berbices op Authoriteit van uw Hoog Mogende diergelijke *Conventie* is aangegaan, te vinden in de Notulen van uw Hoog Mogende Vergadering onder den datum van 10 September 1714, en deze *Conventien*, alzoo *in plurali Numero* genomen, zijn het waarop bij het meergedachte Reglement geoogd word, en niet op een ſinguliere *Conventie*, zoo als echter de Hoofdparticipanten wel de Vrijheid hebben willen nemen, om het woord zelf met een bijgeſtelde Nß. te transformeren. Ondertuſſchen verzoeken de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, alvorens van dit point af te ſcheiden, nog het faveur te mogen genieten, om, tot volkomene diſtructien van de Sustenue der Zeeuwſche Hoofdparticipanten, het gementioneerde 19 Artikel van dit zelfde Reglement, doch geplaatst in een ander daglicht, aan de overwegingen van uw Hoog Mogende te recommanderen.

„ Het moet buiten kijf zijn, dat, wanneer in dit 19 Artikel geſproken word van de Westindiſche Compagnie, daar door verſtaan word de Generale Compagnie, en niet de Kamer Zeeland in 't bijzonder; maar van deze generale Compagnie verklaren uw Hoog Mogende uitdrukkelijk, dat dezelve

al-

alleen gequalificeerd zal blijven met den privativen invoer van Slaven *zoo als tot nog toe is geweest*, en zulks ſpecialijk mede in de Colonie Esſequebo.

„ Ziet daar, Hoog Mogende Heeren, een Verklaring door het eminente Gezag van uw Hoog Mogende genomen uit de magt van de contradictie, en niet te min onderſtaat men, onder het oog van uw Hoog Mogende openlijk te defenderen dat de generale Compagnie tot den handel aan Esſequebo *niet gequalificeerd geweest is*, maar dat dit gedeelte van de Navigatie aan de Kamer Zeeland in 't particulier en *proprio jure* is behoorende.

„ Vertrouwende dan hier mede de gronden, waar op de Reſolutie van den 11 Augustus 1750 voornamentlijk is berustende, van de gemaakte tegenwerpinge genoegzaam te hebben gezuiverd, gaan de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen over tot de Justificatie van de andere Argumenten, bij hen bijzonderlijk uit den ſtand der zaken op Esſequebo genomen. Dewijl volgens de Conventie van den 11 Augustus 1670. (en indien dezelve bij de nieuwe Compagnie ſtand had gehouden) de Kamer Zeeland in Esſequebo zoodanigen Commandeur en verdere Officieren moest ſtellen als dezelve zoude goedvinden, hebben de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen niet in een transport van ongefundeerden ijver, maar op wel berade gronden en zekerheid, gevraagd, wie den Commandeur op Esſequebo ſtelt? Verwagtende daarop een cordaat en rond antwoord, maar in plaatſe van eenig poſitief antwoord te geven, beroepen zich he Zeeuwſche Hooſdparticipanten op de Reſolutien der Vergadering van Thienen van den 6 en 12 December 1719. egter daar bij voegende, dat ſederd eenige weinige jaren approbatie van de aanſtellinge zoude zijn verzocht en verdere uitſtappen, zoo men het gelieft te noemen, gedaan, ten einde alzoo de waarheid, was het doenlijk, onder een amas van onbepaalde verwijtingen te verbergen. Om dan deze envelopes weg te nemen, zoo word erkend dat, in het jaar 1719. door de Kamer Zeeland zijn gemaakt eenige ſchikkingen, ten opzichte van de Commandeurs alhier genoemd en waar van nader zal worden geſproken, maar 't gene de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen reeds bij hun vorige Miſ-

ſive

ſive genoodzaakt wierden aan te merken, in het voordragen der zaken, renverſeert men continueelijk het Sijstema; te weten, niet de Kamer Zeeland, niet eenige andere Kameren in 't bijzonder, maar de gemeene Compagnie of wel de Vergadering van Thienen en de Gecommitteerde Leden in deszelfs name, hebben altoos, ſederd de erectie van de nieuwe Compagnie, over de aanſtelling van den Commandeur gedisponeerd, zoo als de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, nu bij ordre en uit de ſucceſsive aanſtellingen zullen betoogen. Wanneer het Opperhoofd Hendrik Bol was overleden, en in deszelfs plaats bij proviſie aangeſteld den Perſoon van Hendrik Hars, heeft de Vergadering van Thienen bij Reſolutie in dato 4 Julij 1676 verklaard, zich de gemelde proviſionele aanſtelling, alzoo voor eerst wel te laten gevallen, doch is bij nadere Reſolutie in dato 25 Julij 1678 mede door de Vergadering van Thienen beſloten, 't doenmaals tegenwoordig Opperhoofd van Eſsequebo niet verder in die functie te continueren, en voorts *met eenpaarigheit van Stemmen*, daar toe aangeſteld den Perſoon van Mr. Abraham Beekman.

„ Op den bovengemelden voet is door de Gecommitteerden uit de Præſidiale Kamer Amſteldam, benevens de Gecommitteerden uit de Kameren in 't Noorder Kwartier en Stad en Lande, doch insgelijks niet anders dan in den naam van de Generale Compagnie, tot Commandeur op de Rivier Boumerona, proviſionelijk *aangeſteld* de Perſoon van Jakob Pieters de Jong, als blijkt uit de Reſolutie van de Vergadering van Thienen in dato 5 April 1686, reeds hier voren geinſereerd; en verre dat de Kamer Zeeland zich daar over zoude hebben bezwaard, zoo declareren de Gecommitteerde Bewindhebberen van de gemelde Kamer, dat de voornoemde Jakob Pieters de Jong, door hun met eenige Trains en Vivres was voorzien geworden, en alzoo deszelfs transport gefaciliteerd.

„ Vervolgens is, op den 30 October 1690, wederom in de Vergadering van Thienen, te Middelburg bij een gekomen, en de Kamer Zeeland preſiderende, gereſolveerd, den opgemelden Commandeur Abraham Beekman te licentieren, en den zelven voor zijne gedane dienſten te bedanken, en is bij ordre in dezelve *Vergadering van Thienen* op den 2 No-

November 1690, tot Commandeur alaar weder aangeſteld den Perſoon van Samuel Berkman. Gelijk dan, wanneer de laatſtgenoemde Samuel Beekman eenige tijd daar na was afliivig geworden, en in deszelfs plaatſe tot proviſionelen Commandeur in de Colonie benoemd Pieter van der Heiden Reesſen, het verzoek door dezen van der Heiden Reesſen gedaan, om in die qualiteit geconfirmeerd te worden, bij de Vergadering van Thienen niet alleen eerst is gehouden in advies, maar dezelve mede door de genoemde Vergadering eerst proviſionelijk zijnde aangeſteld, is de Præſidiale Kamer Amſteldam verzocht, hier over een poinct van deliberatie in de beſchrijving van de eerſte Vergadering van Thienen te maken, om over het voorſz. Commandeurſchap van Eſſequebo poſitive gedisponeerd en gereſolveerd te worden. En zulks wezende geſchied is, op den 4 October 1710, bij de Vergadering van Thienen beſloten, den meergenoemden Pieter van der Heiden Reesſen abſolut in dat emploöi te continueren.

„ Het is dan geene methode, ſederd weinige jaren in acht genomen, dat de Vergadering van Thienen den Commandeur op Eſſequebo aanſtelt, maar het zijn de maximes, te gelijk met deze tegenwoordige Compagnie zelve geëſtabilieerd.

„ En wat nu aangaat de gevallen van het jaar 1719, zoo is het de waarheit dat de Kamer Zeeland op den 6 December 1719, door hare Gecommitteerden in de Vergadering van Thienen heeft doen communiceren dat zij genoodzaakt waren geweest den Commandeur van der Heiden Reesſen, om zijne kwade conduites en gedrag uit den dienst van de Compagnie te moeten dimitteren; doch het is te gelijk waar, dat de gemelde dimisſie na voorgaande deliberatien wel is geapprobeerd, maar dat Bewindhebberen van de gezegde Kamer teffens zijn verzocht, dat, diergelijke gevallen weder voorkomende, daar af als dan of aan de Vergadering van Thienen of aan de Reſpective Kameren, bij inſchrijvinge, alvorens Advies en Communicatie mogt worden gegeven, ten einde derzelver *concurrentie* en *goedkeuring* daar omtrent te kunnen hebben; blijkende bij het Extract uit de Notulen van de meergemelde Vergadering. Voorts is het mede de waarheit, dat in Notulen van dezelve Vergadering onder den datum van

12 December 1719 word gelezen, dat door de Heeren Bewindhebberen van de Kamer Zeeland tot Commandeur in de Colonie van Esſequebo, in plaatſe van den evengenoemden Pieter van der Heiden Reesſen, is aangeſteld de Perſoon van Lourens de Heere, maar dezelve Notul door de Zeeuwſche Hoofdparticipanten, nevens hunne Reſcriptie geannexeerd, doet wederom zien, hoe immediatelijk op deze zoogenaamde aanſtellinge volgt, „ zoo is na deliberatie goed gevonden „ en verſtaan, de voorſchreve gedane aanſtellinge te appro„ beren, en den gemelden Lourens de Heere mitsdien als „ Commandeur op Esſequebo te confirmeren, zullende de ge„ wone Commisſie voor denzelven aan de Heeren Gecommit„ teerden van de Kamer Zeeland worden mede gegeven

„ En wanneer dan uit dit geval eenige regel opgemaakt zoude kunnen worden, zoude ten minſten dit buiten tegenſpraak behooren te zijn, dat de Approbatie niet ſederd eenige weinige jaren aan de Kamer Zeeland is opgedrongen, maar dat dezelve direct in het eenige voorbeeld, waar uit de Zeeuwſche Hoofdparticipanten het Recht tot benoeming van den Commandeur voor hunne Kamer willen vindiceren, te zien is en gevonden word, ja verre dat dit geval eenig ſouſtien aan de begrippen der Zeeuwſche Hoofdparticipanten zoude kunnen toebrengen, worden dezelve ook daar in direct gerenverſeerd. Want ſubſisteerde de Conventie van 11 Augustus 1670, zoo moest de Kamer Zeeland uit haar eigen Chef een Commandeur verkiezen, en aan den zelven geven zijne Commisſie; maar de Vergadering van Thienen dezen Commandeur confirmerende, niet, als uit eene Condeſcendence van de Kamer Zeeland, maar *jure* en *auctoritate*, en gevende aan denzelven de Commisſie uit krachte van welke hij alleenlijk fungeert, zoo ſubſisteert de gedagte Conventie niet.

„ Edoch, gelijk de voorgegane en hier boven gerecenſeerde aanſtellinge der Commandeurs klaarlijk doen zien, dat bij de Kamer Zeeland in dit ſingulier geval op een ſinguliere wijze is gehandeld, en dat alleen de Condeſcendence der andere Kameren heeft willen voor bij zien de uſurpatie van termen en bewoordingen niet genoeg naar het wezen der zaken geapproprieerd, zoo zullen de opgevolgde gevallen nog klaarder aantoonen, dat

dat in het meergemelde antwoord, dat beminnelijke Caracter, 't gene de Hoofdparticipanten zich mogen eigenen, voor een gering of imaginair interest heeft moeten succumberen; want de opgemelde Commandeur Lourens de Heere wezende verstorven, is door de *Kamer Zeeland zelve* in het jaar 1729, het elfde poinct van beschrijving ingericht in dezer voegen, „ door het overlijden van den Commandeur Lourens de Hee„ re, deszelfs plaatse zijnde vacant, zoo worden de *Respecti„ ve Kameren* verzocht, de Heeren hare Gedeputeerden te „ authoriseren, om die plaats met een bekwaam Persoon te „ helpen vervullen." Vervolgens het gemelde elfde poinct op den 21 October 1729, in de Vergadering van Thienen te Middelburg, door den Zeeuwschen President zijnde voorgedragen, is bij die Vergadering na voorgaande deliberatien goedgevonden en verstaan, Hermanus Gelskerken daar toe aan te stellen, en denzelven te recommanderen alle zijne devoiren aan te wenden, om de voorsz. Colonie in een bloeienden staat te brengen, en de Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland, wier geheugen gelukkig genoeg is om de aanstelling van een Commandeur in het jaar 1719. zich te kunnen erinneren, zullen bij herdenking ook de memorie van het gedragen Consent tot de nu laatstgemelde Poincten van beschrijvinge, en de daar op gevolgde aanstelling, wel gelieven te revoceren; doch zoo het geheugen op dit stuk mogte bedriegen, het onderwerp waar over gehandeld word en het gezonde raisonnement, dat zich in alle deliberatien de presente constitutie van zaken moet erinneren, gedogen niet, dat de gedagten verwijderd zouden kunnen blijven van de aanstelling des laatsten Commandeurs, en door wien dezelve is geschied, maar daar op het oog slaande, zal men bevinden, dat de voornoemde Hermanus Gelskerken, zijne demissie hebbende gesolliciteerd, in het jaar 1743. wederom bij het 11. poinct van beschrijving, *de respective Kameren* zijn verzocht geworden, de Heeren hare Gecommitteerden te volmagtigen, om te helpen deliebereren en resolveren op de voornoemde verzochte demissie, en, in cas dezelve mogte worden geaccordeerd, een bekwaam persoon in deszelfs plaats *te eligeren*; en dit elfde poinct van beschrijvinge op den 13 April 1743. in de Vergadering van Thienen voorgedragen zijnde,

de, is nogmaals bij dezelve Vergadering goedgevonden, tot Commandeur in Rio Esſequebo aan te ſtellen Lourens Storm van s'Gravenzande, en in deszelfs plaats tot Sekretaris aldaar Adriaan Spoors. Herhalende dan de vraage, wie den Commandeur op Esſequebo ſtelt? verhopen de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, dat de Zeeuwſche Hoofdparticipanten nu wel rondelijk zullen willen antwoorden, of immers dat zij Repreſentanten en verdere Bewindhebberen ten genoegen van uw Hoog Mogende zullen hebben bewaarheit het antwoord, 't gene de zaak zelve aan hun hadde gedicteerd: *de Generale Compagnie.* Van minder belang zijn de Artikelen, dewelke nu verder volgen, en zoo weinig opererende tot deciſie van het poinct waar omtrent uw Hoog Mogende worden lastig gevallen, dat de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen zich omtrent dezelve zeer kort zullen konnen bepalen.

„ Dat de Bewindhebberen van de Kamer Zeeland, door Inſtructie en Animering van de Hoofdparticipanten zich bij continuatie diligent toonen, op alles wat de Kamer Zeeland en de Ingezetenen van de gemelde Provintie eenigzins zoude mogen interesſeren, zal door de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen altoos met de uiterſte aangenaamheit worden gezien en beantwoord, ſchoon de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen niet kan worden ontdekt, dat in het jaar 1723. eenige verſchikkinge in de orders op het houden van de Boeken zoude zijn gemaakt, dan die met het gemeene nut van de Compagnie en het bijzonder belang van de Kameren reſpectivelijk is overeen komende.

„ Het ganſche nieuwe Arrangement, voor zoo veel Esſequebo aangaat, beſtaat eenvoudig hier inne „ dat Negros „ op Esſequebo jaarlijkſch vereffend zullen moeten worden, „ met de Lijst van daar komende, en dat de differentie ge„ bragt zal moeten worden op een rekening van *Vruchten en* „ *Lasten van Esſequebo*, welke rekening van Vruchten en „ Lasten jaarlijkſch aan *Winst* en *Verlies* zal worden ge„ ſloten.

„ Een waarneming, die de geringſte Handelaar in een ordentelijke directie nooit nagelaten zoude willen hebben, en

waar

waar over niemant zich kan bezwaren, als die ſchroomt en huiverig is den waren ſtaat en den te rug gang zijner zaken te zien; de Reglementen van de jaren 1675 en 1676. en ſpecialijk het tweede Artikel van het laatstgemelde door de Hoofdparticipanten nevens hunne reſcriptie gevoegd, betreffen ten principale het opbrengen der posten, zoo als dezelve van de Oude Compagnie wierden overgenomen, en de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen voelen zich ſenſibel getoucheerd, dat men, actuelijk in handen hebbende de opgemelde Reglementen en uit dezelve argumenterende, vrijmoedig durft zeggen, dat ten jare 1723. eerst begonnen zoude zijn met de Colonie Eſſequebo als een effect van de Generale Compagnie te conſidereren. Uw Hoog Mogende gelieven alleen te regarderen het tiende Artikel uit het gedagte Reglement, zoo als het zelve in de Notulen van de Vergaderiug van Thienen, onder den datum van 15 April 1676. is geinſereerd geworden, en zullen het zelve bevinden te luiden in dezer voegen; „ Ende op dat de Boekhouders, eerst in „ dienst van de Compagnie gekomen wezende, mogen we„ ten wat Plaatſen 'er zijn daar de Compagnie Bedienden „ heeft, door dewelke de Negotie aldaar te Lande gedreven „ en verantwoord word, zoo dient tot onderrichtinge, dat „ zij ten opzichte van de uitwerkinge van 't gunt voorſchré„ ven is, geen Plaatſen hebben te conſidereren, als alleenlijk „ vier op de ganſche Kust van Africa, namelijk Arguin, Cabo „ Verde, Guinea en Angola, en in Westindien twee, te we„ ten Eſſequebo en de Curaçaoſche Eilanden". Hier vertoont zich directelijk ESSEQUEBO, niet als een *privative* eigendom van de Kamer Zeeland, maar gelijk het zelve in deze tegenwoordige Compagnie altoos is geconſidereerd, als *egalijk* nevens Curaçao tot de *gemeene* Bezittinge van de Generale Compagnie behorende.

„ En wat in de laatſte plaatſe betreft de mede directie der andere Kameren, in zaken de Colonie Eſſequebo aangaande, en het mede dragen in de lasten van dezelve Colonie, van dit alles hebben de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen alleen geſproken in die betrekking, dat zulks direct inloopt tegens de begrippen dewelke zich de Hoofdparticipanten ter

Kamer Zeeland formeren. Want moeten de verdere Leden van de Compagnie tot de deliberatie over het nut van de Colonie Esſequebo, en wel of het aanhouden of afzetten van de geheele Colonie, concurreren, zoo moet dezelve noodzakelijk voor een gemeen effect van de Generale Compagnie worden gehouden; maar was de Colonie Esſequebo, ingevolge de zoo veelmaal gementioneerde Conventie aan de Kamer Zeeland in 't particulier overgegeven, en niet onder de eige Bezittingen van de Generale Comagnie begrepen, de Kamer Zeeland moest alleen hebben gehad de *Directie*, en de Kamer Zeeland moest alleen dragen de *Lasten*.

„ Dit laatſte, en dat de kosten thuis moeten komen bij den genen, die de voordeelen geniet, hebben zelf de regelen van het Recht uitdrukkelijk willen opgeven te zijn *volgens de natuur*.

„ En gelijk hier uit op het gepasſeerde een allezins wettig beſluit gemaakt word, zoo kunnen de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen ook voor het toekomende tot geene andere gronden overgaan.

„ Daar reſteert dan niets, dan alleenlijk dat de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen met verſchuldigd reſpect aan uw Hoog Mogende rememoreren het voorſtel door hen Repreſentanten en verdere Bewindhebberen bij hun vorig ſchrijven, edoch onder het goedvinden van uw Hoog Mogende en van de Bondgenoten reſpectivelijk gedaan. Wil de Kamer Zeeland zich als nog de Rivier Esſequebo en de daar aangelegene Volkplanting eigenen, en behaagt zulks aan uw Hoog Mog. en aan de geſamentlijke Bondgenoten, alle de voordeelen die de gezegde Colonie, naar de flatterende gedagten van de Hoofdparticipanten bij andere directie dan de tegenwoordige zal kunnen of mogen geven, moeten komen en blijven ten bate van de Kamer van Zeeland in 't particulier, mits dat dezelve in 't particulier ook die Colonie verzorgt, en de Generale Compagnie indemnere van de lasten.

„ Op dien voet hebben de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen cordatelijk geoffereerd, voor zoo veel hun aangaat, de Colonie Esſequebo aan de Kamer Zeeland in 't particulier te willen overlaten, en de ingewikkelde verwerping van deze Pro-

Propoſitie, moet nu ſtrekken tot een zekere toetſe, waar aan den aart en de ſourcen der gemoveerde klachten zijn te onderkennen; want had de Kamer van Zeeland een waar en reëel belang in de privative Bezitting van Eſſequebo? Die Bezittinge is aangeboden onder geene andere Voorwaarden, dan door de reden en de natuur zelve worden gevorderd, maar het bijzonder interest van eenige weinige particulieren, dewelke directelijk, in præjudicie van de Colonie, de Vaart en Handel op dezelve voor hun alleen verlangen, en die de vrijheit en extenſie van de Trafiek en Navigatie derwaart ongaarn zien, masqueert en dekt zich met geleende namen, beoogende in het embrouilleren der zaken een aangenaam voordeel, waarom dan de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen zich genoodzaakt vinden, tot ſlot van deze hunne ootmoedige Conſideratien op het ernſtigſte te verzoeken, dat van wegens uw Hoog Mogende bij de eerſte gelegenheit aan den Commandeur op Eſſequebo mag worden aangeſchreven en gelast om alle de Schepen, varende volgens de Reglementen van de Generale Westindiſche Compagnie op Eſſequebo en annexe Rivieren te admitteren, zoo om te loſſen als te laden, en aan geene Reſolutien, ſtrijdende tegens deze uwer Hoog Mogende beveten, te defereren.

„ Waar mede verhopende ook aan de bovengemelde nadere ordres van uw Hoog Mogende voldaan te hebben enz.

(Was getekend)

THOMAS HOPE.
P. VAN DEN BROECK.

Amſteldam den 31
Augustus 1751.

Kort voor dat deze bovenſtaande aanmerkingen ter algemeene Staatsvergadering waren overgeleverd, hadden de Bewindhebbers der Westindiſche Maatſchappij ter Kamer Zeeland, de Algemeene Staaten ook weder een Vertoog ter hand doen komen, waarin zij op de gronden, door de Hoofdparticipanten, te vooren gelegd, hun uitſluitend recht tot de vaart op

ESSEQUEBO zogten te verdedigen. Doch alzo, in dit Vertoog, de voorige redenen alleenlijk wat breder voorgeſteld en nader aangedrongen worden, zonder dat 'er de redenen, in het jongst berigt der voorzittende Kamer *Amſteldam* bijgebragt, wederlegd werden, zullen wij den Lezer daarmede niet vermoeijen. Men zou reden gehad hebben te vermoeden, dat alle deeze BERIGTEN en TEGEN BERIGTEN de Staaten en zijne Hoogheid zouden in ſtaat geſteld hebben, om over het geſchil eene volkomene uitſpraak te doen, en dit zou ook waarſchijnlijk gebeurd zijn, hadde niet de dood van Prins WILLEM DEN IV en eenige andere bijkomende omſtandigheden dit verhinderd, en het verſchil onafgedaan gelaaten.

Zie DE LAAT, *Jaarlijks verhaal van de Weſtindiſche Comp.* LA RUE, *Staatkundig Zeeland. Hedendaagſche Hiſt.* I Deel. *Vaderl. Hiſt.* XX Deel. Nederlandſche Jaarboeken van het Jaar 1750 en 1751.

ESSELYKERWOUDE en Heer JACOBSWOUDE, doch, bij den eerstgenoemden naam alleen meest bekend, eene Ambagts-Heerlijkheid in *Rhijnland*, ten Noorden van den *Rhijn*. Met het Noordergedeelte grenst het aan *Alkemade*, de *Braazemermeer* en *Rijnzaterwoude*; ten Oosten aan *Langeraar* en *Oudshoorn*; ten Zuiden aan *Gnephoek* en *Koudekerk*; ten Westen aan *Hogemade* en *Leiderdorp*.

Er zijn 'er die meenen, dat dit Ambacht, reeds in het Jaar 1001, bekend is geweest, onder den naam van *Asclekerwald*; doch anderen houden dit voor eene Kerk in *Kennemerland*. Men wil zelfs, dat dit Heerlijk goed, merklijk vroeger, onder den naam van *Woude*, bekend en bezeeten is geweest bij de Heeren VAN DEN WOUDE, kort na het Jaar 923. Doch van de oude Heeren VAN DEN WOUDE, kan met weinig zekerheid geſproken worden, vóór het Jaar 1280, wanneer men wil, dat de elfde van dien naam leefde. Een andere Heer JACOB, zou, volgens *Goudhoeven*, in vergoeding van zijne ſchade en verlies in de Oorlogen, ten dienſte der

der Graaven gevoerd, door FILIPS VAN BOURGONDIEN, in het Jaar 1427, begiftigd zijn met het Hooge Regtsgebied over *Woude*. Doorgaans zoekt men den naamsoorsprong dezer Heerlijkheid, in de oude gesteltenis dezer Landstreeke, als zijnde met zwaare Bosschen en *Wouden* bezet geweest. Naderhand ontving zij den naam van JACOBSWOUDE, naar de Heeren, die doorgaans den naam van JACOB voerden. Duister is het, hoe of wanneer de gesteltenis zodanig veranderd is; als mede, wanneer de zwaare Bosschen aldaar verdweenen zijn. Dit is zeker dat ze niet alleen verdweenen, maar ook zeer uitgestrekte plassen, en wel tot 960 Morgen, zijn droog gemaakt: draagende die Droogmaakerij den naam van de *Vier-Ambachts-Polders*, om dat dezelve gaat, over een gedeelte der Ambagten van *Eijsselijkerwoude*, *Langeraar*, *Oudshoorn*, en *Rhijnzaterwoude*. Het bestuur van het minder Heemraadschap, over dezen Polder, is gesteld aan de drie eerstgenoemde Ambagten; derzelver Schouten bekleeden beurtelings het ampt van Dijkgraaf: te weten, de Schout van *Esselijkerwoude* de eerste vijf Jaaren; die van *Langeraar* en van *Oudshoorn* ieder de volgende drie Jaaren. Die op hunne beurt geene Dijkgraaven zijn, hebben den rang van Heemraden, nevens nog vier andere Persoonen, twee van welke worden aangesteld door den Heer van *Esselijkerwoude*, één door den Heer van *Voshol*, en één door den Heer van *Oudshoorn*. De Secretaris van het Ambagt, welks Schout Dijkgraaf is, neemt ook het ampt van Secretaris van den Polder waar.

Deze Heerlijkheid of Ambagt bevat onder zig verscheiden Buurten: als *Wouwbrugge*, 't welk thans de Hoofdbuurt of het Dorp is; *Jacobswoude*, *Afwegen*, de hoek van *Roelof Aartgensveen*, een gedeelte van de *Rijpwetering*, en een gedeelte van de *Oud-Aa* en de *Benthuizen*. In alle deeze Buurten te zamen, zijn, in den Jaare 1732, aangeschreven, 275 Huizen en één Korenmolen; en de Landerijen begroot op 2199 Morgen, 409 Roeden. De Parochie Kerk aldaar is op den naam van *St. Jacob* ingewijd. JAN DE BAKKER, de eerste *Hollandsche* Martelaar, was Pastoor van *Jacobswoude*. Tegenwoordig behoort deze Heerlijkheid aan den huize van WASSENAAR.

ESSENBURG, een Heerenhuis, onder het gebied van *Harderwijk*.

ESSENIUS, (ANDREAS) geboren te *Bommel*, in de maand Februarij 1608. De beginzels van de *Grieksche* en *Latijnsche* Taalen aldaar geleerd hebbende, zonden hem zijne Ouders naar *Utrecht*, onder opzigt van den Rector ÆMILIUS. Vervolgens tot de Hooge Schoole bevorderd zijnde, en het onderwijs genoten hebbende van A. SENGUERDIS, van de beide SCHOTANUSSEN en van G. VOETIUS, werd hij, in het Jaar 1629, onder het getal der Proponenten aangenomen, en in 1640, met PAULUS VOET, tot Doctor in de Philosophie gepromoveerd. In het volgende Jaar werd hij Predikant te *Nederlangenbroek*, en, in 1645, Doctor in de Godgeleerdheid. In den Jaare 1651 tot Predikant, te *Utrecht*, en kort daar na tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aldaar beroepen zijnde, bekleedde hij dit Ampt tot aan zijnen dood, die voorviel den 18 Maij 1677. Hij had ter Vrouwe gehad LUCIA SPRUYT. Van hem zijn nog verscheiden werken in wezen.

Beschrijving van Bommel, bl 137.

ESSEX, (ROBBERT EVREUX, *Graaf van*) Zoon van WOUTER EVREUX, een van de aanzienlijkste mannen van *Engeland*, ten tijde van Koninginne ELIZABETH, wiens aanzien ten Hove ten hoogsten top gestreegen was, door de genegenheid, welke de Koningin eerst bezat voor zijnen Stiefvader, den Graave VAN LEICESTER, en naderhand voor hem zelven. Zijne neiging was geheel en al voor den Oorlog, en wel zo sterk, dat zijne drift daarvoor ontembaar was; waarvan hij openlijke blijken gaf, in het geval met DON ANTONIO, Koning van *Portugal*. ESSEX bericht ontvangen hebbende, dat deeze voorneemens was, met een Vloot naar *Engeland* over te steeken, zogt hij, tegen het verbod der Koninginne, met een enkel Schip, de *Portugeesche* Vloot op, en onderhaalde derzelve bij Kaap *Finisterre*. Toen men nu aan het Eiland *Barlinga* eene landing wilde doen, sprong hij

ROBBERT EVREUX,
Graaf van Esfex.

hij, voor dat de Overſte SAMSON de troepen in order geſchaard had, met den degen in de vuist, tot den gordel in 't water, en ging dus op den vijand los. Geduurende het beleg van *Lisbon*, daagde hij een *Spaanſchen* Generaal uit tot een tweegevegt; doch ontving geen antwoord op zijnen brief. Te *London* wedergekoomen, drong hij, zo door zijne voortreffelijke geſtalte, als ſchitterende gaven, dieper in de gunst van ELIZABETH, dan LEICESTER ooit te vooren genooten had. Als de Koningin, in het Jaar 1591, HENDRIK DEN IV, Koning van *Frankrijk*, eene aanzienlijke hulp, tegen de *Ligisten*, zond, benoemde zij den Graaf van ESSEX tot Generaal, die daar gelukkig landde, doch, tot zijn groot verdriet, moest zien, dat de toebereidzelen, tot het bepaalde beleg van *Rouaan*, bij de *Franſchen* verwaarloosd werden. ROBBERT reisde, met groot gevaar, tot den Koning, en trotzeerde, met eenige troepen, de bezetting van *Rouaan*, waarbij zijn broeder het leeven liet. Hij keerde daarop naar *London* om zijn Leger te verſterken, en daar na het beleg voorttezetten. Met groote kloekmoedigheid hielp hij de plaats aantasten; doch ziende dat de *Franſchen* zijnen raad niet wilden volgen, gaf hij het bevel over de *Engelſchen* aan den Ridder WILLIAMS, en keerde naar *Engeland* te rug. Van tijd tot tijd werd hij tot aanzienlijker posten verheeven. In het Jaar 1596, zond hem de Koningin, om de Stad *Calais*, die door de *Spaanſchen* belegerd was, te ontzetten; maar hij kwam te laat. ELIZABETH, in dat zelfde Jaar, bericht ontvangen hebbende, dat Koning FILIPS zig ter Zee ſterk toerustte, en niet zonder reden bedugt zijnde, dat hij het op haare Staaten gemunt had, beſloot zij hem in de voorbaat te zijn, en eene aanzienlijke Vloot naar *Spanje* te zenden. In de maand Maart, zond de Koningin den Ridder FRANCOIS VERE naar *den Haag*, om aan de Staaten te verzoeken, vierentwintig Oorlogſchepen bij de haare te voegen. Schoon men de kosten daartoe, op meer dan vijf Tonnen Gouds voor den tijd van vijf maanden, berekende, werd, echter, daar in, door de Algemeene Staaten, gereedlijk bewilligd. Ook waren de Schepen ſpoedig gereed, en liepen, den zestienden van de maand April, uit

Texel in Zee, onder het bevel van JOHAN VAN DUIVENVOORDE, Heer van *Warmond*. De vereenigde Vloot, thans driehonderd zestig Schepen ſterk, ging den 13 Julij onder zeil. KAREL HOWARD voerde daarover het Opperbevel; doch de Landmagt ſtond onder den Graaf VAN ESSEX. De gezamentlijke Vloot had last, om alleen *Spanjaards*, en zulken, die de *Spanjaards*, met krijgs- of mondbehoeften ſtijfden, te beſchadigen. De Vloot, de *Spaanſche* en *Franſche* Kusten, om niet ontdekt te worden, mijdende, zeilde, door de ruime Zee, regelrecht op *Kadix* aan, alwaar toen een aanzienlijke magt in de Haven lag, gedeeltelijk ten Oorlog toegerust. De vereenigde vloot had deeze Schepen en de Stad niet in het gezigt, of ESSEX dreef, dat men 'er op moest invallen. De Heer van WARMOND, niet min dapper dan ESSEX, gaf daar toe zijne ſtem. Maar HOWARD, die uitdrukkelijken last van de Koningin had, de Schepen in geen gevaar te ſtellen van den wind, die toen juist heviger was opgeſtoken, drong door, dat de ſlag, tot 's anderen daags, moest worden uitgeſteld. Op den eerſten van de maand Julij, tastten de *Engelſche* en *Nederlandſche* Schepen de *Spaanſchen* aan, die gedeeltelijk daar gebleeven waren, en jaagden dezelve wel haast op ſtrant. Na 't overmeesteren of verjaagen van de *Spaanſche* Vloot, deedt ESSEX 't Krijgsvolk, op den Uithoek, 't *Puntal* genaamd, aan Land treeden; waarna het *Hollandsch* Bootsvolk het Kasteel, 't welk aan den Zeekant lag, geweldigerhand veroverde; door den mannelijken bijſtand der *Nederlanders*, onder bevel van Graave LODEWYK VAN NASSAU, werd *Kadix* vervolgens ingenomen. De Graaf van ESSEX ſloeg voor, de Stad in bezetting te houden; doch HOWARD hier toe geenen last hebbende, verſchoonde zig, met het gebrek, dat op de Vloot te dugten was, niettegenſtaande de Heer van WARMOND aannam, de *Engelſche* Vloot, eene maand lang, uit zijne Schepen te ſpijzigen. Na de plondering, ſtak men de Stad en eenige omliggende Dorpen in brand, en verliet daarop de Kust van *Spanje*; in de maand Augustus, kwam de Vloot in *Engeland* weder binnen. Zeer zeker is het, indien het gevoelen van ESSEX en WARMOND gevolgd ware, dat de *Spaanſchen*, bij

bij dezen aanflag, veel meer nadeel zouden geleeden hebben: ſchoon het ook mooglijk is, de Graaf van ESSEX, door zijne al te groote drift, de zaak zou bedorven hebben. Hoewel de Koningin, bij zijne terugkomst, hem alle de achting betoonde, die haar mooglijk was, weigerde zij hem, echter, het Gouvernement van den *Briel*, om reden dat zij het aan den Ridder FRANCOIS VERE beloofd had; ook gelukte het hem niet, BODLEY tot Secretaris van Staat verheven te zien; met welk ampt, ELIZABETH, tegen zijnen zin, den Ridder CECIL begiftigde.

Niettegenſtaande hem deze en meer andere zaaken misluk-ten, verflaauwde, echter, de Graaf niet in zijne poogingen, om zijnen Oorlogzugtigen aart te voldoen. In het volgende Jaar, wist hij de Koningin te beweegen, om zestien zwaare Oorlogſchepen onder zijn bevel te ſtellen: de Algemeene Staaten, om *Spanje* alle mooglijke afbreuk te doen, voegden bij dezelve tien Schepen, onder bevel van denzelfden Admiraal. Het oogmerk was, met deeze vereenigde Vloot, die der *Spaanſche*, onder DON MARTIN DE PADILLA, te *Ferol* liggende, te vernielen, voorts de *Indiſche* Vloot te onderſcheppen, en daarenboven *Terſera*, een der *Vlaamſche* Eilanden, inteneemen. Op den 20 van de maand Julij des Jaars 1597, gingen de beide Vlooten, van *Pleimouth*, onder zeil; nevens de kleindere vaartuigen, waren zij bijna honderd Schepen ſterk. Maar een geweldige ſtorm verſtrooide dezelve. ESSEX, ſchoon zijn Schip zwaar beſchadigd was, wilde de reize voortzetten; doch de aanhoudende ſtorm noodzaakte hem te rug te keeren: nog vóór het einde van de maand kwam hij weder in *Engeland*. Vervolgens ondernam hij een tweeden togt, om de *Indiſche* Vloot te onderſcheppen; door zwaare ſtormen wierdt hij andermaal genoodzaakt, zig te vergenoegen met het plonderen van eenige *Spaanſche* Eilanden: nog vóór den winter kwam hij te rug in *Engeland*, alwaar hij het verdriet had, te moeten zien, dat den Ridder RALEIGH zeer groote eere beweezen, en de Admiraal KAREL HOWARD, die alles behalven zijn vriend was, tot Graaf van NOTTINGHAM verklaard werd, door de Ko-

Koningin; die hem, als haaren gunſteling, echter niet vergat, maar tot Oppermarſchalk van *Engeland* verklaarde.

Nimmer toonde hij ſterker zugt voor den Oorlog, dan in het Jaar 1598. ELIZABETH werd, in dat Jaar, door den Opper-Theſaurier BURLEIGH bijna bewoogen, om den Vrede met *Spanje* te ſluiten. Toen ESSEX zig ten ſterkſten daar tegen verzette, beet de Schatbewaarder hem in 't oor, de woorden van den 55 Pſalm: *de mannen des bloeds komen niet ter helft hunner dagen.* Doch hij, zig daaraan niet ſtoorende, ondersteunde met al zijne magt, de Afgezanten der Staaten. Tot heil van den Staat en van de oogmerken van den Graave van ESSEX, overleed BURLEIGH; op zijn doodbedde bezwoor deeze de Koninginne, haar Rijk den Vrede te geeven: waarop ESSEX al zijn vermogen in het werk ſtelde, om een nieuw verdrag, tusſchen *Engeland* en de Staaten, tot ſtand te brengen; 't geen hem ook gelukte.

In het volgende Jaar, vond de Koningin geraaden, den Lord MONTYOI, met wien de Graaf van ESSEX, toen hij nog Ridder BLOUNT was, woorden had gehad, als Onderkoning naar *Ierland* te zenden. De Graaf had, om deezen post voor zig zelven, zeer ſterk aanzoek gedaan; zijne vrienden waren hem daarin getrouw behulpzaam geweest; doch zijne vijanden, om in zijn afzijn iets tegen hem te konnen vinden, hadden hem, uit alle hunne magt, gedwarsboomd. Met een uitgelezen Heir ſtak ESSEX over naar *Ierland*, toen verdeeld door binnelandſche onlusten. Terſtond na zijne komst, gaf hij het bevel over de Ruiterij, aan den Graave van SOUTHAMPTON. Dewijl hij veele dingen buiten zijnen last verrigt had, bedienden zig zijne vijanden daarvan, om hem by de Koningin in minachting te brengen. ESSEX, in *Ierland* tijding ontvangen hebbende, dat de Koningin aan de Algemeene Staaten verklaard had, den Vrede niet langer te kunnen ontbeeren, kwam hij, buiten last, te rug, en vertoonde zig, op het onverwagtst, met zijne vrienden, voor haar, en wierp zig voor haare voeten. ELIZABETH, anderzins zeer driftig van aart, hoorde hem met veel geduld, en tot overmaat van gunstbetooning, beval zij enkel, of

ſchoon

ſchoon zijne verdediging voor den geheimen Raad zeer ſlaauw geweest was, dat hij, ten huize van den Opperzegelbewaarder, tot nader bevel, zoude blijven. Na verloop van zes Maanden, gaf zij hem zijn eigen huis tot een gevangenis. Zeer zeker is het, indien de Graaf van ESSEX minder driftig van aart geweest was, ja zelfs nog, na dat het doodvonnis, als ſchuldig aan gekwetſte Majeſteit, over hem geveld was, de Koningin om genade had willen ſmeeken, of haar den ring zenden, dien zij hem voorheen vereerd had, zijn einde min ongelukkig zoude geweest zijn; doch dezelfde drift en fierheid behoudende, werd hij, den 25 Februarij van het Jaar 1601, in den ouderdom van 34 Jaaren, op het Binnenplein van de Toür, met drie ſlagen, onthoofd.

Zie *Leven van* ELIZABETH; LARREI, *Hiſtorie van Engeland*; *Vaderl. Hiſtorie*, VII en IX Deel.

ESSINK; eene Havezate, bij het Vlek *Rijſſen*, in de Provintie van *Overijſſel*, tuſſchen *Almelo* en *Wierden*.

EST; een Dorp in *Gelderland*, en wèl in de *Thielerwaard*, tuſſchen *Bommel* en *Geldermalzem*; met *Meteren* wordt het door één Predicant bediend. Bij dit Dorp ſtaat een oud Heerenhuis, het Huis te *Est* genaamd; voorheen is dit Huis, als ook het Geſlacht van EST, zeer vermaard geweest.

ESTAMPES, (*Jacob van*) gezegd de Marſchalk *van la Ferte-Imbaut*, en van *Mauni*; Heer van *Sallebris*; Ridder van 's Konings Order; Marſchalk van *Frankrijk*, was de Zoon van CLAUDIUS VAN ESTAMPES en van JOHANNA VAN HAUTEMER. Van zijne jeugd af aan, werd hij, ten dienſte des Konings, in den Wapenhandel opgetrokken, en gaf, bij verſcheidene gelegenheden, groote blijken van dapperheid. In het Jaar 1617, woonde hij de belegering van *Soiſſons* bij, en drie Jaaren daarna, die bij den brug van *Cé*. Hij volgde den Koning, op de reize naar *Bearn*, en diende, in alle de Oor-

logen, tegen de *Hugenoten*, tot na het beleg van *Rochelle*, in het Jaar 1628; in het volgende Jaar, was hij tegenwoordig in het beleg van *Privas*; in de Veldſlagen van *Veillane*, en den tocht van *Caſſel*, in 't Jaar 1629 en 1630; en 1635, bij dien bij *Avein*; de belegeringen van *Landrecie*, van *Maubeuge* en van *Capelle*, woonde hij insgelijks bij, in het Jaar 1637. In dat zelfde Jaar, in de maand van November, zond hem de Koning, in de plaats van CHARNACÉ, als Gezant aan de Algemeene Staaten, om het Jaarlijksch verdrag, wegens den Veldtogt te ſluiten; hetwelk tot ſtand gebragt werd, den 17 van de maand December. De Koning verbond zig daarbij, de Staaten, in het volgende Jaar, met twaalf honderd duizend guldens te zullen onderſteunen: waar tegen de Staaten zig verpligtten, een magtig Leger te Velde te brengen, om een aanſlag van gewigt te onderneemen; waarvan, echter, het geheim alleenlijk aan den Prinſe van *Oranje*, en aan éénen van 's Konings zijde, welken zijne Majeſteit daar toe benoemen zou, vertrouwd zou worden. Na deeze verrigtingen, keerde ESTAMPES te rug naar *Frankrijk*. In het Jaar 1639 zond hem de Koning naar *Engeland*, daar hij twee Jaaren bleef. Daarna was hij tegenwoordig bij de belegeringen van *Grevelingen*, *Bourbourg*, *Mardijk*, enz. In het Jaar 1646, tot Luitenant Generaal verheeven zijnde, woonde hij, in die hoedanigheid, bij de belegeringen van *Kortrijk*, *Mardijk*, *Veurne* en *Duinkerken*; en in 't Jaar 1649, den vermaarden overtogt over de *Schelde* en meer andere voorvallen, tot aan zijnen dood, die voorviel den 20 Maij, in 't Jaar 1668, in den ouderdom van 78 Jaaren. Om zijne bekwaamheid werd hij, zo wel in *Frankrijk* als in de *Nederlanden*, ten hoogſten betreurd.

THUANUS; WAGENAAR, *Vaderl. Hiſt.* XI Deel, bl. 265.

D'ESTAUBERG, ook wel *Eſtaubrugge*, of *Eſtambrugge*, dus genoemd naar een klein Stedeke, in *Henegouwen*; men meent dat hij behoord heeft tot de Ondertekenaars van het Verbond der Edelen.

Es-

ESTIUS, (*Guilelmus*) of anders WILLEM EST, geboóren te *Gornichem*. Deeze geleerde, die zig door zijne Schriften vermaard gemaakt heeft, begon zijne Studien onder GEORGIUS MARCOPEDIUS, te *Utrecht*. Naderhand werd hij Doctor in de Godgeleerdheid, en Profesfor te *Douaij*, als mede Regent van het Koninglijk Kweekfchool aldaar. Eer hij te *Douaij* tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid beroepen werd, had hij te *Leuven*, geduurende 10 Jaaren, het Hoogleeraarampt in de *Filofophie* bekleed, en was Regent van het Collegie van ADRIAAN DEN VI. Bij de Roomschgezinden word hij zeer geroemd, wegens zijne geleerdheid, wijsheid, zedigheid en zachtzinnigheid. Doch deeze roem is bij de Andersgezinden merkelijk gedaald, na dat hij in het licht gegeeven had, zijne *Hiftorie der Gorcumfche Martelaaren*, en wel inzonderheid, na dat hij met zijne goedkeuring had verëerd, een zeker boekske, ten Tijtel voerende: *De glorieufe en Triumphante Martelarij van* BALTHASAR GERARDS, Moordenaar van Prins WILLEM DEN I, gedrukt te *Douaij*, bij J. BOGAART, waarin die booswigt, met de uitfteekendfte Eeretijtels, als een andere EHUD, van God gezonden, ten beste van de *Roomfche* Kerke, geroemd word, als een Martelaar en *Confesfor*, van God gekroond. ESTIUS zelve, in zijne *Hiftorie van de Gorkomfche Martelaaren*, fchrijft aldus:

„ IJegelijken is bekent, de heerlijke vromigheid van BALT-
„ HAZAR GEERARD, *Bourgoignon*, deur deweloke hij den
„ ghemeijnen vijandt des Landts en der Religie veur fulcks
„ gedeclareert ende verdreuen, heeft cloecklijck om hals ghe-
„ bracht, ende met wonderlijcke patientie verdragen die fchro-
„ melijcke lichaamlijcke tormenten hem aengedaen. Waer in
„ hij feluen heeft vertoont ende gedragen in onfen tijden als
„ een anderen *Joannes Nicomedienfis*, dewelke om dat hij de
„ godlooſe Placaaten der Princen thegen de Christenen van de
„ openbaare plaatfen, daar fij gehanghen waren, afgetrokken
„ ende openbaarlijck gefcheurt hadden, allerhanden foorten van
„ tormenten hem uit die redenen aangedaan, heeft met alfulcke
„ vlijtigheid des aangefichts en des geestes verdragen, enz.
„ Deeze groote vromigheid BALTHAZAR GERRARD na-

„ vol-

„ volgende, heeft dat heerlijck ſtuk werks niet willen beſtaan,
„ ſonder eerst gewapend te zijn, metten ſchildt des gebedts
„ tot Gode. Want op den verjaardagh der Martelaaren van
„ Gorcum, in het twaalfſte Jaar naar hunne Paſſie, is hij bin-
„ nen Delft en Hollandt, daar hij om het ſtuck uitterechtten
„ gecomen was, heijmelijck inne gheghaan, in den Tempel,
„ en heeft aldaar oötmoedelijk gelijck ſommige Catholijke broe-
„ ders van Delft, die daar tegenwoordig waren, hebben ghe-
„ tuijght hem geſien te hebben, met bloote hoofden geboo-
„ ghene knieën, met gevouwen en opgeſteeken handen, Go-
„ de ghebeden, wel een uur of meer. Dan het afloopen van
„ de ſaeke leert wel, dat hij verhoord is geweest, te weten
„ vercregen te hebben de vromigheid, die hij daags daar
„ na op den thienden Julij, als hij den *Tijran* verſlagen
„ heeft, ende de vier volghende dagen heeft ghetoont
„ ſchier ongelooueliick, als hij deur uitgeleezen Tor-
„ menten, en deur der allerſchroomlijkſten doodt, zijn glo-
„ rieus Materie volend heeft, ſoo dat oock de vijanden
„ ſelfs verſchrickt waren. Waarom zullen wij dan ons niet
„ meughen laaten veur ſtaan, dat ſulcke heerlijcke ende tot
„ allen tijden prijsbaare victorie van Gode BALTHAZAR is
„ verleend geweest, deur de ghebeden en verdienſten van
„ onzen Martelaaren, op wiens verjaardagh hij ſijnen aan-
„ ſtaanden ſtrijt, Gode den Heere, met ſulcken vijrigheijt
„ des ghebedts hadde gerecommandeert".

Omdat dit boek weinig bekend is, dagt het ons niet ondienſtig, om van geene Partijſchap tegen andersdenkenden beſchuldigd te worden, dit bovenſtaande daar uit over te neemen.

Uit deze Historie blijkt verder, dat de Schrijver eenen Broeder gehad heeft, RUTGER EST genaamd, die zig mede op het verzamelen van ſtukken, tot deze Historie betrekkelijk, heeft toegelegd; dat hij, RUTGER, twee Jaaren, buiten *Utrecht*, in ballingſchap had moeten rondzwerven, en zelfs een der gevangene *Gorcomſche* Martelaars geweest was. Dat RUTGER, in groote armoede, het land doorkruizende, van den rooden loop aangetast, buiten ſtaat was geſteld, het werk zelve te volvoeren, en enkel, op zijn aanhoudend gebed, in zo verre herſteld werd, dat hij krachts genoeg bekwam,

om

om aan zijnen broeder WILLEM zijne gemaakte aantekeningen toetezenden. Naderhand, echter, wederom geheel hersteld, stierf hij, in het Jaar 1592, in het bijzijn van Pater JOANNES DECKERIUS, en hunner beiden jonger Broeder, ARNOLDUS EST, Pater van de Order der *Minderbroeders*. De Schrijver, WILLEM ESTIUS, die overleed in het Jaar 1613, te *Douaij*, meent in dit verhaal groote mirakelen te kunnen vinden.

Zie de *Hiſtorie* zelve, gedrukt te *Antwerpen*, bij J. MOERENTORFF, in 8vo 1604, bl. 338, 339, 340.

ESTRADES, (*Godfried, Graaf van*) Marſchalk van *Frankrijk*, Ridder van de Koninglijke Order; Onderkoning van *America*; Gouverneur der Steden en Citadellen van *Duinkerken*, *Maaſtricht*, het Hertogdom *Limburg* en onderhoorige plaatzen. In 't eerst was hij, bij den eenigen Broeder van Koning LODEWYK DEN XIV, als deeze nog Hertog van *Chartres* was, Opperhofmeester, en werd naderhand, om zijne uitmuntende bekwaamheden, als Ambasſadeur in *Engeland* en *Holland* gebruikt, en in de Jaaren 1667 en 1668, als Miniſter Plenipotentiaris, op de Vredehandelingen te *Breda* en te *Nijmeegen*. Hij overleed te *Parijs*, den 26 Februarij 1686. Zijne verhandelingen, als Ambasſadeur bij den Staat, van den Jaare 1663 tot 1668, zijn te *Bruſſel*, in 't Jaar 1707, zijne *Brieven* en *Memorien*, in 5 deelen in 't *Fransch* gedrukt, en zijne verrigtingen, bij het ſluiten van den *Nijmeegſchen* Vrede, naderhand in 3 deelen uitgekoomen. In het Jaar 1755, werd van het eerst genoemde werk, het eerſte deel der Nederduitſche Vertaaling uitgegeeven, en vervolgd tot 9 deelen; welke ongemeen veel licht verſpreiden over de Geſchiedenisſen van dien tijd.

Met het begin van het Jaar 1638, kwam de Graaf D'ESTRADES, uit *Engeland* in *'s Hage*, om de zaaken van het *Fransche* Hof waarteneemen. Zijn eerſte werk was, het Verbond met den Staat, voor den Veldtogt van dat Jaar, door den Marſchalk D'ESTAMPES met den Staat beraamd, werk-

ſtellig te maaken. Uit de meeſte geſchriften van dien tijd, zou men moeten opmaaken, dat FREDRIK HENDRIK, Prins van *Oranje*, voorneemens geweest was, het beleg voor *Hulst* te ſlaan, Doch D'ESTRADES maakt gewag van een geſprek, tuſſchen hem en den Prins, waaruit hij opmaakte, dat FREDRIK HENDRIK eigenlijk het oog had op *Antwerpen*; dat de Prins aan D'ESTRADES zijn ongenoegen toonde over de Kooplieden van *Amſteldam*, een van welke, MARCELIS genaamd, drie honderd duizend ponden buskruid gekogt en derwaards gezonden had; dat MARCELIS, aan de Wethouderſchap dier Stad, verklaard had, dit gedaan te hebben, in de hoedanigheid van Agent des Konings van *Denemarken*; dat de Prins niet alleen onvergenoegd was op *Amſteldam*, maar ook op den Luitenant Admiraal TROMP, en dat hij last gegeeven had, om vier Fluiten in Texel aantehouden, en niet dan op zijn bevel te ontſlaan. In het Jaar 1644, zo als men uit de *Memorien* van D'ESTRADES kan opmaaken, nam Prins FREDRIK HENDRIK raad met hem, over de beweeging der Legers, en de onderneemingen in den aanſtaanden Veldtogt.

Hier in toonde de Graaf, zo wel een bekwaam Krijgs- als Staatsman te zijn, en bijzonder in de belegering van *Sas van Gend*. Terwijl de Prins van *Oranje* bezig was, met zig te verſchanſen, en aan de loopgraven te doen arbeiden, deed D'ESTRADES een aanval op de werken der Stad, en dreef de vijanden 'er uit; vervolgens maakte hij zig meester van een ander werk, het welk de vijand, op de glooijing der Contreſcarpe, had opgeworpen: hij deelde dus in de eer van de overmeestering van *Sas van Gend*. Geduurende de Onderhandelingen van den *Munſterſchen* Vrede, was hij een der voornaamſte werktuigen van het *Franſche* Hof, en hield geheime Briefwisſeling, zo met den Prins van *Oranje*, als met de voornaamſte leden van Staat. Dan dit alles was van klein belang, in vergelijking van zijne handelingen in volgenden tijd, en bijzonder met den Raadpenſionaris DE WITT, wiens zijde hij, om de belangen van zijn Hof te bevorderen, volkomen was toegedaan; zo als men zien kan uit zijne Memorien, en uit het twaalfde en dertiende deel der Vader-

land-

landſche Hiſtorie. Zelfs hebben LE CLERCQ en anderen, uit de *Brieven van de* ESTRADES, het Egt en waar Karakter van den Raadpenſionaris DE WITT zoeken op te maaken; waar tegen WAGENAAR zig verzette, met aantetoonen, dat deeze wel daar toe dienſtig waren, maar niet bekwaam, om een volledig Afbeeldzel van dien grooten man daar uit op te maaken.

ESTRUM, een Dorp in *Friesland*; zie EESTRUM.

ESVELD, een Buurſchap, behoorende onder het Dorp *Barneveld*, in het *Land-Drostampt* van de *Veluwe*.

ESUMER-ZYL met *Ezumbuiren*, in de *Frieſche* Grietenij *Oostdongeradeel*, onder het Kwartier *Oostergoo*, welke Grietenij, door deeze Zijl of Sluis haaren meesten watertogt heeft. Zij is dikmaals aan groot gevaar onderworpen geweest, door de perſſing van het buitenwater. Het Blokhuis aldaar plagt een ſchadelijk roofnest te zijn, voor de *Schieringers*, en werd daarom, in het Jaar 1422, door de *Veskoopers*, belegerd en ſtormenderhand ingenomen.

ETERSHEM, eene afzonderlijke vrije Heerlijkheid en Dorp, in *Waterland*, behoorende aan den Heer en Mr. JOAN VAN BREDEHOF, Heer van Hobrede. De Huizen van het Dorp *Etershem* beginnen reeds bij het Noordeinde van *Oosthuizen*, bij de Schutſluis, en ſtrekken zig uit tot nabij de Zuiderzee. De Boeren, daaromſtreeks woonende, noemen dit Dorp nooit anders, dan de *Busch* of *Busk*. In het Kerklijke is *Etershem* gecombineerd met *Schardam*. De Kerk, die eertijds buitendijks ſtond, overſtroomd zijnde, heeft men dezelve naderhand, op een beter plaats, digt aan den *Keukendijk* gebouwd, alwaar zij nog in weezen is. Het getal der Huizen bedraagt omtrent dertig.

Offchoon de Baljuw, Schout en Secretaris van *Oosthuizen* deze posten ook te *Etershem* bekleeden, heeft, echter, deeze Heerlijkheid haaren eigen *Regtbank*, zo in 't Crimineele als Burgerlijke, waartoe vijf Schepens behooren.

ETHEM, eene Heerlijkheid, in het Land van *Heusden*, volgens de opgaave van VAN DER HOUVE; doch wij houden dit voor een misslag van dien Schrijver, en zijn zeker, dat hij 'er ELTEN in *Holland* mede bedoeld heeft, waarvan wij reeds, op ELTEN, melding gemaakt hebben.

ETTEN, een Ampt, behoorende onder het Graafschap *'s Heerenberg*, in het Zuiderdeel van het Graafschap *Zutphen*, niet verre van *Emmerik*, aan de Grenzen van *Kleefsland*. *Etten* is, voortijds, met *Gendringen*, door den Bisschop van *Keulen*, met zijne munt beleend geweest; waarvan nog Angelotten, Goudguldens en heele en halve Rijxdaalders, binnen *Genderingen* geslagen, in wezen zijn.

RAIJ, *Geogr. Woordenboek.*

ETTEN, een zeer aanzienlijk Dorp in *Staats Braband*, twee uuren gaans ten Westen van *Breda*. Een zeer geruimen tijd is dit Dorp, als eene *Heerlijkheid*, de eigendom geweest van het oud Adelijk Geslacht van DEN HOUTE, of eigenlijk UTENHOUTE; het Slot, of Stamhuis der Heeren, aldaar nog aanwezig, staat ten Oosten van de Kerk, aan de *Leursche Vaart*. In het Jaar 1450, kwam die Heerlijkheid, door koop, aan Graave JAN VAN NASSAU, en is, sedert dien tijd, in de Baronie van *Breda* ingelijfd. Nogthans behooren de tienden van dit *Dorp*, voor een gedeelte, aan de Abtdisse van *Thorn*, die 'er een Ontvanger aanstelt, om de inkomsten intezamelen. Van de Kerk van *Etten*, die aan de Maagd MARIA gewijd was, is, door ouderdom, de buik en toren, in het Jaar 1733, ingestort. De Godsdienst word, door de Hervormden, die aldaar een tamelijk aantal uitmaaken, verrigt in het *Choor*, dat zeer ruim, en van een Orgel voorzien is.

BACHIENE, *Geogr. B. bl.* 781.

EUGENIUS, (FRANCOIS) *Prins van Savoije en Soisons*, die zig door zijne dapperheid, de gantsche waereld door, vermaard gemaakt heeft, en, om zijne diensten, aan de *Neder-*

lan-

landers beweezen; hier verdient gekend te worden. Hij was een Afſtammeling van het Huis van *Carignan*, zijnde een der drie takken van het Hertoglijke Huis van *Savoije*. Zijn Vader, EUGENIUS MAURITS, was Generaal der *Zwitzers* en *Graübunders*, Gouverneur van *Champagne*, en, van wegen zijne Moeder, MARIA VAN BOURBON, erfgenaam van het Graafſchap *Soiſons*. De Vader van den Held, waarvan wij hier ſpreeken moeten, overleed in het Jaar 1673, hebbende toen FRANCOIS EUGENIUS bereikt den ouderdom van 10 Jaaren. Zijne Moeder, eenige ſteekende woorden, tegen eene der Vorſtelijke Minnaresſen, zig hebbende laaten ontvallen, geraakte daar door in 's Konings ongenade, en werd, uit *Vrankrijk*, naar de *Nederlanden* gebannen; zij overleed te *Brusſel*, in het Jaar 1708. De jonge FRANCOIS EUGENIUS was, echter, in *Vrankrijk* gebleeven, ter bevordering van zijne Letteroefeningen; dit, ſchoon hij de wetenſchappen niet verachtte, was hem geweldig tegen den borst, dewijl zijn aart meer voor den Oorlog, dan voor de ſtille naſpooring der geleerden geſchikt was. Om die reden hield hij geſtadig bij den Koning aan, om eenen post in het Leger te verkrijgen; 't welk hem, onder deeze en geene voorwendzels, telkens werd afgeſlagen. EUGENIUS, zig hier door beledigd achtende, en langs hoe meer ziende, dat hij in de ongenade zijner Moeder deelen moest, nam wel haast het beſluit, *Vrankrijk* te verlaaten, en zijnen Broeder PHILIPS naar *Weenen* te vergezellen.

De beide Broeders werden, bij hunne aankomst, door den Keizer LEOPOLD gunſtig ontvangen; in 't bijzonder gelukte het EUGENIUS, zig in deszelfs gunſte intewikkelen. Zeer ras bemerkten LODEWYK en zijn Staatsdienaar LOUVOIS, hunnen misſlag met den fieren jongeling voor het hoofd geſtooten te hebben: alle goede woorden en ſtreelende beloften, om hem te doen terugkeeren, waren vruchteloos. Dit onvoorziene voorval was dus het middel, waardoor die Prins gevormd werd, tot een geesſel voor de *Ottomannen*, en tot een ſchrik voor den hoogmoedigſten Vorst zijner Eeuwe, die eertijds zijn Meeſter was.

Kort daarna gaven de *Turken* hem gelegenheid, om de eerſte blijken van zijnen Heldenmoed aan den dag te leggen. *Weenen*

door hen belegerd zijnde, werden zij, door hem genoodzaakt, het beleg op te breeken. Allen, en in 't bijzonder de Koning van *Polen*, de Keurvorst van *Saxen*, de Hertog van *Waldek*, de Markgraaf van *Baden* en veele andere Helden, onder welke hij de Krijgskunst leerde, verwonderden zig over de groote slagting, welke hij onder de *Turken* aanrigtte. Aan 't einde van den Veldtogt van dat Jaar, beschonk hem de Keizer met het Regiment Dragonders van KUSTEIN, die, als Kolonel van hetzelve, gesneuveld was.

Het was in het Jaar 1684, als de Hertog VAN LOTHARINGEN, verzeld van Prins EUGENIUS, in de maand Maij, zig te velde begaf, en, den 15 der volgende maand, het beleg deed slaan voor *Vicegrad*; de verovering dier Stad baande hun den weg tot de belegeringe van *Buda*, waarin eene bezetting lag van 10,000 man, onder bevel van vijf Bassaas. Naauwlijks had het Keizerlijke Leger den oever van den *Donau* bereikt, om op *Buda*, ook wel *Offen* genaamd, eenen kans te waagen, of het werd door de *Turken* aangetast. EUGENIUS hun oogmerk ziende, trok daarop eenig volk bijen, en viel met zo veel vuur op de *Turken* aan, dat zij, hoe groot hunne overmagt ook ware, wel haast de wijk namen; waarop de Keizerlijken aanrukten, om *Buda* intesluiten. Ook in dit beleg gaf EUGENIUS de grootste blijken van het geene men van hem te wagten had: bijzonderlijk toonde hij dit, in een gevegt met de *Turken*. Geen wonder dan, dat hij, door den Keizer, bij zijne terugkomst te *Weenen*, met alle achting ontvangen werd. Merkelijk hooger steeg zijn Krijgsroem, in het volgende Jaar, als ook in het Jaar 1686, toen *Buda* werkelijk veroverd werd; als mede, in het Jaar 1687, in den Veldslag bij *Heraan*, in welken ruim 10,000 *Turken* sneuvelden, en een ongelooflijke buit behaald werd. EUGENIUS, aan wien, in de daad, een groot deel dier overwinninge moet worden toegeschreven, werd, door de Legerhoofden, met eenparigheid verkooren, om de heuglijke tijding daarvan naar *Weenen* overtebrengen, en den Keizer, van alle bijzonderheden, daar bij voorgevallen, verslag te doen. Ligt vermoed men, dat hij met alle tekenen van achtinge ten Hove werd ontvangen. LEOPOLD beschonk hem met zijn afbeeldzel,

omzet

omzet met Diamanten; en, 't geen voor een dapper Krijgsman, nog grooter belooning is, hij roemde, in 't openbaar, den moed en dapperheid des Helds, die toen flechts den ouderdom van vierentwintig Jaaren had bereikt. Van hier ook, dat men, in het volgende Jaar, hem reeds verheven zag tot Luitenant Generaal Veldmarfchalk. In dat Jaar (1688) was de algemeene ftorm op *Belgrado* vastgeftelt. Eene bende van 6000 man, uit het gantfche Keizerlijke Leger uitgekoozen, moest den aanval, op vijf onderfcheidene plaatzen, beginnen. Prins EUGENIUS verzogt aan den Keurvorst van *Beijeren*, dien aanval te mogen bijwoonen. Doch de Vorst, om het vertrouwen, welk hij in hem ftelde, wilde dat hij bij hem zonde blijven. Dit niettegenftaande bracht hij, door zijnen wijzen raad, niet weinig toe tot de verovering dier Stad.

Na zo veele Lauweren tegen de *Turken* behaald, werd hij, door den Keizer, uit den *Hongaarfchen* Oorlog, terug geroepen, om den Oorlog in *Italie*, tegen de *Franfchen*, bij te woonen. Niettegenftaande deeze zig genoegzaam van geheel *Savoije* meester maakten, en EUGENIUS groote voordeelen voor zig zelven had konnen bedingen, indien hij de zijde des Keizers had willen verlaaten, bleef hij die, echter, ftandvastig aankleeven. Hij overviel den vijand, met eene bende *Duitfche* Ruiters, en floeg alles neder, wat hem voorkwam. Daarna maakte hij zig meester van *Montferat*, behoorende aan den Hertog van *Mantua*, en keerde vervolgens terug naar *Weenen*, om den Keizer verflag te doen van zijne verrigtingen. Na dat hij tot Gouverneur van *Turin* was aangeftelt, belette hij, dat *Savoije* met *Vrankrijk* een verbond maakte, en bewerkte het ontzet van *Coni*, welke Stad, door CATINAT, belegerd was. De Hertog van *Savoijen*, door *Engeland* en de Staaten der vereenigde Nederlanden, met 12000 Duitfchers verfterkt zijnde, werd de *Franfche* Generaal CATINAT genoodzaakt, over de *Po* te rug te trekken. Prins EUGENIUS, dien aftogt verneemende, ftelde zig aan 't hoofd van 500 Paarden, viel 'er de *Franfchen* mede in de agterhoede, en verfloeg geheele Bataljons. Zeer duur ware hem bijkans dit voordeel te ftaan gekoomen; de *Franfchen*, uit eene hinderlaag te voorfchijn komende, vielen, op hunne beurt, hem in

den aftogt aan. Doch EUGENIUS, zijnen moed hervattende, doodde veertig man, en noodzaakte de overigen, in de *Po* te ſpringen. In deze ſchermutzeling ſtond een *Franſche* Ruiter gereed om den Prins te doorſchieten, en zou het gewisſelijk gedaan hebben, zo niet een Dragonder hem uit den zadel had geligt. Van daar trok hij naar *Carmagnola*, 't welk hij belegerd en ingenomen hebbende, keerde hij naar *Weenen*. In het Jaar 1692, bragten hem de Inwoonders van *Gnap*, eene Stad, door de *Franſchen* verlaaten, de ſleutels te gemoet.

Inmiddels ſtortte de Hertog van *Savoije* in eene zwaare krankte. Hij maakte eenen uiterſten wil ten voordeele van den jongen Prinſe VICTOR AMADEUS, Zoon van FILIBERT, Prins van *Carignan*, die hem even na in den bloede beſtond, als EUGENIUS; uitgezonderd dat hij uit een ouder broeder afſtamde. Als eene voorwaarde was in het Testament bedongen, dat VICTOR zoude trouwen met des Hertogs oudſte Dogter. Maar vermids beiden nog minderjaarig waren, droeg de Hertog, geduurende hunne minderjaarigheid, aan Prins EUGENIUS de Regeering zijner Staaten op. Doch de Hertog kwam wederom op van zijne ziekte: en de geſtelde Voogdijſchap had dus geenen voortgang. In dat zelfde Jaar 1693, verklaarde Keizer LEOPOLD Prins EUGENIUS tot Veldmarſchalk, en gaf hem, in het volgende Jaar, het Opperbevel in *Italie*; en, na geduurende den tijd van drie Jaaren, verſcheidene dappere daaden verrigt te hebben, benoemde hij hem, in 't Jaar 1696, tot Veldheer in *Hongarije*. Zo getrouw en loflijk kweet hij zig in dien post, dat gantsch Europa met verbaastheid aanſchouwde, dat een Prins, nog geene 34 Jaaren oud, de glorie verdonkerde van alle Helden, die tot hier toe in *Hongarije* den Krijg gevoerd hadden. Ware hier de eindpaal zijner overwinningen geweest, ook dan zou hij, in de volgende eeuwen, met regt onder de grootſte Veldheeren geſteld zijn geworden. Maar nog hooger trap van eere en vermaardheid zullen wij hem zien beklimmen, ſchoon ons beſtek niet toelaat, alle zijne Heldendaden omſtandig te verhaalen. In het Jaar 1701, gelukte het hem, dat de Hertog van *Savoije* den Marſchalk DE VILLEROI wist overtehaalen tot dat geene,

waartoe

waartoe hij den Marſchalk DE CATINAT niet had konnen brengen, namelijk, om met Prins EUGENIUS eenen Veldſlag bij *Chiari* te wagen. Op den laatſten van de maand Maij rukten zij op hem aan. 's Daags daaraan begon de aanval, des namiddags om twee uuren, door drie Brigades van den rechter vleugel van het *Franſche* Leger, die de *Duitſchers*, uit eenige voordeelige posten, deeden te rug wijken. Daarna trok VILLEROI aan op den linker vleugel, aan welks hoofd zig EUGENIUS geplaatst had. Zonder hun een enkelen ſchoot te hebben laaten doen, deed hij de *Franſchen* naderen; doch zij waren niet onder zijn bereik gekomen, of hij deed uit het klein geweer en grof geſchut, te gelijk zo hevig losbranden, dat de aanvallers daardoor terſtond in verwarring gebragt werden, zonder dat de Bevelhebbers in ſtaat waren, de troupen weder in order te brengen. Ten zelfden tijde trok de Graaf van GUBTENSTEIN, met eenige troupen, die hij verzameld had, op de verlooren posten aan, welke hij alle beroverde, en de daarin zijnde manſchap ter nedervelde. Om der waarheid hulde te doen, moet den Hertoge van *Savoijen* zijn verdiende lof niet ontnomen worden; hij kweet zig als een dapper Krijgsman; deed al wat mooglijk was, om zijne verſtrooide benden bijeen te krijgen: doch de ſoldaaten waren zodanig met ſchrik bevangen, dat noch gebeden, noch dreigementen iets op hun vermogten; waardoor zo wel hij, als de *Franſche* Marſchalk, genoodzaakt was, den aftogt te doen blaazen, en het veld en de overwinning aan Prinſe EUGENIUS overtelaaten; wordende de Veldtocht van dat Jaar beſloten met de bezetting van *Mirandola*. In het begin van het Jaar 1702, werd de aanhang des Keizers verſterkt, door den Hertog van *Modena*. EUGENIUS had tot de verraſſing van *Cremona* niet beſlooten, of zij werd ook ten uitvoer gebragt, en de Marſchalk DE VILLEROI daar binnen gevangen genomen; bij gebrek, echter, aan de nodige manſchap, om die Stad te bezetten, moest hij dezelve weder verlaaten. Daarop volgde de Veldſlag bij *Lazara*, waarin onze Held op nieuw volkomen zegepraalde. De Koning van *Spanje*, in plaats van zig aan het hoofd zijner benden te ſtellen, en dezelve door zijn voorbeeld aantemoedigen, beval de zorge

daarover aan den Hertog VAN VENDOME, en begaf zig, met zijne Hovelingen, naar den top van een Landhuis, van waar hij den ſtrijd, van verre, in veiligheid aanzag. Nogthans gelukte het dien Vorst, van daar aan zijnen Grootvader te ſchrijven, *dat Prins* EUGENIUS *de ſtoutheid had gehad van hem aantetasten*; hij had 'er moeten bijvoegen, *en ook van hem te ſlaan*. Volgens het verdrag tusſchen den Keizer en den Koning van *Vrankrijk*, wegens het uitwisſelen der Krijgsgevangenen, werd ook, door EUGENIUS, de Marſchalk DE VILLEROI ontſlagen; zo ras hij op vrije voeten was, zond hij aan Prins EUGENIUS een wisſelbrief van 50,000 guldens, voor zijn rantſoen. De Prins betoonde, ook in dit geval, zijne gewoone edelmoedigheid, zendende den wisſel terſtond aan den Zoon des Marſchalks te rug, met een bijgevoegd briefje, waarin hij meldde, dat met de gevangenneeming van zijnen Vader, nooit zijn oogmerk was geweest, iets voor zig zelven te verkrijgen. Een voorbeeld van onbaatzugtigheid, dat naauwlijks zou geloofd worden, ware niet 's Prinſen edelaartige verſmading van Rijkdommen aan de waereld even algemeen bekend, als zijn heldenmoed.

In het Jaar 1703, werd Prins EUGENIUS, door den Keizer, om aan de verlangens zijner Bondgenooten te voldoen, tot Preſident van den Krijgsraad beroepen.

Met de volgende Jaaren 1704, 1705 en 1706, komen wij, in deze Levensſchets, tot een tijdſtip, 't welk altoos in het geheugen der nakomelingen zal bewaard worden, wegens den zonderlingen omkeer der zaaken, in die Jaaren voorgevallen, en waar in de ſtaat van *Duitſchland* in één veranderd, en het Huis van *Oeſtenrijk*, waarin de Republiek der vereenigde Nederlanden zo veel belang ſtelde, genoegzaam voor alle aanvallen, menſchelijker wijze, beveiligd werd. Dan, vermids een omſtandig verhaal, van alle deeze gebeurtenisſen, ons te verre van den weg zou afleiden, zullen wij ons alleen bepaalen tot den vermaarden Veldſlag van *Turin*, als zijnde een van die, waarin onze Held zijne groote krijgskunde en heldenmoed, ten koste der *Franſchen*, zo zeer als ooit een Held gedaan heeft, deed uitblinken.

VIC-

VICTOR AMADEUS, Hertog van *Savoijen*, had, in dat Jaar, zijn Verbond met *Vrankrijk* gebroken; waardoor dat Rijk, na zig genoegzaam van geheel *Savoijen* te hebben meester gemaakt, werd aangezet om ook *Turin* te overmeesteren, en alzo den Hertog van allen ſteun te beroven; doch, in het gemelde Jaar 1704, of in het volgende, dit oogmerk niet hebbende kunnen bereiken, werd het ontwerp hervat, in het Jaar 1706. De Hertog van FEUILLADE verzamelde, ten dien einde, een ongemeenen voorraad van allerhande Oorlogsgereedſchappen, en op den tijd, tot den Veldtogt beſtemd, in Maij alle zijne benden; beſtaande in 68 Batailjons Voetknegten en 34 Esquadrons paarden. Hier mede ſloeg hij op weg naar *Turin*, en kwam, den 13 dier maand, voor de Stad. De *Franſche* Veldheer beſteedde allen zijnen vlijt, om zijne werken rondom de Stad in order te brengen; de Hertog van *Savoijen* deed daarentegen alles, om hem daarin hinderlijk te zijn. Dewijl de arbeid der belegeraars daar door merkelijk vertraagd werd, deeden de belegerden al wat zij konden, om zo wel de Stad, als het Kaſteel in beteren ſtaat te brengen. Toen de Hertog ontwaar werd, dat het den *Franſchen* gelukt was, alle de toegangen te ſtoppen, zond hij zijne Gemalin, Kinderen en overige bloedverwanten naar *Genua*, op dat de overweging van derzelver veiligheid, der bezettinge niet hinderlijk zoude zijn. En dewijl hij van oordeel was, dat zelfs zijn eigen perzoon van meer nut buiten dan binnen de Stad zou kunnen zijn, plaatſte hij alle zijne troupen daar binnen, behalven 3000 paarden, waarmede hij, den volgenden dag, uittrok, na alvoorens, met eene zeer fraaie redevoering, van de Inwoonders en van den Gouverneur, afſcheid te hebben genomen.

De kloekmoedigheid der belegerden, die ieder post, hoe gering ook, als wanhoopige lieden verdedigden, en geen voet gronds verlieten, voor dat dezelve met het bloed der vijanden geverfd was, was oorzaak dat de *Franſchen*, ſchoon verbaazend veel volks verliezende, weinig vordering maakten. Nogthans zou, in de maand September, de Stad hebben moeten bukken, zo niet Prins EUGENIUS, met zijne bijhebbende magt, derwaarts gekomen was. Hij vereenigde zig met den

den Hertog, te *Carmagnola*, en maakten toen te zamen uit een Leger van 28,000 koppen; alle mannen, die beflooten hadden, te ſterven of te overwinnen. Op den 4 van de maand September, ſloegen zij den weg in naar *Turin*, en naderden, over de *Po*, tot aan den kant van het Riviertje *Dora*.

De Hertog van *Savoijen* en Prins EUGENIUS, ziende, indien zij de Stad ontzetten wilden, het *Franſche* Leger in de verſchanſingen te moeten aantasten, beflooten daartoe zo ras mooglijk was. Twee dagen daarna, trokken zij over den noordkant der gemelde Riviere. Zo ras alle troupen de overzijde bereikt hadden, ſloegen zig de Veldheeren, met den regter vleugel, neder tegen over het Kaſteel *Pianeſa*, en met den linker tegen een Lusthuis van den Hertog, *la Venerie* genaamd; geevende voorts aan de troupen bevel, zig tegen den volgenden morgen gereed te houden. De nacht geëindigd, en de Zon naauwlijks doorgebrooken zijnde, ſloegen de Hertog en de Prins op weg, naar de vijandelijke verſchanſingen, waarin de vijand tot aan den kin toe begraven lag, en, uit veertig ſtukken grof geſchut, zonder ophouden, op de beſpringers vuur gaf; 't welk, echter, geene andere uitwerking had, dan derzelver moed nog meer te doen ontvonken. Toen nu EUGENIUS, niet verder dan een Kanonſchoot, van de vijandelijke verſchanſingen was, ſchaarde hij zijne benden, zo als ook de Hertog omtrent de zijne deed, van den linker tot den regter vleugel, in ſlagorde. Thans begaf zig ieder Generaal naar zijnen post; EUGENIUS zig aan het hoofd van den linker, en de Hertog aan het hoofd van den regter vleugel geplaatst hebbende, werd het teken tot den aanval gegeeven. Het was elf uuren voor den middag, toen het voorſte gelid van het Keizerlijke voetvolk, met den ſnaphaan op den ſchouder, tot aan den voet der verſchanſingen voortrrok en een aanvang van den ſtrijd maakte. De *Franſchen* ſtonden het vuur der *Duitſche* voetknechten, aan den linker vleugel, een tijd lang, onverſchrokken door, zonder, echter, hunne beſpringers te doen wijken. Maar EUGENIUS, dit draalen moede, ſtelde zig, met den Prins VAN ANHALT, in de ſpitze van ſommige Batailjons *Pruiſen*, en voerde dezelve tegen de verſchanſingen aan; zij ſtapten voorts over de gragten, beklommen de

de hoogten, en maakten zig daarop vast, onaangezien het vuur hunner vijanden. Prins EUGENIUS deelde hier niet alleen in het gevaar der geringſte ſoldaaten, maar werd daarenboven, door een val van zijn paard, ter aarde geworpen. Dit ongeval deed den moed der aanvallers zinken, en zou van erger gevolgen geweest zijn, zo niet de Prins terſtond was opgereezen, en aan alle de zijnen getoond had, dat hem niets deerde, en hij bekwaam was, om de orders uittedeelen. De *Franſchen*, dien heldenmoed niet langer kunnende braveeren, of weerſtand bieden, werden geheel uit en van hunne ſterkte gedreeven; waar door de Prins gelegenheid kreeg, om doortedringen, en aan de Ruiterije gelegenheid te geeven, om mede intevallen, het vijandelijk geſchut te keeren, en op hunne eigen meesters te doen losbranden. Terwijl dit aan deeze zijde voorviel, ſtreed de Hertog aan de andere zijde, met geen minder dapperheid dan geluk; na een hevig gevegt van meer dan twee uuren, werd hij meester van de hoogte der verſchanſingen. Doch het allertelst gevecht viel voor aan den regter vleugel, daar de Prins van SAXEN GOTHA het bevel voerde over de *Hollandſche* troupen, vermids de *Franſchen* hier het diepst begraven waren, en door het Kaſteel en andere ſterkten beſchermd werden. Hoe manlijk de *Franſchen* zig dus ook verdedigden, hunne neerlaag was echter algemeen. Tusſchen de vier en vijfhonderd gevangenen vergrootten den roem der overwinnaars; en boven dien namen meer dan 2000 der overwonnenen dienst onder hun. Prins EUGENIUS maakte zig meester van al den Legertrein, beſtaande in 158 ſtukken geſchut, 55 mortieren, 40 vaandels, alle de paarden van 13 Regimenten Dragonders, benevens de Krijgskas, voorzien van twee en een halve millioen gemunt geld. Het gevolg van deeze overwinninge was, dat de Hertog van *Savoijen* daar door in zijne Staaten herſteld werd, en de meeſte plaatzen in *Italie*, die *Franſche* bezetting in hadden, voor den overwinnenden Held EUGENIUS het hoofd bogen.

De *Franſchen*, niettegenſtaande dit zwaar verlies, behaalden, in het Jaar 1707, eenige voordeelen op de Bondgenoten Dewijl dit hunnen moed eenigzins had aangewakkerd, maakten zij,

zij, met de opening van den veldtogt van het Jaar 1708, zig gereed om het uiterſte van hunne kragten te beproeven. In de *Nederlanden* bragten zij een aanzienlijk Leger bijeen, waarover de Hertog van *Bourgondiën*, Kleinzoon des Konings, het bevel voerde; de Hertog VAN VENDOME had het bevel onder hem. Aan den Rhijnkant zou de Keurvorst van *Beijeren* gebieden: de vijandelijke Krijgsmagt in *Daufiné* zou onder bevel van den Marſchalk DE VILLEROI ſtaan.

De Koningin van *Groot-Brittanje* en de Staaten der Vereenigde Nederlanden ſtelden zig mede in ſtaat, om den vijand kloekmoedig het hoofd te bieden. MARLBOROUGH en EUGENIUS verſcheenen, in de maand April, in *'s Hage*, om met de gemagtigden der Staaten, en vooral met den Raadpenſionaris HEINSIUS, de zaaken voor den aanſtaanden veldtogt te regelen. Men kwam overeen, dat de meeste *Duitſche* troupen, die, in het voorgaande Jaar, aan den *Opper-Rhijn*, gedient hadden, nu, onder den Prins EUGENIUS, in de *Nederlanden* zouden dienen; en dat de Hertog van MARLBOROUGH hier wederom het opperbevel zoude hebben, over het *Engelſch* en *Staatſche* Leger. De gemelde Veldheeren, eer zij te velde trokken, deeden nog een keer naar *Hanover*, om den Keurvorst de genomene maatregelen te doen goedkeuren; 't welk hun, door de medewerking van den Graave VAN REGTEREN, die zig, van wegen de Staaten, aan het Hof van den Keurvorst bevond, gelukte. Met het begin der maand Maij, verzamelde zig het Leger der Bondgenoten, te *Andernach*, bij *Brusſel*, en toog van daar naar *Billingen*. Het vijandelijke Leger was bij een getrokken tusſchen *Bergen in Henegouwen* en *St. Gilain*, en van daar voortgerukt, tot op drie mijlen na, tegen over het Leger der Bondgenooten. Eenige maanden lang hielden zij elkander in beweeging, zonder iets te verrigten. De vijand maakte zig, bij verraſſing, meester van *Gend*, *Brugge*, *Damme* en *Plaſſendaale*, en trok daarna over de *Seine* en over de *Dender*, naar *Ninove*. De Bondgenoten ſloegen zig te *Aſſche* neder, alwaar EUGENIUS, ſpoedig van den kant der *Moezel* opgebroken zijnde, met de *Duitſche* benden, zig bij hen voegde. De *Franſchen*, geſtadig werkzaam, deeden *Oudenaarden* be-

ren-

rennen, om de Bondgenooten den overtogt over de *Schelde* te beletten; maar de vereeniging der troupen deed hun dit beleg ſpoedig opbreeken. Het geheele vijandlijk Leger nam toen den weg naar *Cavre*, om aldaar over de *Schelde* te trekken; doch MARLBOROUGH en EUGENIUS, beſlooten hebbende tot een Veldſlag, volgden den vijand op de hielen. De Hertog VAN BOURGONDIE, toen ook van gedagten veranderd, deed zijn Leger ſtand houden, en vond geraaden, den aanval te beginnen. De Generaal Majoor RANTSOUW, met eenige manſchap, uit het Leger der Bondgenoten afgezonden, om op 's vijands beweegingen te letten, en gelegerd agter een Riviertje, dat in de *Schelde* valt, werd eerst aangetast, en daarna de beide Legers, aan verſcheiden oorden, handgemeen. Wakker kweet zig de Prins VAN NASSAU, aan het hoofd der *Staatſche* knegten; verſcheiden vijandelijke Regimenten werden in wanorder gebragt. Het gevegt eindigde niet voor laat in den avond, ten nadeele voor de *Franſchen*, die, in den nagt, het ſlagveld verlieten, en naar *Gend* trokken, met agterlaating van veele dooden, en 700 gevangenen. Na deze overwinning belegerden en veroverden de Bondgenooten de Stad en het Kaſteel van *Rijſſel*. MARLBOROUGH en EUGENIUS ontzetten *Bruſſel*, en hielpen *Gend* bemagtigen.

In het volgende Jaar 1709, trok het Leger der Bondgenoten wederom bijeen, onder de twee meergemelde Krijgshelden, dat der *Franſchen*, onder den Marſchalk DE VILLARS, in de vlakte bij *Lens*, alwaar zij zig, volgens gewoonte, in den grond begroeven. *Doornik* werd, door de Bondgenooten, onverhoeds belegerd; de Prins van *Oranje*, JAN WILLEM FRISO, maakte zig meester van *St. Amand*. *Doornik* werd van drie kanten genaderd, en kort daarna met het Kaſteel, aan de Bondgenooten overgegeeven. Verder was deeze Veldtogt aanmerklijk, door den ſlag bij *Malplaquet*, en de daarop volgende verovering van *Bergen in Henegouwen*; waar door MARLBOROUGH, EUGENIUS, de Prins van ORANJE en de Graaf VAN TILLY met nieuwe lauweren bekroond werden: te meer, dewijl de ſlag van *Malplaquet*, naderhand, bij de Krijgskundigen voor een

een van de ſcherpſte en gevaarlijkſte gevegten van den ganſchen Oorlog gehouden is.

Alle de aangevangene Vredeonderhandelingen, tuſſchen de Oorlogende Mogendheden, tot nog toe vrugteloos zijnde afgeloopen, in het Jaar 1710, maakte men, al vroeg in het voorjaar, alle toebereidzels ter openinge van den Veldtogt. EUGENIUS en MARLBOROUGH, en andere Legerhoofden trokken, in het midden van de maand April, naar *Doornik*, alwaar het Leger verzameld werd. De Bondgenooten bemagtigden in deezen Veldtogt verſcheiden Steden. In het volgende Jaar, verwagtte men Prins EUGENIUS wederom in de *Nederlanden*; doch de ziekte, en daarop volgende dood van Keizer JOSPHUS DEN I, hielden hem in *Duitschland* op; en de keer, dien de *Franſchen* namen, om de verkiezing van eenen Keizer tegen den zin der Bondgenooten te doen uitvallen, maakten zijne tegenwoordigheid aldaar hoogstnoodzaaklijk. Eer nog dit Jaar 1711 ten einde liep, ſmeedde MARLBOROUGH een ontwerp, om geduurende den winter een inval in *Vrankrijk* te doen; en men zegt zelfs dat Prins EUGENIUS zig zoude hebben laaten ontvallen, *dat hij verlangde, om met den toorts in de hand voortterukken, tot Verſailles toe.* Maar alle deze ontwerpen verdweenen in rook, zo als ook de beraamde oogmerken verder werden vernietigd, eerst door dien de Hertog van MARLBOROUGH van zijne posten verlaaten werd, en verder, door den aanvang der Vredehandelingen te *Utrecht* in het Jaar 1712, die aldaar in het volgende Jaar tot ſtand gebracht werden, niettegenſtaande Prins EUGENIUS, uit naam van Keizer KAREL, aan het *Engelſche* Hof poogingen aanwende, om den Oorlog te doen voortgaan, of ten minſten *Vrankrijk* tot het toeſtaan van grootere voordeelen te noodzaaken. Dan de *Engelſchen*, die de gantſche behandeling meester waren, waren tot niets te bewegen, dan tot het aangaan van eene ſchandelijken en nadeeligen Vrede, zo voor het *Duitſche* Rijk, als voor de Staaten der Vereenigde *Nederlanden*. Geduurende het beleg van *Qeusnoij*, verklaarde de Hertog van ORMOND, zig van het Leger te moeten ſcheiden, uit hoofde van de wapenſchorſinge, die tuſſchen *Vrankrijk* en *Engeland* beraamd was; waar over EUGENIUS zig zeer verſtoord

ſtoord toonde, en de vreemde troepen, die onder bevel van ORMOND ſtonden, ligtelijk bewoog, en bijzonder die, welke op ſoldij van de *Nederlanden* ſtonden, zig niet van het vereenigd Leger te laaten ſcheiden. Nog meer reden van misnoegen kreeg EUGENIUS, toen ORMOND zig niet alleen met de zijnen van het Leger had afgezonderd, maar zig zelfs van *Gend* en *Brugge* meester maakte, door welk gedrag de Staatſchen mede tot de wapenſchorſing genoodzaakt werden.

De *Turken* verſchaften echter onzen Held, daarna, nieuwe gelegenheid om zijnen roem door gantsch Europa te verbreiden, niettegenſtaande de Keizer alle zijne vermogens had aangewend om den Vrede te bewaaren. Dan voor dat de Held, in het Jaar 1716, tegen hun te veld trok, was, om het belang van de *Oostenrijkſche Nederlanden* te behartigen, een ander als *Onder-Gouverneur* van den Prins EUGENIUS, in zijne afwezenheid, derwaards gezonden, en de Prins door den Keizer als Opper-Veldheer zijner Krijgsmagt benoemd. De zamelplaats des *Duitſchen* Legers was beſtemd te *Futak*, een Dorp aan de Noordoostzijde van den *Donauw*, een weinig boven *Peterwaradin*; aldaar kwam de Prins EUGENIUS, in het begin van de maand Julij, bij het zelve, zo om den aantogt der troepen te verhaasten, als om voor de zekerheid der Grensſteden te zorgen.

Zo ras het Leger der *Turken*, den 3 van die maand, zig in het gezigt van *Peterwaradin* had nedergeſlagen, zond de Groot Vizier een bode, met een Vredeteken, naar die Stad. Prins EUGENIUS oordeelde het onnodig, op dusdanige hoogmoedige opeisſching iets te antwoorden, maar raadzamer den bode terſtond te rug te zenden, en Krijgsraad te beleggen, waar in de ſtrijd werd vastgeſteld. De Veldheer beraamde de ontwerpen daarvan in 55 Artikelen, waarvan ieder der Legerhoofden een afſchrift gezonden werd.

Daags daaraan den 5 Julij, was de Zon naauwlijks doorgebrooken, of Prins EUGENIUS ſtelde de *Duitſche* benden in ſlagorde, en na dat hij dezelve, volgens zijne gewoonte, had aangemoedigd, begon de Prins van *Wurtemburg* om zeven uuren den ſtrijd. De dapperheid deezer benden, en

die van derzelver aanvoerder, beloofden de *Oostenrijkſche* wapenen ras een groot voordeel, wijl die Prins, zonder veel moeite, tot een ſchietkat van 15 ſtukken doordrong, en den vijand van daar dreef; maar terwijl de *Turkſche* magt aan dien kant boog, raakte de rechter vleugel van het Christenheir in wanorde, door middel van den onbekwaamen grond, waarop zij moesten ſtrijden. Deze vleugel, die geheel in de buitenſte verſchanſing in ſlagorde was geſteld, kon over de oude Vestingwerken, hoe zeer ook door den tijd vervallen en geſlegt, in geene gelijke linie voorttrekken, maar was genoodzaakt, door agt verſcheidene openingen naar buiten op den vijand aanterukken, en zig deswegens in agt gelijke Colommen te verdeelen, welke ieder een Bevelhebber aan het hoofd hadden. De order aan deze gegeeven, was, om hunne manſchap, geheel buiten de verſchanſing gekoomen, weder als vooren met een breede linie in 't front in orde te ſchikken: maar de engte van den grond, tusſchen de verſchanſing en 's vijands inſnijding, liet niet toe, dat deeze kon ten uitvoer gebragt worden: waar door de Christenen aldaar, genoegzaam, de volkomene nederlaag kreegen.

Dan in den tijd, dat deeze het grootſte nadeel leden, ſchikte de ſtrijd zig op andere oorden ten nadeele van de *Turken*, en van derzelver Bevelhebberen. De *Duitſche* Ruiterij, geen weerſtand konnende bieden, week reeds allenks te rugge, tot onder het geſchut van *Peterwaradin*. Hachelijk ſtond dus de ſtrijd van weerskanten. De Prins van *Savoijen* het gevaar van het voetvolk ontwaar geworden zijnde, kwam dezelven te hulpe, door met eenige Regimenten Ruiters, de Janitzaaren van ter zijde in de ſlagorden te beſpringen. Deze onverwagte aanval verbaasde de *Turken* zo zeer, dat zij de *Duitſchers* tijd en gelegenheid gaven, om zig te herſtellen, en den vijand van nieuws het hoofd te bieden. Eindelijk keerde zig de kans, geheel ten hunnen voordeele. De Groot-Vizier, die deezen Oorlog had aangeſtookt, zag zo ras niet, dat zijn heir de nederlaag beſchooren was, en vreezende den ſmaat, die hem te wagten ſtond, gedroeg zig als een wanhoopende, met op de *Duitſchen* intevallen; waar door hij zulke gevaarlijke wonden bekwam, dat hij twee dagen

daarna

daarna overleed. De ſtrijd, die ten zeven uuren was aangevangen, was niet zo lang geweest als de ſlagting van wederzijde verbaazend groot was: want reeds te twaalf uuren, ſchreef Prins EUGENIUS, in de Tent van den Vizier, een brief aan den' Keizer, waarin hij aan denzelven de overwinning bekend maakte: de buit daarbij behaald was ongemeen groot. Het gevolg van deze overwinning was het beleg van *Temeswaar*, welke Stad zig binnen kort aan den overwinnaar onderwierp.

Ook was de Veldtogt van onzen Held, tegen de *Ottemannen*, in het volgende Jaar, niet minder roemrijk dan deeze, en bijzonder door de overwinning, bij *Belgrado* behaald, waarbij de rijkdom, die in het Leger der *Turken* gevonden werd, onwardeerbaar was, welke nog vermeerderd werd, door de verovering van *Belgrado*. Daarna benoemde de Keizer, in plaatze van Prins EUGENIUS, zijne Zuster de Aartshertoginne MARIA ELIZABET, tot Landvoogdesſe der *Oostenrijkſche* Nederlanden; en op dat de Prins van *Savoije*, daar door, in zijne eer noch aanzien zoude benadeeld worden, benoemde hem de Keizer tot algemeenen Stadhouder van zijne Landen in *Italie*; een ampt, welk hem het gezag over de bijzondere Onderkoningen en Landvoogden van *Napels*, *Sicilie* en *Mantua* gaf.

Den groote Veldheer, dus met eer en roem overladen, had geene andere gedagte, dan om zijnen leeftijd, buiten het gedruis der wapenen, te eindigen. Doch ſchoon den ouderdom van zeventig Jaaren bereikende, moest hij den Helm nogmaals op den grijzen kruim zetten. Door zijne bedreevenheid, echter, zo wel in Staatszaken als in die van den Oorlog, wist hij den vrede te bewerken. Maar naauwlijks was de vrede getekend, of zijne Hoogheid genoot niet meer die bekendige gezondheid, die hem voorheen natuurlijk eigen ſcheen. Geduurende den winter van het Jaar 1715, bleef de Prins in die zelfde omſtandigheid: tot dat hij, tegen de helft van de maand April des volgenden Jaars, zig meer dan te vooren onpaſſelijk gevoelde. En, in der daad, de tijd was nabij, waarin KAREL DE VI, en gantsch Europa, deze flikkerende Zon, aan den Staats- en Krijgshemel, moest zien ondergaan. Den 20 van die maand, werd, ten zijnen huize, nog eene

geheime Conferentie gehouden; en na dat in dezelve eenige zaaken van groot aanbelang verhandeld waren, rees hij van zijnen ſtoel op en zeide: *het is genoeg voor heden; morgen zullen wij het overige afdoen, indien ik zo lang leeve.* Men bood hem des avonds zijne geneesmiddelen aan, die hij weigerde te gebruiken. Hij plaatſte zig, voor 't afbeeldzel van den Keizer, dat levensgroot in zijn vertrek hing; na het een wijl tijds, met opmerking, beſchouwd te hebben, begaf hij zig, ten 10 uuren, te rust; beveelende zijnen Kamerdienaar, niet voor des morgens om negen uuren, hem te wekken. Doch hij beleefde dien tijd niet, maar ontſliep zagtelijk in dien nagt, in den ouderdom van 72 Jaaren, 6 maanden en eenige dagen. Aldus vonden zijne dienaars, des morgens, deezen Held, den ſchrik van *Frankrijk* en van het *Ottomanniſche Rijk*, den beveiliger van het *Duitſche Rijk* en van de *Nederlanden*, die zo menigmaal, in het midden van 't Oorlogsvuur, den dood getrosſeert had, en tot verwondering van gantsch Europa ontkomen was, nu in een zagte kalmte, door den dood overwonnen. Na eenige dagen, overeenkomſtig met zijnen rang, op een Vorſtelijk Praalbed, ten toon gelegen te hebben, werd deszelfs Lijk, met Koninklijke pracht, op den 26 April, in de Domkerk van *St. Steven*, te *Weenen*, ter aarde gebragt.

Het Leven van dezen Held is in het Hoogduitsch beſchreven, door eenen CHRISTOFF RIEGEL, in 5 Deelen in 8vo, eindigende met het Jaar 1717, ook in het Engelsch onder den tijtel van *The life of Francois Eugene*, en in het Nederduitsch door A. DE VRYER, in 4 Deelen in 8vo.; deeze is de volledigſte en beste van allen. Ook heeft men alle zijne Heldendaden in prent gebracht, door HUCHTENBERG; en een kort bericht van zijne bedrijven, meest betreffende de *Nederlanden*, vindt men in het XVI, XVII en XVIII Deel der *Vaderlandſche Hiſtorie*.

EUSSEN, (GERARD) was, onder de Regeering van Hertog FILIPS VAN BOURGONDIEN, Graave van *Holland*, Burger en Burgemeester van de Stad *Enkhuizen*. Diep wist hij zig in 's Vorſten gunst te dringen, met hem dikmaals ge-

gerookte hammen, haringen en bokking te zenden, waar van de Oude Kronijk vermeld, dat FILIPS een groot liefhebber was. De Vorst, zegt men, verhief hem daarvoor tot den Ridderſtand; 't welk van de Ridders en Hovelingen zeer euvel werd opgenoomen. De laatſten ſpeelden hem daarvoor een aartige pots. Het gebeurde, dat de Hertog van *Gent* naar *Brugge* reedt, en dat de nieuwe *Noordhollandſche* Ridder hem moest volgen. De Hovelingen, den Zadel verkeerd op het paard geleid hebbende, vond hij zig, te *Brugge* komende, zodanig gewond, dat hij drie dagen het bed moest houden.

Oude Holl. Kronijk, fol. 482.

EUSUM, (KASPAR VAN) was een dier Vaderlandſche Helden, wier naam, om het betoonen van hunne trouwe, aan de vergetelheid moet onttrokken worden, op dat anderen daardoor worden aangeſpoord, ſtandvastig in hunnen eed en pligt te zijn. Hij was naamlijk, in het jaar 1593, bevelhebber binnen *Koeverden*. VERDUGO eenen aanſlag op de *Bourtang* mislukt ziende, begaf zig naar *Koeverden*; dan deze plaats was mede te wel van alles voorzien, en aan eenen te eerlijken bevelhebber toevertrouwd, om ſchielijk bemagtigd te konnen worden. VERDUGO, den geheelen winter, met het overſchot zijns Legers, hier ſtand houdende, liet niets onbezogt, om VAN EUSUM in zijnen pligt te doen wankelen; maar beloften noch bedreigingen hadden vat op zijne onwankelbaare trouw. Integendeel, hij verdedigde den hem aanbetrouwden post, tot in de maand Maij, wanneer VERDUGO, door de aannadering van het Staatſche Leger, zig gedwongen vond, het beleg op te breeken; hebbende toen' VAN EUSUM het genoegen, der Staaten Veldheer, Prins MAURITS, daar binnen te ontvangen, die hier door gelegenheid bekwam, om het Beleg voor *Groningen* te ſlaan.

Zie *Vaderl. Hiſtorie*, VIII Deel, bl 379.

EVEN. Den naam deezer plaatze vind men in meer dan één Handvest genoemd, ſchoon het met geene zekerheid te bepaa-

len is, waar dezelve gelegen hebbe. Zommigen meenen dezelve te vinden, niet verre van *Zuidlaren* in het Landſchap *Drenth*. Keizer HENDRIK DE III ſchonk EVEN, als behoorende onder de verbeurd verklaarde goederen van eenen ULFO en zijnen broeder, aan BERNOLD, Biſchop van *Utrecht*.

EVERAERTS, (ANTHONY) Raad en Geneesheer in zijne Geboorteſtad *Middelburg*, heeft zig, door het ſchrijven van verſcheidene werkjes, in de *Latijnſche* taal, onder de geleerden bekend gemaakt. Te *Antwerpen*, werwaarts hij gezeild was, om eene verkooping van Schilderijen, waarvan hij, gelijk ook van bloemen, een groot liefhebber was, bij te woonen, ſtierf hij zeer onverwacht, aan een bloedſtorting, op den 28 April van het Jaar 1679.

EVERDINGEN, een toenaam, welken verſcheidene Schilders, allen uit één Geſlacht afkomſtig, gevoerd hebben; eerst drie broeders: CESAR, ALBERT en JAN; en van ALBERT wederom drie zoonen: KORNELIS, PIETER en JAN, welke mede, de een min, de ander meer, de verhevene Schilderkonst geoeffend hebben.

CESAR VAN EVERDINGEN was de oudſte zoon van JAN VAN EVERDINGEN, Sekretaris te *Alkmaar*, en, in het Jaar 1606, aldaar geboren. Hij was een voortreffelijk meester in het ſchilderen van Beelden, en had een zeer vleijend penseel. Onder zijne Konstwerken munten uit, de geſchilderde deuren van het Orgel, in de Kerk te *Alkmaar*, waarop door hem is afgebeeld, DAVIDS Triumph op GOLIATH: het model daarvan werd door hem vervaardigd, ten huize van den vermaarden bouwmeester VAN KAMPEN, die dat Orgel geordineert heeft, in het Jaar 1648. In de Doele te *Alkmaar*, ziet men ook nog een groot ſtuk van hem, verbeeldende den Adel en Schutterij aldaar; alle de beelden zijn hier levensgroot door hem geſchilderd, en ſtrekken tot een onſterflijken roem, voor hem en zijnen Leermeester JAN VAN BRONKHORST. Hij overleed in het Jaar 1679, in den ouderdom van 73 Jaaren.

EVER-

EVERDINGEN, (ALDERT VAN) werd mede te *Alkmaar* geboren, in het Jaar 1621. Deeze leerde de Schilderkonst, eerst onder opzigt van ROELANT SAVRY, en daarna van PIETER MOULYN, te *Haarlem*; hij kweet zig zo wel, dat beide meesters zig op hunnen Leerling beroemden. Zijne Konststukken zijn zo veele spreekende bewijzen, welk een groot meester hij in de konst geweest is, bijzonder zijne Landschapjes, die met beestjes en beeltjes zeer uitvoerig en fraai gestoffeerd zijn. Niet minder munte hij uit, in het schilderen van dicht beplante bosschen, watervallen, zeestormen, enz. Doch inzonderheid was hij bekwaam, in het afbeelden van *Noordsche* landgezichten. Hij overleed met den roem, van een stil, arbeidzaam en zedig leven geleid te hebben, in de maand November van het Jaar 1675; nalaatende drie zoonen, twee van welke zig mede tot het oeffenen van de konst begeeven hebben.

De jongste zoon van den *Alkmaarschen* Geheimschrijver, JAN genaamd, mede aldaar geboren, oeffende zig insgelijks in de Schilderkonst, doch meer uit zugt voor dezelve, dan om 'er van te leeven, dewijl hij, Procureur zijnde, een genoegzaam bestaan had.

Zie HOUBRAKEN, *Schouwburg*, II Deel, bl. 94 en 95.

EVERDINGEN, een dorp, behoorende onder het Graafschap *Kuilenburg*, een weinig beneden *Golberdingen*, wordende ook wel *Zuurding* genaamd. De Gereformeerden worden aldaar door één Predikant bediend.

EVERDINGEN, een Dorp en Heerlijkheid in *Zeeland*; zie EVERINGEN.

EVERHARDI, (NICOLAAS) gebooren te *Amsteldam*, was een groot Rechtsgeleerde, en, geduurende den tijd van 35 Jaaren, Professor te *Ingolstadt*, in *Beijeren*. Vooraf was hij Raadsheer geweest van de Hertogen WILLEM en ALBERT van *Beijeren*, te *Munchen*, daarna van Keizer KA-

REL DEN V, en gesubordineerd Raadsheer in 't Kamergericht te *Spiers*. Hij overleed in hoogen ouderdom, nalaatende drie zoonen, allen Rechtsgeleerden: NICOLAAS, CASPARUS en GEORGIUS. De oudste van deeze was,

EVERHARDI, (NICOLAAS) die insgelijks, even als zijn Vader, 28 Jaaren lang, Hoogleeraar der Canonijke Regten te *Ingolstad* geweest is. Hij overleed in het Jaar 1580, in den ouderdom van 50 Jaaren, en liet na 4 Zoonen: WILHELMUS, ALBERTUS, NICOLAUS en FERDINANDUS; mede allen Regtsgeleerden.

EVERHARDI, (NICOLAAS) ook bekend bij den naam van JANUS SECUNDUS, was de zoon van NICOLAAS EVERHARDI. Zommigen houden voor de plaats zijner geboorte *'s Gravenhage*; anderen, en onder die COMMELYN, stellen daar voor *Amsteldam*. Allen, die van hem gewag maaken, houden hem voor eenen der bekwaamste *Latijnsche* Digters van zijnen tijd. In zijne jeugd begaf hij zig eerst naar *Bourges*, in *Frankrijk*, om de lesen te hooren van ANDREAS ALEATIUS. Van daar reisde hij naar *Italie*, en verder naar *Spanje*, alwaar hij Geheimschrijver werd van den Aartshertog VAN TOLEDO, op wiens bevel hij Keizer KAREL DEN V, op deszelfs togt naar *Afrika*, gevolgd is. Vervolgens in *Holland* te rug gekeerd, werd hij, te *Utrecht*, Geheimschrijver van den Bisschop GEORGIUS VAN EGMOND. Dewijl de Bisschop zig, bij zijne aanstelling, te St. *Arnaud*, in *Henegouwen*, bevond, begaf hij zig derwaarts; doch was 'er naauwlijks gekomen, of hij werd van eene ziekte overvallen, en stierf, in het 25 Jaar zijns ouderdoms, in het Jaar 1536. Van alle zijne *Latijnsche* Versen, worden, die door WESTERBAAN in het Nederduitsch vertaald zijn, voor de beste gehouden.

COMMELYN, *Beschrijv. van Amsterd.* bl. 862.
MELCHIOR ADAMI, enz.

EVER-

EVERHARDI, (NICOLAAS) of KLAAS EVERTSZ, gebooren te *Grijpskerken*, in *Zeeland*, een van de grootſte en uitmuntendſte Mannen en Regtsgeleerden, welke ooit in de Nederlanden te voorſchijn zijn gekoomen. Volgens zommigen was hij de zoon van een gemeen' Schipper; doch, volgens anderen, afkomſtig uit een aanzienlijk geſlacht, in *Beijeren*. Beide gevoelens kunnen waar zijn, vermids de ondervinding daaglijks leert, hoe de geſlachten rijzen en daalen.

Het zij hij edel, of onedel van afkomst ware, overedel was hij van geest en verdienſten. Te *Leuven*, daar hij zijne Studien aanvaardde, had hij tot Leermeesters ARNOLDUS DE BEKA en PETRUS DE THENIS. Op den 11 Junij van het Jaar 1493, werd hij tot Doctor in de beide Regten verklaard, en gaf aldaar, eenige Jaaren, onderwijs in dezelve. ERASMUS en meer anderen roemen zijn zonderling geheugen en geleerdheid.

Eerst was hij, in het Jaar 1498, te *Brusſel*, Rechter in Kerklijke zaaken, of Officiaal, van den Aartsbisſchop van *Kamerijk*; daarna Deken van de Collegiaale Kerk van St. *Guido*, vervolgens Deken van St. *Gedula*, te *Brusſel*. Van daar werd hij beroepen, eerst naar *Mechelen*, tot Raadsheer in den Hoogen Raad der *Oostenrijkſche* Nederlanden, en, in het Jaar 1509, tot Preſident van het Hof van *Holland* en *Zeeland*, welk ampt hij, geduurende den tijd van 18 Jaaren, met allen lof bekleedde. Waarnaa hij door zijne Keizerlijke Majeſteit KAREL DEN V, in zijnen voorgaanden post, te *Mechelen*, werd te rug ontboden. In het bekleeden van alle deeze ampten ging hem de roem na, dat hij nooit iets verrigtte, om winst, om eigen glorie, of ter gunſte van magtige vrienden; en dat hij, om een geding te winnen, nooit zig bediende van valſche of looze kunstjes, in de Rechten gebruikelijk. Hij overleed, in het Jaar 1532.

In zijn Huwelijk, met ELIZABETH VAN BLYOUL, of BLYOUT, heeft hij gewonnen agt Kinderen: als, drie Dogters, onder welk eene Non was, ISABELLA genaamd, die Moeder in het St. *Aagten Klooster*, te *Delft* geweest is, en vijf Zoonen, allen Mannen van uitſteekende Geleerdheid, en onder deeze PETRUS HIERONIMUS, der beiden Rechten

Doctor, te *Leuven*, daarna Pastoor te *Vlissingen*, en vervolgens Abt te *Middelburg*. EVERHARD, welke, in het Jaar 1515, Presidént van het Hof van *Holland* was, was spreeker van Keizer KAREL DEN V, bij deszelfs huldiging te *Dordrecht*, als Graave van *Holland*. De drie andere Zoonen zijn mede vermaarde Mannen en voortreffelijke *Latijnsche* Dichters geweest. Bij de Geleerden zijn deeze Mannen ook bekend bij den naam van NICOLAI. Ondertusschen gelooven wij dat zij van den weg af zijn, die EVERHARD NICOLAI, en NICOLAAS EVERHARD voor één en denzelfden persoon houden, en NICOLAUS GRUDIUS, ADRIANUS MARIUS en JOHANNES SECUNDUS voor drie Zoonen van NICOLAAS EVERHARDI willen doen doorgaan. Dit alleen is zeker, dat deze drie mannen goede vrienden, vermaarde Digters en Raadsheeren van Keizer KAREL DEN V, doch geenzins, dat zij broeders geweest zijn, zo als LA RUË, in zijn *Geletterd Zeeland*, beweert.

Zie VAL. AND.; W. VAN GOUTHOEVEN, *Hollandsche Chronijk*.

EVERHARDI, (THOMAS) word gesteld onder de geleerde Mannen van *Dordrecht*; hij leefde in het jaar 1487, en was Leeraar in de Godgeleerdheid te *Leuven*.

BALEN, *Beschrijv. van Dordrecht*, bl. 204.

EVERINGEN. In de Blaffert der *Utrechtsche* Bisschoppen, aangaande hunne geestelijke Jurisdictie, over de Kerken, Kloosters, enz. in *Zeeland*, word deeze naam gespeld EVERDINGEN, een Dorp in *Zeeland*, op het Eiland *Zuid-Beveland*, 't welk reeds in het Jaar 830 bedijkt was. MELIS STOKE maakt gewag van eenen DODYN, *Heer van* EVERINGE, als hij zegt, op het Jaar 1295:

Daer quam Doedyn van Everingen
An 's een zide wel gheschaert.

Dit

Dit Dorp, welk aan Zee ligt, en behoort onder *Ellewoutsdijk*, is groot 304 Gemeeten en 29 Roeden.

EVERKESTDORPE; een zeker Schrift (zegt ALTING) van het Jaar 1285, noemt de plaats het Moerigelandt, welke zig uitſtrekt tot aan de Boſſchen van *Trenſchoten* en *Fiers*. Hoewel 'er, behalven den naam, niets meer van overig is, blijkt het, egter, genoeg, dat dit land gelegen heeft, tuſſchen den dicht daar aan ſtroomenden *Rhijn* en de gemelde Boſſchen, Oostwaards aan tegen *Swadenburg*.

ALTING, *Not. Germ. Inf.* Tom. II. fol. 52.

EVERLO, eene Havezate, in de Provintie *Overijſſel*, ten Noorden van *Oldenzeel*, behoorende aan den Heer REINT JAN, Baron SLOET, die, wegens dezelve, beſchreven is in de Ridderſchap van *Twenthe*.

EVERSBERG, een der adelijke Huizen, mede in de Provintie *Overijſſel*, in de nabuurſchap van *Rijſſen*, wel eer behoord hebbende aan het Geſlacht van HEERDT.

EVERSDYK, een adelijk Geſlacht in *Holland*, waar van de eerſte genobilteerde, of Edel verklaarde, is geweest, Mr. ANTHONIS MICHIELSZOON VAN EVERSDYK, in het Jaar 1450, Raad in *'s Gravenhage*, en bijzonder gunſteling van den Graave VAN CHARLOIS, Zoon van FILIPS DEN GOEDEN, Hertog van *Bourgondien*, die hem, bij opene brieven, tot den adelſtand verhief; zijnde naderhand deeze verheffing bevestigd, door Keizer FREDRIK DEN II. Hij had in Huwelijk CORNELIA VAN NIEUWENHOVEN, uit *Vlaanderen*, bij welke hij verwekte veertien Kinderen. Hij leefde nog in het Jaar 1480. Onder deeze Kinderen waren: Heer JAN VAN EVERSDYK, Kanunnik te *Geervliet*; JAN VAN EVERSDYK, getrouwd met GEERTRUID VAN DER MEIJE, die agt zoonen en dogteren won; ADRIAAN VAN EVERSDYK, die ter vrouwe nam, MARELIA, dogter van Heere GERRIT VAN EGMONDT; ANTHO-

THONY VAN EVERSDYK; Vrouwe MARGRETA VAN EVERSDYK, getrouwd aan den Heere GERRIT VAN NIEVELD, Ridder, dien zij twaalf Kinderen baarde; BARBERA, Nonne te *Delft*; CATHARINA VAN EVERSDYK, die ten man had, Mr. JACOB VAN ALMONDE, Raad in *'s Gravenhage*, moeder van twaalf Kinderen. Gemelde ANTHONY VAN EVERSDYK, ANTHONYSZOON, was gehuwd met MARIA VAN RAAPHORST, bij welke hij verwekte ANTHONY VAN EVERSDYK; ADRIAAN VAN EVERSDYK, Monnik; MARGRETHA VAN EVERSDYK, gehuwd aan JAN, Bastaard-broeder van Hertog KAREL VAN GELDER. De oudſte van deze Zoonen, ANTHONY, nam ter Vrouwe WILHELMINA VAN RAASHORN, die hem baarde ANTHONY VAN EVERSDYK, naderhand Hofmeester van Hertog KAREL VAN GELDER, die zonder Kinderen overleed; als ook SERVA-AS VAN EVERSDYK, die mede zonder Kinderen ſtierf; verder ELIZABETH EVERSDYK, Nonne te *Rencum*, bij *Arnhem*; MARGRIET VAN EVERSDYK, in den Echt getreeden met CORNELIS VAN DER HOUVE, te *Nijmegen*. Hier mede liep de mannelijke Linie van EVERSDYK, in *Holland*, ten einde. Hun wapen was, een Azuur Schild, en daarin twee zilveren Keepers, drie gouden toorens, twee ter zijde der Keepers en de derde onder dezelve.

Zie GOUDHOEVEN en VAN LEEUWEN, fol. 193 en 964.

EVERSDYK, een Dorp in *Zeeland*, op het Eiland *Zuid-Beveland*, tegen over de Haven van *Biſelingen*; hebbende eene Kerk met een dikken toren, voortijds geſticht door eenen der Heeren uit het geſlacht van *Everinge*, welk geſlacht afkomſtig was uit een jonger Zoon der Graaven van EVERGEM, wier Graafſchap niet verre van *Gendt* gelegen is, en waarvan men een omſtandiger berigt vind bij ESPINOI, in zijne *Recherches ſur les Antiquités & la Nobleſſe de Flandres* pag 350. De nakomelingen van dit Geſlacht hebben, naderhand, den ſtamnaam van EVERSDYK aange-

NO-

Zie Deel XIV, bl. 520

A. 1. *Anthony van Eversdyk*, Marchal van het Hof van
2 den Hertog van Gelder, ongehuwd geſtorven.
3. *Servaas van Eversdyk*, ſtierf ongehuwd.
4. *Margriet van Eversdyk*, had ten man Fredrik van
5 Voorst, die bij haar verwekte, 2 kinderen.
6. *Eliſabeth van Eversdyk*, Geestelijke Dogter.
7
8 de huwelijken der dogteren uit het Geſlacht van
YK, hebben dezelven zig vermaagſchapt, met de aan-
B. 1ſte Geſlachten van Holland en Zeeland.
2
3
4
5
6
7
8
9
10

nomen, en zijn magtig en aanzienlijk geworden in de Regeering der Stad *Goes* „ Met mijn Geſlacht (zegt SMALLEGANGE) hebben zij zig, verſcheidene maalen, over „ en weder vermaagſchapt". Door Huwelijken zijn zij bevriend geworden aan de Geſlachten VAN DEN ABEELE; VAN ERP, en VAN HEERNVLIET.

De grootte dezer Ambachtsheerlijkheid, te gader met die van *Capelle*, met welke zij, in de ſtemrolle, word zamengevoegd, is 3079 Gemeten, 273 Roeden, 6 voeten, 4 duim.

Kronijk van Zeeland, bl. 729.

EVERSDYK, (CORNELIS FRANSZ) afkomſtig uit het bovengemelde *Zeeuwſche* Geſlacht van EVERSDYK, zo wel van Vaders als Moeders zijde, werd gebooren den 20 Mzij 1586. Tot mannelijke Jaaren gekoomen, was hij, veele Jaaren, lid der Regeering, in zijne geboorteſtad *Goes*, en werd, wegens dezelve, gedeputeerd in de Rekenkamer van *Zeeland*, op den 15 Maart van het Jaar 1635. Hij bekleedde dit ampt tot aan zijnen dood, die voorviel te *Middelburg*, den 19 December van het Jaar 1666.

's Mans uitgegeevene Schriften, over het *Wijnroeijen*, *Tafelen van de Wanmaate*; van de *Pachttafelen* en meer anderen, geeven duidelijke bewijzen, dat hij een groot Rekenmeester was. Daarenboven was hij zeer ervaaren in de Landmeet- en Starrekunde. In de *Zeeuwſche Kronijken* van BOXHORN en SMALLEGANGE, vind men eene door hem opgeſtelde naauwkeurige Lijst, van de grootte van *Zeeland*, getrokken uit 's Lands authentijke Rekeningen van den honderdſten penning over het Jaar 1641; waar bij gevoegd zijn alle de Polders, welke, ſedert dien tijd, tot aan het Jaar 1643 ingeſlooten, van nieuws zijn ingedijkt.

's Mans afbeelding, konſtig geſchilderd door zijnen Neef WILLEM EVERSDYK, is naderhand, door den vermaarden J. HOUBRAKEN, in het koper gebragt, waaronder men dit zes regelig vers van P. DE LA RUE leest:

Dit

Dit agtbaar wezen, naar het leven juist gelijk,
Weleer gemaald, door het Penſeel van *Eversdyk*,
Nu door *Houbrakens* hand zo keurelijk van trekken
In 't koper hier gebragt, vertoont ons het gelaat
Van Zeelands *Archimeed*, wiens werk zijn ſtadt, zijn ſtaat
Ten oorbaar was, en ſteeds tot nut en eer zal ſtrekken.

EVERSDYK, (WILHELMUS) een agterneef van den zo evengemelden CORNELIS EVERSDYK, werd gebooren den 25 December van het Jaar 1653. Zijn Vader JOHANNES EVERSDYK, was toen Predikant te *Ellewoutsdijk*, en naderhand in *'s Gravenpolder*; zijne Moeder was CORNELIA VAN CAMPEN, mede van deftige afkomſte in *Zeeland*. Zijne Ouders hem, al vroeg, door den dood, ontrukt zijnde, werd hij, bij eene Moei, onder opzigt van Voogden, te *Goes* opgevoed. Van hem word getuigd, dat hij, van zijne vroege jeugd af, ongemeene blijken gaf van achting en eerbied voor God en zijnen dienst. Na, in *Zeeland*, zig in de taalen te hebben laaten onderwijzen, vertrok hij, in het Jaar 1675, naar *Utrecht*, daar hij het onderwijs genoot van VOETIUS, ESSENIUS, MAASTRICHT, VAN MALEN, en andere bekwaame en geleerde Mannen. In het Jaar 1680, keerde hij, met voortreffelijke getuigſchriften voorzien, naar *Zeeland* te rug, alwaar hij tot den openbaaren Predikdienst toegelaaten, en kort daarna beroepen werd te *Wemelingen*. Een zwaar verlies leed hij hier, door eenen brand, geſticht door een ſnooden booswicht; niets bergde hij daar uit, dan de geſchrevene Predikaatſie, die hij, daags daaraan, doen moest. De ſchrik daarvan veroorzaakte hem een pijn in de zijde, die hem, geduurende zijn gantſche leven, bij bleef. Een jaar daarna werd hij beroepen te *Zaltbommel*, in het Jaar 1683, te *Oosszaanen*, en in 1684, te *Wezel*; deeze aanbieding, echter, wees hij van de hand; doch nam, in dat zelfde Jaar, het beroep te *'s Hertogenbosch* aan.

In de maand November van het Jaar 1686, aanvaardde hij het beroep te *Rotterdam*. In 1695, beroepen zijnde, in *'s Gravenhage*, had dit, echter, geenen voortgang; zo min als dat, welk, twee Jaaren daarna, te *Utrecht*, op hem werd uit-

uitgebracht. Hij ſtierf te *Rotterdam*, op den 11 Julij van het Jaar 1729, in den ouderdom van ruim 75 Jaaren.

Zijn afbeeldzel gaat in prent uit, en zijne ſchriften zijn ten overvloede bekend.

EVERSDYK, (CORNELIS) was wel een afſtammeling uit het zelfde geſlacht, als de twee zo even gemelden, doch uit eenen Tak, die bij den *Roomſchen* Godsdienst gebleeven is. Hij was de oudſte Zoon van WILLEM DIGNUSZ EVERSDYK, Burgemeester te *ter Goes*, en van MARIA SMALLEGANGE, en in zijnen tijd een goed Hiſtorieſchilder, waar van nog blijken genoeg voor handen zijn.

EVERSDYK, (WILLEM) de zoon des naastvoorgaanden, bloeide, omtrent het midden der voorgaande Eeuwe, en was een voortreffelijk Pourtraitſchilder; de afbeeldzels, in *Zeeland*, en elders, nog in wezen, kunnen daar van ten bewijze ſtrekken. Op de groote Zaal van het Schuttershof, te *Middelburg*, zijn nog groote Schilderſtukken van hem voorhanden, verbeeldende eenige Burger-Officieren, en van de order *Confrerie*, allen levensgroot. Hij had in huwelijk BLASINA VAN OSSENWAARDE, en bij haar twee Dogters, ADRIANA en FRANCOISE MARIA, welke beide den geestelijken ſtand aannamen; de laatſte overleed in het Jaar 1735; met haar is die tak van het Geſlacht van EVERSDYK, in *Zeeland*, uitgeſtorven.

Zie LA RUË, *Geletterd Zeeland*, bl. 396, 432 en 524. VAN HENGEL, *Lijkreden op W. Eversdijk*; *Levensbeſchrijving van beroemde Mannen*, enz.

EVERSDYK, (KORNELIS, NICOLAAS MATTHEUS en ADRIAAN) waren allen, in het Jaar 1692, leden van de Regeering der Stad *Goes*; KORNELIS als Baljuw, en NICOLAAS, MATTHEUS en ADRIAAN als Oud-Burgemeesters. Hoewel elkander, door geboorte, in den bloede beſtaande, verſchilden zij, echter, merkelijk in denkbeelden, in

in de partijſchappen, welke die Stad en derzelver Ingezeetenen, ten dien tijde, aan het grootſte onheil bloot ſtelden.

Deeze partijſchappen openbaarden zig, bij de verkiezing van Rentmeesteren; waarover te vooren wel meermaalen geſchillen ontſtaan waren, doch nooit zo hevig, als ten deezen tijde. De Regeering dier Stad was in twee partijen verdeeld; de eene beſtond uit den Baljuw KORNELIS EVERSDYK, en den Burgemeester FERDINAND GRUWARD, met eenige Schepenen, die gehouden werden, meest te ijveren voor de belangen van den Stadhouder WILLEM DEN III; terwijl de andere partij, beſtaande uit den Burgemeester ADOLF VAN WESTERWYK, en eenige Schepens, werd aangezien, als of zij, voorwendende de Stads Privilegien te willen handhaven, inbreuk zogten te maaken op het gezag des Stadhouders. In de tijden, welke wij thans beleeven, zou men de eerstgenoemde met den naam van *Prinsgezinden*, de anderen met dien van *Patriotten* beſtempeld hebben. Beiden zogten hunnen ſtreng, onder de overige Regeeringsperſoonen, te verſterken. Ten dien einde bedienden zij zig van de jongſte keuze van de twee Rentmeesteren, die, in de maand December van het Jaar 1691, geſchieden moest, om dezelve ieder naar hunnen zin te doen uitvallen. Bij het opneemen der ſtemmen bevond men, dat de Bailjuw EVERSDYK, Burgemeester GRUWARD en nog vier Schepenen, KORNELIS LOPSEN, die reeds als Rentmeester in dienst was, tot beſtierenden, en LUKAS BEISELAAR, in plaats van JAN TARD, tot toezienden Rentmeester, gekooren hadden: terwijl de keuze van den Burgemeester WESTERWYK, en van vijf Schepenen, op den Oud-Burgemeester EVERSDYK, als beſtierenden, en JOHAN VAN DER HILLE, als toezienden Rentmeester, gevallen was. Dus waren de ſtemmen, met die van den Baljuw, zo als, ſedert eenige Jaaren herwaards in gebruik geweest was, van wederzijde gelijk. Doch WESTERWYK en de zijnen beweerden, dat dit ingeſloopen gebruik, om den Baljuw mede te doen ſtemmen, was ſtrijdende tegen de Stads Privilegien, volgens welke de BALJUW, *bij de meeste gevolgen en accoorde van Burgemeesteren en Schepenen*

nen, (*) Rentmeesters kiezen mogt. Hierom begeerde hij, dat niet zijne ſtem, maar alleen de meeste ſtemmen van Burgemeesteren en Schepenen gerekend moesten worden: vorderende daarom, dat de Baljuw EVERSDYK de perſoonen, door hem met vijf tegen zes ſtemmen benoemd, voor Rentmeesters moest verklaaren. De Baljuw, dit weigerende, ſloeg daarentegen voor, dat men, om dit en andere geſchillen, onder de Regenten, te beſlisſen, elk eenen Rentmeester zou verkiezen, of de zaak bij looting afdoen, of aan de uitſpraak der Staaten, of aan den Stadhouder, bij raade van den Hove, overlaaten. WESTERWYK, zijnen ſtreng vasthoudende, wilde het een noch het ander, maar enkel, dat de door hem en zijnen aanhang verkoorene Rentmeesters zouden beëedigd worden; verklaarende, dat in gevalle de Baljuw langer weigerig bleef, hij, en die het met hem eens waren, hun den eed zouden afneemen, gelijk in het Jaar 1656 geſchied was. De Baljuw bragt hier tegen in, dat dit voorbeeld niet te pas kwam, als zijnde toen, tegen de aantuiging van den Baljuw en vijf Schepenen, en tegen het gevoelen van Gecommitteerde Raaden en van de Staaten zelve, louter kracht en geweld gebruikt; verbiedende verder aan WESTERWYK en de zijnen, het beëedigen der Rentmeesteren te onderneemen. Doch WESTERWYK, zig daaraan niet ſtoorende, beval den Bode *Smallegange*, NICOLAAS EVERSDYK en JOHAN VAN DER HILLE te gaan haalen. De Baljuw, daarentegen, beval hem, LOPSEN en VAN BEISSELAAR op het Stadhuis te doen koomen. WESTERWYK herhaalde hierop zijn bevel, en gebood den Bode, op verbeurte van zijn ampt, zijnen last te volbrengen. De Baljuw en de zijnen klaagden over geweld, protesteerden daartegen, en verlieten het Stadhuis.

Twee

(*) *Met dit gezegde van den Burgemeester* WESTERWYK, *ſtemde naderhand overeen, het advies van negen voornaame Rechtsgeleerden in* 's Hage.

Twee Schepenen en de Secretaris JOHAN VAN WESTERWYK, Broeder van den Burgemeester, beëedigden toen EVERSDYK en VAN DER HILLE als Rentmeesters. De Baljuw, de Burgemeester GRUWAARD en vijf Schepenen deeden, op den 2 Januarij, in het Jaar 1692, den Burgemeester WESTERWYK aanzeggen, dat hij de twee oude Rentmeesters in dienst moest laaten, en dat de twee nieuwlings aangeſtelden zig geene zaaken, dit ampt betreffende, hadden aantetrekken; dan deze ſloegen geen de minſte agt daarop. Vervolgens vervoegde zig de Baljuw bij de Staaten van *Zeeland*, en aan den Stadhouder, met ernſtige klagten over het ongelijk, hem, zijns oordeels, aangedaan; verzoekende voorts, dat de twee aangeſtelde Rentmeesters buiten bediening mogten gehouden worden. Koning WILLEM DE III, die zig toen op het *Loo* bevond, als Stadhouder, aan de Wethouderſchap van *Goes*, om nader bericht gezonden hebbende, ontving een antwoord van beide partijen, waarin elk zijne zaak op het voordeeligſte voorſtelde. De Burgemeester WESTERWYK deed, inmiddels, een gedrukt geſchrift verſpreiden, waarin zijn gedrag, als gegrond op de Privilegiën, verdedigd werd. Ook bragt hij te wege, (volgens voorgeeven van den Baljuw) dat zig een groot getal burgers op het Stadhuis vervoegde, met verzoek dat de geſchillen binnen de Stad mogten worden afgedaan. Meester WILLEM DE BRAAUW, welke, bij die gelegenheid, het woord voerde voor de gemeente, verklaarde, dat zij de aanſtelling der twee Rentmeesteren, door WESTERWYK en de zijnen gedaan, volkomen goedkeurden; eene diergelijke verklaaring deeden zedert ook de Hoofdmannen en Dekens der Schutterije. Wat laater werden, door de beſtelling van meergemelden Burgemeester WESTERWYK, de Officieren der Burgerije veranderd, tegen den zin van GRUWARD en de zijnen. De Baljuw klaagde over verſcheidene moeijelijkheden, die men hem aandeed, alleen om dat hij met WESTERWYK verſchilde. Men mompelde zelfs van eene geweldige verandering onder de Regeering, indien de aanſtaande verkiezing niet naar den zin van WESTERWYK uitviel. In de maand Junij beſloot WILLEM DE III, den Preſident HUIBERT ROOZEBOOM en den Raadsheer IMAN

KAAUW

KAAUW te magtigen, om kennis te neemen van de geſchillen binnen de Stad, en onderzoek te doen naar de Privilegien, waarop WESTERWYK zig bij aanhoudendheid beriep; zijnde die van Hertog FILIPS *van Bourgondien*, van den 1 April, in het Jaar 1437, en van Keizer KAREL DEN V, van den 18 Maart, in het Jaar 1537: beide welke Privilegien, volgens het gemelde Advis van negen Rechtsgeleerden, ten nadeele van den Baljuw, en ten voordeele van WESTERWYK en de zijnen waren. Ten zelfden tijde vond de Stadhouder goed, dat de gewoonlijke verandering van de Magiſtraat dier Stad zou worden uitgeſteld, tot dat hij, als Stadhouder van *Zeeland*, het verſlag der gemagtigden zou gehoord hebben. De brief, door hem, ten dien einde, afgevaardigd, werd ontvangen, den 24 Junij, den gewoonen dag van de verandering der Magiſtraat aldaar, en terſtond beſlooten, de vernieuwing der Regeering uitteſtellen. Doch eene groote menigte volks, voor en op het Stadhuis vergaderd, drong, zo als WESTERWYK en de zijnen naderhand verklaarden, de Wethouders, met het werk voorttegaan, waartoe zij bij een gekomen waren; 't welk dan ook, om meerder onheil voortekoomen, *en buiten benadeeling van het regt der Graaflijkheid en dat van den Stadhouder*, geſchiedde. Zo dra de naamen der nieuw verkoorenen aan de gemeente waren bekend gemaakt, ging de zelve vergenoegd en ſtil naar huis. Dan de tijding daarvan ter ooren van den Stadhouder gekomen zijnde, (die zig in het Leger bij *Genappe* bevond) toonde deeze zig daar over zo gebelgd, dat hij, kort daarna, beſloot, eenig Krijgsvolk naar *Goes* te zenden, om de Ingezetenen te ſtraffen, en de Wethouders te dwingen, de gekoorene Regenten af, en de voorigen weder aanteſtellen. Het Regiment van den Colonel KAAUW ontving geheimen last, om van *Vliſſingen* en *Veere* afteſteeken, naar *Sas van Gend*, en zig van daar, met acht Compagnien van het Regiment van den Colonel KLAUBERGEN, te water, naar *ter Goes* te begeeven, en aldaar te vertoeven, tot nader last. De Patenten waren getekend door WILLEM DEN III, en laager door zijnen Secretaris, CONSTANTYN HUIGENS, op den 17 en 18 van de maand Julij. Het liep, echter, aan tot den 13 Augustus, dat het volk, met de Schepen, de Stad

naderde. De Burgemeester MATTHEUS EVERSDYK, die 'er allereerst in het zekere bericht van kreeg, deed terstond de Stadspoorten en den Havenboom sluiten, als ook eenige Vaandelen Schutters in de wapenen komen, die zig om het Stadhuis plaatsten. Voorts de Wet op den Eed hebbende doen vergaderen, gaf hij, aan alle de tegenwoordige Leden, kennis van het geene hij vernoomen en verrigt had. Ten half twaalf uuren kwamen bij hem de Luitenant Colonel ALEXANDER DE MAUREGNAULT en eenige andere Oversten der Regimenten van KAAUW en KLAUBERGEN, hem de Patenten van den Stadhouder vertoonende, en begeerende daarop, met het Krijgsvolk, dat toen geleid werd door den Luitenant Colonel en Commandeur ZUIDLAND, te worden binnen gelaaten. De Burgemeester EVERSDYK bragt de Patenten in de vergadering, en verzogt zeer ernstig, te mogen weeten, wat in die gewigtige gelegenheid, ten meesten nutte, en ter bewaaring van Stads Voorregten, diende gedaan te worden. De vergadering, den Burgemeester MATTHEUS EVERSDYK, voor zijne goede voorzorge, bedankt hebbende, verklaarde eenpaarig, behalven den Burgemeester GRUWARD, en den Schepen JOHAN VAN DORTH, *Jacobszoon*: „ Dat zij voor zijne Ma„ jesteit van *Groot-Brittanje*, als Stadhouder, zo veel eerbied „ en onderwerping betoonen wilden, als hij zou kunnen be„ geeren; doch dat zij niet minder verpligt waren, de Privi„ legien en Voorregten der Stad voorteestaan en te handhaven; „ Dat de Stad *Goes*, dit regt, met andere stemmende Steden „ van *Zeeland*, gemeen had, van geen Krijksvolk te behoeven „ te ontvangen, dan op Patent van de Staaten van *Zeeland*; „ Dat *Goes* en gantsch *Zuidbeveland*, in het Jaar 1577. in „ gevolge de *Gentsche* bevrediging, zig begeevende onder „ het bewind van Prinse WILLEM DEN I, nog een bijzon„ der beding gemaakt had, van geen Krijgsvolk te zullen in„ neemen, dan in tijden van nood, ten koste van de gemeene „ zaak, en met kennis en bewilliging van de Wethouderschap, „ die, zelfs in zodanig geval, de Stads sleutelen zou blijven „ bewaaren; Dat zij wel vertrouwden dat zijne Majesteit, als „ Stadhouder, niet voor hadt, deeze manschap, anders, dan „ ten koste der gemeene zaake te doen dienen; doch dat het

„ blijk-

„ blijkbaar genoeg was, dat de nood thans niet vorderde, dat „ dit volk binnen *Goes* gelegd werd; Dat deze Stad altoos geen „ gevaar liep van den vijand van buiten, en dat zij de gant„ſche Burgerij van *Zuidbeveland* tot getuigen riepen, dat de „ Ingezetenen zelve altoos gehoorzaam geweest waren aan de „ bevelen der Hooge Overigheid en der Wethouderſchap, „ zo in het gewillig opbrengen der gemeene lasten, als in „ het trouw voorſtaan en beſchermen van den Godsdienst, „ de Vrijheden en wettige Regeering des Vaderlands; Dat bij „ hen en hunne Voorouders altoos had plaats gehad, eene „ diepe hoogachting voor den geheiligden perſoon zijner „ Majeſteit, als Stadhouder van hunne Stad en Provintie, „ doch te gelijk een edelmoedig voorneemen, om de Voor„ regten hunner Stad te handhaven; Dat de Ingezeetenen en „ de Regeering, veele Jaaren agter een, in onderlinge rust „ en eendragt geleefd hadden; Dat 'er, in de voorleedene Jaa„ ren, wel eenige onrust was ontſtaan, voornamelijk ter oor„ zaake van de verkiezing van Rentmeesteren; doch dat des „ onaangezien, de jongſte verandering der Regeeringe, vol„ komelijk, volgens de Privilegiën, en tot groot gendegen „ van de Burgerije, was geſchied; Dat de Wethouderſchap „ ook bereid was, zig ten allen tijde te verdedigen, tegen „ elk, die in het ſtuk van de verkiezing der Rentmeésteren, „ of in eenig ander opzigt, mogt meenen verkort te zijn; Dat „ zij nimmer hebbende afgeſtaan van het voorregt, om geene „ manſchap te ontvangen, dan op de voornoemde voorwaar„ den, vertrouwen moesten, dat de Patenten, tot de inlege„ ring van het Krijgsvolk, welk althans voor de Stad lag, „ loslijk van zijne Majeſteit, als Stadhouder, verkreegen wa„ ren, zonder dat men hem, vooraf, van het voorregt der „ Stad *Goes*, onderrigt had; Dat zij hierom beſlooten hadden, „ de begeerde inlegering, ten platten Lande zo wel als in de „ Stad, ten besten mooglijk van de hand te wijzen, en de „ Poorten en Havenboom, ondertusſchen, digt te houden; „ Dat zij, echter, te veel liefde voor de Burgerij hadden, „ om voor als nog zig in de wapenen tegen het gemelde „ Krijgsvolk te verzetten; in die verwagting, dat de Poorten „ en de Boom niet geweldig zouden worden aangetast: doch

„ dat zij van dit gewigtig voorval terſtond zouden kennis gee-
„ ven aan Gecommitteerde Raaden, en aan de andere goede
„ Steden van *Zeeland*, met verzoek om onderſtand, tot hand-
„ having van het goed regt der Stad, en tot voorkoming van
„ het uiterſte bederf van dezelve, en van gantsch *Zuid-Be-*
„ *veland*."

Van dit beſluit, hetwelk terſtond aan de Gemeente werd bekend gemaakt, werd ook den Officieren, die de Patenten vertoond hadden, binnen de Hoofdpoorten, kennis gegeeven, door drie Gemagtigden uit de Regeeringe, WESTERWYK, BRAAUW en RONDVISCH, die te gelijk ernſtig verzogten, dat men, hoe eerder hoe liever, de Stad en het Eiland wilde ruimen; in welk geval men hun, zo zij des behoefden, eenigen nooddruft wilde laaten toekoomen. MAURRONAULT *bedankte voor den aangeboodenen nooddruft; verklaarende verder te weeten, wat last zij hadden, en dat zij gehouden waren, dien na te koomen; begeerende tevens een afſchrift van het beſluit der Regeeringe*; welk hun ook werd ter hand geſteld.

Het Krijgsvolk der Staaten, enkel op bevel van den Stadhouder, even als ten tijde van WILLEM DEN II, onwettig, tegen den Burger, en dus tegen zijnen Betaalsheer, aangevoerd, inmiddels aan Land gereeden zijnde, bezette, even als of zij vijanden waren, alle de toegangen naar de Stad, en bebolwerkte de Poorten van buiten met ladders, wagens en andere gereedſchappen; leevende voorts, ten platten Lande, op Krijgsmans beſcheidenheid. De Wethouders van *ter Goes*, niet konnende gedoogen, dat de knegten, die zij zelve, voor hun gedeelte, betaalden, hunne goederen roofden en vernielden, magtigden DE BRAAUW en WESTERWYK, om deswegen bij de andere Steden van *Zeeland* te klaagen. Maar de goedaartige Stadhouder en zijne militaire afhangelingen, hadden, buiten eenige de minſte order van hunnen wettigen Souverain, onder wiens bevel zij alleen behoorden, daags naa hunne aankomst, de Stad zo naauw beſlooten, dat 'er niemand uit kon; dit blijkt uit den Inhoud van den brief, door de Heeren van *ter Goes* geſchreven, aan de andere Steden van *Zeeland*.

„ Ede-

„ Edele Achtbaare Heeren!

„ Wij hebben goedgevonden aan UEd. Achtb. te deputeeren, de Heeren BRAAUW en WESTEWYK, om aan UEd. Achtb. mondeling voortehouden, wat ons op gisteren is wedervaaren, door het aankomen van militie voor deſe Stadt, en Copielijk overteleggen, de Reſolutie daarop genomen, daar uit UEd. Achtb. alles omſtandig zullen konnen afneemen; wij hadden ſekerlijk verwacht, dat de voorſz. militie conſiderereende ons goet recht, order ſouden hebben gehad van het Eiland aftetrekken, maar hebben ter contrarie ondervonden, dat dezelve haar verdeeld heeft rontom deze Stadt, alle de Poorten van buiten met wagens, ladders en andere inſtrumenten ſodanig beſlooten, en alle de advenues na de Stad in dier voegen beſet, dat geen eenig mensch daar uit nog in kan paſſeeren, levende rontom deze Stad op militaire discretie. Wij hebben geen ander oogmerk dan om ons regt voorteſtaan. So als UEd. Achtb. uit de lecture van onze voorſz. Reſolutie zullen gelieven te zien, maar weten wel, dat wij in geen genoegzaam postuur zijn, om zulks met Borgers, tegen geweld van militie te doen, en daarom addresſeeren wij ons, aen UEd. Achtb. met verſoek van wel te wille conſidereeren de horrible conſequentien, die in dezen handel leggen, door de welke wij werden geplaagt en overlast aangedaan, niet alleen de militie van de Unie gerepartieert op de Provintie van Zeeland (door ons niet betaald wordende) maar door militie van de Unie gerepartieert op de Provintie Zeeland, die voor het meerendeel haare maandelijke ſoldij uit deſe Stad moet haalen: is dit te verantwoorden, ſo kan 'er geen zaak of onderneeming meer worden tegengeſprooken. Wij zien alle oogenblikken van de Wallen voor onze oogen, dat die zelve mannen, die voor eenige weeken geld uit onze handen hebben komen ontvangen, nu dat zelve geld gebruiken, om onze goederen, buiten de Stad te ruineeren, en dat in een tijd dat de Garniſoenen ontbloot, het Leger te Velde is, en deſavantages van den vijand heeft moeten lijden: wij zeggen nogmaal, ſoo dit te verdragen is, dat geen order nog recht in het Land meer beſtaat.

„ Tot nog toe is met geen ſcherp op de voorſz. militie, die wij voor vijanden moeten aanzien, met ons weten een ſchoot gedaan, maar wij zijn in vreeſe, dat wij den brandenden iever van onſe Borgers en Ingeſetenen, ſoo wel van vrouwen als mannen, niet lang zullen konnen tegenhouden, zij voorzien haar van alles, en laaden de Veldſtukjes op de Wallen geplant met ſchroot, ſchreeuwende naar ordre om los te branden, en daarom bidden wij UEd. Achtb. om hulpe en ſodanige voorſieninge, waar door wij van deeze vijandelijke bejegening mogen worden ontſlagen, vreeſende anderzints het bederf van een gedeelte onſer Stadt, daaraan wij moeten proteſteeren onſchuldig te zijn. Nademaal wij niet anders doen dan ons recht te gebruiken. Hier mede vertrouwende, dat UEd. Achtb. en geene van de leden, ons in deeſe nitterſte verlegenheid, verlegen en ten gronden zult laaten gaan, ſullen wij ons refereeren tot het geene onze voorſz. Gedeputeerdens verder mondeling aan UEd. Achtb. ſullen voordragen en blijven, enz.

Was getekent den 14 Augustes 1692.

„ *P. S.* De Heeren Gedeputeerden in het begin deſes gemeld, hebben om de naauwe bezettinge van de Stadt, niettegenſtaande het expres verzoek, aan den Heer Colonel *Zuidland* gedaan, niet buiten kunnen geraaken, ſulks wij tot het beſtellen van deezen brief genoodzaakt zijn geweest te authoriſeeren, den Bode *Mispelblom*, die door een bedekte pasſagie, in alle ſtilte door de Stads Vesten is gezwommen."

De Creaturen van den Stadhouder handelden even als openbaare vijanden, en wilden niet gedoogen, dat de Burgers hunne levensmiddelen van buiten de Stad haalden. De melkſters werden, met groote moeite, 's morgens en 's avonds, door gewapende Burgers ter Poorte uitgeleid, en moesten, onder geduurig ſchelden en dreigen, haar werk verrichten. De Burgers, met den Burgemeester WESTERWYK aan het hoofd, eenen post op den Buitenſingel hebbende ingenomen, om den weg naar de Stad, ten minſten aan één zijde open te houden, werden, den 15 Augustus, zo hevig aangevallen, door eenige Vaandels knegten, dat zij eindelijk naar binnen moesten wijken.

Dit

Dit alles gebeurde, onder een geweldig geſchreeuw van de Wallen, en op den Singel, door de ſoldaaten, en door de Burgers; de eerſten riepen: *Lang leeve de Koning van Engeland!* de laatſten; *De Duivel haale den Baljuw!* welken de Burgers voor de oorzaak van al het onheil hielden. Onder al dit gewoel had men nog niet op elkander geſchooten, maar de Burgerij en Regeering, zo het ſcheen, eenpaarig beſlooten, het uiterſte aftewachten. Andermaal ſchreeven zij om hulp aan de Steden; doch deeze, uit vreeze voor de geuſurpeerde magt van den Stadhouder, ſtelden de Stad *Goes* in het ongelijk. Men vaardigde dan een' brief aan den Stadhouder zelven af, die den 21 geſchreven, en getekend werd door op twee na alle de Regenten, door de drie Predikanten, door de Officiers der Schutterije, en door de Dekens der Gilden; het aftrekken van de militie was het verzoek, daar in vermeld. Dan in plaatze van antwoord op denzelven, trok de militie, den 24ſten, tegen den zin en den wil der Magiſtraat en Burgerije, op order van den Stadhouder, ter Stad in, en bezette het Stadhuis. Kort daarna kwamen de Gemagtigden van den Stadhouder, ROOZEBOOM en KAAUW, mede binnen, om op alles onderzoek te doen. Zij ontboden, onder anderen, de Dekens der Gilden, die den brief van den 21ſten mede getekend hadden. Deeze verklaarden, die onderteekening niet gedaan te hebben, als hoofden van hunne Gilden, maar voor zig zelve; dat zij de Heeren te vooren niet hadden gedwongen, om de Regeering te veranderen; doch dat zij het volk wel op de been hadden gezien, en wel wisten, dat de meeste Burgers de verandering begeerden; dat zij de Wethouderſchap niet hadden genoodzaakt, de Poorten voor het Krijgsvolk te ſluiten; doch dat hun bekend was, dat zulks naar den zin van de meesten uit de Gemeente was geſchied; dat zij zelve niet te klaagen hadden over den Baljuw, maar dat anderen dikwils over hem geklaagd hadden. Midlerwijl wist de Stadhouder, door zijnen al te vermogenden invloed op dien tijd, te bewerken, dat de Staaten van *Zeeland* hem magtigden, op den 22ſten van de maand September, om de zaaken te *Goes* volkomen ten einde te brengen.

Wel haast volgde hierop, eene geheele verandering in de Regeering der Stad, waar door WESTERWYK en de zijnen buiten bewind geraakten; ook werden, eerlang, de voordeelige posten, die zij bekleed hadden, door den Stadhouder, aan anderen gegeeven.

Hier mede zou men hebben mogen denken, dat de zaaken een einde zouden genomen hebben; doch het tegendeel bleek wel haast: want, tegen het einde der maand October, zond WILLEM DE III wederom twee Gemagtigden derwaarts, met last, om de ſtukken van het onderzoek, door hen gedaan, of nog te doen, te ſtellen in handen der nieuwe Regeeringe, om, overeenkomſtig daar mede, de ſchuldigen in regten te betrekken. De Preſident Schepen, JOHAN VAN DORTH, bekleedde, bij die gelegenheid, het ampt van Baljuw Terſtond daarop werden de Burgemeester en de Secretaris WESTERWYK, de Burgemeester MATTHEUS EVERSDYK, de Burger-Officiers, JOAN VAN DER HILLE, JAN VERKAT en MARTINUS BEISSLAAR in hegtenis genomen, naauw bewaard; vervolgens, voor Burgemeesters en Schepenen der Stad *Goes*, te recht geſteld; en, in de maand November, allen gevonnisd: de Oud-Burgemeester WESTERWYK, om onthalsd te worden; de Burgemeester EVERSDYK, de Secretaris WESTERWYK en VAN DER HILLE, om met het zwaard over het hoofd geſlaagen en gebannen, met verbeurd verklaaring van alle de goederen der twee Burgemeesteren, en van de helft der goederen van den Secretaris en van VAN DER HILLE; VERKAT, om gegeesſeld en gebannen, en BEISSELAAR, om gebannen te worden. De redenen, om welke deeze vonnisſen geſlaagen werden, behoorde men te kunnen vinden, in hunne bedreevene misdaden. Doch vermids zij hier uit niet blijken, en nog minder uit het *Bericht van de Gecondemneerden op den* 28 *September* aan den Stadhouder, zullen wij de vonnisſen zelve hier laaten volgen. De twee WESTERWYKEN, en bijzonder de Burgemeester, en de Burgemeester EVERSDYK, worden daar in beſchuldigd:

„ Dat zij, in plaats van op het aanſchrijven van Koning WILLEM," (zo onnozel was men in dien tijd, dat men zelfs in openbaare geſchriften, dien Prins met den tijtel van zijne Ko-

Koninklijke Majeſteit benoemde, welke, in de Republiek, nooit in aanmerking had moeten komen. Nooit doet men iemand oneer aan, als men hem den tijtel geeft, van dat ampt, waar voor of waarin hij voorkomt; zo dat die van Stadhouder voldoende geweest ware, wijl hij, ten opzigte van dien post, in de *Nederlanden*, en als Koning in *Engeland* moest betijteld worden) „ de verandering der Regeering opteſchorten, met „ die gehoorzaamheid, welke alle Regenten aan zijne Maje„ ſteit, als Stadhouder van het gewest, ſchuldig waren," (behoeft men zig wel te verwonderen, den Stadhouder de paalen van zijn gezag te zien te buiten gaan, als de Regenten dwaas genoeg zijn te bekennen, dat zij hem gehoorzaamheid ſchuldig zijn? Thans is men beter verlicht, en begrijpt de zaak, zo als zij wezenlijk is, namelijk dat de Stadhouder in der tijd, als eerſte Staatsdienaar, gehoorzaamheid aan de Regenten, als integreerende Leden van den Staat, en Souverainiteit van ieder Provintie, op zig zelve ſchuldig is; dat de Wetgeevende magt berust bij den Souverain, en de uitvoerende bij den Stadhouder, die verpligt is, gehoorzaamheid aan derzelver bevelen te bewijzen) „ de Wet, op den 24 van „ Zomermaand jongſtleden, vernieuwd hadden, voorgeevende „ daartoe gedrongen te zijn geweest, door de beweeging der „ ontſtelde Gemeente; Dat zij echter de Saamenrotting der „ meenigte wel zouden hebben konnen beletten; doch dat zij „ zulks verzuimd hadden; Dat de Burgemeester WESTER„ WYK, integendeel, van 't Stadhuis getreeden, 't volk had „ opgehitst, onder anderen zeggende: *Mannen! nu hebt gij „ nog een Magiſtraat: morgen zult gij 'er geen heb„ ben. Ik heb de Privilegien met hand en tand willen „ vasthouden. Nu de brief van den Koning gekomen is, „ kan ik niet langer. Ieder van u mag nu toezien.* En, *de „ Baljuw heeft onze Privilegien aan den Koning of aan „ Odijk weggegeeven of verkogt, dat wij en onze kinderen „ lang beklaagen zullen. Ik zal nu afgaan en niet meer „ aankomen, en dan zult gij van zulk een volk moeten ge„ regeerd worden. Ik beklaag de Stad en al de arme luiden. „ De Comptoiren zullen moeten ſtilſtaan. Wij zullen niet „ mogen uitgeeven of ontvangen. Wat zullen nu de arme „ lui-

„ *luiden doen.* Wederom: *Mannen, het is gedaan, wij zijn*
„ *al onder de ſlavernij gebragt, daar ik zo lang voor gevreesd*
„ *heb. Zo gij nu de Wet niet vermaakt, zijt gij uwe Pri-*
„ *vilegien kwijt. Daar is nu geen Wet meer. Staat mij dan*
„ *bij, mijne Vrienden, ik zal u ook niet verlaaten, al zou*
„ *men mij in ſtukken van een ſcheuren.* Dat hier op alleenlijk
„ een verward geroep gehoord was, *wij willen de Wet volmaakt*
„ *hebben.* Dat WESTERWYK, wijders, toen zijn Majeſteit
„ Krijgsvolk naar de Stad geſchikt had, de aanſtootelijke Re-
„ ſolutie, om het zelve daar buiten te houden, hadt opge-
„ ſteld, en doen verſpreiden, zo wel als de twee brieven aan
„ de Steden van *Zeeland*, waarin het afzenden der genoem-
„ de manſchap word uitgekreeten voor een daad van openbaa-
„ re vijandelijkheid, waardoor het regt en de vrijheid der Stad
„ geſchonden en verkracht werd; alles onaangezien hij zelfs
„ erkend had, zijne Majeſteit te houden voor den afzender der
„ manſchap, wiens gedrag hij zig dus niet ontzien had, op
„ de oneerbiedigſte en haatelijkſte wijze, ten toon te ſtellen;
„ hebbende hij zelve bekend, dat hij den bode MISPEL-
„ BLOM belast hadt, den eerſten brief aan de Steden, aan
„ alle Liefhebbers voor wat nieuws, uittedeelen; Dat hij ook
„ op den dag, toen de manſchap voor de Stad gekomen was,
„ 't geſchut op den Kattenberg hadt doen brengen, den om-
„ ſtanderen toeroepende, *wij zullen het Krijgsvolk 'er wel*
„ *buiten houden*; Dat hij daar geſprooken had van *ſchieten*
„ en van de boeren te hulp te willen roepen: ook zeggende,
„ toen één der Overſten belastte vuur te geeven: *Schiet vrij,*
„ *hier ſtaa ik. De Koning heeft geene magt te beveelen, het*
„ *geen gij beveelt*; Dat men eindelijk ook eene overeen-
„ komst gemaakt hadt, om de ampten van Regeeringe altoos
„ te houden onder luiden van WESTERWYKS aanhang:
„ hetwelk ſtreed met de Privilegien. Alle welke dingen wer-
„ den aangemerkt, als ſtrekkende tot oproer, en tot krenkinge
„ van het regt der Overheid, in en aan de Perſoon en waar-
„ digheid van zijne Majeſteit als Erfſtadhouder, en door de
„ Staaten bijzonderlijk gemagtigd, om onderzoek te doen op
„ de buitenſpoorigheden hier ter Stede: waarom men ver-
„ ſtond, dat zij in een Land, daar het regt gehandhaafd word,

„ niet

„ niet konden geleden worden." VAN DER HILLE en VERKAT werden bijzonderlijk beſchuldigd; „ dat zij den trom „ hadden doen haalen en roeren, om de Burgerij in het ge„ weer te doen komen;" waarop VAN DER HILLE zig verſchoonde, met den last van Burgemeester WESTERWYK, die, echter, zulks ontkende. VERKAT was, volgens den inhoud van het vonnis, op het Stadhuis geweest, om de vernieuwing van de Wet te helpen doordrijven. Ook had hij, nevens anderen, aldaar, ten dien tijde, wijn gedronken, en vrij gelag gehad op het Stadhuis.

Op bevel van Koning WILLEM DEN III, moeſten de vonnisſen naar *Engeland* gezonden worden, en zo lang onuitgevoerd blijven, tot dat hij daar op zulke order zou geſteld hebben, als hij zoude bevinden te behooren Aan deeze order werd door Burgemeesteren en Schepenen, den 15 November, voldaan. De Schutterijen en Gilden zonden, bij die gelegenheid, insgelijks eenen brief af, waarin zij den Stadhouder ſmeekten om eene generaale Amnestie. Zelfs deeden de gevonnisden daar bij overzenden, een verzoek om vergiffenis; hunne vrouwen en kinderen voegden daar nevens hunne ootmoedige ſmekingen. WESTERWYK, inmiddels, verdrietig over zijne gevangenis, hebbende hij reeds vijf weeken gezeeten, in een gat, daar men gewoon was, de grootſte ſchurken en fielten te plaatzen, en nog, daarenboven, onder de bewaaring van drie ſoldaaten, zogt voorſpraak bij de Staaten, en ſommige bijzondere aanzienlijke Leden van de Regeering. De Leden der tegenwoordige Regeering van ter *Goes*, als zo veele ſlaven van den Stadhouder, gaven den gevangenen geene de minſte verligting; beroepende zig op de order des Konings, en der gemagtigden; welke laatſten hen telkens wederom aan de Magiſtraat weezen, aan welke zijne Majeſteit de zaak verbleeven hadt, WESTERWYKS boeken en papieren waren, inmiddels, in beſlag genoomen, gelijk ook die van zijnen broeder den Secretaris, en van den Burgemeester EVERSDYK. De WESTERWYKEN, die redenen hadden te vreezen, dat de vonnisſen wel verzagt, maar niet vernietigd zouden worden, deeden hun best om dit voortekoomen. Ook beweerden zij, dat zij, ondervraagd zijnde, geantwoord hadden, in de ver-

wag-

wagting, dat men hen, in een gewoonlijk rechtsgeding, zou ontvangen hebben; maar geenzins hadden konnen vermoeden, dat men, op hunne antwoorden, zo een ſtreng vonnis zou gebouwd hebben. Daarenboven hielden zij de meeste Rechters voor hunne partijen, en voor vrienden van den Baljuw, welke zij zeker als Rechters niet erkend zouden hebben, hadden zij konnen denken, dat men hun aan het leven zoude willen koomen. Dan dus verſchalkt en gevonnisd, ſchoot 'er niets overig, dan vergiffenis te verzoeken.

Den zestienden van de maand December, ontving de Regeering een brief van den Koning uit *Engeland*, waarbij de vonnisſen, als overeenkomende met de regten en wetten van *Zeeland*, door hem werden goedgekeurd. Doch de Stadhouder verklaarde daarbij, „ dat de veroordeelden hem ootmoediglijk „ om vergiffenis en vernietiging der vonnisſen gebeeden hadden," daar bijvoegende „ dat hij aan de eene zijde wel geneegen zou zijn, om in dit verzoek te bewilligen, doch, „ aan de andere, in aanmerking genoomen hadt, dat de Staaten „ in de maand Septembes op hem begeerd hadden, dat hij zijn „ Stadhouderlijk gezag gebruiken zou, om zulke voorzieninge „ te doen, als hij tot den meesten dienst van den Lande en „ tot rust van de Stad *Goes* in 't bijzonder, zou bevinden „ te behooren; waarom hij niet had konnen beſluiten, om „ een volſtrekte vernietiging van de vonnisſen toeteſtaan. Maar „ dewijl de Staaten hadden betuigd, hun aangenaam te zullen „ zijn, zo 'er in dezen eenige gematigdheid had kunnen ge„ bruikt worden, was hij te raade geworden, om de vonnis„ ſen, zo verre ADOLF WESTERWYK daarbij veroordeeld „ werd om onthalsd, MATTHEUS EVERSDYK, JOHAN „ WESTERWYK en JOHAN VAN DER HILLE, om het „ zwaard over het hoofd geſlagen, en JAN VERKAT om ge„ geesſeld te worden: ook zo verre, daarbij, hunne goederen „ verbeurd verklaard waren, te laaten onuitgevoerd. Doch men „ had, ter bevordering van de rust der Stad, order te ſtellen, „ dat ADOLF en JOHAN WESTERWYK met de eerſte ge„ legenheid, vervoerd werden, naar *'s Hertogenbosch*, om al„ daar op hunne eigene kosten, waartoe de Regeering een „ gedeelte hunner goederen ſchikken moest, op eene verze-

ker-

„ kerde plaats bewaard te worden; hen voorts boven de kos-
„ ten der rechtspleeginge opleggende zodanig eene geldboete,
„ als de Regters, naar gelegenheid van de middelen der twee
„ broederen, zouden billijk vinden. De overige inhoud der
„ vonnisſen moest in zijn geheel blijven, en kon met den
„ eerſten worden uitgevoerd."

De Wethouderſchap der Stad *Goes*, dezen brief ontvangen hebbende, hield den inhoud daarvan bedekt, en zag om naar middelen, om, met de minſte beweeging onder het volk, dien ten uitvoer te brengen. Op den 30 December werden twee Vaartuigen afgehuurd, een op *Bergen op Zoom*, en een ander op *'s Hertogenbosch*; buiten de Stad, bij de Schans, moesten zij gaan leggen, en wagten tot nader order. Midlerwijl had men verſpreid, dat de Stadhouder eene algemeene vergiffenis zou laaten afkondigen, in welke ook de gevangenen zouden begreepen zijn. Doch het afhuuren van de twee Vaartuigen verwekte eenigen agterdogt bij de Gemeente. Des nagts ten elf uuren, werd het eerst rugtbaar, dat de gevangenen zouden gebragt worden naar de Schans, om aldaar de bevelen van WILLEM DEN III te verſtaan. Straks ſtreefde eene groote menigte naar de Gevangenis, om de Heeren het laatſte vaarwel toe te roepen. Niemand wist wat men voor had, zelfs de gevangenen niet. De Predikant LEIDEKKER bragt het droevig nieuws daar van, eerst aan den Vader van EVERSDYK, die terſtond in onmagt viel, en buiten ſtaat was, om zijnen Zoon te gaan zien; groot was ook de ontſteltenis onder de andere vrienden der gevangenen. De Regeering bediende zig van de militie, om de gedoemden uit den kerker te haalen, en naar buiten te leiden. De Burgemester EVERSDYK, eerst op de markt geleid, kon, door ontſteltenis, geen woord ſpreeken, maar wees met de hand naar den hemel, als te kennen willende geeven, dat zijne onrechtvaardige Rechters van daar hun loon en ſtraffe te wachten hadden; wordende voorts, met eenige der anderen, onder het zugten en weeklaagen der verdrukte logezeetenen, naar buiten gebragt. De WESTERWYKEN bleeven langer weg, doordien de Huisvrouw van den Burgemeester, hem in de gevangenis zijnde komen zien, aldaar in zwijm gevallen, en, weder bekoomen zijnde, haaren man

niet

niet van 't lijf te ſcheuren was, hoe zeer ook de Overſten en ſoldaaten haar ſcholden, ſtootten en dreigden. Toen zij, eindelijk, achter van het Stadhuis, door een eng ſtraatje, op de markt gekomen waren, ging 'er een algemeen gekerm op onder het volk, 't welk, hoorende, hoe de Burgemeester zijne vrouw, die hem achter naliep, en aan het lijf hing, vermaande tot onderwerping aan den Goddelijken wille, terwijl hij haar voor eeuwig vaarwel zeide, zig niet van ſchreijen onthouden kon. WESTERWYK, zig toen naar de menigte wendende: *Mijne lieve Burgerij* (zeide hij) *vaarwel in eeuwigheid! Heb ik iemand verongelijkt, ik ben een mensch; vergeef het mij; gelijk ik elk uwer vergeeve. Dit lijden treft mij en u over eene rechtvaardige zaak; maar naardien ik bij geenen Rechter op aarde gehoor heb konnen krijgen, beroep ik mij op* CHRISTUS's *Rechterſtoel, daar zij niet meer dan gij en ik gehoor zullen krijgen.* Weinig meer kon hij zeggen, dewijl de Majoor, die zijn *Duitſche* lichaam met *Hollandsch* en *Zeeuwsch* geld onderhield, hun ter Poorte uitdreef. Zijne Huisvrouw, niettegenſtaande alle de ſmaadtaal, die de huurlingen en ſlaaven van den Stadhouder haar toebeeten, verzelde hem, onder een onophoudelijk geroep, met hem te willen leven en ſterven. Ook werd hij, en alle de anderen, tot aan de Poort gevolgd door de Burgerij, die hen, van de Wallen, nog toeriep: *Vaart wel, mijne lieve Heeren;* zo lang duurde dit geroep, tot dat zij, met ſtokſlagen, naar beneden werden gedreeven. WESTERWYK, pas buiten gekoomen, vraagde den Majoor, waar men met hen heen wilde? Waarop die, onbeſcheiden genoeg, antwoordde: *Men zal u ophangen, en alle Hollandſche duivels, die zig tegen den Koning durven verzetten, met u.* Weinig onderſcheid, voorwaar, tusſchen dien tijd, en dien der *Spanjaarden*! In de Schans werd den gevangenen de brief van Koning WILLEM voorgeleezen; waarop ze in de ſchepen traden: de WESTERWYKEN naar den *Bosch* en de andere naar *Bergen op den Zoom*; wordende zij, op deeze wijze, uit *Holland*, *Zeeland* en *Westfriesland* gebannen. Te ſcheep zijnde, riep WESTERWYK aan EVERSDYK nog vaarwel toe; daarbij voegende, dat hij hoopte, dat zij elkander in de eeuwigheid zouden

DE BURGEMEESTER WESTERWIJK, TE TER GOES, UIT DE GEVANGENIS GEHAALD WORDENDE, OM ZIJN VONNIS TE ONDERGAAN, WORDT ZIJNE VROUW, DOOR DE OFFICIEREN EN SOLDATEN, VAN HEM AFGESCHEURD.

zouden wederzien: en niet twijffelde, of zij zouden daar meer regt vinden, dan hun hier gegund was; „*Heden*, beſloot hij, *is 't onze, morgen hunne beurt.*" 't Vertrek der gevangenen herſtelde allengskens de rust in de Stad. Het Krijgsvolk bleef 'er, echter, nog eenigen tijd leggen. De ſtrengheid, welke de Stadhouder nodig geoordeeld had, om de Regeering der Stad naar zijnen zin te dwingen, werd, bij de Ingezeetenen, ſchoon zij, met de gebannen Heeren, wel te vreden geweest waren, eerlang vergeeten; niettegenſtaande dezelve naderhand nog in merklijke geldboeten verwezen werden: zelfs waren eenige afgezette en afgegaane Schepens, die hunne zijde gehouden hadden, naar gelange van hunne middelen, in boeten geſlagen. NICOLAAS EVERSDYK zat omtrent een Jaar te *Bergen op den Zoom*; waarna hij, eerst voor vier maanden, en naderhand zonder bepaaling van tijd, van den Stadhouder verlof bekwam, om weder binnen *Goes* te mogen koomen. Doch de beide WESTERWYKEN werden niet uit hunne ballingſchap ontſlagen, vóór de maand Augustus des Jaars 1697. Nogthans moesten zij zig onthouden binnen het gebied van de Generaliteit, en begaven zig met der woon naar *Bergen op den Zoom*. In het begin van het Jaar 1699 kreegen zij vrijheid om, geduurende den Zomer, zig op het Eiland *Zuidbeveland* te mogen onthouden; welk verlof, in het volgende Jaar, vernieuwd werd. Niet vroeger dan in de maand April van het Jaar 1702, na het overlijden van Koning WILLEM, ontvingen zij eene Acte, (die reeds in het Jaar 1699, in de maand November, getekend was) waarbij hun werd toegelaaten, in *ter Goes* weder te mogen komen woonen, alwaar zij, zo wel als EVERSDYK, eerlang wederom in de Regeering kwamen, en in hunne geſchondene eere herſteld werden. VAN DER HILLE was, geduurende zijne ballingſchap, overleeden.

Wij hebben dit geval te omſtandiger verhaald, om den Leezer te doen zien, welk het gevolg zij, voor cordaate en eerlijke Regenten, wanneer ooit eenen Sradhouder zo veel gezags word gegeeven, als WILLEM DE III zig had aangematigd; als mede, wat Regenten en Ingezeetenen te zamen te wagten hebben van de willekeur des Stadhouders of

zijne kwaade Raadslieden, als de Krijgsmagt van den Staat, alleen op zijnen wenk en wil, en om zijne oogmerken te bereiken, in de Steden kan gezonden woorden.

Zie *Remonſtrantie van* M. C. EVERSDYK; *Borgerlijke Onderrichting*; *Copie van een brief uit Zeeland*; *Bijlaage agter* COSTERUS, *Hiſtoriesch verhaal*, bl. 452. *Auth. Miſſ. Reſol. en Sent. Request der beledigde Regenten*; *Nodig bericht*, enz. *Europ Merk.* van 1702, *Vaderl. Hiſt.* XVI. Deel. bl. 203-230.

EVERSTEIN, voorheen een treffelijk Kaſteel, in het Land en de Heerlijkheid van *Arkel*, aan het einde van de *Lek*, gebouwd bij Heer OTTO VAN ARKEL, die leefde in het Jaar 1360; even als *Hageſtein*, had hij het, met hooge muuren en torens, doen bevestigen, en met diepe graften omgraven. Niet meer dan een kwartier uurs, lagen die beide ſloten van elkander. Toen, in het Jaar 1405, de Heeren VAN ARKEL de Stad *Woudrichem*, bij verasſing, ingenomen, geplonderd en verbrand hadden, bragt Hertog WILLEM VAN BEIJEREN, Graaf van *Holland*, eene groote magt bijeen, beſtaande uit *Henegouwers*, *Hollanders*, *Zeeuwen* en *Friezen*, daar die van *Amſteldam* ook de hunne bijzonden. Hij brak daar mede op, bij *Gaasperen*, liggende toen aan het Slot *Hageſtein*, en belegerde die plaatzen, met alle magt en ſtrengheid. De Biſchop van *Utrecht*, FREDRIK VAN BLANKENHEIM, kwam insgelijks, met zijn Heir, voor *Everſtein*: *Gaasperen* en *Hageſtein* vielen, eindelijk, in handen van Hertog WILLEM, die ze beiden, door het vuur, deed verwoesten. EVERSTEIN werd op de hardnekkigſte wijze verdeedigd. Na dat de mondkost, ja zelfs het geen naauwlijks eetbaar was, verteerd was, moest die ſterkte mede bukken voor de magt van gemelden Biſchop. De Hertog deed vervolgens het Slot tot den grond toe verwoesten; de overgebleevene brokken werden naderhand, door de *Lek*, weggeſpoeld. Zie verder HAGESTEIN.

EVER-

EVERSTEIN; (FILIPS *Graaf van*) hij was een van hun, die, met den aanvang der Nederlandſche beroerten, ten dienſte des Konings van *Spanje*, alles opofferden, om hunne Landgenoten den hals onder het Graaflijk Juk te doen bukken. In het Jaar 1556, voerde hij het bevel over een der drie Regimenten voetvolk, die geſchikt waren, om de Landzaten, met of tegen hunnen wil, in 's Konings bede te doen ſtemmen. Vermids daar uit hunne achterſtallige ſoldij voldaan worden, kan men ligt bevroeden, hoe gematigd zij hebben huis gehouden. Hij bleef ſteeds den Koning getrouw, zelfs na de komst van ALBA. Want, in het Jaar 1568, vindt men, dat hem het bevel over zes of zeven Vaandelen knegten was toebetrouwd, met welke, gevoegd bij eenige benden Ruiters, hij den Prins van *Oranje* noodzaakte, *Roermonde* te verlaaten, en de wijk te neemen naar *Daalhem*, bij welke Stad, op den 25ſten van de maand April, een hevig gevegt voorviel, ten nadeele van de Nederlandſche ballingen, die aldaar, grootendeels, geſlagen werden. Na dien tijd vindt men zijnen naam, als verdrukker der vrijheid, niet meer gemeld.

Zie de *Sententien van* ALBA, bl. 204 en 205.

EVERSWAART. In de oude blaffert der Biſchoppen van *Utrecht*, waarin hunne goederen, zo Kerken als Kloosters, zijn aangeweezen, vindt men, in *Zeeland*, gemeld *Eversweerde*, zijnde geweest een Dorp en Ambachtsheerlijkheid, op het Eiland *Zuidbeveland*, groot over de 1190 gemeten. Zedert, echter, is het geheel verdronken, en onder de golven begraaven.

EVERTSEN; (CORNELIS) de eerſte van deezen naam, die ons voorkomt, uit dit *Zeeuwſche* Geſlacht, welk zo veele uitmuntende Zeelieden heeft opgeleverd, werd gebooren te *Vliſſingen*. CORNELIS, van jongs af tot den dienst opgeleid, gedroeg zig zo manlijk, dat hij, na als Kapiteln gediend te hebben, onder de Vlag van den Admiraal M. HARPERTSZ. TROMP, in het Jaar 1652, werd aangeſteld tot Schout bij Nacht en Commandeur van een Smaldeel Oorlogſchepen, om

ten geleide van de verwagt wordende Schepen, in het Kanaal, te kruizen. In het Jaar 1659, was hij Commandeur, onder de Vloot, die den Koning van *Deenemarken* ter hulpe werd toegeſchikt. Even als de andere hooge Bevelhebbers, werd hij, bij die gelegenheid, vereerd met een zwaaren gouden Keten, en eenen daaraan hangenden gouden Penning, die nog heden, bij de nakomelingen, bewaard word. Op de voorzijde ſtaat het Borſtbeeld van FREDRIK DEN III, Koning van *Deenemarken*, en op het ruggeſtuk een *Deensch* Oorlogſchip, hetwelk, op den ſpiegel, tot opſchrift heeft het woord: TANDEM: „EINDELYK."

Den 19 December van het Jaar 1664, werd hij verheeven tot den rang van Vice-Admiraal, en was tegenwoordig in den Zeeſlag, die vermaard geworden is, door het in de lucht ſpringen van het Schip van den Admiraal WASSENAAR VAN OBDAM, voorgevallen den 13 Julij, in het Jaar 1665. CORNELIS EVERTSEN voerde daarbij het bevel over het zesde Esquader, beſtaande uit 18 Schepen, gewapend met 2420 man en 520 ſtukken geſchut. Benevens den dapperen Admiraal TROMP, verrigtte hij, in deeze ontmoeting, alles wat van een eerlijk en bekwaam Zeeoverſte kan begeerd worden. Eerlang, echter, moest de Staat den Held miſſen: want, in het Zeegevegt van den 11 Junij des Jaars 1666, na van zijnen moed en bekwaamheid doorſlaande blijken gegeeven te hebben, trof hem de laatſte ſchoôt, die, van het Schip van den *Engelſchen* Schout bij Nacht HARMAN, werd gedaan. Zijn Lijk werd, den 5 van de maand Julij daaraanvolgende, te *Middelburg*, met veel pracht en ſtaatſie ter aarde, beſteld, in de oude of *St. Pieterskerk*, alwaar zijn Afbeeldzel, met de gewoone bijcieraaden, in marmer, ligt uitgehouwen, door den beroemden Beeldhouwer ROMBOUT VAN DER HULST. Wijders vindt men, ter zijner eere, geſlagen, eenen Penning, op wiens voorzijde een gekroond borſtſtuk, waaronder, op een wimpel, ſtaat:

CORN. EVERTSEN, *Admiraal van Zeeland.*

En om den rand, deeze twee volgende dichtregels:

Heer Everts met Triomf, op 't Bed van eer geſneeft,
Aldus in 't ſilver door de konst van Muller leeft.

Ao. 1666, den 14 Junij.

De rugzijde des Pennings verbeeld het Zeegevegt, waarin hij ſneuvelde, en heeft, om den rand, dit volgende.

Hier ſtrijkt het Britsch geweld voor Nederland de Vlag;
De Zee heeft nooit gewaagt van zulk een zwaaren ſlag.

Onder zijn Pourtrait, door A. DE JODE in het koper gebracht (en waar van een Copie, door HOUBRAKEN, gevonden word, in het XIII Deel der *Vaderlandſche Hiſtorie*, bl. 206.) leest men:

Dit is de Zeeuwſche Waterheld,
Die d'Iber, Theems en Taag voor zijn geſicht deed bèven,
Tot hij in vlam en rook geſteld,
Wierd door een kogel neergeveld;
Op dat zijn naam zou eeuwig leven.

Maar tot nog grooter eere voor 's mans nagedachtenisſe, dient de openlijke blijk van achting, door de Heeren Staaten van *Zeeland*, voor de verdienſten van deezen hunnen Vlootvoogd betoond, in eene Reſolutie van den 21 Junij, van het Jaar 1666, waarin gezegd wordt:

„ Gedelibereert zijnde op de Remuneratie, die over de goede en langduurende dienſten van den overleden *Luiten. Admiraal* CORNELIS EVERTSEN, zaliger memorie ſoude werden gedaan: hebben alle de Leden geoordeeld, dat de voorſz. Remuneratie behoorden te beſtaan in eere en profijt: En is dien volgends goedgevonden en verſtaan te verklaaren, dat de voorſz. dienſten, de Heeren Staaten van *Zeeland* zonderling

aangenaam en welgevallig zijn, en bij haar Ed. Mog. altoos in goede en favorable gedagtenisse sullen blijven: En dat tot blijckelijck teken van dien honorable begraafenisse zal werden vereert, geassisteert door Gedeputeerde uit deeze Vergaderinge, en dat zijn lichaam alhier binnen *Middelburg*, in een Tombe daar toe expresselijk te maaken, sal werden ter neder gesteld, en voorts zodanig opgebouwd en verciert, mitsgaders met een Graffschrift gehonoreert, als aan de eene zijde, naar proportie van de waardigheid, van de Functie, die hij heeft bekleed, sal werden gerequireert, en aan de andere zijde, de heugenisse van soo langduurige en bloedige batalje, en daarop gevolgde victorie en overwinning komt te meriteeren. Werdende de Heeren van den Rade bij dese geauthoriseert, om tot de voorsz. begraafenisse de convenable order te stellen, en voorts de voorsz. Tombe, en het geene daar van dependeert, te laaten vervaardigen en opmaaken.

„ En belangende de verdere Remuneratie, is goetgevonden en verstaan, aan de Heeren van de Admiraliteit te recommandeeren, dat den Capitein CORNELIS EVERTSEN, oudste Zoon, van den overledenen Luitenant Admiraal, met een Schip van Oorloge mag werden voorsien, en zijn tweede Zoon EVERT EVERTSEN, jegenwoordig Schipper, gebracht op een favorable nominatie, tot een Capiteins plaats. En aan den derden Zoon met naame CAREL EVERTSEN, oud 20 Jaaren, te geeven het vacante Vaandel van de Compagnie van den Luitenant Colonel ANTHONY SEYS.

„ En alzo de Weduwe van wijlen den Luitenant Admiraal CORNELIS EVERTSEN, jegenswoordig zwanger is; is mede gerefolveert, in geval God de Heere, haar met een mannelijke vrugt komt te zegenen, dat de Heere Staaten deser Provintie het Peterschap over dezelven zullen aanneemen, en voorts vereeren met een Lijfrente van vijfentwintig ponden 's Jaars, en die so lange continueeren, tot dat dezelve zal weesen gebragt tot eenig avancement. Werdende de Heeren BOREEL, GYSELING, en de Raadspensionaris van het Landt, bij deesen gecommitteert, om in naam van de Vergaderinge de voorgemelte begraafenisse, en in Cas van de

de Geboorte van eenen Zoon, bij het ſolemniſeeren van den H. Doop te asſiſteeren.

G. BRANDT, *Leven van de Ruiter*, bl. 401, 483, 500. *Leven der Nederlandſche Zeehelden*, bl. 585, enz. *Vaderl. Hiſt.* XIII Deel, bl. 206. VAN LOON, *Nederl. Penning-Hiſtorie*, II Deel, bl. 550, alwaar men den bovengemelden Penning vindt afgebeeld. *Leven van* C. TROMP, bl. 321. LA RUE, *Heldhaftig Zeeland*, bl. 150, enz.

EVERTSEN, (JAN) *Ridder van St. Michiel*, gebooren te *Vliſſingen*, een ouder broeder van den zo evengemelden Luitenzint Admiraal CORNELIS EVERTSEN, die korten tijd vóór hem geſneuveld was. Reeds in het Jaar 1636, gebood hij, als Commandeur, eenige Oorlogſchepen, ten geleide van de Koopvaardijvloot naar *Frankrijk*. Eenige Koopvaardijſchepen hadden zig, vooraf, zo uit *Texel* als uit de *Maaze*, zonder geleide, in Zee begeeven. De *Duinkerkers* hier van de lugt gekreegen hebbende, deeden den Admiraal COLART, met drie Schepen, bemand met 800 koppen, in Zee ſteeken, die, op den 10 Februarij, dezelve aanklampte. JAN EVERTSEN, dit verneemende, zette het, met zijne vier Schepen, derwaart, en trof den *Duinkerkſchen* Admiraal zodanig, dat deszelfs ſpiegel in ſtukken geſchooten werd, en het geheele Agterſchip overhoop lag; COLART was dus genoodzaakt, het Anker in den grond te werpen, en zogt vervolgens met ſchieten ander geweer zig te redden. EVERTSEN wilde naast hem ankeren; doch het Kabeltouw, door een kogel getroffen zijnde, dreef hij, door de kracht des winds, ter zijde af. Intusſchen beſchoot JOOST VAN TRAPPEN, anders gezegd BANKERT, van vooren het Schip van COLART zo hevig, dat het reeds begon te zinken. COLART, door woede en ſpijt gedreeven, zou in zijn eigen kruit den brand geſtoken hebben; maar het ſtond al twee voeten onder water. Dit had ten gevolge, dat zijn Schip, met nog een ander, ten gronde ging, en twee honderd der Vlootelingen hun graf in Zee vonden;

honderd en vijftig werden, met den *Duinkerkſchen* Admiraal, gevangen genomen. Men bracht hem gevangenen in den *Haag*, en zijnen tweeden Bevelhebber in *Zeeland*. Op de Schepen, onder bevel van EVERTSEN, waren bijna honderd, zo dooden als gekwetſten.

In het Jaar 1637, werd de Heer JAN EVERTSEN Vice-Admiraal van *Zeeland*; in deeze hoedanigheid woonde hij, onder den L. Admiraal M. H. TROMP, den 21 October 1639, in *Duins*, den vermaarden Zeeſlag bij, tegen den *Spaanſchen* Admiraal, Don ANTONIO D'OQUENDO. De Koning van *Spanje*, in dit Jaar bezig met het uitrusten van eene magtige Vloot, die herwaards zou gezonden worden, wagtte alleen op Krijgsbehoeften uit *Duinkerken*. TROMP, die op de kusten kruiste, hoewel hij niet meer dan elf Schepen onder zig hadt, taste, echter, de vijandelijke Schepen aan, ſneed twee van dezelven af, en jaagde de overige naar binnen. TROMP, inmiddels, verſterking bekoomen hebbende, bleef den gantſchen Zomer kruiſen, omtrent de *Hoofden*, op de *Spaanſche* Schepen, die, na eenigen toever uit *Vlaanderen* ontvangen te hebben, uit de *Corunha* in Zee liepen. De Stadhouder van *Holland*, Prins FREDRIK HENDRIK, ontving, uit *Bruſſel*, bericht van het oogmerk der Vloote, en onder anderen, dat de Admiraal last had, geenen ſlag te waagen, maar in *Duins* binnen te loopen, alwaar de trouwlooze *Engelſchen* hem ontvangen zouden. Op deeze echte berigten werd terſtond geraadpleegd, over het verſterken van de *Staatſche* Zeemagt. TROMP, zijne Vloot verdeeld hebbende, had ſlegts twaalf Schepen bij zig, toen hij de *Spaanſche* Vloot, zevenenzestig zeilen ſterk, op den 16 September, bij *Bevezier*, in het gezigt kreeg. Nogthans deed zijne kloekmoedige dapperheid hem beſluiten, zo lang Schuitgevaarte te houden, tot dat hij meerder verſterking zou bekoomen hebben. Ook bracht hij den vijand zo veel nadeel toe, dat D'OQUENDO last moest geeven om naar *Duins* te loopen, gelijk geſchiedde. TROMP ondertuſſchen met zeventien Schepen verſterkt zijnde, zette den vijand na, met oogmerk, om hem binnen *Duins* beſlooten te houden, of, indien hij uitkwam, ſlag te leveren. De *Engelſche* Admiraal PENNINGTON kwam TROMP, terwijl hij

daar

daar lag, uit 's Konings naam aanzeggen, dat hij zig van vijandelijkheden, op de kusten van *Groot-Brittanje*, zou hebben te onthouden.

Wel dra kreegen de Staaten dit bericht; en deeze, in aanmerking genoomen hebbende, „ hoe veel 'er hun aan geleegen „ ware, dat den *Spanjaard* het geduurig overvoeren van „ Krijgsvolk naar *Duinkerken* belet werd, te meer, om dat „ het hun nu gemakkelijker gemaakt werd, door de *Engel-* „ *schen*, die hun verblijf in de Havens en op de Rede van „ *Groot-Brittanje* begonden toe te ſtaan, en hun zelfs Sche- „ pen verhuurden," beſlooten, hunnen Luitenant Admiraal te gelasten, de *Spaanſche* Vloot aantetasten, indien zulks met hoop op eenen voorſpoedigen uitſlag zou kunnen geſchieden, zonder eenig opzigt te neemen op de plaats, waar dezelve zig bevondt, of op de perſoonen, die hem daarin zouden trachten hinderlijk te zijn; geevende tevens alomme last, tot het uitrusten van Oorlogſchepen. Meer dan gemeenen ijver betoonde hier omtrent de Admiraliteit van *Amſterdam*. De Oost- en Westindiſche Maatſchappijen bragten mede het haare toe; zo dat in de maand October, der Staaten Vloot reeds zeventig Schepen ſterk was. Op den 21 dier maand, beſloot TROMP, niettegenſtaande alle de tegenſtreevingen der *Engelſchen*, den vijand aantetasten; wordende de Vice-Admiraal, WITTE CORNELISZ. DE WITTE gelast, om op de *Engelſchen* te pasſen. Doch de *Spaanſche* Admiraal, hoe zeer ook in 't naauw gebracht, zogt een algemeenen Zeeſlag te vermijden; laatende de meeſte Schepen hunne Ankers kappen, en digt naar de Kust loopen, daar veele aan ſpaanders ſtieten.

Nogthans kwam onze Vice-Admiraal, JAN EVERTSEN, in een hevig gevecht, met den *Portugeeſchen* Admiraal, wiens Schip door hem in brand geſchooten werd, en vervolgens zonk. Het overige der vijandelijke Vloot bergde zig, onder begunſtiging van een dikken mist, uit *Duins*, en liep van daar naar *Douvres*, van waar zij, eerlang, bij nagt, te rug keerde, en met DOQUENDO behouden te *Duinkerken* binnen liep. Verſcheiden vijandelijke Schepen waren, inmiddels, in handen der onzen gevallen, en op dezelve een groo-

te buit gevonden, waarvan het zuiver overſchot beliep, honderd vierendertig duizend vier honderd negenenzestig guldens tien ſtuivers en twaalf penningen.

De Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, bracht in *Zeeland* binnen, zes Galioenen, één zeer groot Schip, één kleinder, en één Fregat.

In het begin van het Jaar 1642, hernam onze Zeeheld, van de *Duinkerkers*, drie *Hollandſche* Koopvaardijſchepen. Tien Jaaren daarna, om van mindere togten en behaalde voordeelen, in dien tusſchentijd, niet te gewaagen, was hij, met den Admiraal TROMP, tegenwoordig in den Scheepsſtrijd tegen den *Engelſchen* Admiraal BLAAKE, bij *Douvres*. Na het afloopen van den ongelukkigen Zeetogt van den Vice-Admiraal DE WITTE, in dat zelfde Jaar, werd TROMP, als de bekwaamſte, om eene Oorlogsvloot te gebieden, wederom aangeſteld. In het begin van de maand November, werd bij de Staaten goedgevonden, de Vloot, welke in 't *Goereeſche* gat en elders verzamelde, onder zijn bevel Zee te doen kiezen. Nevens of onder hem, werden eenige Opperhoofden aangeſteld, als de Vice-Admiraalen JAN EVERTSEN en WITTE CORNELIS DE WITTE; de Commandeur DE RUITER, en de Schout bij Nacht PIETER FLORISZE. De Vloot beſtond uit bijna 70 *Staatſche* Oorlogſchepen, en drie van de Oostindiſche Maatſchappij, behalven de Branders en kleine Vaartuigen. TROMP was gelast, 300 Koopvaardijſchepen te geleiden tot aan Caap *Lezard* en *Engelandseind*. Maar den 10 December, kreegen zij, in de *Hoofden*, tusſchen *Douvres* en *Folſtan*, de *Engelſche* Vloot, onder den Admiraal BLAAKE, in het gezigt; zonder lang te draalen, begonnen zij in den namiddag Schutgevaarte. Onder het ſchieten van wederzijde, liepen de beide Vlooten westwaart, tot over de *Singels*, welke de *Engelſchen* niet konden te boven komen: waarop het de *Nederlanders* tegen hen aanwendende, in den namiddag, om drie uuren, met hun in een hevig gevegt geraakten. Van den uitſlag daarvan, gaf de Luitenant Admiraal TROMP aan de Heeren Staaten kennis, in de volgende Miſſive.

HOOG

„ HOOG MOGENDE HEEREN!

„ Sedert mijnen laatſten van den 9 deezer, hebben wij alle mooglijke vlijt aangewend, om naar *Duins* te geraaken, en den 9 's morgens ten 4 uuren tuſſchen *Calais* en *Douvres* de vloed afgeſtopt, de W. Z. W. en ook W. N. West. Daar zijnde, zagen wij de Vloot in *Duins* liggen. Ten 2 uuren ſtilwater, gingen wij onder zeil, gelijk ook de *Engelſche* deeden, 52 zo groote als kleine Schepen ſterk, waar onder 42 a 44 van haare middelbaare Schepen waren, die haar best deeden, om naar *Dover*, en voorts naar de West te zeilen. Ten 3 uuren, ſchoot de wind N. W. ten westen, en begon hart te waaijen, zo dat wij des avonds omtrent ten 5 uuren ten Anker kwamen; gelijk de *Engelſchen* mede deeden, dicht onder het hooge land bewesten *Dover*, wel twee mijlen recht in de wind van ons, het woeij des nachts een ſtorm. Des morgens den 10 was de W. N. N. West, wij vermisten eenige van onze Schepen, en ook eenige Branders: Ten 12 uuren gingen wij met opgaande getij onder zeil, gelijk de *Engelſche* Vloot mede deed, Wij wenden alle devoir aan om bij haar te geraaken. Ten 1 uur begonden eenige van onze best bezeilde Schepen ſchietgevaarte te houden. Omtrent 3 uuren kwamen wij bij de *Singels*; voorneemende de *Engelſche* Vloot te ſtutten. Dan BLAAKE, zo verre voorafkoomende, dat wij hem meenden te bezeilen, wendden wij na hem toe. Hij zulks zienden, deed zijn best om voor de wind, voor ons over te komen; gelijk hij deed. Wij gaven elkander in 't pasſeeren de laag: en het Schip de *Roozekrans*, met 44 ſtukken Kanon en omtrent 200 man, daar Capitein op was CHARLES BATTYN, koomende pas achter hem, leidden wij hem zo naa aan boord, dat onze boegſpriet en het galioen voor onze ſteven afbraken. Daadelijk leide de naatſte *Engelschman*, 't Schip de *Bonaventura*, met 30 ſtukken, daar Capitein op was, eenen ASCHON ons aan de andere zijde aan boord, zo dat wij tuſſchenbeiden lagen, vechtende aldus een uur; wanneer het Schip de *Roozekrans*, hebbende (zo gezegd word) 60 dooden, daar onder beide Capiteinen, en veele gekwetſten, het opgaf. Onzen Vice-Admiraal JAN EVERTSE, lei het Schip de *Bon-*

aven-

aventura, mede aan boord aan de andere zijde, zo dat wij met ons vieren malkander aan boord lagen, doch de *Bonaventura* het mede opgeevende, namen wij posfesfie van het Schip de *Roozekrans*, daaruit neemende over de 100 man; en enterden van de onze 60 man. De Vice Admiraal JAN EVERTSEN, nam mede bezitting van het Schip de *Bonaventura*. In dit gevecht waren eenige van onze Schepen, die 'er bij hadden konnen komen, bezig geweest, met te vechten tegen de overige Schepen van BLAAKE, die zijn retraite nam, na *Douvres* of *Duins*. Met den donker fchaveelden wij van elkander, en kwamen ten Anker, lastende onzen Stuurman, die in de prijs was, mede ten Anker te komen. Wij hoorden nog omtrent 9 uuren, het gefchiet van de onzen tegen de *Engelfchen*. Regt tegen den donker aan brandden het Schip van Capitein *Juinbol*, die zelve mede met een gedeelte van zijn volk is verdronken, doch de meeste zijn gered." enz. enz.

Deeze Misfive, waarin verder verflag gegeven word, tot op den 13, wanneer de Vloot te *Boulogne* voor Anker kwam, was gedagtekend op het Schip *Brederode*, den 24 December, op de Rede aldaar. Uit den inhoud daarvan ziet men, dat het mannelijk gedrag van den Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, met zig aan de zijde van TROMP te voegen, het behoud van dien beroemden Zeeheld en de oorzaak van de behaalde overwinning was. Geene mindere dapperheid en beleid toonde de Heer EVERTSEN, in het volgende Jaar, wanneer hij den Admiraal TROMP, in zijn gevegt tegen BLAAKE, uit het midden van wel twintig *Engelfche* Schepen ontzette. De bijzonderheden daar van zijn dubbel waardig, eenigzins omftandiger verhaald te worden. Als van een Authentiek ftuk, zullen wij van den brief van den Luitenant Admiraal TROMP aan de Staaten, wederom gebruik maken.

„ HOOG MOGENDE HEEREN!

„ De rescontres, en ons wedervaren, 't geene wij drie dagen lang hebben gehad, begonden den laatften Februarij 's morgens ten 9 uuren, en eindigden den 2 Maart, 's avonds na zonnen ondergang, met het aankomen van den nacht, omtren

de

de lengte van *Poortland*, tot voor *Swartenes*, of *Boulogne* tegen 69 a 70 meest zeer groote Parlementsschepen en Fregatten, wij 70 Schepen van Oorlog, en omtrent 150 Koopvaardijvaarders. Ik kan uwe Hoog Mog. niet pertinent adviseeren, door reden, dat de meeste Capiteinen den 1 Maart, 's morgens, maar tijd hebben gehad, om ginds en weder eens aan boord te koomen, welke mij toen rapporteerden, dat bij den Commandeur DE RUITER, en zijne bijhebbende, die den vijand in de straat attacqueerden, eenige Schepen van den vijand waren genoomen, ook verscheiden van de onzen en van de haaren waren gezonken. Doch omtrent ons gevecht, die met den *Schout bij Nacht* PIETER FLORISZ, den vijand in het hoofd attacqueerden, daar den Admiraal BLAKE met de kloekste Schepen was, en den Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, in het midden, is noch van de eene noch van de andere zijde, niemand genomen, noch gezonken, maar zeer hevig gevochten; zijnde de eerste dag. Nademiddag moesten wij den vijand afkeeren (vermids 7 a 8 hart bezeilde Fregatten naar de Koopvaarders liepen, en na alle apparentie, de gantsche Koopvaardijvloot zouden hebben geruineerd, verbrand, en in den grond geboort) om dezelve te beschermen. Na het gevecht heb ik doen aan boord laaten haalen, den Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, en den Commandeur DE RUITER, de Schout bij Nacht een groot stuk van ons zijnde, om zig te redden, zijnde die nevens meer anderen zeer reddeloos geschoten. Wij hielden onderlinge Communicatie, wat ons voorts te doen stond; den vijand weder te attacqueeren, en de Koopvaarders te laaten drijven (want wij hadden geen magt genoeg om de Koopvaarders van suffisant Convoij te voorzien; en wisten ook niet wat achterhoeden de vijand nog in de hoofden mogt hebben) of te sluiten, en de Koopvaarders te beschermen, zo veel doenlijk was, en die digt voor ons te laaten zeilen, en den vijand met klein zeil in te wagten. Daar werd gondgevonden, dat wij geen vergeefsche schooten zouden doen, want de ammonitie reeds schaars begon te worden. Wij zagen een groot eind beoosten ons, alleen met zijn Fok en groot Marszeil drijven, 't Schip de *Vogelstruis*, daar ik de Commandeur DE

WIL-

WILDE met zijn drie na toe ſtuurde, om hem te helpen, en, heel reddeloos zijnde te ſleepen, zo het mooglijk was.

„ Den 1 des morgens, zagen wij het Schip de *Vogelſtruis*, onder de Vloot van de *Engelſchen*; en de Commandeur DE WILDE komt aan mijn boord, en relateert, dat hij gisteren avond een touw daar aan had gehad; maar dat het hem niet mooglijk was geweest het Schip te ſleepen: en derhalven had moeten laate drijven. Omtrent 10 uuren, heeft de vijand ons heftig begonnen aantetasten, vijf of zes, van haar best bezeilde Fregatten, aan ieder zijde van onze Vloot houdende, om, waar het mooglijk, eenige Schepen afteſnijden; en vochten tot zonnen ondergang. Toen ſtaken de *Engelſchen* onder de wind. Waren deezen dag, van onzen Vloot afgeſneeden, de Capiteinen JAN LE SAGE, van *Zeeland*; BRUIN VAN ZEELST, van *Amſterdam*, en eenige weinige Koopvaarders. 's Avonds kwamen verſcheiden Koopvaarders bij ons, klaagende dat zij weinig of geen kruit noch ſcherp meer hadden; en in ons Schip veel agtponds kogels zijnde, gaf ik order om die over te leveren, aan die geenen, die 'er Kanon toe hadden.

„ Den 2 Maart, 's morgens was de wind W. N. West, omtrent 9 uuren begon de vijand ons weder te attacqueren, met een groote hevigheid, en niet boven de twee uuren geſtreeden hebbende, was bij gisſing de helft van onze Schepen, ten einde van kruit en ſcherp, waarna wij eenige ſchooten deeden, dat zij bij ons zoude koomen, zo als zij deeden. Hier op ordineerde ik, dat ze pas voor ons, en in de masſe van de Vloot zoude blijven, en geen teeken van beſchreumtheid ter waereld toonen; dat wij met de geenen, die nog kruid en ſcherp overig hadden, hen benevens de Koopvaarders zoude defendeeren, en hebben dus bij gisſing, met 25 a 30 Schepen, die noch kruid en ſcherp hadden, van de middag tot 's avonds na zon, de gantſche Vloot gedefendeerd. Omtrent 2 uuren op zon, was BLAAKE, geconjungeert met een groot gedeelte van zijn gros, pas buiten ſchoots van ons, en deed teken om aantevallen. Wij dat ziende lieten onze marszeils loopen en wachten hem in. De voorſten omtrent 1 uur tegen ons, den Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, en onze bijhebbende Schepen gerangeert hebbende, zijn de *Engelſchen* af-

afgeweeken. BLAAKE pas buiten ſchoots zijnde is niet afgekoomen. De Vice-Admiraal JAN EVERTSEN en andere kwamen mij ſpreeken, en verklaarden dat zij noch kruit noch ſcherp hadden. Donker zijnde, zetten onze vuuren op, en gingen met kleinzeil onze Cours, N. N. Oost, om de Vloot bij elkander te houden, de wind N. West; toen lag SWARTENES N. Oost van ons, omtrent vier mijlen. BLAAKE zette mede zijn vuuren op: en na middernacht verlooren wij 's vijands vuuren. Den 3 dito, 's morgens dag wordende, zagen *Calis* ten Z. W. twee mijlen van ons, en niet eenen *Engelschman.* Vertrouwen, dat zij gewend zijn, en hun cours genomen hebben naar *Wicht*, om zig aldaar te repareeren."

Deeze brief was gedagtekent, den 4 Maart, op het Schip *Brederode*, zeilende in de *Hoofden.* De inhoud toont ten allerduidelijkſte de onwaarheid van 't gerucht, 't welk uit *Westmunſter* naar *Holland* overwaaide, dat TROMP, J. EVERTSEN en DE RUITER geſneuveld, en honderd Koopvaardijen vijftig Oorlogſchepen genomen of vernield waren.

Ten blijke van hun genoegen over zijn gedrag, en ter belooninge van betoonde dapperheid, ontving de Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, van H. H. M. tot eene vereeringe, eene ſomma van vijftien honderd guldens; ook werd aan hem, die tot hier toe zonder vaste wedde gedient had, een inkoomen van twee honderd guldens 's maands toegelegd. Ook beſloot de Vergadering der Staaten van *Holland* en *West-Friesland*, om hem en DE RUITER, ter erkentenisſe van hunnen betoonden moed, te vereeren met een gouden Keten en Medailje, houdende het wapen van *Holland*, ter waarde van 12 of 1500 guldens. Nog in dat zelfde Jaar gaf hij verſcheidene proeven van zijne dapperheid, tegen de *Engelſchen:* als, op den 12 van de maand Junij, in den Zeeſlag voor *Nieuwpoort*, en daags daaraan omtrent *Duinkerken;* als ook bij *Katwijk* en *ter Heide;* in welken laatſten ſlag de Luitenant Admiraal M. H. TROMP ſneuvelde, en het Schip van den Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, wien, na den dood van TROMP, het Opperbevel over de Vloot was aanbevolen, zo

red-

reddeloos werd geſchooten, dat hij genoodzaakt was, zig naar de *Maas* te laaten ſleepen.

Zonder melding te maaken van zijne Zeetogten van minder aanbelang, ſtappen wij over tot het Jaar 1659, wanneer hij, met den Luitenant Admiraal VAN WASSENAAR, naar *Deenemarken* vertrok: doch, van wegens eenig misnoegen over den rang, verzogt en bekwam hij verlof om van daar naar huis te mogen keeren.

Den 17 December, in het Jaar 1664, werd onze JAN EVERTSEN aangeſteld tot Luitenant Admiraal van *Zeeland*, en bevond zig, in het volgende Jaar, bij dien bloedigen Zeeſlag tegen de *Engelſchen*, in welken de Admiraal VAN WASSENAAR, door eigen kruit, met zijn Schip omkwam, en de geheele ſlag ten nadeele der Staaten uitviel. Zeer veel had tot dit onheil toegebracht, de muiterij van het volk op eenige Schepen, en de laf hartigheid en ontrouw van zommige Kapiteinen, die ook daarna, naar de maate hunner ſchuld, ſtraffe ontvingen. De Luitenant Amiraal JAN EVERTSEN, alles gedaan hebbende, wat van een eerlijk man konde verwagt worden, was met eenige andere Schepen de *Maas* ingeloopen. Toen hij, in den *Briel*, aan land ſtapte, werd hij door het graauw, dat doorgaans naar de uitkomst der zaaken, en niet naar waarheid oordeelt, beſchuldigd van kleinhartigheid, voorts aangetast en in 't water geſmeeten; daar hij zou hebben moeten verdrinken, ware hij niet door eenige ſoldaaten, en in 't bijzonder, door eenen *Franſchen* Kapitein, LA SALLE genaamd, gered geworden. Doch de onſchuldige Luitenant Admiraal wist zig, eerlang, eerst in den *Haage*, en daarna in den Krijgsraad op *Texel*, zodanig te verantwoorden, dat H. H. M. zig verpligt vonden, zijne kloekmoedigheid en gehouden gedrag te prijzen.

Verder deed de Luitenant Admiraal, den 6 Julij van dat zelfde Jaar, ter Vergaderinge der Staaten van *Zeeland*, een omſtandig verhaal van den jongſten Zeeſlag; als mede van het leed, hem door het graauw van den *Briel* aangedaan; gelijk ook van het voorgevallene in *'s-Hage* en in den Krijksraad op *Texel*: waarop, daags daaraan, bij Hunne Ed. Mog. beſlooten werd,

werd, daar over te ſchrijvén aan H. H. M. en daarenboven den Luitenant-Admiraal te bedanken, voor zijne goede dienſten en plichtsbetrachtinge, in den bewusten Zeeſlag. Hoog gemelde Heeren Staaten van *Zeeland*, lieten, in hunnen brief, van den 7 Julij 1665, aan de Algemeene Staaten, ter verdedinge van hunnen eerſten Zee-Officier, zig aldus hooren:

„ Wij vinden ons geobligeert om niet alleen te gedenken aan ſijne lange en getrouwe dienſten in veele en diverſche Exploicten, zo te water als te land aan den Staat beweeſen, maar ons ook ſondereling te vergenoegen over ſijn goet beleijt en courage in de jongſte Batailje tegen de *Engelſchen* beweſen, volgends de generaale getuigeniſſe van alle hoofd- en mindere Officieren, en Capiteinen, die dezelve actie hebben bijgewoond. En wij ook bij nader Examinatie hebben bevonden: ſulx dat hij een geheel andere bejegening hadde gemeriteert, als hem op een ſeer violente maniere, door de populace in den *Briel* is over den hals gekomen, en voorts doorgaansch op den wegh gedreigt is geworden en al het geene daar wijders op is gevolgt. Invoegen, dat wij ons daarover niet anders als ten hoogſten gevoelig moeten toonen; te meer, om dat zelfs onze reputatie en bekende Integriteit niet is ongekwetst gelaaten. Wij vertrouwen dat Uwe Hoog Mog:, ſo om de ſaaken zelfs, als om de dangereuſe conſequentien daar aan dependeerende, daar over geen minder Reſentiment en ſullen toonen, en dienvolgende beſorgen dat deswegen een Exemplaire Juſtitie magh werden geadminiſtreert, de abuſive proceduure geimprobeert en den gemelden Heer Luitenant-Admiraal JAN EVERTSEN ſodanige reparatie van eere gegeeven, als naa proportie van zijne ondergaane mishandelinge werden gerequireert."

Sedert dien tijd bleef de Heer JAN EVERTSEN aan land, niet uit hoofde van eenen begaanen misſlag, of ten nadeele van zijne eere, maar om dat de Heeren Staaten van *Zeeland* zulks goedvonden, tot in het volgende Jaar. Zijn broeder, de Vice-Admiraal CORNELS EVERTSEN, waarvan wij hier boven melding gemaakt hebben, werd tot Luitenant-Admiraal verheeven. Doch dezé, in den Zeeſlag van den 11 Julij van dat Jaar, geſneuveld zijnde, bood de Heer JAN EVERTSEN zijnen dienst het Vaderland wederom aan; met bijgevoegden

wensch, dat gelijk zijn Vader, één zijner Zoonen, en vier zijner Broederen (*) allen het geluk gehad hadden, in verscheidene onderneemingen, tegen 's Lands vijanden, op het bed van eere te sterven, hij ook aldus zijn leven, als de bestemde tijd daar zou zijn, voor het gemeenebest mogt opofferen. Dit recht Vaderlandsch aanbod, bij de Heeren Staaten van *Zeeland* overwogen zijnde, en bijzonderlijk agt geslagen op 's mans bekwaamheid, lange ervarenheid en grondige kennis in zaaken, den Oorlog te water betreffende, beweezen in verscheiden Zeeslagen, en zelfs in het jongst ongelukkig gevecht des voorleedenen Jaars, volgens het eenpaarig getuigenis van alle de Hoofd-Officieren der Vloote, die daar bij tegenwoordig geweest zijn; hebben H. Ed. Mog. geoordeeld, dat de Staat, van zodanigen Hoofd-Officier, zoude ontvangen goede diensten, en bijzonder in deezen tegenwoordigen tijd: waarom zij goedvonden, dat hij zijn Ampt van Luitenant-Admiraal hunner Provintie, in den aanstaanden togt van 's Lands Vloote, en voortaan, zou bekleeden. Van dit besluit werd aan de Algemeene Staaten, bij een omstandigen brief, kennis gegeeven.

De Luitenant-Admiraal JAN EVERTSEN, in gevolge van dit besluit, na dat de Vloot in *Zeeland* gereed gemaakt, en, behalven het Zeevolk, met eenige duizenden Landsoldaaten versterkt zijnde, den 3, 4 en 5 Julij, onder den Admiraal DE RUITER, ten getale van omtrent zestig Schepen en Fregatten van Oorlog, uit de *Wielingen* in Zee was gestoken; bevond hij zig, twee dagen daarna, in de Vloot op *Schoneveld*, sterk vijfenzestig Schepen en Fregatten, en zeven Branders; waarbij, weinige dagen daarna, nog eene merklijke versterking kwam, wijl zig de Luitenant-Admiraal TROMP, en eenige andere Bevelhebbers, zo uit de *Maas* als uit *Texel*, zig met dezelve vereenigden. Het oogmerk van dit vroeg in Zee loopen, was, den *Engelschen* in de voorbaat, en in staat te zijn, de Rivier van *Londen* op te

(*) *Gaarne zouden wij alle deeze opgenoemd, en in het bijzonder vermeld hebben: dan gebrek aan nodige berichten stelt ons daar toe buiten staat.*

te zeilen, en ook binnen *Harwich* binnen te loopen, om hun, op de eene of andere plaats, te overvallen. Doch hier van kwam niets: want, behalven dat men geene lootſen had, der *Engelſche* kusten kundig, hielden zig de *Engelſchen*, van dit voorneemen onderrigt, zorgvuldig op hunne hoede, en alle de aankomſten naauw bezet. Dus keerde de Landmagt, onverrigter zaake, naar de *Maas* te rug, uitgenomen eenige manſchap, die over de minst bemande Schepen verdeeld werd.

De Nederlandſche Vloot, in drie Esquaders verdeeld, het eerſte onder den Admiraal DE RUITER, het tweede onder de Luitenant-Admiraalen JAN EVERTSEN en TJERK HIDDES DE VRIES, en het derde onder de Luitenant-Admiraalen TROMP en VAN MEPPEL, hield, intuſſchen, de Rivier van *Londen* ingeſlooten, tot op den eerſten Augustus; op welken dag de *Engelſche* Zeemagt, hebbende de Nederlanders voor dezelve plaats gemaakt, ten getale van negentig Schepen, met de Eb, de Rivier kwam afdrijven. DE RUITER wendde allen vlijt aan, om van den *Engelſchen* Wal te geraaken, ten einde om den vijand geen voordeel op deszelfs kusten te geeven. Een groot geluk, voorwaar, was deeze inval voor de *Nederlandſche* Vloot: want daags daaraan begon de wind geweldig opteſteeken; en verhief zig den 3, tot een ſchrikkelijk onweder; 't welk, echter, niet lang duurde. Den volgenden dag, zijnde den 4den, waren beide Vlooten, des nachts, ten anker gekoomen, in elkanders gezigt. De *Engelſche* Vloot, onder bevel van den Generaal MONK, was ſterk omtrent negentig Oorlogſchepen, en negentien of twintig Branders, insgelijks in drie Esquaders verdeeld. Omtrent den middag begon het gevecht; een heillooze Zeeſlag, voorwaar, als die, onder andere, ten gevolge had, dat de twee grootſte Zeehelden, TROMP en DE RUITER, het zij bij geval, of door eene onbekende beſtiering, onverzoenlijke vijanden werden. Ligt zou men, onzes oordeels, CORNELIS TROMP van allen blaam hebben konnen zuiveren, ware het, met den Admiraal DE RUITER, en den Luitenant-Admiraal JAN EVERTSEN, naar wensch afgeloopen; doch, ten nadeele van de *Nederlanders*, viel het anders uit, en wel zodanig, dat zij zig genoodzaakt vonden, met verlies van twee Schepen,

pen, de Zee te ruimen. Om van dezen slag een naauwkeurig denkbeeld te kunnen vormen, zullen wij den brief van den Admiraal DE RUITER aan de Algemeene Staaten, hier plaatzen.

„ HOOG MOGENDE HEEREN!

„ Ingevolge van mijn jongste schrijven, van den 4de deezer, voordemiddag, geraakten wij nog dien eigen nademiddag ten elf uuren (de wind Noordelijk) met den vijand in 't gevecht, hetwelk werd aangevangen, bij de Agterhoede, van den Luitenant Admiraal, JAN EVERTSEN, tegen die van 's vijands *witte Vlag* onder THOMAS ALLEN, en vervolgens het hoofd gedeelte tegen het Hoofd-Esquader van den vijand met de *roode Vlag*, onder de Generaal MONK. Maar tot mijner en veeler verwondering, bleef den Luitenant Admiraal TROMP, en deszelfs geheele Esquader, met opgegeide zeilen, zo verre achter mij leggen, als de Avantgarde te voorlijk avanceerde; zo dat de vijand daar tusschen inbrak; en ik hem Admiraal TROMP op zijn rang, in geen actie hebbe gezien, als alleen tegen den avond, een weinig met eenige vijandelijke Schepen van het Esquader van de blaauwe Vlag, onder JEREMIAS SMITH. Intusschen werd bij mijn Esquader en Schip zeer obstinaat gevochten, hebbende te gelijk op zijde den *Generaal Souvrain* en *Nazebij* en nog verscheidene andere vijandelijke capitaale Schepen meer; doch ontvingen haar in dier voegen, dat zij ons, onze posten lieten houden, en na een gevecht van drie uuren, voor een tijd verlieten, gaande MONK, van zijn eerste Schip, op een tweede over, waarmede wij dan mede tijd kreegen, een weinig adem te scheppen. Bezig zijnde ons wat te redden, zagen wij de voorsz. onze Avantgarde hoe langer hoe ligter, voor de wind afhouden, met bramzeilen daarbij en de blindens voor de boeg, en niettegenstaande wij verscheiden schooten na haar lieten doen, konden zij tot geen stand gebracht worden, het welke ook bij de *Engelsche* Generaal gemerkt zijnde, kwamen zij weder sterk op mij en eenige van mijne onderhebbende Schepen aan, welke een hevige storm met mij doorston-

den,

den, op hoope dat wij intusschen van agteren, door de Admiraalen TROMP en VAN MEPPEL, of van vooren, door het wenden van den Admiraal EVERTSEN, met hunne Esquaders zouden worden gesecondeerd; maar alles te vergeefsch, want onderwijl alle mijne zeilen, staand en loopend want en rondhout, zodanig werd ontramponeert, dat ik mijn Schip niet naar behooren kon regeeren of daar uit langer genoegzame tegenweer doen, door de menigte van doden en gekwetsten; het welke dan de redenen zijn geweest, die mij hebben genoodzaakt het meeste gros en de loopende Schepen te volgen, met klein zeil, enz."

Dit gevegt, dus ongelukkig voor 's Lands Vloot, en voor den Staat, was het tevens zo voor onzen Luitenant Admiraal: want een kogel, zijn eene been wegneemende, maakte, kort daarna, een einde van zijn leeven. De Heeren Staaten van *Zeeland*, dit verlies verstaan hebbende, lieten niet alleen daar over hun leedweezen blijken, maar namen, daarenboven, ten blijke van hunne achting voor den gesneuvelden Held, den 19 Augustus, het volgende besluit.

„ Den Raat-Pensionaris, heeft met behoorlijk respect aan „ de Vergadering gerepresenteert, hoe, dat in de jongste Zee„ slag, den Heer JOHAN EVERTSEN, geweesen Luitenant „ Admiraal van dese Provintie in een heftig conflict met den „ vijand sodanig wesende getroffen, dat hij korts, daar naar is „ komen te overlijden, het gemeene Land en particulierlijk de„ se Provintie, daar door een seer capabel, couragieus en be„ roemt Hoofd-Officier hadden verlooren, en dat ongetwijffelt „ de respective Leden genegen souden zijn favorabelijk te ge„ denken aan sijn goede en getrouwe diensten, geduurende „ den tijd van zesenveertig Jaaren, aan den Staat bewesen in „ diversche fameusche Actien en Rescontres, soo te water als „ te landen, voorgevallen, ook daar van de publieke Memo„ rie te laaten aan de Posteriteit tot navolginge. Waarop we„ sende gedelibereert; hebben alle de Leden het verlies van „ den Luitenant Admiraal seer geregretteert, sonderling in een „ tijd, daar hij het gemeene Land tot groote nuttigheid en „ dienst zoude hebben geweest, en voorts verklaart, een son„ derling genoegen te neemen, in de succesive en langwijlige

„ dienſten, bij hem aan het Vaderlant beweeſen, ſpecialijk oock „ over ſijn beweſen courage en goede conduite, in het laatſte „ conflict met den vijand gehouden: En is voorts godgevon- „ den en verſtaan, dat ſijn lichaam met een honorable begra- „ fenisſe naar de waardigheid van zijn Charge ſal werden „ vereert, en voorts alhier te *Middelburg*, in de Tombe ne- „ vens zijnen broeder den Luitenant Admiraal CORNELIS „ EVERTSEN, goeder Memorie, ter neder gezet, om aldaar „ te zaamen in marmer uitgehouwen, en alſo haar geheugenis- „ ſe en daden aan de nakomelingen tot opwekking en imitatie „ overigh gelaten. Werdende de Heeren Raden geauthoriſeert, „ om tot het een en ander de nodige order te ſtellen, en „ voorts de Heeren BORREL, GYSELINGH, en de Raat- „ penſionaris van het Lant, gecommitteert om de aanſtaande „ betraafenis in naam van deze Vergadering bij te woonen.

Om de verdienſten des Vaders aan de kinderen te erkennen, werd tevens, bij Hun Ed. Mog. vastgeſteld, zijnen Zoon CORNELIS EVERTSEN, dus lang Schout bij Nacht, tot Vice-Admiraal van *Zeeland* te bevorderen, en, daarenboven, de wedde, daartoe ſtaande, alleen ter gunst van zijn perſoon, met zekere ſomme te verhoogen.

Het lijk van den overledenen werd begraven in de *St. Pieters Kerk*, te *Middelburg*; zijn afbeeldzel ligt op een Praaltombe, naast dat van zijnen broeder, beide door ROMBOUT VAN DER HULST uitgehouwen. 's Mans afbeeldzel gaat, op verſcheidene wijze, in prent uit; als van BLOTELING, van P. DE JODE; nog twee andere en laatſtelijk van HOUBRAKEN. Onder eene der afbeeldingen, zonder naam van den Plaatſnijder, leest men dit volgende:

Dus pronkt der Zeeuwen pronk in Ridderen gewaade.
De Duijns, de Theems, Coolart, en 't moedige Granade
Verſidderen op den ſlag zijns degens diepe ſnee.
Een Cato in den Raadt, een wonder op de Zee.

Beſchree

Beſchrei dien Watergodt; roep Neêrlant; die ſijn leven
Met vier ſijn broeders, voor de Vrijheid heeft gegeeven.

Zie de Schrijvers, aangeweczen op het voorige Artikel.

EVERTSEN, (CORNELIS) Zoon van den Luitenant-Admiraal JAN EVERTSEN, werd, den 7 van de maand Julij in het Jaar 1665, van Kapitein verheven tot Schout bij Nacht; en den 20 Augustus in het Jaar 1666, tot Vice-Admiraal van *Zeeland*; tot Kommandeur en Majoor der Stad *Vliſſingen* en het Kaſteel *Rammekes*, in het Jaar 1675. Op zijne eerſte togten, die hij als Kapitein deed, was hij, in het Jaar 1652, tegenwoordig in het Zeegevecht tegen den *Engelſchen* Admiraal ASCUE; in het Jaar 1661, voerde hij 't bevel over een Schip, onder de Vloot, die tot beveiliginge van de Middelandſche Zee werd uitgerust.

Als Schout bij Nacht van het *Zeeuwſche* Smaldeel, diende hij, in het Jaar 1665, op de aanzienlijke *Nederlandſche* Vloot, welke, in de maand Augustus, tegen de *Engelſche* gezonden werd. In die waardigheid was hij lid van den hoogen Krijgsraad, en hielp dus het vonnis ſtrijken, over eenige laf-hartige Bevelhebbers, die eed en pligt veronagtzaamd hadden. In de gemelde waardigheid, was hij, in het Jaar 1666, tegenwoordig bij de twee bloedige Zeeſlagen, tegen de *Engelſchen*, onder het Opperbevel van den Generaal MONK. De ſchade, welke zijn Schip geleeden had, bewees genoeg, hoe diep hij in den ſtrijd geweest was.

Na den dood zijns Vaders, zo als gezegd is, tot Vice-Admiraal zijnde aangeſteld, kwam hij, met vijf Schepen, onder het Opperbevel van den Luitenant-Admiraal BANKERT, bij de *Staatſche* Vloot, na dat deeze den vermaarden aanſlag op *Chattam* reeds verrigt had; waarop hem gelast werd, met elf Schepen en drie Galjoots, agt dagen lang, van *Harwich*, af en aan, naar de *Hoofden*, tot in het gezigt van *Calais*, te kruizen, en den vijand alle mogelijke ſchade toe te brengen.

Ook ontving hij bevel, met den Schout bij Nacht VAN DER ZAAN, met eenige andere Schepen, op de thuisko-

mende *Barbadosvaarders* te pasfen; wordende hij, ten dien einde, naar de Oostpunt van het Eiland *Whigt* gezonden; dog hij kwam te laat.

In het Jaar 1672, met de *Nederlandſche* Vloot, tegen die der *Franſchen* en *Engelſchen*, in Zee geſtoken zijnde, werd hij, te gader met den Luitenant-Admiraal VAN GHENT, met vijftien Schepen, agt Branders en zes Galjoots, naar de Rivier van *London* gezonden, om negen *Engelſche* Schepen te vervolgen, die de vlugt namen agter het Kaſteel van *Charnesſe*. In het kort daarop volgende gevegt, geraakte hij, met de *Zeeuwſche* Schepen, onder den Luitenant-Admiraal BANKERT, in een zwaaren ſtrijd tegen de witte Vlag, die meest uit *Franſche* Schepen beſtond. De Graaf D'ESTREES werd, bij deze gelegenheid, door de onzen, genoodzaakt, het om de Zuid te wenden; waar door de *Franſchen* van de *Engelſchen* verwijdert werden. BANKERT en EVERTSEN volgden hun, zonder ophouden ſchietende. Tegen den avond zetteden de *Franſchen* alle zeilen bij, en namen de vlugt naar het Canaal.

In het volgende Jaar, had hij deel aan drie felle Zeeſlagen, tegen de *Engelſchen* en *Franſchen*; en was een der drie eerſte Commisſariſſen, welke den Vice-Admiraal SWEERS, tegen de beſchuldiging van pligtverzuim in het gevecht, vrij ſpraken.

Een zijner laatſte Zeetogten was, naar de *Karibiſche* Eilanden, onder bevel van den Admiraal DE RUITER ondernomen; welke onderneeming, echter, door onvoorziene toevallen, den gewenschten uitſlag niet erlangde.

De Vice-Admiraal CORNELIS EVERTSEN overleed, in het Jaar 1679, en werd, te *Middelburg*, in het heldengraf van zijnen Vader en Oom, bijgezet.

Ibidem.

EVERTSEN, (CORNELIS) was een der Zoonen van den Luitenant-Admiraal CORNELIS EVERTSEN, en Neef van den Luitenant-Admiraal JAN EVERTSEN, en van den Vice-Admiraal CORNELIS EVERTSEN, laatstgemeld. Op den

den 15 December van het Jaar 1672, terwijl hij nog Kapitein, en geenzins Admiraal was, (zo als DE NEUVILLE verkeerdelijk berigt) werd hij als Commandeur gefteld over vijftien Oorlogfchepen, gemonteerd van 48 tot 50 en minder ftukken, en met een Regiment gewapende Landmilitie voorzien.

Zijn eerfte onderneeming was op de *Engelfche Virginifche Eilanden*, daar hij, ftraks na zijne aankomst, zeven Schepen nam, vijf verbrandde, en voorts een rijken buit behaalde. Vervolgens tastte hij de *Franfche Terraneufsvaarders* aan, van welke hij 65 deels veroverde, deels vernielde. Daarna kwam hij te *Martinique*, alwaar hij, bij toeval, Kapitein JACOB BINKES, voerende het bevel over vier *Amfteldamfche* Oorlogfchepen, ontmoette; met deezen zig vereenigd hebbende, deeden zij te famen alle de *Engelfche* en *Franfche* Eilanden, uitgezonderd *Antigoa*, aan. Onderweg namen zij een Schip, dat te *Gallowaij* thuis hoorde. Op *Nieves* deed EVERTSEN tien fchoten; maar te *St. Chriſtoffel* vuurde hij, meer dan vier uuren, op de *Franfche* en *Engelfche* fterkten, en nam, bij zijn vertrek van daar, een half vol geladen Schip met zig. Eindelijk zeilde hij naar *Nieuw-Nederland*, dat toen, van de *Engelfchen*, *Nieuw York*-genaamd werd, en bemagtigde aldaar, na een kleinen tegenftand, de Stad *Nieuw-Amfteldam*, dus voorheen door de *Staatfchen* geheeten. Door de afwezigheid des Gouverneurs van die Stad, was aldaar alles in verwarring; anders zou hij gewisfelijk meer tegenftands ontmoet hebben, dewijl *Nieuw-Amfteldam*, met veertig ftukken, kon verdedigd worden. CORNELIS EVERTSEN had, omtrent deezen tijd, bij zig, ruim twintig zo groote als kleine prijzen, die hij, in de *Virginiën* en elders, genomen hadt. Vier zijner Schepen, met een deel *Engelfche* gevangenen, om zig van hun te ontflaan, had hij naar elders gezonden. Voorts vermeesterde hij alle de plaatfen, langs de gemelde kust, bragt het Land wederom onder de gehoorzaamheid der Algemeene Staaten, en veranderde den naam van *Nieuw-York* in dien van *Nieuw-Nederland*; na welke verrigtingen hij, in de maand December, van het Jaar 1673, te *Cadix* terug kwam, met agt Oorlogfchepen, één Brander en zeven prijzen; zijnde, kort te vooren, vier andere van hem afgedwaald, even zo veele door

ſtorm vergaan, geladen met Pelterijen, Indigo, Tabak, Katoen en Zuiker. Meer dan tagtig *Engelſche* en *Franſche* Schepen had hij vernield, en, behalven *Nieuw-Nederland*, ook *St. Euſtatius* veroverd.

In het Jaar 1675 werd hij Schout bij Nacht, in het Jaar 1679 Vice-Admiraal, en in het Jaar 1688 Luitenant-Admiraal van *Zeeland*. In de laatſte hoedanigheid, voerde hij het bevel over het eerſte Esquader van 's Lands aanzienlijke Vloot, ten tijde als de Prins van *Oranje*, WILLEM DE III, door de Staaten der *Nederlanden*, op den Throon van *Engeland* geholpen werd. Na dat gemelde Vloot, den 29 October, in Zee geſtoken, en, door ſtorm, eenige ſchade geleeden hebbende, in de Havens van den Staat terug gekeerd was, zeilde dezelve andermaal, uit de Haven van Hellevoet, den 11 November, naar Zee. Den 13, 's morgens vroeg, kreegen zij de *Hoofden* in 't gezigt, daags daaraan het Eiland *Whigt*. In den namiddag van den 15 landde de Vloot gelukkig voor *Torbaij*, alwaar vervolgens de Ruiterij en het Voetvolk ontſcheept werden. In de maand Maart, des Jaars 1689, werd onze Luitenant-Admiraal, ter Vergaderinge van de Staaten van *Zeeland*, voor die ſpoedig volbragte Expeditie, bedankt.

In het volgende Jaar, terwijl Koning WILLEM zig in *Ierland* bevond, vertoonde zig de *Franſche* Vloot op de kusten van *Engeland*, ſterk agtenzeventig Oorlogſchepen en zevenendertig Branders. De *Engelſche* en *Hollandſche* Vlooten, thans liggende in de Haven van *St. Helena*, hadden hier van geen berigt bekoomen, of zij ligtten, daags daaraan, de ankers, kreegen, den 5 Julij, de *Franſche* Zeemagt in het gezigt, en, vier dagen daarna, bevel van de Koninginne MARIA, om de Vloot aan te tasten. De vereenigde *Engelſche* en *Nederlandſche* Vloot, behalven de Branders, naauwlijks agtenvijftig Schepen uitmakende, zette het, den 10 dier maand, met volle zeilen, naar den vijand toe; met wiens voorhoede, 's morgens ten 9 uuren, door de Staatſche Schepen, die den voortogt hadden, onder bevel van den Luitenant-Admiraal CORNELIS EVERTSEN, en de Vice-Admiraalen KALLENBERG en VAN DE PUTTE, met tweeëntwintig Schepen, de ſtrijd, met zo veel order en beleid, werd aangevangen,

gen, dat de vijandelijke Voorhoede, die de blaauwe Vlag voerde, en over welke CHATEAURENAULT het gebied had, na een gevegt van drie uuren, met alle zeilen, om een gewisſe nederlaag te ontgaan, afhield. Dog de ſtilte, die op den middag opkwam, belette de onzen den wijkenden vijand te vervolgen; ook was een ſterk getij oorzaak, dat verſcheiden *Nederlandſche* Schepen een weinig door elkander dreeven. Dit deed de *Franſche* Schepen, welke niet genoeg hadden konnen afwijken, het afgebrooken gevegt te onbeſchroomder hervatten: te meer, om dat de *Engelſche* Admiraal TORRINGTON, tot nog toe, onder eenige ſchijnredenen, ſlegts aanſchouwer van 't gevegt geweest was, en, met de rest der Vloot, in plaats van aantevallen, in een halven kring, buiten ſchoots, bleef liggen. Waarom veele *Franſche* Schepen, zig van hun midden afzonderende, insgelijks op de Staatſche aanvielen; die, evenwel, met een geſtadig vuuren, van negen uuren in den voormiddag tot vijf uuren nadenmiddag, in dit gevegt volhardden. Hoewel dit niet zonder merkelijke ſchade, tegen zulk eene overtreffende magt, kon geſchieden, bergden zij zig, echter, uit het gevaar, en namen, met alle eer en glorie, den aftogt, dien de vijand zelve roemen moest: terwijl de dappere *Hollanders* van ſpijt op de tanden knarſten, over de ontrouw der *Engelſchen*, ten wier behoeve zij hun bloed en leeven waagden, en voor wier behoud zij ſtreeden. Inzonderheid moet hier geroemd worden, de zeldzaame en wel gelukte Krijgslist, door den Luitenant-Admiraal EVERTSEN te werk geſteld, die de Staatſche Schepen, terwijl ze onder zeil waren, en merkelijken voortgang maakten, gebood te ankeren. De *Franſchen*, die hen vervolgden, dit niet ſpoedig genoeg bemerkende, dreeven, met volle zeilen, voor wind en ſtroom, ſnellijk voorbij, terwijl de *Nederlandſche* Schepen op dezelfde plaats bleeven. De *Franſche* Vloot onmooglijk tegen wind en ſtroom konnende keeren, bevond de onze zig buiten gevaar. De beide Vlooten kwamen dus, in elkanders gezigt, ten anker, zonder elkander te konnen beſchadigen. Begunſtigd door de duiſterheid des nagts, beſloot de Vereenigde *Engelſche* en *Staatſche* Vloot naar haare Havens te zeilen; doch, daags daaraan, zig door de *Franſche*

gejaagd

gejaagd zienden, werd in den Krijgsraad beſlooten, de Schepen, die niet volgen konden, te verbranden, of in den grond te booren; de Staaten verlooren hier door zeven of agt Schepen.

Niet ſlegts de *Nederlanders* zelve, maar zelfs de *Engelſchen* en *Franſchen* getuigden, dat de *Nederlanders* met ongelooflijke dapperheid geſtreden hadden, en, bijaldien de Admiraal TORRINGTON hen behoorlijk had bijgeſtaan, de *Franſchen* de nederlaag zouden gekreegen hebben. De Koningin van *Engeland*, deed, in afweezenheid van haaren Gemaal, TORRINGTON, bij zijne komſte te *London*, om zijne laſhartigheid, in den *Tour* gevangen zetten, en ontnam hem zijne waardigheid. De *Zeeuwſche* Luitenant-Admiraal, CORNELIS EVERTSEN, werd, in eenen brief van haare Majeſteit, waar van de brengers de Graaven van PEMBROOK en DEVONSHIRE waren, bedankt, *voor de goede en cordate comportementen van 's Lands Esquadre, in 't laatst engagement met den vijand*, met betuiging, dat *zij deeze trouwe dienst, altijd naar den eisch zou conſidereeren.* Daarenboven verklaarde gemelde Vorſtin, door den Heer HARBOTS, bij het overgeeven van den brief haarer Majeſteit aan H. H. M., „ dat zij zig van het voorgevallene zou doen informeeren, om „ den geenen, die wel gedient hadden, te beloonen, en an„ deren naar verdienſten te ſtraffen; en dat zij ter betuiging der „ goede genegenheid, die ze voor de Republiek, en der agting, „ die zij, voor braaf volk droeg, bevel had gegeeven, dat „ men alle mooglijke zorge voor de zieken en gekwetſten zou „ doen dragen, en der Staaten Schepen, als haare eigene, op „ haare kosten, doen repareeren; ook dat ze geordonneert „ had, ſchenkaadje te doen, aan de Weduwen van dappere „ mannen, die in den ſlag geſneuveld waren, op dat anderen „ daar door mogten worden aangemoedigd, in het toekomen„ de wel te dienen."

De Staaten hadden het nadeel, door de Vloot geleden, niet verſtaan, of zij gaven terſtond last, om veertien nieuwe ſchepen te bouwen. Ook deed de Koningin van *Engeland* nog eenige andere uitrusten, behalven die reeds in Zee geweest waren, doch geen dienst gedaan hadden. In minder dan twee maan-

maanden, bevonden zig dus de twee Vlooten ſterker, dan vóór den ſlag. Thans werden zij gebruikt ter inſcheping van Krijgsvolk, eene groote menigte geſchut en allerhande krijgsbehoeften, welke naar *Ierland* werden overgevoerd.

Na dien tijd, zo verre mij bewust is, is de Luitenant-Admiraal CORNELIS EVERTSEN niet wederom in Zee geweest; maar heeft, tot in het Jaar 1706, zijn leven aan land doorgebragt. Hij overleed in de maand November van dit Jaar, en werd in de Tombe zijner familie bijgezet.

Ibidem.

EVERTSEN, (GELEIJN) jonger broeder van den zo evengemelden, werd gebooren te *Vliſſingen*, in de maand Januarij van het Jaar 1656. Reeds in den ouderdom van tien jaaren, werd hij tot den Zeedienst opgeleid, onder opzigt van zijnen broeder CORNELIS EVERTSEN, daarna als Schipper onder 't oog van CORNELIS EVERTSEN JANSZOON, dien hij naderhand, om het onderwijs, welk hij van denzelven genooten had, zijnen tweeden Vader noemde. Vervolgens begaf hij zig, met een *Zeeuwſchen* Commisſievaarder, in zee, en kruiste hier mede, en met andere *Vliſſingers*, op de *Terraneuſſche* banken, en in de *Westindiën* op *Franſche* ſchepen, van welke hij eene menigte wegnam. Verſcheiden togten heeft hij wijders gedaan, in de Straat, en in de Middellandſche Zee, en, bij die gelegenheid, de meeſte plaatzen en zeehavens leeren kennen.

In het Jaar 1672, bevond hij zig, in den voorgemelden Zeeſlag, tegen de *Engelſchen* en *Franſchen*, op het ſchip van zijnen Neeve, den meergemelden Vice-Admiraal CORNELIS EVERTSEN; gelijk ook, in 1674, op de Vloot, die, onder den Luitenant-Admiraal-Generaal DE RUITER, een aanſlag op *Martinique* deed. In eenen aanval te Land, onder bevel van den Graave VAN HOORN, die het bevel over het Krijgsvolk had, werd hij, met een musket, in den rug getroffen, zodanig, dat de Kogel, diep in 't lichaam doorgedrongen, hem in 't vleesch bleef zitten, en zedert daar in vast ge-

gegroeid is, zonder hem eenig ongemak te veroorzaaken. Vervolgens tot Kapitein bevorderd zijnde, kweet hij zig, als een eerlijk Vaderlander, van zijnen pligt, in allen deele, daar het land zijnen dienst vorderde.

In het Jaar 1683, bevond hij zig onder de vloot van den Luitenant-Admiraal W. BASTIAANSZEN, naar *Gottenburg*; gelukkig bleef hij verſchoond van de rampen, veele Scheepen dier Vloote overgekoomen, die, op hunne terugreize, verongelukten. Niet lang daarna werd hy Schout by Nacht, en woonde, in het Jaar 1688, den vermaarden togt bij naar *Engeland*, waar van, in het naastvoorgaande Artikel, gewag gemaakt is. Van daar te rug gekomen, geleidde hij vervolgens eenige ſchepen naar *Spanje*. Bij zijn afwezen werd hij aangeſteld, tot Vice-Admiraal, in plaats van den Ed. Manhaften Heere CAREL VAN DER PUTTE, die in het Jaar 1690 overleed.

In den berugten togt naar de *Zond*, was hij Vice-Admiraal der Staatſche Vloot, die, met de *Engelſche* vereenigd, derwaards ſtevende, om als middelaars, tuſſchen *Denemarken* en *Zweeden*, onder *Holſteinſche* Vlag te handelen. Toen de Koning van *Zweeden*, met zijn leger, zig op *Zeeland* bevond, had de Vice-Admiraal GELEYN EVERTSEN de eer, zijne Majeſteit aldaar te begroeten. Dit was zijn laatſte togt.

Naa 't overlijden van zijnen broeder, CORNELIS EVERTSEN CORNELISZOON, zo even gemeld, werd hij, in deszelfs plaats, bevorderd tot Luitenant-Admiraal van *Zeeland*.

'Er word van hem gezegd, dat hij was van een gezonde ſterke lichaamsgeſtalte; vriendelijk; ſpraakzaam; openhartig; een voorbeeld van de oude Vaderlandſche geaartheid, dat is, *goed Rond*, *goed Zeeuwsch*; hebbende het vermogen, van zig met minzaamheid, ſtiptelijk en vaardig te doen gehoorzaamen.

Twee maalen is hij gehuwd geweest, eerst met Jonkvrouwe ADRIANA VAN DER STRINGE, dogter van den Ontfanger Generaal van *Zeeland*, en van vrouwe SARA VETH; en ten tweede maale met Jonkvrouwe JOHANNA VAN CITTERS, dogter van den Heere Ambasſadeur ARNOUT VAN CITTERS en van Vrouwe JOSINA PARDUIN: uit geen van beide huwelijken heeft hij kinderen nagelaaten. In den ouderdom van 65 Jaaren, op zijne buitenplaats *Zeerust*, den 25 Julij

Julij 1721, overleeden, werd hij, op den 2den Augustus, met alle tekenen van eer, in zijne vaderlijke Graftombe, ſtatelijk begraven. Zijn afbeeldzel gaat mede in prent uit.

Volgens een geſchreven Levensverhaal van hem.

ELWERWEER, weleer een Dorp, met den oorſprong van den *Dollert*, door het inbreeken der Zeegaaten, in het Jaar 1277, met en nevens anderen, door het water, tuſſchen *Groningen*, *Munſter* en *Eemland*, verſlonden.

PIETERSZ, (EWOUT) bijgenaamd WORST, geboortig van *Vliſſingen*. Na dat zijne Medeburgers en Stadgenoten, door het uitdrijven van de *Spaanſche* bezettinge, zig van het *Spaanſche* juk ontſlagen hadden, werd deeze de eerſte als Admiraal aangeſteld. Hij was een vroom, kloek en dapper Burger, en ervaaren Zeeman, meest bekend bij den bijnaam van Kapitein WORST. EWOUT, alzo hij, te *Antwerpen*, en voornamelijk bij GILLIS HOFTMAN, voornaam Koopman aldaar, zeer bekend was, wist, door middel en de behendigheid van denzelven, volk en voorraad, nevens al het nodige tot den Oorlog, binnen *Vliſſingen* te brengen; de gemelde Koopman was voorheen zijn Reder geweest, en had voor hem een Schip laaten maaken, het grootſte en ſchoonſte, dat ooit binnen *Antwerpen* gezien was. De *Vliſſingers*, dus met reden dankbaar voor den dienst, hen door dezen Burger van *Antwerpen* beweezen, bevorderden hem, van Kapitein, tot Opperhoofd van hunne geheele Zeemagt, om dus zijne bekwaamheid te duidelijker te kunnen toonen. Want offchoon hij een eenvoudig Burgerman was, die geene de minſte uitwendige vertooning maakte, had hij, echter, groot gezag en aanzien, bij de zijnen, onder het Scheepsvolk, en maakte zig daar na bij de *Spanjaarden* zo gedugt, dat zij zelfs voor zijnen naam beefden.

Het leed niet lang, of die van *Vliſſingen*, een man van zijne bekwaamheid aan het hoofd hebbende, bekwamen onderſtand van den Graave VAN DER MARK, die hen drie Sche-

Schepen, met 200 man, toezond, welke zij terſtond van 't nodige geweer voorzagen. Zij ſtelden dezelve onder 't bevel van Hopman WILLEM VAN BLOIS, gezegd van TRESLONG die naderhand Admiraal werd.

Uit *Engeland* kwam, kort daarna, mede een Vaandel knegten, welke van de gevlugtte *Nederlanders* aldaar vergaderd waren, en, met voorraad voorzien onder Kapitein BERNARD, grooten moed en blijdſchap veroorzaakten. Graaf LODEWYK VAN NASSAU zond insgelijks, uit *Frankrijk*, de *Vliſſingers* een aanzienlijk aantal Krijgsvolk toe, onder beleid van Kapitein KUICK; als mede onder een Edelman van den Prins *van Oranje*, JERONIMUS ZERRAATS, en den Heer van HAULTAIN, die zijn Stedehouder was.

Voorheen waren eenige Schepen, door den Hertog van ALBA, uit *Vliſſingen*, op de Watergeuzen uitgezonden; maar deze, de verandering van zaaken vernomen hebbende, kwamen te rug, en vervoegden zig bij hunne Stadgenooten, onder bevel van den Admiraal EWOUT.

Eenige dagen daarna, werd FILIPS VAN LANOY, Heer van BEAUVOIX, over het *Gendſche Sas* gezonden, om zig, met een Roeijbark, binnen *Middelburg* te laaten voeren; doch hij werd, tegen zijnen dank, binnen *Vliſſingen* gebracht, hoewel onder belofte, dat men hem wederom zou los laaten. Maar toen hij nu binnen de Stad was, wilde men hem als gevangenen vasthouden; 't welk hij, echter, door zijne bekwaamheid en welſprekenheid, voorkwam. Hij bewerkte zijn ontſlag; en zig voorts naar *Middelburg* begeevende, werd hij aldaar Gouverneur. TRESLONG begaf zig, met de zijnen, insgelijks derwaarts, met oogmerk om de *Zuiddampoort* in brand te ſteeken; doch hij kon aldaar niets verrigten.

Intuſſchen wendde de Hertog van ALBA allen vlijt aan, om eenig volk, met Schepen, van *Bergen op den Zoom*, naar *Walcheren* te zenden; zij namen hunnen weg voorbij *Zierickzee* en *Haamſtede*; zeilden wijders naar *ter Veer*, alwaar zij landden, en trokken vervolgens op *Arnemuiden* aan, welke plaats zij, in het laatst van April, ſtormenderhand vermeesterden; waardoor TRESLONG weder van *Middelburg* opbrak. De Stad

Stad *Campveere*, alwaar het geſchut van *Zeeland* bewaard werd, hield het nog een wijl tijds met *Middelburg*; maar werd, door bewerking van ZEERAATS en CUICK, tot de zijde van *Vliſſingen* overgebragt.

Terwijl dit in *Zeeland* voorviel, werd *Don* JAN DE CERDA, Hertog van *Medina Celi*, met een Vloot van 54 zeilen, 26 groote en de rest kleinder, gelaaden met veele kostelijke Koopmanſchappen, en omtrent 2000 ſoldaten, onder JULIAAN DE ROMERO, uit *Spanje* naar *Nederland* gezonden. Met deeze Vloot was de Hertog tot *Blankenburg* genaderd, zonder eenige kennis te hebben van den afval van *Vliſſingen*, ik zwijge, dat de inwooners dier Stad een aanzienlijke magt tegen hem zouden konnen aanvoeren, beſtaande uit zulk dapper Zeevolk, als de *Zeeuwen* waren.

De tijding hier van was niet te *Vliſſingen* gekomen, of de Admiraal EWOUT, bijgenaamd WORST, werd met een Oorlogscaraveel, als mede de Onder-Admiraal JAN DE MOOR, en deszelfs zoon JOOST DE MOOR, met nog eenige andere mindere Bevelhebbers, te zamen met tien of twaalf ligte Schepen, derwaart gezonden, met order om zig te plaatzen voor het *Sluiſche-gat*, en aldaar, met Roeijſchuiten, de baaken en tonnen te vernielen, om alzo den vijand de landing moeilijk te maaken. Schoon dit bevel naauwkeurig volbragt werd, liep, echter, de kleine Vloot der *Asſabres*, beſtaande uit meer dan twintig Schepen, met een gunſtigen wind, de Haven van *Sluis* binnen, uitgezonderd vier Schepen, die, nevens het Schip van BOUWEN EWOUTSZ, op de bekende Zandplaat de *Paardemarkt*, aan den grond zeilden.

De Hertog van *Medina Celi*, was, op deze Schepen, met zijn gantſche Hofgezin, te *Sluis* aangekoomen. De *Vliſſingers*, die niet zeer diep gingen, voeren zo digt bij de *Asſabres* en het Schip van BOUWEN EWOUTS, die, zo als gezegd is, aan den grond zaten, als zij konden, en begonnen voorts, met veel heftigheid, daarop te ſchieten. De *Spanjaarden*, die zig op de Schepen bevonden, ſprongen, zo ſpoedig als zij konden, in de booten, om daarmede naar land te vaaren. De *Vliſſingers*, dit verneemende, namen daarop insgelijks hunnen ſlag waar, roeiden naar de ver-

laatene Schepen, plonderden dezelven, namen de geenen, welke zij 'er op vonden, gevangen, en zonden ze naar *Vlisfingen;* ſteekende vervolgens den brand in de Schepen, die, met lading en al, door het vuur verteerd wierden.

BOUWEN EWOUTS, dit ziende, ſtelde zig met de zijnen te weer tegen de *Spanjaarden*, die bij hem waren overgekomen, met dat gevolg, dat hij, met hulpe zijner Stadgenooten, hen overweldigde, en, na dat zijn Schip was vlot geraakt, gevangen binnen *Vlisfingen* bracht.

Twaalf groote *Biskaatijſche* Schepen lagen nog eenige dagen, voor *Blankenburg*, ten anker, terwijl de Hertog van *Medina Celi* alle de Lootzen zamenriep om te overleggen, of 'er geen middel ware, die groote Schepen binnen *Sluis* te brengen; doch dit werd onmooglijk bevonden, dewijl zij niet min dan vier vademen diep gingen. De Hertog, daar over vertoornd, wilde de Lootzen dwingen, om aan boord te vaaren, en de Schepen binnen, of althans volk en lading in behouden haven te brengen. De Lootzen, de zaak onmooglijk vindende, en vreezende voor meerder dwang, verlieten hierop de Stad. Inmiddels begon de wind uit het westen op te ſteeken; kort daarna zag men eene talrijke Vloot de kust naderen; het was de *Portugeeſche* Vloot, gelaaden met Specerijen. De *Biscaatijers*, dit vernoemende, kapten de Ankers, gingen met dezelven onder zeil, met een ſterken wind koers zettende voorbij *Vlisfingen*, van waar niet een eenige ſchoot op hen gedaan werd, en kwamen aldus ten anker, voor het Kaſteel *Rammekes*, van waar zij het Krijgsvolk naar *Middelburg* zonden.

De *Lisbonſche* Vloot volgde eerlang, op welke die van *Vlisfingen* een ſchoot deeden, ten teken dat zij voor de Stad het Anker zou laaten vallen. De Admiraal van deze Vloot was zekere WILLEM ANTHONISZ, van *Antwerpen*, voerende een Schip van 200 lasten, de *Gouden Leeuw* genaamd; zonder eenig kwaad te vermoeden, kwam deeze voor de Stad ten Anker, wordende van meer anderen gevolgd, behalven drie, die de *Hond* opliepen, om naar *Antwerpen* te zeilen. Kapitein JOOST DE MOOR, zijne boot met een deel volks be-

bemand hebbende, werd, nevens eenen EVERT HENDRIKSZ, gezonden naar een *Hollandsch* Schip, geladen met Specerijen, om hetzelve te bemannen, en nader aan de Stad te brengen. Maar als zij, met het volgende getij, onder zeil kwamen, meende deeze Vloot zig bij de *Biscaaijſche*, voor *Rammekes*, te vervoegen; waar door JOOST DE MOOR, met zijn klein Schip, genoodzaakt werd, het *Hollandsch* Schip aan boord te klampen en in verzekering te neemen. Uit hetzelve werden, kort daarna, den Gouverneur van *Vliſſingen* ruim dertig zakjes, met *Spaanſche* Matten, ten dienſte van het gemeene Land, ter hand geſteld.

Dus viel deeze Vloot, zonder veel moeite, door het goed beleid van den Admiraal EWOUT, in handen der *Vliſſingers*, die met dezelve veele kostbaarheden aan Paarlen, Geſteenten, Specerijen, Suiker en andere waaren bekwamen; alle 't welk, te gelde gemaakt zijnde, tot het voeren van den kostbaaren Oorlog, hen wel te ſtade kwam. De beste Schepen namen zij in hunnen dienst. De *Gouden Leeuw*, van *Antwerpen*, werd gegeeven aan den Admiraal EWOUT, en BOUWEN EWOUTSZ als Schipper daar op geplaatst. JAN DE MOOR, als Vice-Admiraal, kreeg een Schip van *Brugge*; andere wederom andere Schepen.

Het duurde niet lang, of allen maakten 'er een goed gebruik van. ALBA hadt drie Vaandels *Waalen*, binnen *Zierickzee*, in 't Land van *Schouwen*; derwaarts begaven zij zig, hebbende tot Bevelhebber over het Krijgsvolk ROLLEE, Baljuw en Stadvoogd van *Kampveere*. Terwijl zij *Borrendamme* naderden, trok de *Spaanſche* bezetting van *Zierickzee*, voorzien van één Veldſtuk, hun te gemoete; doch de dapperheid der *Zeeuwen* deed de vijanden wijken, en noodzaakte dezelven, de Stad overtegeeven.

Toen, in het Jaar 1573, de Hertog van ALBA allen vlijt aanwendde, om *Middelburg* te ontzetten, beval hij, ten dien einde, zijnen Admiraal SANCHIO D'AVILA, toevoer binnen de Stad te brengen. Doch EWOUT belette hem dit, eerst door gedurig Schutgevaarte met hem te houden, en hem vervolgens, bij *Rammekes*, tot een Scheepsſtrijd te dwingen,

waarbij de *Spaanſchen* zes groote Schepen verlooren, en veelen van hun volk gedood werden, of in Zee verdronken.

Kort daarna overleed de Admiraal EWOUT PIETERSZ, bijgenaamd WORST; wordende, na zijnen dood, van de *Vliſſingers* zo zeer betreurd, als zij hem, in zijn leven, bemind hadden.

SMALLEGANGE, *Chronijk van Zeeland*, bl. 772. BRANDT, *Leven van* DE RUITER. *Leven der Zeehelden*; VAN MEETEREN; HOOFT; BOR.

EWOUTZ, (BOUDEWYN) in het voorige Artikel reeds gemeld, insgelijks van geboorte een *Vliſſinger*, die, zo als wij gezegt hebben, Kapitein was op het Schip de *Gouden Leeuw*, waarop EWOUT PIETERSZ, bijgenaamd WORST, als Admiraal gebood, en wien hij, na deszelfs overlijden, opvolgde. De naauwkeurige Hiſtorieſchrijver P. BOR, heeft, in het VI Boek zijner *Nederlandſche Oorlogen*, een misſlag begaan, (waarin hij, door den vermaarden Schrijver van het *Leven van* WILLEM DEN I, in 't II Deel, bl. 29, gevolgd is) zeker door de gelijkheid der naamen der beide Zeehelden; ſchrijvende BOR den bovengemelden ſtrijd, met de *Spaanſche Aſſabres*, toe aan deezen BOUDEWYN EWOUTSZ, die middelerwijl, zo als wij gezien hebben, op de Zandplaat, de *Paardemarkt*, aan den grond geraakt was.

Na 't overlijden van EWOUT PIETERSZ, bijgenaamd WORST, volgde hem BOUDEWYN EWOUTZ op als Admiraal van *Vliſſingen*, en gedroeg zig als een dapper Zeeheld; SANCHIO D'AVILA ondervond hiervan de eerſte proeve.

Deeze, na zig van de geleeden ſchade, bekoomen in het gevegt voor *Rammekes*, tegen EWOUT PIETERSZ. te *Middelburg* eenigzins herſteld te hebben, begaf zig, met 300 *Spaanſche* Muskettiers, die *Arnmuiden* hadden helpen veroveren, op een der grootſte *Biskaaijſche* Schepen; zijnde de andere bezettelingen, die nu al lang te *Middelburg* geleegen hadden, op andere Schepen verdeeld. De Heer DE BEAU-

VAIS,

VAIS, een man van moed en bekwaamheid, begaf zig mede op het Schip van D'AVILA.

Terwijl de vijanden zig dus gereed maakten, was de groote Vloot Raa-zeilen, door Prins WILLEM DEN I toegerust, recht tegenover het aarden bolwerk, op de *Hond* gaan leggen; leggende de Vloot ſmakzeilen van Jonker FRANS VAN BREDERODE, buiten ſchoots van het Kaſteel. Op den 27 Maij, in het Jaar 1573, begon de wind uit het Oosten op te ſteeken; waarop de laatstgemelde Vloot zeil maakte, en terſtond aanviel op de *Spaanſchen*, die, door den vloed, van het derde Bolwerk gezwaaid waren. Het vuur der *Zeeuwen* was zo hevig, dat een der *Spaanſche Meerſchepen* driftig werd en van zijne ankers dreef, wordende, kort daarop, in brand geſchooten; doch niettegenſtaande veel volk overboord ſprong, werd de brand geblusscht, en het Schip in de Vloot gebracht. De Vloot ſmakzeilen dreef daarop wederom op de voorige plaats; doch de eerstgemelde Prinſe-Vloot, dwars van de *Spaanſche* Vloot afleggende, kon dezelve niet beſchieten.

Op denzelfden dag deed de Admiraal BOUWEN EWOUTSZ een ſchoot, en van agteren een Vaandel uitſteeken, tot een zeiri, om de Hoplieden bij zig aan boord te ontbieden, en Krijgsraad te houden. Terwijl de Kapiteinen gezamentlijk raadpleegden, werd 'er, nu en dan, door de *Spaanſchen* geſchoten; zo dat zij, midden in het vuur der vijanden, Krijgsraad hielden. Een kogel, uit het Schip van D'AVILA, die eerst in het water botſte, en daarna weder oprees, ſnorde dwars door de Kajuit van den Admiraal, en trof den Vice-Admiraal JAN DE MOOR, dermaate, dat hij hem de helft van het hoofd wegnam. Zonder dat hij geluit gaf, werd dus die dappere *Zeeuw* van het leven beroofd. Den Admiraal, nevens eenige anderen, troffen eenige ſplinters aan het hoofd. Zints dit ongeval, heeft EWOUTSZ, het overige van zijn leven, nooit zijne gezondheid genooten. Ondertuſſchen ging men voort met raadpleegen, en werd terſtond, in plaats van den geſneuvelden JAN DE MOOR, CORNELIS CLAASZ tot Vice-Admiraal benoemd.

Eenige dagen daarna liep de wind Noordwest: de *Spaanſche*, zo als ook de *Zeeuwſche* Schepen, kreegen dus gelegen-

heid om de ankers te ligten; en het gevegt nam hierop terſtond eenen aanvang. De Admiraal EWOUTZ, met nog twee andere Schepen, klampte een der *Biscaaijſche* Schepen aan boord, en veroverde het, gelijk ook een *Meerſchip*, en een Smak met zout geladen. Geduurende den ſtrijd liep de wind westelijk; dit gaf des Konings Schepen gelegenheid om te vlugten, wordende, door de *Zeeuwen*, de *Hond* opgejaagd. Omtrent *Cruiningen* werd nog een *Spaansch* Schip op ſtrand gejaagd en verbrand. Na dit verlies, kwam D'AVILA te *Antwerpen*.

De *Zeeuwſche* Vloot insgelijks te rug gekeerd zijnde, zeilden eenige van de ligtſte Schepen voorbij *Zeeburg* of *Rammekes*, en veroverden verſcheiden *Hulken*, die voor de Haven van *Middelburg* lagen. Het zout, daarin geladen, verkogten zij te *Vliſſingen*; met het geld, 't welk daarvan kwam, betaalden zij het Scheepsvolk.

Kort daarna noodzaakte de *Zeeuwſche* Vloot *Zeeburg* of *Rammekes* om zig overtegeeven. Op denzelfden dag (den 5 Augustus) als *Rammekes* was overgegaan, kwamen de Heer DE BEAUVAIS en de dappere MONDRAGON, met eene Vloot, afzakken; maar de overgave van *Rammekes* vernemende, vonden zij zig genoodzaakt, voorbij *Vliſſingen*, de Zee te kiezen. De *Zeeuwen* moesten hen onverhinderd laaten paſſeeren, dewijl de Vloot onvoorzien van volk was; leggende het volk op de Dijken, zo beoosten als bewesten *Vliſſingen*. Nogthans zeilde een gedeelte van de *Zeeuwſche* Vloot, door het *Jonker Franſen Gat*, tot voor *ter Veere*, werwaarts het volk, dat op de Dijken lag, insgelijks gevoerd werd; doende voorts van daar, langs den Dijk, uitvallen op het volk van MONDRAGON, 't welk aldaar, bij den *Haak*, verſchanst lag; na eene ſchermutzeling, die vier uuren duurde, werd 's Prinſen volk binnen *ter Veere* gejaagd. In deeze Stad werden eenige Branders gereed gemaakt, om dezelve op de vijandelijke Schepen afteezenden; doch deeze, door een boer gewaarſchuwd, verlieten de *Haak*, met agterlaating van een groot deel van hunnen voorraad van Mond- en Krijgsbehoeften.

Kort

Kort hierna overleed de Admiraal BOUDEWYN of BOUWEN EWOUTZ, van *Vlisſingen*, in zijne Geboorteſtad. Als Admiraal van *Zeeland*, werd hij opgevolgd door Jonkheer LOUIS of LODEWYK VAN BOISOT.

Zie *Leven en daaden der Zeehelden*, E. VAN METEREN, *Nederl. Hiſtorien*, fol. 72 en 96. LA RUE, *Heldhaftig Zeeland.*

EWYK, een Dorp of Heerlijkheid in *Gelderland*, in het Rijk van *Nijmegen*. Volgens ALTING voerde het, bij ouds, den naam van *Awich*; het word door hem beſchreeven, als een Dorp, liggende tusſchen *Maas* en *Waal*, waarvan melding gemaakt word, in den giftbrief van Gravinne ADELHEIDE, in het Jaar 1188. VAN DER HOUWE zegt: „ *Ewijk* legt negen duizend ſchreden, of ruim één uur gaans, „ beneden *Nijmeegen*, en is groot 1025 morgen Lands." In de ſchatting van het Jaar 1547, over geheel *Gelderland* en *Zutphen*, droeg *Ewijk*, met *Leuven*, 145 guldens 14 ſtuivers 8 penn. *Ewijk* en *Beuningen* zijn thans, in het Kerklijke, gecombineerd, en worden door één Predikant bediend.

EWYK, een ander Dorp, tegen over het zo evengemelde, in de *Betuwe* gelegen, en, ter onderſcheiding van het eerstgemelde, *Slijk Ewijk* genaamd.

EXIËNSIS CIVITAS, voorheen een Steedje in *Friesland*, met eene beroemde Haven, aan den mond van het *Boer*- of *Borndiep*, bijna ter dier plaatze, daar nu *Berlikum* of *Belkum* legt, een Dorp, zeer beroemd, door deszelfs Paardemarkt, Boomkweekerijen, en de menigte van Ooftvrugten; in de oude *Frieſche* Landtaal *uitgong* genaamd, om dat de Schepen van daar in Zee gingen: want het woord *exire* betekent *uit de Haven lopen* of *afvaaren*; de oude *Latinisten*, in dien tijd, hebben 'er *Civitas Exienſis* van geſmeed, als of men zeide de *Uitganersſtad*. UBBO EMMIUS verhaalt, uit een oud Schrijver (daar men, echter, niet veel ſtaat op maaken kan,) dat deeze plaats, in het Jaar 1191 door de *Noormannen*, geplon-

plonderd, en, ſedert dien tijd, verwoest gebleeven is, tot dat ze naderhand, met verandering van naam, wederom als een Dorp is ten voorſchijn gekoomen.

ALTING, *Germ. Inf.* Part II. p. 15, V. D. HOUVE, *Hand. Chr.* I D. bl. 78.

EXMORA, een *Friesch* Dorp in *Westergo*, in de Grietenij van *Wonseradeel*, drie quart uur ten westen van *Bolswert*.

Geogr. Woordenb. van Friesland.

EXTERHUIS en OUD-EXTERHUIS, twee plaatzen, welke, met meer anderen, door eene overſtrooming van den *Dollart*, door het water verniel zijn.

GABBEMA, *Verhaal der Nederl. Watervloeden*, pag. 91.

EXUE, of ISSUE, volgens de gewoone *Franſche* uitſpraak, een onduitsch woord, betekenende *uitgang* uit eenige plaats; gemeenlijk word 'er door verſtaan *uittogt-geld*, 't welk betaald word, aan den Heer van het Land, wegens den eigendom van een ſtuk goed, welk men heeft verkreegen. MENAGE meent dat dit woord afſtamt van *iſſir*, dat *uitgaan* betekent; terwijl ſommigen het afleiden van *exire*; doch, zegt hij, ik wil het liever afleiden van een oud *Latijnsch* woord, *icium*, dat *ſortie* en *iſſue* betekend. Men zie hem, in zijn *Etijmologisch Woordenboek*, op het woord ISSUE, alwaar men, omtrent dit recht van *Exue*, zeer merkwaardige zaaken vind aangetekend.

Wanneer, hier te lande, het zij bij verſterfregt, of bij uiterſten wille, goederen geërfd wierden, of nog mogte worden, van iemand, die in een Stad woonde of woont, waar mede dit recht van *Exue*, bij verdrag, niet is afgedaan, moest, van alle die goederen, vóór derzelver uitvoering, ten behoeve van de Stad, voor recht van *Exue* of *Iſſue*, bij wijze van tol, zekere ſomme betaald worden; die, echter, in de eene Stad minder of meer-

meerder was, dan in de andere. Voornaame Rechtskundigen beweeren, dat, dit recht is een overblijfzel en verzagting van het oude recht, volgens het welk de goederen van uitanders en vreemden, hier te Lande ſtervende, vervielen aan de Graaflijkheid, met uitſluitinge van alle bloedvrienden. Dit recht werd niet alleen betaald van roerende, maar ook van onroerende goederen, gevonden of geleegen onder het rechtsgebied dier Stad, daar het ſterfhuis gevallen is; doch niet van onroerende goederen, elders geleegen; ook niet van uitſtaande ſchulden, of van gelden, onder ſchuldenaaren, hier en elders woonende; al het welk blijkt uit het Octrooij van *Delft*, van den 27 Maart, in het Jaar 1540: te weeten *de 20 penning van alle goederen*; als mede, uit het verdrag tuſſchen *Dordrecht* en *Amſteldam*, aangegaan in den Jaare 1543; waarvan de inhoud is als volgt.

„ Wij Burgemeesteren, Schepenen en Raad der Stede „ *Dordrecht*, ter eenre, en wij Burgemeesteren, Schepenen „ en Raden der Stadt Amſteldamme, ter andere zijde. Maken „ cond allen Luden, die deſe onze tegenwoordige openen „ Brieven ghetoont zullen worden, dat wij geſamenlijk metter „ minnen, ende uit gunſtiger affectie gheaccordeert, en over„ gecomen zijn, dat van nu ten eeuwigen dagen, den Burge„ ren, die uit de Steden van Dordrecht ſcheijden, ende binne „ de Steden van Amſteldamme mitter woon trekken zullen, „ ende oock den Burgeren van Amſteldamme, mitterzelver „ Stede mitter woon comen te Dordrecht van hooren goeden „ geen Exue of pondgelt, den voorſz. Steden geeven zullen. „ Dat insgelijks van nu ten eeuwigen dagen die Borgeren der „ Stadt Dordrecht, die tot Amſteldam eenich goed ancomen „ mach, bij ſterfenisſe, huwelijke, testamenten of anders, „ zullen 't ſelven mogen bezetten, naa hen neemen, ofte ver„ veuren, daer 't hun believen ſal die te veuren, zonder „ eenigh Exu ofte Pondgeld daarvan te geeven: Ende van „ gelijken, zo zullen die Burgeren van Amſteldam, die tot „ Dordrecht eenige goeden ancomen mogen, bij besterffenis„ ſe, huwelijcke, testamente, oft anders vercregen, dezelven „ mogen bezetten, na hem neemen, oft verveuren, daar 't „ hem believen zal, zonder eenigh Exu of Pondgeld te betaa-

„ len, oft daar van te geeven. En omme dit zelve accoord
„ vast ende geſtade te blijven, nu ende ten eeuwigen dagen,
„ zonder fraude oft arglist, ſo hebben wij Borgemeesteren,
„ Schepenen ende Raadt der Stede van Dordrecht voorſz. der-
„ ſelver Stede Zegel ten ſaeken hier beneden aan doen hangen.
„ Ende wij Burgemeesteren, Schepenen ende Raad der Stede
„ van Amſterdam voorſz. hebben derſelver Stede Zegel ten
„ zaiken hier beneden oik aen doen hangen. Ende deeſer
„ brieven zijn 'er twee alleens van woorden ten woorde, hou-
„ dende; daer wij elx eenen brief af hebben. Gegeeven in
„ het Jaar ons Heeren 1543, op ten 26 dag van Octobet.

Wij hebben, dit verdrag hier woordelijk ingevoegd: eensdeels om dat uit hetzelve duidelijk blijkt, dat 'er geen onderſcheid gemaakt word, tusſchen roerende of onroerende goederen, maar alleen geſproken en gezegd word: *eenigh goed*; anderdeels, om dat het, als een gewoon formulier, aantoont, op hoedanige wijze de overéenkomst geſlooten is, tusſchen de Steden, in welke dit *recht van Exue*, over en weder, vernietigd werd.

Doch overal, daar dit recht nog ſtand houd, vermag geen Ingezeten eenige Stad deezer Provintie met 'er woon en zijne goederen te verlaaten, en zig aan de lasten dier Stad ontrekken, ten zij hij, in de eene plaats meerder, in de andere minder, bij wijze van tol, voor *Exue* of *Iſuegeld*, betaale zeker gedeelte van zijne goederen; zo als blijkt, bij ZURK, *Codex Bat.* op het woord *Exue*; en uit de *Sententien van den Hove van Holland*, te vinden in de *Handv. van Vlaardingen*, fol. 107, alwaar mede uitdrukkelijk gezegt word: *van alle zijne goederen, zo roerende als onroerende.*

Sommige Steden hebben dit recht verkregen, bij Octrooi van de Graaven; andere door langduurige oeffening en bij wijze van verjaaringe. Sommige Steden zijn overeengekoomen, dit recht niet te vorderen; andere hebben het onderling vernietigd; andere wederom vorderen het, zonder Octroij, alleen uit recht van wedervergelding. Van dit alles geeft de Heer WAGENAAR, in zijne *Beſchrijving van Amſterdam*, de duidlijkſte bewijzen, als hij zegt:

„ In

„ In het Jaar 1682, werd bij de Vroedſchap voor waarſchijnlijk gehouden, dat de Stad (*Amſteldam*) dit voorregt bezat uit krachte eener Graaflijke gifte. En het is geheel zeker, dat zij in het zelve bevestigd is, bij eenen brief van Koning FILIPS van den 19 Julij des Jaars 1561. Maar in dien zelfden brief word erkend, dat men hier ter Stede, dit regt meer dan honderd Jaaren te vooren, (*immers ſoo langhe dat geen memorie van menſchen en is ter contrarie*) had bezeten. (zo was ook dit regt te *Delft* vernieuwd, door KAREL DEN V, in het Jaar 1545). Doch van zulk eenen vroegen tijd, is mij (vervolgt WAGENAAR) geen ſpoor altoos van eenige Graaflijke gifte voorgekoomen: wel, dat het uittogtgeld, omtrent den aanvang van de vijftiende eeuwe, reeds gevorderd werd van Poorters, die geen drie Jaaren Poorters bleeven. 't Zou dan zeer wel konnen zijn, ſchoon voorname mannen geen grond van dit regt ſchijnen te kennen, dat de Privilegie der hooge Overigheid, dat Burgemeesteren, of Schepenen en Raad het uittogtgeld, van ouds, hadden gevorderd, om dat het redelijk was, dat zulken, die eenige erfenisſen van hier wilden vervoeren, of met hun eigen goed vertrekken, vooraf hun aandeel droegen, van de lasten en kosten, in welke de Stad, ter oorzaake van de bewaaring en beſcherming dier goederen, vervallen was, en om dat dergelijk regt, ook in veele andere Steden, gevorderd werd. De Stad *Haarlem*, welke men niet weet, ooit Octrooi, tot het heffen van het regt van *Exue*, gehad te hebben, heeft het, nogthans, ingevolge van eene keure van den Jaare 1440, geheeven. En het Hof van *Holland* heeft, meermaalen, de gegrondheid van dit regt erkend, niet alleen ten opzigte van de Steden, die 't bij Octrooi verkreegen hadden; maar ook van zulken, die alleenlijk in eene langduurige bezitting van het zelve geweest waren. Ook word, in een Octrooi, tot heffinge van een Exuegeld, in den Jaare 1541, aan de zes *Waterlandſche* Dorpen verleend, erkend, dat de vordering van dit regt, in andere Steden en plaatzen van *Holland*, in gemeen gebruik was. Op den agttienden April van het Jaar 1495, werd, *bij den Heer*, dat is, bij den Schout, *ende 't Gerecht, den Perſoonen van de* XXXVI *notable ende de rijckdom van der Stede*

van

van Amſterdam, toegeſtaan, *tot der Stede behoef*, onder andere lasten, een vijftiende penning *Exuegeld*, van de goederen, die, door vertrekkende Poorters, waarvan de Quohieren nog voorhanden zijn, of bij wegen van erfenis, ter Stad uitgevoerd werden; ten ware dat, in dé plaatzen, werwaards de goederen waren vervoerd, door de Poorters deezer Steden, in gelijk geval, meer moest betaald worden. Doch in die *Reſolutie* word niet te kennen gegeeven, dat dit regt, uit kragte eener Graaflijke giſte, word gevorderd. 't Is ook (zegt WAGENAAR verder) ongetwijffeld, al veel vroeger ingevoerd en gevorderd geworden, ſchoon het, veelligt, niet vroeger op den vijftienden penning geſteld geworden is. Immers in het Jaar 1476, werd al, bij Burgemeesteren en Raden, beſlooten ROELOF JACOBSZ, Burger deezer Stede, die met der woon naar *Utrecht* vertrokken was, aan te ſchrijven, dat hij zijn aandeel moest komen voldoen, in de ſchulden, die de Stad, onder anderen, zijnent halve, gemaakt had, of dat men, anderzints, zulks aan zijne goederen verhaalen zou. Uit welk beſluit afteneemen is, dat het regt van *Exue* toen reeds gevorderd werdt. En in 't Jaar 1443, werd het met *Groningen*, in het Jaar 1464 met *Haarlem*, en in het Jaar 1470 met *Deventer*, over en weder, te niet gedaan: waaruit klaar blijkt, dat het, hier ter Stede, lang vóór 't Jaar 1476, plagt gevorderd te worden. Nogthans, ſchijnt men, in de zestiende eeuwe, de invordering van het zelve, ſomtijds, verzuimd, of te hebben nagelaaten. Ik vind (leest men, bij WAGENAAR al verder), dat men, in het Jaar 1529, beſloot, het zelve op nieuws te vorderen, en ten dien einde, twee ontvangers van het *Exue*, MR. CORNELIS GERBRANDSZ en GERRIT JACOBSZ COUCKEBACKER, aanteſtellen. In het Jaar 1596, ſtond de Stad het *Exuegeld*, voor den tijd van twee of drie Jaaren, af, aan het Mannen Tugthuis. Doch ſedert heeft zij de heffing van dit regt wederom aan zig gehouden. Zij vordert het, egter, tegenwoordig eeniglijk bijna, van uitgaande erfenisſen: wordende, ſedert veele Jaaren, niets gevorderd van Poorters, die met hunne goederen de Stad uittrekken. Doch van erfenisſen heeft de Stad, thans, en ſedert lang, niet den vijftienden, maar den tienden penning, ten ware men tooncn kon, dat,

dat, in de plaatſen, werwaards de goederen van hier vervoerd worden, minder gevorderd word.

„ Het regt van *Exue* brengt, echter, tegenwoordig, zeer weinig op; niet alleen, om dat het, al van de vijftiende eeuwe af, met verſcheiden Landen, Steden en plaatſen, over en weder, vernietigd is geworden, maar voor al, om dat Burgemeesteren, op den agttienden April van het Jaar 1726, verklaard hebben, bereidwillig te zijn, om, des verzogt zijnde, dit regt, in het toekomende, met eene iegelijke Stad, onder behoorlijke wederzijdſche *Acte van Mortificatie*, te willen vernietigen. Op welke verklaaring de vernietiging van het regt van *Exue*, met verſcheiden Landen, Steden en plaatſen, gevolgd is, en nog, geduuriglijk, gevolgd word."

Op dit bovenſtaande, laat de naauwkeurige WAGENAAR volgen, eene lijst, van bijna alle Landen en plaatſen, waarmede dat regt, tot aan den 15 October, in het Jaar 1766, over en weder, 't zij voor een bepaalden tijd, of voor altijd, vernietigd is.

Groningen, in het Jaar.	1453.
Haarlem.	1464.
Deventer.	1470.
Dordrecht.	1543.
Alkmaar.	1553.
Leiden.	1553.
Delft.	1554.
's Hage.	1555.
Schoonhoven.	1557.
Enkhuizen.	1562
Hoorn.	1563.
Amersfoort.	1569.

Met de agt laatstgenoemde Steden, is de vernietiging alleen geſchied, voor den tijd van twintig Jaaren; doch heeft, nogthans, ſedert, ſtand gehouden.

Briele.	1579.
Antwerpen.	1659.

Fries.

Friesland, in het Jaar.	1681.
Stad Utrecht.	1682.
Nijmeegen.	1682.
Arnhem.	1684.
Oortmarſum.	1684.
Drente.	1685.
Kampen.	1686.
Oudenbosch.	1687.
Stad en *Land van Vlanen.*	1688.
Brandenburg voor 10 *Jaaren.*	1688.
Embden.	1690.
Medemblik.	1691.
Fleuris.	1691.
Namen.	1691.
Wezel.	1692.
Bommel.	1692.
Londen.	1696. en 1757.
Norden.	1706.
't Vlek Bentheim.	1712.
Graave.	1712.
Hardenberg.	1713.
Harderwijk.	1713.
Lingen.	1713
Nordhorn, in 't Graafſchap Bentheim.	1713.
Overijſel.	1713.
Zwol.	1713.
Fredrikſtad.	1714.
Middelburg.	1714.
Gornichem.	1715.
Goes.	1716.
Oostfriesland.	1723.
Duuren.	1728.
Zierikzee.	1730.
Hildesheim.	1732.
Nieuw-York.	1732.
S. Gallen.	1734.
Montfoort.	1734.

Bruns-

Brunswijk en *Lunenburg, in het Jaar.*	1734.
Maaſtricht.	1736.
Briſſol.	1739.
Beverwijk.	1740.
Stad en *Graaffſchap Kuilenburg.*	1740.
Rotterdam.	1740.
Zugtelen.	1740.
Weesp.	1741.
De Stad Zutphen.	1742.
Doornik.	1742.
Heſſen.	1744.
Leipzig.	1744.
Gulik en *Berg.*	1746.
Geneve.	1746.
Vliſſingen.	1746.
Varel en *Kniphuizen.*	1747.
Sluis in *Vlaanderen.*	1749.
Oldenburg en *Delmenhorſt.*	1750.
Keulen.	1751.
Luik.	1756.
Woerden.	1758.
Stad en *Graaffſchap Bronkhorſt.*	1759.
Heerlijkheid Jever.	1759.
Hertogdom Wurtenburg.	1760.
Stad Wismar.	1760.
Hertogdom Meklenburg.	1761.
Gouda.	1762.
Hertogdom Kleeve.	1763.
Wijk bij Duurſtede.	1764.
's Hertogenbosch.	1764.
Keur-Paltziſche Landen.	1764.
Groot-Brittanje.	1764.

Wij kunnen hier bijvoegen dat dezelfde ſchikking gemaakt is, met:

Saxen Gotha.	1767.
Roermond.	1767.

Schut-

Schuttrop, in het Jaar.	1768.
Staaten en *Landen van den Koning van Pruisſen.*	1770.
't Graafſchap Lippe.	1770.
Tſenburg en Budingen.	1770.
De Abtdij en Heerlijkheid Borſcheit.	1772.
Texel.	1773.
Zutphen.	1774.
't Land van Vrijen.	1774.
Zweeden.	1774.
Bazel.	1775.
De Stad en Republiek Bern.	1775.
Tſelſtein.	1775.
De Stad Hulst.	1775.
Schiedam.	1776.

„ Tot de invorderinge van het regt van *Exue*, zegt WAGENAAR, eindelijk, is (namelijk te *Amſterdam*) een der Stads Secretarisſen aangeſteld, die daarvan, Jaarlijks, verantwoording doet, aan de Theſaurie Ordinaris deezer Stede."

Ten beſluite van dit Artikel, dat voor ieder Ingezeeten nodig is te weten, met welke Landen, Steden en plaatſen het zelve gemortificeerd is, zullen wij hier bijvoegen, de gedachten, over dit regt, van den vermaarden Mr. C. VAN BYNKERSHOEK, in zijne *Verhandelingen van Staatszaaken*, II. B. XXV. ſtuk, § 7, alwaar hij zegt. „ Want ſchoon het, „ in het algemeen vrij ſtaat, zijnen ſtaat van onderdaan te „ veranderen, met van woonplaats, naar zijn welgevallen, te „ verwisſelen, en dat bijna alle de Rechtsgeleerden dit toe„ ſtaan, is dit, evenwel, niet altoos vrij en geoorlooft In „ het 41 Artikel van het Vredes-Tractaat, tusſchen den Ko„ ning van *Spanje* en de Staaten Generaal van den 30 Janua„ rij, in het Jaar 1648, is bedongen: *dat des eenen Onder„ daan vrij onder des anderen gebied mag gaan woonen,* „ MIDS BETAALENDE DE REGTEN DAAR TOE „ STAANDE. Want daar zijn verſcheiden Handvesten van „ Steden in *Nederland* en elders, volgens de welke de geenen, „ die 'er met der woon uitgaan, zeker gedeelte van hun goed,

voor

„ voor *Exue* of *Isfue*, zo als het genoemd word, moeten „ achterlaaten. Maar dewijl dergelijke knevelarijen wat naar „ vijandſchap ruiken, maken de Steden dikwils onder elkander „ accoord, dat ze van elkanders Burgers, als die van woon„ plaats veranderen, niets diergelijks zullen eisſchen; dikwils „ bedienen zig de Steden niet anders van dat regt, dan bij „ wijze van repreſalje, dat zij namelijk zo veel van hun, die „ uittrekken, vorderen, als zij, naar wien zij zig met der „ woon begeeven, van hun gewoon zijn te vorderen, als zij „ naar hunne Stad gaan woonen"

„ Maar dewijl men, in het 19 Art. van het verbond, tusſchen den Keurvorst van *Brandenburg* en de Staaten Generaal, den 16 Feb. 1666, is overeengekoomen, *dat het regt van Isfue of decimatie, 't welk, bij vertrek van familiën, of verval van herediteiten komt te ontſtaan, wederzijds Onderdaanen vrij en exempt zullen zijn en blijven, geduurende deeſe alliantie:* is het geen onnutte vraag, of hier door eensklaps alle Privilegien ophouden, door de Graaven aan verſcheiden Steden geſchonken, of van dezelven met geld gekocht; waar door zij verkreegen hebben, dat zij van de geenen, die met der woon vertrekken, zekere ſchatting zouden mogen eisſchen? Deeze vraag (zegt hij) heeft veel moeilijkheid in, daarom voornaamelijk, dewijl dit regt zijnen oorſprong uit Handvesten of Privilegien heeft, en het noch in de magt der Staaten Generaal, noch in die van particuliere Provintien ſtaat, haar die weer afteneemen. Hoe zullen wij het dan maaken, dat die alliantie evenwel haar ſtand blijve houden? Want de trouw van het verbond moet gehandhaafd worden. Ik zou (gaat hij voort) het zo beſlisſen: indien de Steden diergelijke alliantien gezien en goedgekeurd hebben, voor dat ze ingegaan wierden, dat zij ſtilzwijgens, voor zo verre dat deze ſchatting aangaat, van haare Privilegien gerenuncieert hebben; maar ze niet gezien noch goed gekeurd hebbende, dat zij wel van de vertrekkende familien niets kunnen vorderen, om dat de alliantie in den weg is, maar dat de Staaten, in dit geval, de Steden hier voor moeten ſchadeloos houden."

EYCKENINGEN, ook wel *Nieuwkerk* genaamd, in de oude Blaffert der Bisschoppen van *Utrecht*, wegens hunne bezittingen in *Zeeland*, in dien tijd onder *Walcheren* gerekent, doch, reeds voor lang, door de Zee verslonden.

EYK (ARENT VAN) een geleerd *Utrechtenaar*, Leeraar in de beschaafde wetenschappen, heeft, in het *Latijn*, geschreven, *Registers op de Griekſche Spraakkunst*, gedrukt bij PLANTYN, in het Jaar 1582; de *tien Geboden*, op oneven voetmaat, bij wijze van een Tafelgedigt; als mede eene verzameling van Bruiloftsgedigten en Lijkzangen, waarom hij op de lijst der *Nederlandſche* Digteren geplaatst is. Ook heeft hij, met groote naarstigheid, geschreeven, een boek van de mirakelen en beroerten, ten zijnen tijde voorgevallen. De Copie daarvan schatte hij op de waarde van duizend guldens; doch, door de onachtzaamheid zijner vrouwe, is dezelve, onder en met zijne andere boeken, voor een geringen prijs verkocht.

VAN EYK werd, door iemand zijner tijdgenooten, met een *Latijnsch* vers, over de onbeschaafdheid zijner poëzij, hevig berispt; 't welk, in het *Nederduitsch*, deezen zin uitmaakt.

Uw' verzen zijn zo hart, ja harder, als een kwast,
Van knoeſtig eijkenhout, o puikje der Poëten,
Dus zeg ik tot uw' lof, een ieder mag 't wel weten,
Dat op uw geestig hooft een kroon van eijken past.

EYK, (JACOB VAN) geboren te *Antwerpen*, en Raadsheer aldaar, leefde nog in het Jaar 1623. Hem ging de lof na van een vermaard Digter te zijn:

VAL. ANDREAS.

EYK, (MR. JACOB VAN DER) *Hendrikz*, Secretaris des Hofs en der hooge Vierschaare van *Zuid-Holland*, was een groot onderzoeker der oudheid; waarvan de blijken nog voor handen zijn, in zijne Beschrijving van *Zuid-Holland*, gedrukt

drukt in 4to, te *Dordrecht*, in het Jaar 1628. Het is eene korte Beſchrijving van het Land van *Zuid-Holland*, mitsgaders eene verzameling van Handvesten, Privilegien, Coſtumen en Ordonnantien van dit zelfde Land: een werk van de allergrootſte nuttigheid. De Schrijver en verzamelaar daarvan ſtierf, in het Jaar 1634.

EYK, (JOHANNES VAN) de vermaarde *Kempſche Nederlander*, die zig, zo wel als zijn broeder HUBERTUS, en zijne zuster MARGRETA VAN EYK, door de Schilderkonst, in de *Nederlanden* en door gantsch *Europa*, vermaard gemaakt heeft. JOHANNES werd geboren, te *Maaseik*. Van de natuur bijzonder bedeeld, voornamelijk met alle die bekwaambeden, welke tot de *Tekenkonst* vereischt worden, werd hij de leerling van zijnen broeder HUBERTUS, die hem, in Jaaren, merkelijk overtrof. Onzeker is het, ondertusſchen, wiens onderwijs HUBERTUS, in de Schilderkonst, genoten hebbe: hoewel het waarſchijnlijk is, dat hij, die, in het Jaar 1366, reeds, met zijnen jonger broeder, de konst handteerde, zo wel als hunne zuster, die zig geheel en al daar van overgegeeven had, van hunnen Vader zullen onderwezen zijn. Omtrent het gemelde Jaar, bevlijtigden zij zig om de Schilderkonst, met *lijm* en *eiwit*, eerst te *Florence*, in het Jaar 1250, uitgevonden, verder te volmaaken. De beide broeders, dewijl 'er toen geene andere manier van ſchilderen bekend was, (behalven dat men, in *Italie*, in *Fresco* of op *natte Kalk* arbeidde) vervaardigden veele ſtukken van *lijm* en *eiverwe*. JOHANNES, om de vrugten van zijnen arbeid te plukken, en zig zijne konst te doen betaalen, zette zig te *Brugge* neder; veele van zijne ſtukken werden van hier naar andere landen en plaatzen verzonden. Volgens het algemeen getuigenis, was hij een geleerd man, vernuftig in het uitvinden van verſcheiden vereischten der kunst, vlijtig in het naſpoorén van den aart der verwen, en zeer arbeidzaam in de ſtoffchei- en ſtookkunde. Van hier dat hij eene proeve nam, om zijne toebereide verwen, met een zoort van vernis, zaamengeſteld uit eenige oliën, te vernisſen; 't geen hem in zo verre gelukte, dat het ieder behaagde, en zijne ſtukken eenen tot dien tijd

toe onbekenden glans en luister bijzette, en een geheim bevat te, waarna in *Italie* lang te vergeefsch gezogt was. 't Gebeurde hem, na veel tijds en arbeids aan een Tafereel besteed te hebben, dat het paneel, op zijne manier vernist, in de zon om te droogen gesteld zijnde, de voegen van hetzelve, tot zijnen billijken spijt, door de hitte der zon, van een weeken, en het paneel barstte.

Dit deed hem een tegenzin, tegen die zoort van verwe en vernis, opvatten, en besluiten, te onderzoeken, of 'er geen ander vernis te maken ware, 't welk buiten de zon en in huis konde droogen. Ten dien einde, den aart van veele oliën onderzogt hebbende, bevond hij dat de lijn- en nootenolij spoedigst droogden; dezelve op het vuur gekookt hebbende, maakte hij, door het bijvoegen van eenige stoffen, 'er een zeer goed vernis van. Na onophoudelijken arbeid, om de konst meer en meer te volmaaken, bevond hij, dat de verwen, met dusdanige oliën vermengd, zig gemakkelijk deeden temperen, spoedig droogden, droog zijnde het water weêrstonden, en de olij der verwe eenen ongemeenen luister bijzetteden, en die glanzig maakten, zonder dat de Tafereelen het voorgaande vernis behoefden. Ook zag hij, tot zijne verwondering en genoegen, dat de verwe zig dus met olij beter liet verdrijven en verwerken, dan met de vogtigheid van de lijm of het eiwit.

Billijk verheugde hij zig over die allernuttigste uitvinding, van met olijverwe te kunnen schilderen. De Faam bragt, binnen korten tijd, de maare hier van zelfs bij afgeleegene volken. Zijne ontdekking werd zo algemeen toegejuicht, als daarna de uitvinding der edele Drukkonst door LAURENS JANSZ. KOSTER. Dit naamelijk ontbrak alleen, tot dien tijd, aan de konst, om de natuur nader te komen, of genoegzaam te evenaaren. De tijd, waarin deeze ontdekking door hem geschiedde, word, door veelen, bepaald in of omtrent het Jaar 1410. MISSON, in zijne reize, begaat dus eenen misslag, wanneer hij dit op het Jaar 1450 stelt: schoon hij, in den vinder, den zelfden persoon bedoelt, dien hij JAN VAN BRUGGE, uit het Land van *Gelder*, noemt. JOHANNES of JAN, zijn geheim aan zijnen broeder HUBERTUS bekend ge-

gemaakt hebbende, hielden zij deze uitvinding, of liever de bereiding der olijverwen, zorgvuldig verborgen. Zij ſchilderden te zamen, of ieder afzonderlijk; verſcheiden ſtukken. JOHANNES, ſchoon de jongſte, ſtreefde, echter, zijnen broeder in de konst verre voorbij.

Het uitmuntendſte Tafereel, door hun beide vervaardigd, hangt in de *St. Jans Kerk, te Gent*, hun beſteld, door FILIPS VAN CHARLOIS, anders bekend bij den naam van FILIPS DEN GOEDEN, Hertog van *Bourgondien*, die zijnen Vader, Hertog JAN, in het Jaar 1419, in zijne Staaten opvolgde, en, in het Jaar 1433, Graaf van *Holland* en *Zeeland* werd. Deszelfs Vader, Hertog JAN, word verbeeld te paard zittende, op een der deuren. Men meent, dat HUBERTUS dit kunstwerk heeft aangelegd, en dat het door JOHANNES volvoerd is. Anderen zijn van oordeel, dat zij 'er beiden de handen hebben aangeſlagen; maar dat de oudſte broeder, die den 18 September, in het Jaar 1426, overleed, vóór de voltooijing geſtorven is. Tegen over het paard van den Hertog, om geen uitvoeriger beſchrijving hier van te doen, ziet men de beide broeders: HUBERTUS, als den oudſten, aan de regterhand, beſtaande zijn Hoofddekzel in een vreemden muts, naar de gewoonte van dien tijd, voor omgeſlagen, en met kostbaar bont gevoerd. JOHANNES is mede gedekt met een ſierlijken muts, bijna als een tulband achter overhangende; en voorts bekleed met een zwarten tabberd; op welken een roode paternoster, met een gedenkpenning, verbeeld is. Verder ziet men in dit Tafereel bijna drie hondert en dertig onderſcheidene troniën, waarin men verſcheidene gemoedsbeweegingen ontwaar word. Koning FILIPS DE II vond 'er zo veel behaagen in, dat hij het ſtuk, door MICHIEL COXY, deed copiëeren, die daarin zeer gelukkig ſlaagde. FILIPS DE GOEDE betoonde een bijzondere hoogachting voor de beide broeders, inzonderheid voor den jongſten, dien hij zelfs tot zijnen geheimen Raad aanſtelde.

JOHANNES VAN EYK, het konstſtuk voltooid hebbende, keerde van *Gent* naar *Brugge*, alwaar ook van hem een konſtig Altaarſtuk voor handen is. Ongemeen groot was de toevloed van Konſtſchilders, om zijne konst en nieuwe wijze

van ſchilderen te zien. De *Italiaanen*, om zijn geheim magtig te worden, ſpaarden moeite noch kosten; doch alles vruchteloos: tot dat, eindelijk, zekeren ANTONELLA, uit *Meſſina*, de lust bekroop om naar *Brugge* te reizen, daar het hem ook gelukte het geheim magtig te worden; hij keerde daar mede naar *Italie*.

JOHANNES VAN EYK, wiens voornaamſte Schilderſtukken, bij VAN MANDER en andere, omſtandig beſchreven worden, overleed, in een zeer hoogen ouderdom, te *Brugge*, in het Jaar 1470, en werd aldaar, in de *St. Donaaskerk*, begraaven. Aan een der Pilaaren leest men een Latijnsch Grafſchrift, 't welk, in het Nederduitsch, de volgende regels uitmaakt.

Hier onder rust Johan, Johan wiens konstvermogen
Bij kenners achting won, door zijne deugd beroemd;
Wiens konst ons 't levenlooze als levend ſtelde voor oogen,
En leven geeft aan kruid en veld en Hofgebloemt.
Bij hem moet Phidias, bij hem Apelles dalen:
Voor hem is billijk dat ook Polijcletus zwicht.
Wij mogen thans wat op de Schikgodinnen ſmeelen,
Die zulk een braaven man ontrukten uit ons gezicht:
Geen traanen helpen hier! 't Is 't onverbiddelijk lot.
Bid, dat zijn ziel in vreugd moog' leven bij zijn' Godt.

HUBERTUS VAN EYK, die, zo als gezegd is, te *Gendt* overleed, legt aldaar, in de *St. Janskerk*, begraaven. In den muur is een Zerkſteen gemetzeld, en op denzelven in marmer, een geraamte uitgehouwen, houdende in de eene hand, een koperen plaat, waarop het volgend oud *Vlaamſche* vers geleezen word.

Spiegelt u aan mij, die op mij treeden,
Ik was als gij, nu ben beneden,
Begraaven doodt, als is an ſchijne
Mijne hulp raëdt, conſt, noch medecijne
Conſt, eer, wijsheit, macht, reijckheit groot
Is ongeſpaërt, als comt de doodt.

Hu-

Hubrecht van Eijk was ik genant
Nu ſpijze der wormen, voormaels bekant
In Schilderije ſeer hooge gheleert.
Corts nae was iet, en niete verkeert.
In het Jaer des Heeren, des zijt gewes
Duiſent, vier hondert, twintich en ſes,
In maent September, agttien daghen viel,
Dat ick met pijnen Godt gaf mijn ziel.
Bidt Godt voor mij, die const minnen
Dat ick zijn aenſicht moet gewinnen
En vliedt ſonde, keert u ten besten:
Want ghij mij volgen moet ten lesten.

Weleer werden, te *Antwerpen*, eenige Pourtraitten der vermaardſte *Nederlandſche* Schilders, in 't koper geſneden, uitgegeeven. Onder deeze werd aan de twee broeders, als de oudſte oefenaars en volmaakers der edele Schilderkonst in de *Nederlanden*, de eerſte plaats toegekend. Naderhand zijn ze verſcheiden maalen gegraveerd, zo wel als hunne Zuster MARGRETA VAN EYK.

C. VAN MANDER, en andere, *Leven der Nederl. Konstſchilders.*

EYLA, was de dogter van RADBOUD DEN I, Hertog der *Friezen*. Alle *Saxiſche* Schrijvers verhaalen eenpaarig, dat zij de Gemalinne geworden is van hunnen Koning EDELHARD, den Vaderlijken Oom van WITTEKIND. Zij baarde hem eenen zoon, ALBIGO genaamd, een dapper Krijgsman, die, met WITTEKIND, tot den Christen Godsdienst overging.

SCHOTANUS, *Kronijk van Friesland*, fol. 58.

EYLERSCHANS, eene ſterkte in *Embderland*, bij of aan de Provintie van *Groningen*.

EYNDE, (JACOB VAN DEN) Penfionaris der Stad *Delft*, daarna Raad en Advokaat van *Holland*; welk ampt hij aanvaardde, op eene wedde van 800 guldens Jaarlijks. Hij werd, in het Jaar 1568, op bevel van den Raad der beroerten, in den *Haag*, gevangen genomen. De Graaf VAN BOSSU, die, na het vertrek van den Prins VAN ORANJE, het Stadhouderfchap, op naam des Konings, waarnam, nodigde dien Voorftander van 's volks Vrijheid, in het laatst van de maand Januarij, op een avond, ter maaltijd, en hield hem, op eene verraderlijke wijze, gevangen. N. VAN DEN ZANDE, Secretaris van den Graave VAN BOSSU, en WILLEM VAN BERENDRECHT, Subftitut-Griffier van den Hove van *Holland*, werden gezonden, om eene lijst te maaken van alle de papieren, die zij vonden in het Komptoir van 's Lands Advokaat. Twaalf dagen daarna, voerde de Baljuw van den *Haag*, verzeld van een goed getal foldaaten, den Heer VAN DEN EYNDE, op eenen nacht; met alle zijne papieren, naar *Bruffel*; fchendende dus het regt van *Hollands* Ingezeetenen, en tevens van de Souvereiniteit dier Provintie. Men zette hem, op de *Couwenburgfche* Poort, in eene naauwe gevangenis, en liet hem aldaar zitten, zonder eenigen eisch of vordering tegen hem te doen. Ook vindt men van de reden zijner hegtenisfe weinig gemeld. Bij de *Spaanschgezinden* zelfs ftond hij te boek voor een man van verftand en goed Roomschgezind; de Godsdienst kon dus geen voorwendzel zijner hegtenisfe zijn. Door fommigen werd hem nagegeeven, dat hij, vóór het vertrek van FILIPS, buiten bevel der Staaten, en enkel op aandrijven van den Prins van ORANJE, op het vertrek der *Spaanfche* foldaaten, fterk had aangedrongen; en zij willen, dit de reden van zijn ongeluk geweest te zijn. Waarfchijnlijker is het, echter, dat hij de opfteller geweest is, en ook de hand heeft gehad in het overleeveren van het vertoog, welk die van *Holland*, in den zomer van het Jaar 1566, aan de Landvoogdesfe hadden ter hand gefteld, en welk genoegzaam met het verbondfchrift der Edelen overeenkwam. Ook is het bekend, dat hij, weinig tijds daarna, uit last der Staaten, ten Hove gearbeid heeft om de Landvoogdes, of den Koning zelven, te beweegen tot

het

het zamenroepen van de Staaten, en daarom gevangen was. De Staaten van *Holland*, uitgezonderd de Stad *Dordrecht*, hadden, in de maand Augustus des gemelden Jaars, beslooten, daarop, met meerder ernst, aantedringen, en den Advocaat, ten dien einde, gelast, een verzoekschrift te ontwerpen, gelijk hij ook vervolgens deed. Hoewel de Staaten, den 30 dier maand, afzagen van het verzoek, tot het bijeen roepen der Algemeene Staaten, en beslooten, alleen de wederkomst des Prinsen van ORANJE te begeeren, schijnt dit, echter, den Advocaat zo kwalijk genomen te zijn, dat men het gemelde voor de hoofdreden van zijne gevangenneeming houden mag. Men liet hem zeer lang zitten. Zijne Huisvrouw ELIZABETH VAN NIEUWLAND, en zijne kinderen, begeerden, in de maand Maij, dat de Staaten iemand wilden magtigen, om, nevens hen, het ontslag des Advocaats te verzoeken. Eerst werd 'er besloten, ten Hove aantedringen, op de teruggave van zijne papieren; en daarna op zijn ontslag, indien men mogt bevinden, dat hij, ter oorzaake van gedaane dienſten, op bevel der Staaten, gevangen was. Men sprak 'er zelfs over met VARGAS en DEL RIO, hoofden van den Bloedraad, en wel met zo veel vrijmoedigheid, dat de Advocaat JAN VAN TRESLONG, die de verdediging van VAN DEN EYNDE op zig genomen had, een geheelen dag, genoegzaam als in hegtenis gehouden werd; hetwelk de overige afgevaardigden, vermomd en heimelijk, uit vreeze voor erger, uit *Brussel* deed vlugten.

Deeze ontmoeting, en de pointen, die, door den Procureur Generaal, VAN DEN EYNDE te last gelegd werden, in *Holland* bekend geworden zijnde, werkten zo veel uit, dat de Leden, in de uitvoering van het genoomen besluit, begonnen te aarzelen. De Edelen stemden, den Advocaat alleen zo verre te willen voorstaan, als hij gehandeld had, overeenkomstig de besluiten der Staaten, naar uitwijzen van derzelver Resolutien. Die van *Dordrecht* verklaarden, dat de Procureur Generaal den Advocaat van zaaken beschuldigde, waartoe zij hem geenen last gegeeven hadden, en waarin zij hem dus niet konden verdedigen. Ongetwijffeld doelden zij hier mede op de opstelling van het verzoekschrift,

waarin *Dordrecht* niet bewilligd had. De andere vijf Steden wilden zig niet verder verklaaren, vóór dat *Dordrecht* nader opening had gedaan. Doch hierop volgde niets; en dus werd de zaak des Advocaats, voor den Raad der beroerten, verscheiden Jaaren, sleepende gehouden. Hij overleed, den 12 Maart van het Jaar 1569, in de gevangenis, in het bijzijn van zijnen zoon JACOB VAN DEN EYNDE, en nog twee Heeren, die nevens hem in hegtenis zaten. Twee Jaaren daar na werd zijne gedachtenis vrijgesproken, van den eisch tegen hem gedaan, en zijne goederen, die reeds verbeurd verklaard waren, vrij gegeeven.

Zie BOR, *Nederlandsche Oorlogen; Vaderl. Hist.* VI. Deel.

EYNDE, (JACOB VAN) Heer van *Haamstede*, Kapitein van eene Kompagnie Ruiters: bij de *Latijnsche* Schrijvers is hij bekend onder den naam van JACOBUS EYNDIUS; ook vind men meermaalen van hem gemeld, onder den naam van *Jonker* JACOB VAN DEN EYNDE. Hij was geboren te *Delft*, en, waarschijnlijk, een kleinzoon van den zo evengemelden Lands Advocaat. Schoon hij als Kapitein den Staat diende, was hij teffens zo wel in de *Romeinsche* als *Nederlandsche* Oudheden zeer ervaaren. Van hem is nog voorhanden een *Kronijk* of *Historie van Zeeland*, geschreven in 't Latijn, loopende tot het Jaar 1296, die na zijnen dood, in het Jaar 1614, op bevel der Staaten van *Zeeland*, die hem tot hunnen Historieschrijver hadden aangesteld, in 4to gedrukt is. Zijne Latijnsche verzen zijn gedrukt te *Leiden*, in het Jaar 1611.

Zie VAL. ANDREAS, en anderen; als PARS, *Naamrol van Bataviſche Schrijvers.*

EYNDHOVEN, een *Nederlandsch* Steedje, in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, de eenigste Stad in *Kempenland*, gelegen aan den slinker oever van de Rivier de *Dommel*, vijf groo-

groote uuren gaans ten Z. O. van *'s Hertogenbosch*, en 4 uuren ten Z. W. van *Helmont*.

De naam deezer plaatze ſchijnt te doelen, op *Hoeven* (*Lusthoven*) of *Hoeven* (*Landhoeven*), dewijl die beide woorden, *Hoven* en *Hoeven*, dikmaals onder elkander verward worden; doch het laatſte is 't waarſchijnlijkſte, in de onderſtelling, dat *Eijndhoven* van ſommige nabij gelegene Landhoeven zijn begin genomen heeft. Rondom deeze Stad vind men eenige Dorpen, die dit gevoelen bevestigen, als *Veldhoven*, *Meereveldhoven*, *Rijthoven* en *Westerhoven*.

Zeker is het, dat *Eijndhoven* eenige Stadsgeregtigheden heeft; doch onzeker, door wien ze daarmede begiftigd is, hoewel het, waarſchijnlijk, zal geſchied zijn door eenen der Hertogen van *Braband*. Haare ſtichting word toegeſchreven aan Hertog HENDRIK DEN II, en gefteld in het Jaar 1232. 'Er is nog een brief van dat Jaar voorhanden, door welken die Stad met eene vrije Jaarmarkt begiftigd is geworden.

Uit de menigvuldige belegeringen, welke *Eijndhoven* ondergaan heeft, zou men moeten opmaaken, dat het voorheen eene vrij ſterke Stad moet geweest zijn. MARTEN VAN ROSSUM veroverde en plunderde haar, in het Jaar 1543. Negen Jaaren daar na, door den brand verteerd zijnde, werd zij van nieuws herbouwd. In het Jaar 1581, werd *Eijndhoven*, bij verraſſing, door de *Staatſche* troupen, ingenoomen; de bezetting, beſtaande uit eene Kompagnie paarden, en drie Kompagniën voetvolk, werd, bij die gelegenheid, voor 't grootſte gedeelte, neer geſabeld. De Bevelhebber, die op het Slot geweken was, werd, door de bedreiging des doods, tot de overgave gedwongen. Doch de plaats, terwijl zij in de magt der Staaten was, zeer ſlegt van nooddruft voorzien wordende, moest, twee maanden daarna, door HAUTEPENNE en den Graaf VAN MANSFELD, berend zijnde, zonder veel tegenweer te bieden, zig overgeeven; bedingende, echter, den Hopman BURGH, die 'er binnen was, den vrijen uittogt der manſchap, en het geſchut te mogen medevoeren.

Zo ras de Hertog van ALENÇON, in het Jaar 1583, begon te haaken naar het Oppergebied over *Braband*, was *Eijndhoven* de eerſte plaats, daar hij eenen aanſlag op werkſtellig maak-

maakte. Ook gelukte het hem, in den nacht tusſchen den 7 en 8 Januarij, de Stad te verraſſen, door den *Franſchen* Overſte BONNIVET, terwijl 50 *Spaanſche* ſoldaaten, ter plaatze, daar de vesten beklommen werden, de wagt hebbende, om het leven raakten. Niet lang daarna, en nog in het zelfde Jaar, keerde de Stad weder in de magt der *Spaanſchen*, hoewel geenzins zo gemakkelijk, als toen zij dezelve de eerſtemaal wonnen.

De Hertog van PARMA gebruikte wederom tot dat beleg HAUTEPENNE en MANSFELD, tegen BONNIVET, die dezelve, met 800 zo *Franſchen* als *Schotten*, drie maanden lang verdedigde. Terwijl de Marſchalk DE BIRON, van *Antwerpen*, was opgetrokken om de Stad te ontzetten, en van binnen alle de mondkost verteerd was, drong de honger de bezetting tot de overgave, welke, den 23 April, met Krijgseer uittrok.

Door deeze twee belegeringen waren alle de vestingwerken en ſterkten der Stad zeer zwaar beſchadigd, dewijl 'er, tusſchen de eene en de andere, naauwlijks zo veel tijd verloopen was, als nodig was geweest de werken te herſtellen: weshalven de *Spaanſchen* het beſluit namen, dezelve te ſlegten. Zedert dien tijd, is *Eijndhoven* eene opene plaats geworden en gebleeven. Het Slot van *Eijndhoven* bleef nog eenigen tijd in wezen, doch werd daarna mede vernietigd, zonder dat daarvan, zo min als van de oude Vestingwerken, thans iets te zien is. In het Jaar 1629, terwijl Prins FREDRIK HENDRIK het beleg voor *'s Hertogenbosch* had geſlagen, had een ſterke *Spaanſche* bende zig in dit Slot geworpen, gelijk mede in het nabij ſtaande Klooster der *Regulieren*, die de *Staatſche* partijgangers veel moeilijkheden veroorzaakte. De Stadhouder, het belang van den *Bosch*, 't welk onder zijne erflijke Domeingoederen behoorde, zig zeer naauw aantrekkende, zond naar *Eijndhoven* den Overſte STAKENBROEK, met eenige Ruiters, welke de bezetting ſpoedig tot de overgave noodzaakten; die in het Klooster lagen, ſloegen den weg in naar *Breda*, doch werden, door de *Staatſchen*, agterhaald en gevangen.

Het beloop der Wallen, waarmede de Stad voorheen omringd was, kan men nog nagaan, aan de gracht, die 'er om heen loopt,

loopt, en die haar water ontvangt uit den *Dommel* en andere daarin vloeijende beeken; over deeze gracht leggen, aan de ingangen der plaatze, bruggen, doch zonder Poorten. De gedaante namelijk was weleer, een langwerpig vierkant. Het voornaamſte der Stad beſtaat thans uit een zeer *lange Straat*, die den naam van de *regte Straat* draagt.

Het getal der Huizen binnen *Eijndhoven* word begroot op 300. Omtrent de Kerk, die bijna in het midden van gemelde *Straat*, aan de westzijde, ſtaat, zijn ook eenige *Dwars-* en *Zijſtraaten*, waaarin goede winkelhuizen zijn. De *regte Straat* is de weg der Rijtuigen, der Posten en Karren, die, bij dag en nacht, de waaren, van den *Bosch*, naar *Maaſtricht*, *Aken*, *Luik*, en elders heen voeren. De *Bosſche* Posterij verwisſelt binnen *Eijndhoven*, voor de tweedemaal, van paarden. De Inwooners beſtaan meest van de *Linnenweeverijen*.

De Kerk van *Eijndhoven*, was, in de *Roomſche* tijden, aan de H. KATHARINA toegewijd. De Biſchop van *Luik*, JAN VAN BEIJEREN, ſtichtte aldaar, in den Jaare 1399, een Kapittel van negen waereldlijke *Kannuniken*, met hunnen *Deken*. Naar mate van de Stad is deeze Kerk tamelijk groot, en van een goed Orgel voorzien; doch de Toren is zeer laag, met een ſtomp toeloopend dak, zijnde het bovenſtuk, in de voorige belegeringen, weg geſchoten.

De Gereformeerde Gemeente, die 'er niet zeer talrijk is, word bedient door één Predikant, die ook den dienst op het Dorp *Strijp* waarneemt. Niet verre van de Kerk ſtaat het *Raadhuis*, dat een oud gebouw is, doch wel onderhouden word.

Men vind geene aantekeningen, waaruit blijkt, wanneer *Eijndhoven*, door de Hertogen van *Braband*, als eene *Heerlijkheid* is uitgegeeven; maar wel, dat ze, in vroeger tijd, is vereenigd geweest met *Kraanendonk*, en te zamen zijn bezeeten geweest, eerst door het Geſlacht van MIERENBERG; daarna door den Graaf VAN HOORNE; toen door EGMOND, en, door het Huwelijk van ANNA VAN EGMOND, aan het Huis van *Oranje* zijn overgegaan. Bij de deeling der nalaatenſchap van Koning WILLEM DEN III, zijn

zijn ze aan het Vorſtelijk Huis van *Naſſau* aanbedeeld. Prins WILLEM DE V bezit deeze *Heerlijkheid*, als een *Leen van Braband*, en heeft 'er hoog, laag, en middelbaar rechtsgebied. Ook heeft zijne Hoogheid 'er de aanſtelling van een *Drosſaart* en *zeven Schepenen*; welke laatſte alle Jaaren verwisſeld worden: als mede één *Secretaris*, een *Vorſter*, enz. Wijders heeft de Prins hier een *Rentmeester* der Domeinen en Geestelijke goederen, die in den omtrek deezer plaatze liggen. Dien zelfden post bekleed hij, niet alleen in de Heerlijkheden *Woenzel*, *Strijp* en *Straathem*; maar ook in de *Baronie* van *Kraanendonk*. Voorheen was te *Eijndhoven* een *Rector* der *Latijnſche* Schoole; doch, zedert veele Jaaren, niet meer.

Van wegens den ſterken doortogt van karren en wagens, is hier een Comptoir van *Convoijen* en *Licenten*, onderhoorig aan de Admiraliteit op de *Maas*, 't welk door een *Ontvanger*, *Kontrarolleur* en *Kommies* bediend word.

GUICIARDYN, *Beſchr. der Nederl.*, fol. 15, H. DE GROOT, *Jaarboeken*, fol. 83, *Leven van* FREDRIK HENDRIK, fol. 71, BOR, *Nederl. Oorlogen*. BACHIENE, *Geographie*, enz.

EYSINGA, weleer een Edele State, liggende ten Oosten van de Kerk van het Dorp *Buurum*, in de Grietenij van *Kollummerland*. Een ander

EYSINGA, was insgelijks een Stins, in de Grietenij *Dantumadeel*, nabij het Dorp *Rinsmageest*. Een derde

EYSINGA, mede eene geruïneerde State, in de Grietenij van *Tietjerkſteradeel*, een quart uur van *Oenkerk*, ten N. N. Oosten.

Geogr. Woordenboek van Friesland.

EYSINGA, een Adelijk Geſlacht, aan 't welk de bovengemelde Staten weleer behoorden, is, zedert verſcheiden eeuwen,

wen, tot heden toe, in de Provintie *Friesland*, zeer aanzienlijk geweest. In het Jaar 1439, werd, onder de Hovelingen op de *Geest*, gemeld THEIJO ERSSIJNGHA. De Geſlachtlijst van *Eijſinga*, vind men, in 't *Adelijk Wapenboek van Friesland*, door FERWERDA uitgegeeven, en aldaar in het I. Deel. I. ſtuk, bl. 41-44, waar heen wij den Leezer wijzen. Alleen zullen wij daaruit aanwijzen, dat TEIJO EYSINGA, zo even gemeld, eenen Zoon had, GERCO, wiens dogter, HACK, toen Weduwe van EDO VAN JONGEMA, in het Jaar 1496, trouwde met TJALLING VAN BOLTA, die den naam van zijn vaderlijk Geſlacht, BOLTA, verwisſelde met dien van zijne Vrouwe, en, gelijk alle zijne nakomelingen nog heden doen, zig EYSINGA deed noemen; behoevende die beide Geſlachten, in adeldom noch oudheid, voor elkander te wijken. Dusdanig eene naamverwisſeling was, in dien tijd, onder de *Frieſche* Edelen, niet ongewoon. TJALLING VAN BOLTA, naderhand EYSINGA, liet na EDO VAN EYSINGA, die, bij TJED JUCKAMA, had zeven kinderen: van welke FOKKO, waarvan ſtraks nader, en zijn broeder FRANS, tot de verbondene Edelen behoorden. FRANS VAN EYSINGA was eerst gehuwd aan LISCK JOUWSMA, van *Wirdum*; naderhand aan LISCK WALTA, van *Herbajum*; en eindelijk aan RIEMK GALAMA, Weduwe van SJUK VAN CAMMINGA. Zijn oudſte Zoon, EDO VAN EYSINGA, was eerst Raad ter Admiraliteit, en daarna Raadsheer van het Hof. FRANS VAN EYSINGA, Kleinzoon van FRANS, boven gemeld, was Grietman over *Tietjerkſteradeel*, en getrouwd met HYLCK VAN EYSINGA. TJALLING VAN EYSINGA Rechtsgeleerde, Raad van den Koning en het Hof van *Leeuwaarden*, word gezegd, het verbond der Edelen niet ondertekend te hebben, als zijnde toen reeds overleden, maar wel zijn Zoon, mede TJALLING genaamd. Doch het tegendeel zal wel haast blijken. De Raadsheer TJALLINGA had twee Zoonen: PIETER en TJALLING. PIETER VAN EYSINGA had in huwelijk FOKEL VAN HERINGA, dogter van EDO en ANNA ROORDA; hij was, in het Jaar 1640, Gedeputeerde Staat van *Friesland*, overleed omtrent het Jaar 1648, in den ouderdom van 80 Jaaren, en

ligt

ligt begraaven te *Rauwerd*, alwaar zijn Graffchrift nog gevonden word, in deze volgende regelen:

Cum patre Tjallinga Frifiis qui finibus exful,
Inde redux multo fulfit honore diu:
Petrus ab Eijfinga hoc tumulo requiefcit & uxor;
Nulla tamen manes detinet urna pios.
Utraque mens fupra melior reviviscit in aula,
Et fruitur vultu jam propiore Dei.

TJALLING VAN EYSINGA, broeder van PIETER, was Grietman van *Menaldumadeel;* trouwde 1. WOPK HERINGA, zuster van FOKEL; 2. ANNA ROORDA, dogter van SICCO en van HIL TAMMINGA, ftierf in het Jaar 1603, oud 41 Jaaren; dus kon hij tot de verbondene Edelen niet behooren, zo als fommigen gedacht hebben. Onder zijne vier kinderen, was TJALLING VAN EYSINGA, Grietman van *Menaldumadeel*, Gedeputeerde Staat, in het Jaar 1644; en overleed in het Jaar 1653. Hij had ter Vrouwe EEDS HIDDAMA; en won bij haar vier kinderen: onder deeze, AALTJE EYSINGA, gehuwd aan FRANS EYSINGA, die een afftammeling van bovengemelden FRANS was. Deeze had drie Zoonen, onder welke was JUW of JULIUS VAN EYSINGA, Kolonel van het *Nasfaufche Frieſche* Regiment; gehuwd aan RINSKIEN GRAETINGA, dogter van N. GRAETINGA, Raad des Konings, en van KATHARINA AESGEMA, welke naderhand huwde aan HESSEL AYSMA, Prefident van het nieuwe Gerichtshof. Hij had drie dogters; de jongfte, KATHARINA, trouwde met EDO VAN EYSINGA, Grietman over *Leeuwaarderadeel.* Zij hadden te zamen vijf kinders, en onder deeze, FRANS VAN EYSINGA, eerst Grietman over *Rauerderhem*, en naderhand over *Leeuwaarderadeel.* Zijne Vrouw was AALTJE VAN EYSINGA, die hem drie kinders baarde, twee van welke zonder kroost overleden zijn; doch TJALLING EDO VAN EYSINGA verwekte, bij SYTS EBINGA, dogter van SJUK en KATHARINA HOTTINGA, vier kinderen. Een van hun was FRANS JULIUS JOHAN HERINGA VAN EYSINGA, Grietman over

Rau-

Rauerderhem, gehuwd aan KATHARINA LUCIA, dogter van SCHELTO VAN HIEMSTRA en LUCIA VAN BURMANIA. Zij lieten vijf kinderen na:

1. CECILIA JOHANNA, thans Weduwe van KORNELIS VAN SCHELTINGA, van *Collum*, moeder van de Heeren MARTINUS VAN SCHELTINGA, Grietman van *Collummerland*, en FRANS JULIUS JOHAN VAN SCHELTINGA, Raadsheer in het Hof van *Friesland*; als mede van WILKIEN en LUCIA KATRINA VAN SCHELTINGA.

2. TJALLING EDO JOHAN HERINGA VAN EYSINGA, Grietman van *Rauerderhem*, Meesterknaap, gehuwd met CECILIA VAN SMINIA, overleeden den 5 Julij in het Jaar 1768, nalaatende twee kinderen: KATHARINA LUCIA, en FRANS JULIUS IDZARD JOHAN, die, 14 Jaaren oud zijnde, zijnen vader opvolgde als Grietman van *Rauerderhem*.

3. SCHELTO VAN EYSINGA, ſedert het Jaar 1750, Grietman over *Haskerland*, Gedeputeerde Staat van *Friesland*, getrouwd geweest zijnde met KATHARINA JOHANNA VEGELIN VAN KLAARBERGEN. Zijn zoon, FRANS JULIUS JOHAN VAN EYSINGA, Grietman over *Doniawerſtal*, heeft in huwelijk KLARA TJALLINGIA, dogter van wijlen BINNERT FILIP AEBINGA VAN HUMALDA, Grietman over *Hennaarderadeel*, en van KATHARINA VAN SMINIA.

4. KATHARINA MARIA VAN EYSINGA, gehuwd aan HESSEL VEGELIN VAN KLAARBERGEN, in leven Grietman over *Haskerland*, en overleden den 30 April, in het Jaar 1752. „ Hier uit blijkt (zegt de geleerde TE WATER), „ dat dit Geſlacht, waarvan maar één mannelijk oir, in het „ begin deezer eeuwe, overig was, tot nu toe in hooge aanzien „ blijve: waarin hetzelve volharde, zo lang het vrij Gemeene„ best, bij welks eerſte opkomst vier EYSINGAAS goed en „ bloed waagden, bloeien zal." Van deze vier moeten wij nu afzonderlijk ſpreeken. De eerſte was:

EYSINGA, (FOKKO VAN) *Friesch* Edelman, zo als boven gezien is, die, even als zijne broeders, der Vrijheid een goed hart toedroeg, verviel in ongenade bij ALBA, die hem daarom naar *Antwerpen* ontboodt, om zig aldaar te verant-

woorden. Hij werdt, in de rollen van den Hove, den 7 Sept. in het Jaar 1557, en den 25 Maij, in het Jaar 1563, genoemd *ſubſtitut Grietman van Barderadeel*. Zijne vrouw, JEL GLINS, heeft hem veele Jaaren overleefd.

EYSINGA, (FRANS VAN), tot *Wirdum*, Rechtsgeleerde, Raadsheer in het Hof van *Friesland*, begaf zig, in het Jaar 1567, buiten zijn Vaderland; werd, eerlang, door den bloedraad, daar openlijk uit gebannen, en onthield zig toen te *Embden*. Hoe veel vertrouwen zijne Landgenooten in hem ſtelden, bleek, onder anderen, ten tijde der hoog gaande geſchillen in *Friesland*, in het Jaar 1583. Hij overleed in het Jaar 1603, en werd te *Wirdum* begraven. Men roemt hem, als een ſieraad van zijn Vaderland, en van het Hof; als een vriend van den zuiveren Godsdienst; als een Voorſtander der Vrijheid, van het recht en het algemeene welzijn.

EYSINGA, (BITSKE VAN) was bij ALBA bekend, als een der Bondgenooten, die hem, om die reden (ſchoon vrugteloos) naar *Antwerpen* ontbood, om zig te verdedigen. Waar hij zig ſedert onthouden hebbe, is niet bekend; maar wel, dat hij te *Lier*, in *Oost-Friesland*, op den 9 Maij, van het Jaar 1573, overleden, en zijn gebeente, in den Jaare 1592, naar *Leeuwaarden* over gebragt en aldaar begraaven is.

EYSINGA, (TJALING VAN) boven reeds gemeld, ging geen minder roem na, dan zijnen drie broederen, wegens zijne liefde voor de Vrijheid en den Godsdienst, en hij muntte boven hen uit, in heldhaftigheid. Zijne bedrevenheid in de regten, zal hem zekerlijk den weg gebaand hebben tot de waardigheid van Raadsheer van *Friesland*, welk ampt hij bekleedde tot het Jaar 1568. Toen zogten anderen hem, die den Koning was afgevallen, in zijn ampt op te volgen: waar toe, echter, eerst in het volgende Jaar, HIERONIMUS VAN HANNYA benoemd werd. ALBA, die zijne goederen deed aantasten, en hem bannen, vermeld, in het vonnis tegen hem, eenige bijzonderheden. „ Niettegenſtaande (word aldaar ge„ zegt) EYSINGA gewoon Raad van den Koning, en, der„ hal-

„ halven, in deszelfs eed was; had hij evenwel den geenen, „ die zig noemden van den nieuwen Godsdienst, aangehan„ gen, en hen met raad en daad begunstigd. Wijders had hij „ zelfs hunne verworpene predikatien bijgewoond, en toege„ laaten, dat geheime vergaderingen der voornaamste roervin„ ken van de voorgevallene beroerten en nieuwigheden, in „ zijn huis gehouden werden. Hij was beticht van geschreven „ en getekend te hebben, het klein *Kompromis*. Hij diende „ in het Leger der vijanden als Monster-Kommisaris, of „ Schatmeester."

Dit laatste ziet, waarschijnlijk, op den dienst, dien hij Graave LODEWYK VAN NASSAU deed, die hem aan de Staaten der *Ommelanden* zond, om hen te beweegen tot het opbrengen van schattingen, ter betaalinge van het Krijgsvolk, waarmede de Graaf hun van de *Spaansche* dwinglandije zogt te bevrijden. Waar door hij, noodzaaklijk, den haat van ALBA op zig moest laden. Nogthans bleef EYSINGA den Graave VAN NASSAU zo lang getrouw, als mooglijk was. Doch, in het dringendste gevaar, vond hij zig verpligt, het land te ruimen. Hij begaf zig toen naar *Wezel*, alwaar hij, zo men wil, in de lente van het Jaar 1569, uit droefheid, gestorven is. Anderen zeggen dat hij, te *Wezel*, in het Jaar 1572, de tijding van den *Parijschen* moord vernomen hebbende, in eene beroerte viel, en terstond den geest gaf. Zijne vrouw, boven gemeld, HILK HARINXMA, leefde nog in het Jaar 1584; zij was te gelijk met hem, en zijne schoonmoeder HISJOUSMA, gebannen.

Zie te WATER, *Verbond der Edelen*, en de daarbij aangewezene *Schrijvers*.

EZENS, (BALTHAZAR VAN) een Edel Jonker in *Oost-Friesland*, die, in het Jaar 1531, in een hevigen twist geraakt was met Graaf ENNO, die zelfs tot daadelijkheid was uitgebarsten. CHRISTIAAN DE II, Koning van *Deenemarken*, zig uit de *Nederlanden* naar *Oost-Friesland* begeven hebbende, besliste hun geschil, niet zo zeer om, uit een beginzel van menschlievendheid, de rust tusschen hun beiden te bevor-

deren, als om het volk, 't welk vervolgens, door beide, zou worden afgedankt, in zijnen dienst overteneemen; welke bedoelingen, in *Holland*, niet weinig bekommering veroorzaakten. Hunne bevrediging was van korten duur. VAN EZENS had zig naar *Gelderland* begeeven, en den Hertog van *Gelder* bewoogen, om hem het Adelijk Slot *Rozande*, bij *Arnhem*, afteſtaan. Wijders had hij, in het Jaar 1533, verlof gekreegen, om in *Gelderland* volk te werven, tot herſtel van zijne zaaken in *Oost-Friesland*. MEINARD HAM nam voor hem de werving waar, en dat zo heimelijk, dat niemand wist, wie hem daar toe gemagtigd had. Hij legerde de knegten op de *Veluwe*; 't welk den *Hollanders* eenen nieuwen ſchrik aanjaagde. Toen de bende talrijk genoeg was, trok *Jonker* EZENS 'er mede naar *Oost-Friesland*. In de maand October ſloeg hij het Leger van Graaf ENNO, bij *Jemmingen*. Naderhand geſterkt door de *Gelderſchen*, behaalde hij nog meer voordeelen. In de lente van het Jaar 1534, ſlooten ENNO en EZENS een verdrag, waarbij de *Gelderſchen* merklijk bevoordeeld werden.

Zie *Vaderl. Hiſt.* V. Deel, bl. 35 en 54.

EZINGE KLOOSTER; zie MARIE'SKAMP.

EZUMBUIREN en EZUMERZYL, een buurt in de *Friesche* Grietenije *Oostdongeradeel*, een half uur ten zuidooſten van het Dorp *Anjum*.

REGISTER

DER

HOOFDZAAKEN;

VOOR HET

XI, XII, XIII EN XIV DEEL.

ELFDE DEEL.

LETTER DA—DIO.

bl.

Daal of ten Daal, weleer een *Abtdij*, zie Mariendaal. 1
Daalem, Kasteel in 't Land van Overmaas. . ib.
——— Heerlijkheid in de *Tielerwaar*. . 2
——— oudtijds vermaard Geslacht. . ib.
——— een Dorp in Drenth. ib.
Daalen, een Dorp onder Coeverden. . 3
Daamen. (Adam) ib.
Daams. (Pieter) . 7
Daasdonk. (Slot) ib.
Daatzelaar. (Adriaan) ib.
Daghorst, Slot in Twenthe. ib.
Dagobert de I. . 8
Dagobert de II. . 9
Dagvaart der Staaten. 10
Dale. (Anthony van) 11
——— (Nicolaas van) 12
Dalen. (Dirk van) . ib.
Dalens. (Dalen) . ib.
Dalfen of Dalfzen, Dorp in Overijssel. . ib.
Dalwagen. (den) . 13
Dam (den) of Leijdschendam, Dorp in Rhijnland. ib.
Dam, een Vlek in Groningerland. . 25
Dam, (den) Havezate buiten Zutphen. . 26

bl.

Dam. (Johan van) . 27
— (Anthony van) ib.
— (Daniel van) . ib.
Damas; zie Pesser. 28
Damers, oud Geslacht in Holland. . ib.
Damhouder. (Jodocus) 29
Damiaten. . ib.
Damius. (H.) . 34
Damman. (Sebastiaan) ib.
——— (Cornelius) 35
Damme, Steedje in Vlaanderen. . 38
Dammerscheid. (Kasteel) 39
Dammius. (Daniel) ib.
Dampengeest. (Heerenhuis) 40
Dampiere. (Willem van) ib.
——— (Guido van) . ib.
Damrust, Lustplaats. . 41
Danens. (Lambertus) ib.
Dancerts. (Jasper) . 42
Danes. (Frans) . 43
Dandelot. . ib.
Dankerts. (Bartholomeus) 45
——— (Jan) . 46
Danphrape. . 47
Danser. (Simon de) . ib.
Dantumadeel, Grietenij in Friesland. . ib.
Dantumerwolde. (Dorp) 48
Dapifer, Geslacht in Holland. . ib.

	bl.
Dapper. (Olfert)	48
Darthuiſen.	50
Daſia. (Jacob)	51
—— (Jan)	ib.
Dathenus. (Petrus)	ib.
Dau. (Gerrit)	71
Daule. (Engelbert van)	72
Daventria Comitatus.	ib.
Daventria Oppidum.	73
Bourgondien. (David van)	74
David. (Jan)	85
—— (Jan)	ib.
—— (Joris)	ib.
David, (Somer) zie Somer — (David)	95
Decem Manci, Dorp; zie Tienhoven.	ib.
Decker. (Jan)	96
—— (Jan)	ib
—— (Jeremias de)	96
Deckere. (Adriaan de)	98
Deddinge, Buurt in Friesland.	99
Dedel, Hollandsch Geſlacht.	ib.
Dedem, Geſlacht in Gelderland.	ib.
Dedgum, Dorp in Friesland.	100
Deel. (Heerlijkheid)	ib.
Deelen.	ib.
Deelen, (Wouter)	ib.
Deenemarken.	101
—— (Landſtreek)	102
Deenen.	ib.
Deenenberg. (Dorp)	ib.
Deerſum, Dorp in Friesland.	ib.
Deest, een Buurſchap.	ib.
Deil-Dorp.	ib.
Deil, (Huis de) of ten Deil.	103
Deinum, Dorp in Friesland.	ib.
Deivelsbroek, Polder.	ib.
Dekama, Edele State in Friesland.	ib.
Dekens, wat betekent.	105
Delf. (Rivier de)	113
Delfland.	117
Delf-gau, gehugt.	141
Delfshaven.	ib.
Delft, Stad, gelegenheid en naamsoorſprong.	151
—— oudheid.	152
—— grootte, huizen en bewooners.	155
—— ſterkten en Poorten.	156
—— Kerklijke Gebouwen.	158
—— Waereldlijke Gebouwen.	167
—— Regeering.	ib.
—— Voorregten.	ib.
—— Gilden.	170
—— Schutterij.	ib.
—— Koophandel en Neeringen.	ib.
—— Wapen en Zegel.	171
—— voornaame Mannen.	ib.
—— onheilen.	174
—— Geſchiedenisſen.	176
Delft. (Mr. Dirk van)	179
—— (Gillis van)	
—— (Johannes van)	ib.
—— (F. Rolandus à)	ib.
—— (Lange Jan van)	
—— (Jacob Willemsze)	ib.
—— (Jacob)	182
Delfzijl, Schans.	183
Delphicus, (Christophorus)	187
Delſtrahuizen, Dorp in Friesland.	190
Delwijnen, Dorp.	ib.
Demmerik, Dorp.	ib.
Denenburg, Lustplaats.	ib.
Denichem, Dorp.	ib.
Dennetur.	ib.
Denſe. (la)	ib.
Denys. (Jan)	ib.
Denain, Abtdij.	191
Dendermonde.	ib
Denein. (Pieter Pieterſe)	ib.
Dergmeer.	ib.
Derhout, Edele Stichtenaar.	ib.

bl.
De Ryk of van Ryk. (Pieter) . 191
Desmarets. (Jodocus) ib.
Desmares, (Samuel) zie Mareſius. . 192
Desſenius. (Bernhardus)
Deurhof. (Willem)
Deurne, Heerlijkheid. 194
Deurne, Dorp . 196
Deuſingius. (Anthonius) ib.
Deurekom. . ib.
Devel. (de) . 300
Develſtein. . ib.
Develkerke, zie Lindekerke. ib.
Deventer, Gelegenheid. 301
——— Naamsoorſpronk en Oudh. . ib.
——— Sterkte en Poorten. . 303
——— Oude en nieuwe verdeeling. . 306
——— Kerklijke Gebouwen. . 307
——— Waereldlijke Gebouwen. . 310
——— Marktplaatzen. ib.
——— Regeering. 311
——— Gezwoorene Gemeente. . 315
——— Voorregten. 324
——— Gilden. 333
——— Schutterij. 337
——— Wapen en Zegel. 341
——— Koophandel. 342
——— Geleerde Mannen. 343
——— Onheilen. . ib.
——— Kerklijke Geſchiedenisſen. . 347
——— Waereldlijke Geſchiedenis. . 358
Deventer. (Jacob van) 370
——— (Johan van) ib.
——— (Wijnand Auguſtyns van) . . 371
Dever. (Huis te) ib.
bl.
Devek, verdronken Dorp in Zeeland. . 371
Dibbald. . ib.
——— Segon. . 373
Dibbets of Dibbito, Geldersch Geſlacht. . ib.
Die. (de) . 376
Didam, Dorp. . ib.
Dieden, Dorp. . 377
Dieden, (Otto van Gent, Heer van) . 378
Diederen, zie Dieren. ib.
Diederik of Dirk. . ib.
Diefdijk. (de) . 379
Diemen, (Geſlacht van) 380
——— (Antonie van) 386
——— Dorp. . 401
Diemerban. . 402
Diemer-rug. . 403
Diemerdammerſluis. ib.
Diemerdijk. . 405
Diemermeer. . 414
Dienstmannen, wat zij. 419
Diepenbeek. (Abraham) 420
Diepenbroek, Havezate. ib.
Diependaal. (oude Land van) . ib.
Diepenheim, Vlek in Overijſſel. . ib.
Diepenveen, Nonneklooster. . ib.
Diepſtegen. . 421
Diepsmeer. . ib.
Dieren. . ib.
Diermen, Buurtſchap. ib.
Dieſen, Riviertje. . ib.
Dieshoek, Buurſchap. ib.
Dieſſen-Dorp. . ib.
Dieu. (Mr. Daniel de) 422
——— (David de) 423
——— (Ludovicus de) ib.
——— (Mr. Daniel de) 424
Dieveren, Dingſpel in Drenthe. . 425
Dieverswold, zie Duurswold. ib.

	bl.
Diexbergen, gehugt.	425
Dieze, Buurtſchap.	ib.
Dik. (Jan)	ib.
Dinkhof, Slot.	ib.
Dikningen.	ib.
Dinteloord, Dorp.	426
Dinther, Dorp.	426
Dinther, Edmond.	ib.
Dinxperlo, Dorp.	ib.
Dinxterveen, Dorp.	427
Dicarus, Segon-	ib.

TWAALFDE DEEL.

DIR—DOZ.

Dirk. (Graaf)	332
—— de I, Graaf van Holland.	333
—— de II, Graaf van Holland.	352
—— de III, Graaf van Holland.	357
—— de IV, Graaf van Holland.	364
—— de V, Graaf van Holland.	371
—— de VI, Graaf van Holland.	378
—— de VII, Graaf van Holland.	383
Dirk, Biſchop van Utrecht.	386
—— van der Aare, zie Aare. (Dirk v. d.)	ib.
—— Graaf van Kleef.	387
—— Bavo.	388
—— Abt van Egmond.	389
—— Barends.	ib.
—— Jacobs.	ib.
—— van Sijpeſteen; zie Sijpeſtein.	ib.
—— de Snijder.	390
Dirksz. (Abraham)	393
Dirk Joostens.	ib.
Dirkzoon. (Cornelis)	ib.
Dirksz. (Ary)	394
Dirkshorn, Buurſchap.	ib.
Dirk Metsgeland; zie Charlois.	ib.
Dirkslandt.	395
Dirutius. (Remegius)	396
Dirfort. (Reinart van)	397
Dispargum.	ib.
Divæus. (Petrus)	398
Diverswold, Dorp in Friesl.	ib.
Dix. (Arnold)	ib.
Dobbeſe. (Cornelis)	399
Dobbius. (Johannes)	ib.
Dockenburg, Kaſteel.	400
Doddendaal, Heerlijkh.	ib.
Doddens-lane-weg, in Friesl.	ib.
Dodo, Heer van Leerdam.	ib.
—— Kanonnik te Bazel.	401
—— Advocaat van Egmont.	ib.
Dodoneus. (Rembertus)	402
Doedes, Vice-Admiraal.	403
Doele. ('t Land den)	ib.
Doele, waartoe gebruiklijk.	ib.
Doeliſten.	404
Doenſum, zie Donjuin.	ib.
Doenrijk, zie Dronrijp.	ib.
Does. (de) Rivier	ib.
—— (Huis te)	ib.
—— Geſlacht van, van der	ib.
—— (Maurijn van der)	405
—— (Dirk van der)	ib.
—— (Dirk van der)	ib.
—— (Jacob van der)	ib.
—— (Dirk van der)	ib.

bl.
Does. (Margreta van der) 407
——— (Johan van der) 408
——— (Johan of Jan v. d.) 409
——— (Georg van der) 410
——— (Frans van der) ib.
——— Geſlacht-Tafels van, van der Does. ib.
——— (Dirk van der) 411
Does, (van der) een ander Geſlacht in Zuid-Holland. ib.
—— (Filips van der) ib.
—— (Bartholomeus v. d.) ib.
—— (Yda van der) . ib.
—— (Filips Joost van der) 412
—— (Willem van der) ib.
—— (Jacob van der) ib.
Doesburg, Stad. 413
Doesburg, Buurſchap. 423
Doeſum, Dorp. . ib.
Doggerzand. . ib.
Dolhain. (Johan Henkaart, Heer van) . 424
d'Oiginiës. (Francois) ib.
Doirne, zie Doorne. 425
Dokkum, Stad in Friesl. ib.
Dokkum. (Hermanus van) 433
——— (Johannes van) ib.
Doleman. (Thomas) 434
Dolhain. (Adriaan van Bergen, Heer van) 435
Dollert. (de) . 436
Dom. . 438
Doma, Hofſtede. . ib.
Domburg, Stad in Zeeland ib.
——— (Jan van) . 445
——— (Adriaan van) ib.
Domburgbuiten. . 446
Dominium Eminens. 447
Domitie Pontes Longi. ib.
Domitiaan. . 450
Dommel, (de) Rivier. 451
Dommelen, Dorp. ib.
Dompſelaar. ('t Huis) 452
——— (Tobias van) ib.
Don Jan; zie Oostenrijk. ib.
Don Fredrik; zie Toledo. ib.

bl.
Don Louis; zie Requeſens. 452
Donaas. ('t Fort St.) 453
Dongen, Dorp. . 454
——— (klein) . 455
Donge, (de) Rivier ib.
Dongen. (Dirk van) . 455
Dongeradeel. , 456
——— (Oost) . 457
——— (West) . 457
Dongium, Dorp in Friesl. ib.
Donia, vijf onderſcheide Sloten in Friesland . 458
Donia, Dorp in Friesland. ib.
——— oud Geſlacht in Friesland. . ib.
——— (Tjalling) . 459
——— (Agge) . ib.
Doniabuuren, Hofſtede. 460
Doniawerſtal, Grietenij. ib.
Doniatjerp, Hofſtede. ib.
Donk. (Huis te) . ib.
Donkerbroek, Dorp in Friesland. . 461
Donkerſloot, Dorp. ib.
Donnellus. (Hugo) ib.
Doodboek, wat betekent. 462
Doodehand, wat betekent. 463
Doodeweerd, Dorp. 468
Doopsgezinden. . 469
Dooreſlaar. (Iſack) 484
Doorn, Dorp. . 486
Doorn. (Huis te) . 487
——— Havezate. 488
Doorne, Heerlijkh. ib.
Doornenburg, Heerlijkh. ib.
——— Dorp. . ib.
Doornick, Heerlijkh. 489
Doornſpijck. . ib.
Doornvest, Adelijk Huis. ib.
Doorſlag, Sluis. . ib.
Doorvest, Adelijk Huis. ib.
Doorvorst. . ib.
Doornweerd, Heerlijkheid. ib.
——— ('t Huis) . 490
Doornwert, Dorp. 491
Dor; zie Thur. . ib.

bl.
Dordrecht, gelegenheid. 492
——— Oudh. grootte en ſterkte 493
——— Kerklijke Gebouwen. 494
——— Waereldlijke Gebouwen. 496
——— Regeering. 506
——— Voorregten. 565
——— Gilden. 594
——— Schutterijen. 605
——— Koophandel, voorn. Mannen. 607
——— Geſchiedenisſen. 608
Dordrechtſche Waard; zie Zuid-HollandſcheWaard. 645
Doreſtadt; zie Wijk bij Duurſtede. ib.
Dorethea. ib.
Dorp, een Ambacht. 646
——— aloud Geſlacht. 647
Dorp, Verſcheiden Mannen en Vrouwen daar van. 648
Dorpen, benaming daarvan afgeleid. 652
Dorpius. (Johannes) 653
Dorquert, Dorp. ib.
Doregeest. (Engel Arentsz) ib.
Dortshuizen, Heerenhuis. 654
Dort. (Mattheus van) ib.
Dortsmond, verdronken Dorp. ib.
Dotinga, Vlek. ib.
Dou. (Gerrard) 654
Doudiju, (Willem) ib.
Douwe, Aukes. 655
Douma, Friesch Geſlacht. 656
Douma. (Douwe) ib.
Douwma. (Erasmus) 658
——— Slot. ib.
Douza; zie van der Does. ib.
Dozembrugge. (Louis) ib.

DERTIENDE DEEL.

DR. EB-EN.

Draakenberg; (Nicolaas van Zuilen van) zie Zuilen. 2
Draakenſtein, Hofſtad, ib.
Drebbes. (Cornelis Jacobszoon) ib.
Drechter Friezen. 3
Drechterland. ib.
Drempt, Dorp in Gelderland. ib.
Drempt; zie Drumpt. 4
Drenthe (Landſchap) ib.
Dreſum, Dorp in Friesl. 11
Dreiſchoor. ib.
——— (Nieuw) 12
Dreumel, Dorp. ib.
Driebergen, Dorp. 12
——— (Johannes) 13
Driehuizen, Buurtſchap. 14
Driel, Dorp. ib.
Driel, Dorp. 14
Driemans, Polder. ib.
Driewegen, Dorp. 15
Drimmelen, Dorp. ib.
Drongelen, Heerlijkheid. ib.
Dronrijp. ib.
Droogeham, Dorp in Friel. ib.
Broomerdijk. ib.
Druïden 16
Druïveſtein. (Aart Janszen) 17
Drukkonst; zie Koster Laurens Janszoon. ib.
Drumpt, Dorp. ib.
Drunen, een Dorp. 17
Druten, Dorp. ib.
Druſius (Johannes) ib.
Druſus. 18
Dubbeldam, Dorp. 19

bl.

Dubbelmonde, Dorp. 19
Dudlij. (Robbert) . 20
Duifhuis. (Hubertus) 21
Duin, (Huis ter) . 27
—— (van der). Geslacht van) . ib.
—— Raouel. . ib.
—— Hugo. . ib.
—— Berlionne. . ib.
—— Hugo. . ib.
—— Bernardus enz. 28
—— Pieter enz. . ib.
—— Willem. . ib.
—— Jan. . ib.
—— Willem. . 29
—— Willem en Jan. ib.
—— Jan. . ib.
—— Wolphert. . ib.
—— Floris enz. . ib.
—— Willem. . 30
—— Adam enz. . ib.
—— Jacob enz. . ib.
—— Adam. . 31
—— Adam enz. ib.
—— Nicolaas enz. . 32
—— Mr. Reinier. . 33
—— Adam enz. . ib.
—— Adam enz. . ib.
—— Nicolaas enz. 34
—— Adam enz. . 35
—— Adam Adriaan enz. 36
Duinbeek, Heerlijkheid. 37
Duinen. . 39
—— (Jan Baptist van) 44
Duinrel. . ib.
Duinwel. . ib.
Duistervoorde. . 45
Duitsche Huis. (Het) ib.
Duive. (Jan) . 50
Duiveland, Zeeuwsch Eiland. . ib.
—— Geslacht. 51
—— (Johan) . ib.
Duivestein, Huis. . ib.
Duiven. (Frans van) . ib.
Duivendrecht, Buurt. , ib.

bl.

Duivendijke, Ambachtsheerlijkheid. . 51
Duivenvoorde, Huis. ib.
—— (Willem van) 52
—— (Willem van) . ib.
—— (Jan van) . ib.
—— (Gijsbert van) 53
—— (Dirk van) . ib.
—— (Arent van) ib.
Duistervoorde, Heereenh. 54
Dullaart. (Adriaan) . ib.
—— (Heiman) . 55
Dumbar. (Gerrard) ib.
Duncanus. (Martinus) ib.
Dunius. (Jacobus) . 56
Durgerdam, Dorp. . ib.
Durven. (Dirk van) 57
Dusfen, Slot. . 58
—— Geslachttafels. ib.
Dusfen, Munsterkerk enz. 59
Duvelaar. (Petrus) . . 60
Duvene. . ib.
—— Dorp. . ib.
Duijk, Geslacht. . ib.
Duijrswolde. . . 61
Duijsfel, Dorp. . ib.
Duivel. (Dirk) . ib.
Duivelskot. . ib.
Dwinglo. . ib.
—— (Bernhardus) . ib.
Dijk (Anthonie van) 62
—— (Adriaan Adriaansz) ib.
—— (Jacob van) , 63
Dijken. . ib.
Dijkgraaf, zie Hoogheemr. 68
Dijkshoorne. . . ib.
Dijkhuijzen, Kasteel. 69
—— Klooster. . ib.
Dijkveld en Ratellus, Heerlijkheid . ib.
Dijl, Rivier. . ib.
Dijlerschans. . ib.
Dijmneus. (Guilelmus) 70

bl.

E.

Ebbius. (Henricus) ib.
Ebinga, Slot. 71
Ebisfa. ib.
Ebroin. 72
Eburonen. 73
Echt, Steedeke. ib.
Echteld, Dorp. 75
Echtelen, zie Achtelen. ib.
Echten, Dorp. ib.
—— Dorp. ib.
Echterwald, Woud. ib.
Echtrop, zie Poelenburg. 76
Eck, Heerlijkh. ib.
—— Geslacht in Gelderland. ib.
—— (Hendrik van) 77
—— (Bartholomeus van). ib.
—— (Johannes van) ib.
—— (Bartholomeus van) 78
—— (Josina van) 79
—— (Hendrik van) ib
—— (Dirk van) 80
—— (Gerrard van) 81
—— (Willem van) 82
Eckendorp. 83
Edam, Stadt. ib.
Ede, Dorp. 88
— Dorp. 90
Eede, Dorp. ib
Eedens, Dorp. 91
Edelen. ib.
Edickhuizen; zie Hedikhuizen, 92
Edict, wat zij ib.
Edita. 101
Edo, of Eden Geslacht. 113
Eduard, Hertog. 104
—— (de Koning) 109
—— de III. 117
—— de IV. 121
Eduen. 125
Edzard de I. 126
—— de II. 127

bl.

Edzerd, Dorp. 128
Ee, Rivier. ib.
— Rivier. ib.
— Dorp. ib.
— Huis. ib.
Echtrop, Huis. ib.
Eede Dorp; zie Ede. ib.
Eeghden Slot. 129
Eelde, Dorp. ib.
Eelslo, zie Elslo. ib.
Eelsma, State. ib.
Eelswerf. ib.
Eem. (Huis ter) ib.
Eem. (Rivier) 132
Eembrugge, Heerlijkh. 135
Eemkerk, Dorp. 136
Eemland. ib.
Eemnesfen, Dorpen. 137
Eemsfort; zie Amersfoort. 149
Eemskerk, Dorp. ib.
—— Geslacht. ib.
Eemstein, Klooster. 150
Eendracht, Rivier. ib.
Eendrum. 151
Eenhoorn. (Wilhelmus van) ib.
Eenigenburg, Dorp. ib.
Eenrum, Heerlijkh. 152
Eenschelt, Dorp. ib.
Eenum, Dorp. ib.
Eepe, Dorp. ib.
Eerbosch. ib.
Eerde. ib.
Eemsma. ib.
Eernwolde. ib.
Eerstwoud. ib.
Eerwolde; zie Ferwolde. ib.
Eerzel, Dorp. 154
Eefcharen, Dorp. ib.
Eefe, Havezate. 155
Eeskoten, Heerenhuis. ib.
Eefterga, Dorp. ib.
Eeftrum, Dorp. ib.
Eeten, Dorp. ib.
—— Dorp. ib.
Eeusum, Adel. Huis. ib.
Eeuw, Dorp. ib.

bl.
Eewijk Dorp; zie Ewijk. 156
Eexte, Dorp. . ib.
Eeze, Dorp. . ib.
Eij, (de) een Water. 156
Egbert Mijnertsz. . ib.
Egbertus, Abt. . 158
——— Aartsbisschop. 159
——— Monnik. . 161
Egede, Havezate. 162
Egelenburg, ('t Huis te) ib.
Eggert. Willem) . ib
Eggehardus . . 165
Egehardus. . ib.
Egebolt, Bisschop. 166
Egestus. . ib.
Egmond. (Huis te) 167
——— (Baljuwschap van) 168
——— op den Hoef en Buiten. . 169
——— Binnen. . ib.
——— Op den Hoef. 176
——— Op Zee. . 178
Egmonder-Meer. 172
Egmond (Abtdij van) 173
——— Geslacht in Holl. 174
Verscheide Mannen en Vrouwen van dien naam.
——— (Albert van) 177
——— (Willem van) enz. ib.
——— (Willem van) enz. 178
——— (Willem van) enz. ib.
——— (Gerrard van) enz. 179
——— (Wouter van) enz. ib.
——— (Jan van) enz. 180
——— (Gerrard van) enz. ib.
——— (Jan van) enz. 181
——— (Arnold van) enz. 182
——— (Jan van) enz. 183
——— (Arnold van) 184
——— (Adolf van) enz. 189
——— (Karel van) enz. 190
——— (Willem van) van Ysselstein. . ib.
——— (Jan van) . 192
——— (Jan de II, van) 193
bl.
Egmond. (Lamoraal, Graaf van) enz. . 194
——— (Fredrik van) enz. 198
——— (Maximiliaan van) 199
——— (Albert van) Meerestein, enz . 201
——— (Adriaan van) enz. 203
——— (Otto van) 204
——— (Wouter van) enz. 205
——— (Albert van) enz. ib.
——— (Fredrik van) enz. 207
——— (Willem van) van der Nijenburg, enz. 208
——— Jan van) enz. 211
——— (Jan van) enz. 212
——— (Cornelis van) 213
——— (Thomas van) enz 214
——— (Cornelis van) enz. 215
——— (Jan van) enz. 216
——— (Cornelis van) enz. 217
——— (Justus van) enz. 218
——— (Jan van) enz. ib.
——— (Jan van) enz. 219
——— (Gerrard van) 220
——— (Jan van) enz. 221
——— (Gerrard van) enz. 222
——— (Georgius van) 225
——— (Lamoraal van) 226
——— (Justus van) 237
——— (Theodorus van) ib.
——— (Nicolaas van) ib.
Eibergen, Steedeke. . 238
Eierland, Eiland. . ib.
Eik. (Gerrit Jansz. van der) ib.
Eikenduinen, Buurtschap. 239
Eikenstein, Slot. . 241
Eiklenberg. (Simon van) 242
Eilanden . . 243
Eilardus, Abt. . ib.
Eilsheimius. (P. D.) 244
Eilof. (Jan) . ib.
Eindhouts. (Adriaan van) ib.
Eisden, Dorp. . 245
Ekart, Buurtschap. 246
Eikestein, Huis. . ib.
Eki. . ib.
El-

	bl.
Ellinga, Huis.	246
Elahuizen, Dorp.	ib.
Elburg, Stad.	ib.
Elckerzee, Dorp.	249
Eleman, (Joan)	ib.
Elden, Dorp.	250
Eldrik.	251
Elempt, Heerlijkh.	ib.
Elenus. (Hieronijmus)	ib.
Elonora.	ib.
——— van Bourbon.	252
Eletha, Dorp.	ib.
Elegius, (St.)	ib.
Elegius. (Gerardus)	253
Elinga, State.	ib.
Elinum.	ib.
Eliſa. (Elst)	254
Elizabeth. (Koningin)	ib.
Elizabeth, Keurvorſtin.	ib.
Elizabeths Vloed; zie Watervloeden.	264
——— Convent.	ib.
Ellekom. (Huis)	ib.
Ellemeet, Dorp.	ib.
Ellewoudsdijk.	ib.
Ellingen, Dorp.	265
Elmp, Dorp.	ib.
Elſen, Buurtſchap.	ib.
Elshout, Buurtſchap.	ib.
——— Dorp.	ib.
Elſius, (Philip)	ib.
Elslo, Dorp.	ib.
Elſpeet, Dorp.	ib.
Elst, Dorp.	266
Elten, Drostampt.	ib.
Elteren-Klooster.	ib.
Elzenburg.	267
Elzenoort.	ib.
Elzeviers. (de)	ib.
Emañuel. (Don)	268
Emanuel, Philibert.	271
Ematel, zie Opſlag.	272
Embden. (Jan Gerrits van)	ib.
Embrica Villa, Emmerik.	ib.
Embs.	ib.
Emelie, Polder.	273
Emelisſen, Dorp.	ib.
Emeren Huis.	ib.
Emeſe, zie Emetha.	ib.
Emetille.	ib.
Emetha, Hofſtad.	ib.
Emelia.	275
Eminga, Slot.	ib.
Emisgoe.	ib.
Emmaus, Klooster.	276
Emmeloord, Eiland.	ib.
Emmen, Dorp.	277
Eminga (Botto)	278
——— (Hesſel)	ib.
——— (Sixtus)	ib.
——— (Sjuk)	279
Emmeklaar, Heerlijkh.	ib.
Emmerik, Stad.	ib.
Emmikhoven.	284
Emmius. (Ubbo)	ib.
——— (Wesſel)	286
Emo, Paſtoor.	ib.
Emond, van Dinter.	287
Empel.	ib.
Emum.	ib.
Ende. (Joost van den)	288
Endegeest. (Huis)	289
Endenburg. (Huis)	290
Eng, (den) Hofſtad.	ib.
——— (Bernart uit den)	ib.
Engeland. (Oud en Nieuw) Polders.	ib.
Engelbert, van Kleef.	291
——— de I, van Nasſau.	296
——— Kornelis.	297
——— Dorp.	ib.
Engelbertus, Leidenſis.	298
Engelen, Dorp.	ib.
Engelenberg, Huis.	ib.
——— (Alex. Schimmelpenninck van der Ooije, Heer van)	ib.
Engelendaal, Convent.	299
Engelmundus (St.)	ib.
Engelman. (Jan Janszoon)	ib.
Engeren, Dorp.	ib.
Engerſum, Huis.	300

Engh. (den) . 300
Enghuizen . 301
Englum, Dorp. . ib.
Englumburg, Kasteel. ib.
Engumer, Dorp . ib.
Engeweerum, Dorp. ib.
Engwerd, Klooster. ib.
Enkevoort. (Willem) . 302
Enkhuizen, Stad. . ib.
——— Naamsoorsprong. 303
——— Grootte, Oudheid. 304
——— Sterkte, Kerkl. Geb 305
——— Waereldlijke. 308
——— Regeering. 309
——— Voorregtten 312
——— Gilden, Schutterijen. 314
——— Wapen, Koophandel. 315
Enkhuizen, Voornaame Mannen. bl. 316
——— Geschiedenissen. 317
Enkhuizen. (Willem Pieterszoon) . 321
Enno, Graaf. . 324
—— Lodewijk. . 327
Ens, Eiland. . 328
— (Johannes) . ib.
Enschede, open plaats. ib.
Enschot, Dorp. . 329
Enspijk, Heerlijkh. . ib.
Enter, Dorp. . ib.
Entens (Bartel) . ib.
Entszoon. (Getrit) 332
Entinge, Havezate. . ib.
Enum, Dorp. . ib.
Enze. . ib.

VEERTIENDE DEEL.

EP—EZ.

Epama, State. . 334
Episcopius. (Simon) ib.
Eppinge, Dorp. . 352
Eppinghuizen (Slot) ib.
Erasmus. (Desiderius) 353
——— Jansz. . 365
Erbeke. . 366
Eremita (Daniel) . ib.
Erfmarschalk, wat bet. 368
Erfstadhouder; zie Stadhouder. . 370
Erichem, Dorp. . 371
Ericus de I. . ib.
Erik, Hertog. . ib.
Eringa, Stede . 374
Erkelens, Stedeke. . ib.
Erkestein, (Slot) . 375
Erlebe, Dorp. . ib.
Erlekom. . ib.
Ermelo, Dorp. . 375
Ermenzuil; zie Irmanzuil. ib.
Ernsma, State. . ib.
Ernestus, Aartshertog. bl. 376
——— Cazimir. . 381
——— Graaf van Mansfeld 383
——— Keurvorst. 387
——— Hertog. . 388
Erp, Dorp . 389
Erpt. (Jan van Kuik, Heer van) . 390
Erpenius. (Thomas) ib.
Erfele, Dorp. . 391
Esch, Dorp. . 392
Escheda, Krijgsoverste. 393
Esfenius (Nicolaas) ib.
Escoveda (Johan de) 394
Eschaaren, Dorp. 395
Eschede, Huis. . 396
——— Havezate. ib.
Ese, Slot. . ib.
Esgo, zie Aesgo. ib.
Esinge, Dorp. . ib.
Esonstadt. . ib.

Es-
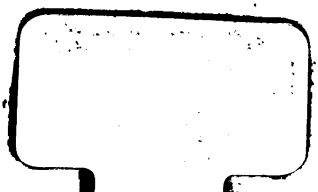
bl.
Espinoi. (Prins van) 397
Esſche, ('t Land van) 401
Esſen, Buurtſchap. ib.
Esſen-Klooster; zie Iesſe. ib.
Esſen. (Hendrik van) ib.
Esſequebo. 402
Esſelijkerwoude, Heerlijkh. 482
Esſenburg, Heerenhuis. 484
Esſenius. (Andreas) ib.
Esſex (Robbert Evreux, Graaf van) ib.
Esſen, Havezate. 489
Est, Dorp. ib.
Estampes. (Jacob van) ib.
Eslauberg. (d') ib.
Estius. (Guilielmus) ib.
Estrades. (Godfried, Graaf van) 493
Estrum, Dorp. 495
Esveld, Buurtſchap. ib.
Eſumerzijl. ib.
Etershem. ib.
Ethan, Heerlijkh. 496
Elten, Ampt. ib.
Elten, Dorp. ib.
Eugenius. (Francois) ib.
Euſſen. (Gerrard) 512
Euſum. (Kaspar van) 513
Even. ib.
Everaerts. (Anthonij) 514
Everdingen (Ceſar van) enz. ib.
—— (Caspar van) ib.
—— (Aldert van) 515
—— Dorp. ib.
—— Dorp ib.
Everhardi. (Nicolaas) ib.
—— (Nicolaas) 516
—— (Nicolaas) ib.
—— (Nicolaas) 517
—— (Thomas) 518
Everingen, Dorp. ib.
Everkerksdorpe. 519
Everlo, Havezate. ib.
Eversberg, Huis. ib.
Eversdijk, Geſlacht. ib.
—— Dorp. 520
bl.
Eversdijk. (Cornelis Fransz.) 521
—— (Wilhelmus) ib.
—— (Cornelis) 523
—— (Willem) ib.
—— (Kornelis, Nicolaas, Mattheus en Adriaan) ib.
Everſtein, Kaſteel 542
—— (Filips, Graaf van) 543
Everswaart, Dorp. ib.
Evertſen. (Cornelis) ib.
—— (Jan) 547
—— (Cornelis) 563
—— (Cornelis) 564
—— (Geleijn) 569
Ewerweer, Dorp. 571
Ewout. Pietersz. bijgen. Worst. ib.
Ewoutz. (Boudewijn) 576
Ewijk, Dorp. 579
—— Dorp. ib.
Exienſis, Civitas. ib.
Exmora, Dorp. 580
Exterhuis. ib.
Exue. (Regt van) ib.
Eijckeningen. 590
Eijk. (Arent van) ib.
—— (Jacob van) ib.
—— (Mr. Jabob van) ib.
—— (Johannes en Hubertus van) 591
Eijla. ib.
Eijnde. (Jacob van den) 596
—— (Jacob van den) 598
Eijndhoven, Stad. ib.
Eijſinga, drie bijzondere Staten. 602
—— (Geſlacht van) ib.
—— (Tjalling van) 604
—— (Fokko van) 605
—— (Frans van) 606
—— (Ritske van) ib.
—— (Tjalling van) ib.
Ezens. (Balthazar van) 607
Ezinge, Klooster. 608
Ezumbuiren. ib.